Algis Uždavinys

EGIPTO MIRUSIŲJŲ KNYGA

UDK 13/2(32)
EG23

Vertimas į lietuvių kalbą, įžanga ir priedas
Algis Uždavinys

Recenzavo
hab. dr. prof. Antanas Andrijauskas

ISBN 9955-524-06-05

© J. Kneitos firma „Ramduva“, 2003
© Algis Uždavinys, 2003

TURINYS

GYVENIMO IR MIRTIES AKIRAČIAI
Senovės Egipto civilizacijos ypatumai / 11
Dvasinės kultūros vienybė ir įvairovė / 21
Chronologijos klausimas / 26
Piramidės ir valdovų virtimas žvaigžde / 33
Kas yra Egipto *Mirusiųjų knyga*? / 42
Dausų struktūrą bei ritualus aprašantys tekstai / 48
Laidotuvių apeigos ir kapo sandara / 53
Mirusiojo kelionė / 57
Išmėginimai ir sielos transformacijos / 62
Dieviškųjų pradų pusiausvyra / 70
Reinkarnacijos problema / 77
Pastabos apie vertimą / 93
Nuorodos 97

EGIPTO MIRUSIŲJŲ KNYGA. ANI PAPIRUSAS
Himnas dievui Ra: kylančios Saulės pašlovinimas / 103
Himnas Osiriui Uneferui / 105

Teismas Dvigubos Tiesos menėje / 108
Išėjimui į dieną skirtos ištarmės / 111
Osirio burnos atvėrimas / 114
Išėjimui ir įėjimui į dieviškąjį dausų pasaulį
skirti šlovinimai bei skaitymai / 120
Vartai į septynis dausų kambarius / 135
Osirio namo pilonai / 140
Dviejų žynių pasirodymas (Totui skirtos litanijos pradžia) / 146
Išminties dievui Totui skirta litanija / 149
Osirio-raštininko Ani burnos atvėrimui skirti žodžiai / 155
Kerų suteikimas Osiriui-Ani / 156
Kad prisimintum savo vardą dausose / 157
Osiriui-Ani duodama širdis dausose / 157
Kad žmogaus siela nebūtų atimta / 159
Apie vandens gėrimą dausose / 159
Apie kvėpavimo suteikimą dausose / 160
Kad žmogaus širdis nebūtų atimta / 161
Apie oro įkvėpimą ir vandenų įvaldymą / 162
Kad nenumirtum antrą kartą dausose / 164
Kad nesugestum ir neišnyktum mirusiųjų pasaulyje / 165
Kad išvengtum budelio trinkos / 165
Kad žmogus nebūtų nuplukdytas į rytus / 167
Kad nebūtų nukirsta galva dausose / 168
Kad siela susijungtų su savo kūnu / 168
Kad žmogaus siela nebūtų įkalinta dausose / 170
Apie kapo atidarymą sielai ir šešėliui / 171
Apie vaikščiojimą dviejomis kojomis ir išėjimą žeme / 172
Kad pereitum Amentetą ir išeitum į dieną / 173
Išėjimas į dieną, atvėrus kapą / 174
Kad galima būtų sugrįžti ir vėl pamatyti savo namus žemėje / 176

Kad žmogus išeitų į dieną, įveikęs savo priešus / 177
Ra pagarbinimas, kai šis pakyla virš horizonto
ir kai nusileidžia / 177
Himnas Osiriui – amžinybės viešpačiui / 179
Įvairiais pavidalais pasireiškiančiam Osiriui skirta litanija / 180
Ra pagarbinimas, kai šis pakyla į rytinio dangaus akiratį / 182
Dvasios išaukštinimas dausose / 186
Laivu plaukiančio Ra pagarbinimas / 188
Atėjimas pas Osirio vietininkus / 190
Virtimas kregžde / 191
Virtimas auksiniu sakalu / 193
Virtimas dieviškuoju sakalu / 193
Virtimas gyvate Seta / 199
Virtimas krokodilu / 199
Virtimas dievu Ptah / 200
Virtimas Atumo siela / 201
Virtimas Bennu paukščiu / 202
Virtimas Šent paukščiu / 203
Virtimas lotosu / 205
Virtimas tamsybėse šviečiančiu dievu / 205
Kad antrą kartą nenumirtum / 206
Įžengimas į Dvigubos Tiesos menę / 209
Ritualinė išpažintis dievams / 211
Kūno dalių sudievinimas / 217
Kreipimasis į Ra laivo priekyje sėdinčius
auksinius pavianus / 220
Auksinis Osirio stulpas / 222
Isidės amuletas iš raudonojo akmens / 223
Širdis iš žaliojo akmens / 223
Osirio galvos ramstis / 225

Dievai užtikrina Osiriui apsaugą / 225
Atėjimas į Ramybės laukus / 229
Ramybės laukų žemėlapis / 231
Dvasios aprūpinimas dausų gėrybėmis / 233
Dausų gyventojo Osirio pagarbinimas / 235
Deivės Hathor pagarbinimas / 236

PRADMENŲ SKLAIDMENYS
IR JŲ KŪNAI SENOVĖS EGIPTE
Išėjimas iš Egipto ir sugrįžimas į Egiptą / 241
Siela kaip simuliakras ir atvaizdas / 258
Psichosomatinės kategorijos ir dvasinės iniciacijos
kelias senovės Egipte / 267
Magiškoji savasties kristalizacija / 287
Šventykla kaip pasaulis ir pasaulis kaip šventykla / 293
Gyvastį teikianti dieviškų galių raiška / 299
Šviesos sklaidmenų vardai ir jų kūnai / 309
Teofanijos kaukių drama mirties ir gyvenimo
dialektikos požiūriu / 318
Dievai ir jų simboliai / 332
Dausų pasaulio kryžkelės / 348
Vienas Dievas ir transcendentinės šviesos erdvė / 361
Pirminės raidės ir finikietiškoji Tauto tradicija / 365
Būties rašmenų magija / 371
Simbolinės rašto potekstės / 375
„Žinija, kurios ribų nežino niekas" / 382
Nuorodos / 392

SVARBIAUSIŲ DIEVŲ VARDŲ ŽODYNĖLIS / 401
SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS / 415

GYVENIMO IR MIRTIES AKIRAČIAI

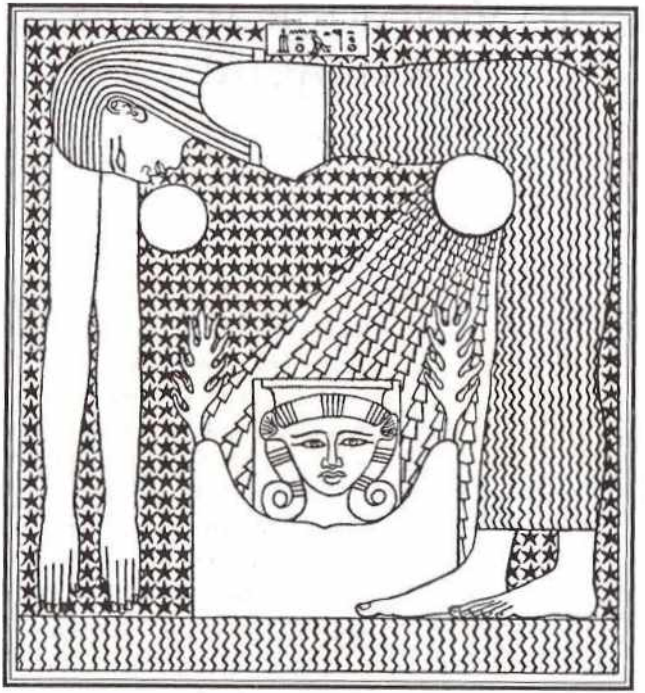

Iš deivės Nut įsčių patekanti Saulė savo spinduliais
užlieja Hathor atvaizdą horizonte

SENOVĖS EGIPTO CIVILIZACIJOS YPATUMAI

Kai vėlų vakarą, važiuojant iš Aleksandrijos į Kairą, sutemų apgaubtame horizonte netikėtai išnyra didingi piramidžių siluetai, susimąstai apie trumpalaikio gyvenimo slėpinius, taip ir nerasdamas tinkamo atsakymo, kas ir kaip tvarko šio pasaulio istoriją. Keliaudamas Egipto žeme jautiesi taip, lyg klaidžiotum nesibaigiančiu kapinynu, nors aplinkui kunkuliuoja „amžinasis" gyvenimas, kupinas ryksmingų spalvų, šaižių šūksnių, udo (arabiškos liutnios) garsų, naktinių maldų, smilkalų aromatų, balandžių burkavimo ir vaiduokliškų personažų, šmėžuojančių skersgatvių tamsoje. Prie Kairo senamiesčio nusidriekęs Mirusiųjų miestas, kuriame tarp šventųjų kapų ir princesių mauzoliejų gyvena dervišus menantys varguoliai, atrodo lyg pamėkliškas faraonų Egipto nekropolių tęsinys. Per amžius keičiasi santvarkos, religijos ir teologijos, bet archetipinės nuostatos išlieka tos pačios. Išlieka susirūpinimas anapusybe ir gyvenimu po mirties, kurį kiekvienos epochos vaizduotė piešia skirtingai, kartu išsaugodama tipologinį panašumą.

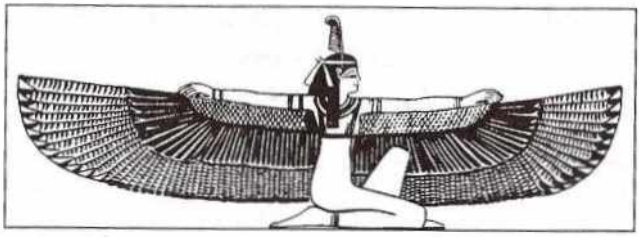

Deivė Maat

Sunku įsivaizduoti, kaip faraonų laikais atrodė Memfio arba Abido Mirusiųjų miestai. Dar sunkiau yra atkurti ir suvokti ano meto žmonių pasaulėžiūrą. Vadinamoji Egipto *Mirusiųjų knyga* šiuolaikiniam skaitytojui sunkiai suprantama dėl daugelio priežasčių. Pirmiausia todėl, kad ją sudarančius tekstus nelengva adekvačiai išversti. Daugelis egiptietiškąjį kosmosą nusakančių sąvokų šiuolaikinėse kalbose neturi atitikmenų. Mitiniai vaizdiniai bei jų ikonografija yra tokie painūs, kad interpretacija reikalauja titaniškų pastangų. Kaip šią neklusnią medžiagą supaprastinti, kad šiuolaikinis skaitytojas galėtų pajusti prasmingą ryšį tarp penkių-keturių tūkstančių metų senumo praeities ir dabarties? Nors ir neskirti pašaliniam žiūrovui, *Mirusiųjų knygos* paveikslai kreipiasi tiesiai į žmogaus širdį, veikdami savo estetine įtaiga. Kitas dalykas – paiškinti juos diskursyviai, susieti su liturginiais himnais bei užkeikimais, kurių prasmė labai miglota.

Abstrakčiai mąstyti įpratusį žmogų gali šokiruoti egiptietiškų vaizdinių medžiaginis ir simbolinis konkretumas, atskirų įvaizdžių pirmapradis grubumas, už kurio dažnai slypi subtili metafizinė potekstė. Pavyzdžiui, norint perteikti

kosmogoninę idėją, kad pasaulis yra iš vieno Dievo pasirodanti sklaidmenų seka, pasitelkiamas onanizmo motyvas. Dievo Atumo masturbacijos dėka pasirodo pirmoji dievų Šu ir Tefnut pora. Esama ir kitokių keistų kosmogonijos variantų. Pavyzdžiui, dvasinis pakilimas gali būti išreikštas valgymo motyvu. „Suvalgyti" dievus ir žmones, vadinasi, įgyti jų požymius. Konkrečiais empiriniais vaizdiniais grindžiama mitinė kalba nūdienos skaitytojui gali sukelti juoką. Tačiau tokie „nepadorūs" siužetai kaip deivės Isidės pastojimas nuo Osirio lavono arba Seto sėklidžių išplėšimas nebuvo aiškinami pažodžiui. Nepaisant prastuomenei visur ir visada būdingų vulgarizacijų, *Mirusiųjų knyga* pomirtines situacijas taip pat perteikia simboline mito bei ritualo kalba. Prieš pradedant aiškintis, kas yra Egipto *Mirusiųjų knyga* ir kuo ji mums svarbi, būtina aptarti ne tik kai kuriuos senovės egiptiečių mąstymo bruožus, bet ir hipotetines tyrinėjimo perspektyvas.

Senovės Egipto civilizacijos liekanos turi magišką traukos galią, kurią junta romantizmo epochos atgarsių veikiami šiuolaikiniai žmonės, su palaimingu virpuliu žiūrintys „siaubo" filmus apie prisikėlusias mumijas. Tačiau sakralinės Egipto kultūros tinkamai suvokti nepajėgė jau Herodoto ir Hekatajo amžininkai, tai ką bekalbėti apie krikščionybės ir švietėjiško racionalizmo mitų veikiamus tyrinėtojus. Lyginant su kitomis senovės civilizacijomis, apie Egiptą surinktos medžiagos kiekis yra milžiniškas, o parašytoms knygoms bei straipsniams perskaityti neužtektų viso žmogaus gyvenimo. Tačiau, norint suvokti praeitį, reikia ją interpretuoti – paaiškinti kaip atitinkamą prasmę turinčią visumą. Čia prasideda keblumai. Norom nenorom tyrinėtojai atgaline data į praeitį

suprojektuoja savo laikmečio nuostatas („savaime suprantamus" dalykus), ideologinius prietarus bei fantazijas. Daug lemia mokslininko pasaulėžiūra, jo dvasinis akiratis ir išankstiniai projektai. Mėgindami atsiriboti nuo nepagrįstų romantiškų svaičiojimų, XX a. egiptologai metėsi į kitą kraštutinumą: ėmė neigti senovės Egipto „išmintį" ir visas metafizines realijas aiškinti pozityvistiniu arba materialistiniu požiūriu. Toks redukcionizmas būdingas vadinamajai modernizmo epochai, kurios akiratį valdo švietėjiški mitai apie „progresą", „gamtos ir kosmoso užkariavimą", „humanizmą" bei „objektyvų mokslinį metodą". Dėl akademinio nuoseklumo ir įpročio argumentuoti savo teiginius remiantis šaltiniais, šie mokslininkai nusipelno didesnės pagarbos nei okultines „tiesas" skelbiantys šarlatanai, tačiau jų nuobodūs veikalai dažnai tėra politinės valios raiška, siekiant (prisidengus menamo „objektyvumo" skraiste) įskiepyti modernistinį požiūrį į tikrovę ir palaikyti šitaip sukurtos istorijos integralumą. Norint atsirinkti vertingas įžvalgas, jų veikalus neretai tenka kruopščiai „sijoti". Tačiau tai nėra pagrindinė kliūtis, kadangi ir „ezoterinių" intencijų turintis ieškotojas, susidūręs su senųjų civilizacijų tekstais, dažniausiai nieko negali suvokti. Išmoktų stereotipų pavyzdžiu, jis ieško „traktatų", „filosofinių siužetų", „humanistinės moralės", o randa tik vardų bei titulų sąrašus arba ritualinius atvaizdus.

Tyrinėjant senovės Egiptą, svarbu atsižvelgti į keletą egiptiečių mąstymui būdingų ypatumų. Pasaulis čia suvokiamas kaip struktūriškai artikuliuota dieviškųjų galių sklaida, kurią persmelkia ir valdo pamatinis *maat* principas. *Maat* reiškia tiesą, dermę, įstatymą, matą, pilnatvę, kartais netgi dvasinį kelią. Sakralinės ikonografijos plotmėje ją įkūnija atitinka-

ma deivė ir simbolizuoja stručio plunksna bei dievų nustatytas matavimo etalonas. Širdis (*ab*), arba „širdies intelektas", yra įgimtas dievų ir žmonių sankirtos taškas, kuris išlieka dieviškojo tapatumo inkaru tiek gyvųjų, tiek ir mirusiųjų pasaulyje. Širdis analogiška sąmonės kibirkščiai, kuri kyla iš pirmapradės dieviškosios substancijos *(paut)*, arba anapusinės šviesos. Tuo tarpu „gyvųjų" ir „mirusiųjų" pasaulis tėra vientisa ir *maat* ritmui paklūstanti ciklinių transformacijų seka. Amžinybės ir amžinosios trukmės sritys yra sinchroninės – laiko rate jų mitinę jungtį nuolat patvirtina pačių dievų įsteigti būties ritualai. Jie skleidžiasi poromis suskaidytoje visatoje, todėl čia aktuali slėpinio ir pasireiškimo, mirties ir gyvenimo, nakties ir dienos simetrija. Ją išreiškia kosminių galių – Horo ir Seto pusiausvyra, kurią ikonografiškai vaizduoja Nubti figūra – vienas kūnas, turintis dvi į priešingas puses žiūrinčias galvas. Tą pačią mintį įkūnija dvi suvienytos Egipto dalys – žemutinis Egiptas (Juodoji žemė, *Kemet*) ir aukštutinis Egiptas (Raudonoji žemė, *Dešret*). Pagal idealų scenarijų šias dvi puses valdo Horą ir Setą reprezentuojantis valdovas, nuo V dinastijos vadinamas Ra sūnumi (*Ra sa*). Helėnų perimta ir iškraipyta sąvoka „faraonas" reiškia „didįjį namą" *(per aa)*. Šitaip vadinama šventykla, kuri perduoda ir spinduliuoja gyvybines dievų galias, formuojančias medžiaginius gyvenimo ir mirties ciklus.

Žemutinį ir aukštutinį Egiptą atitinkamai simbolizuoja papirusas ir lotosas, bitė ir viksva, *nekheka* skeptras (spragilas) ir *heka* skeptras (krivulė), deivė Uadžet (karališkoji kobra) ir deivė Nehbet, arba Nekhebet (paukštis plėšrūnas), raudonoji karūna ir baltoji karūna, auksas ir sidabras, žemdirbystė ir gyvulininkystė. Memfis yra jų sankirtos taškas, jų

suvienijimo vieta, tačiau šis suvienijimas iš dalies yra mitinis-ritualinis įvykis. Egiptietiškai Memfis yra *Het-ka-Ptah* – demiurgu vadinamo „dievo Ptah *ka* (vitalinės galios) namas", jo *ka* šventavietė. Šio miesto pavadinimą helėnai pavertė visos šalies pavadinimu – *Ai-gu-ptos*, t. y. Aigiptu, arba Egiptu. Iš čia (atmetus žodį *het*, bet palikus *ka-Ptah*) kyla ir senovės egiptiečių palikuonių koptų vardas.

Žemiškasis Egiptas tėra dangiškojo Egipto atvaizdas *(tut)*, simbolis arba medžiaginis dievų *(neteru)* sklaidmenų kūnas. Todėl egiptiečiams būdingas asociatyvus simbolinis mąstymas, atskleidžiantis paslėptas daiktų ir reiškinių sąsajas bei pabrėžiantis „maginius" žodžių sąskambius, kurie kuria vieningą visumos prasmę. Ne tik šventieji raštai yra „dievo žodžiai" (*medu neter*), bet ir visas pasaulis kyla iš šviesai tapataus pirminio garso, kurį dievas Totas iš archetipinės plotmės perkėlė į fenomenų plotmę, šitaip atlikdamas demiurginio architekto ir hermeneuto, arba vertėjo, funkciją. Žodis arba teisingas vardas *(ren)* turi magišką kūrimo ir atmainymo galią. Todėl jis kartu yra „valdžia" ir „pilnatvė" (*Hu*). Valdovas yra dievų įpėdinis ir gerasis ganytojas. Suvokimu bei išmintimi (*Sia*) jis turi pajusti pirminę prasmės pilnatvę ir įkūnyti šią savo širdyje. Tada jo žodis betarpiškai virsta veiksmu.

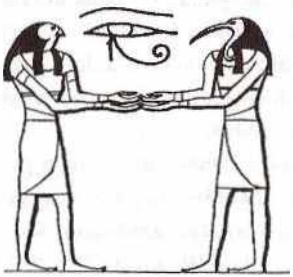

Totas atstato
Horo Akies pilnatvę

Maat yra prasmė, kurią atskleidžia gausa, pilnatvė, darnus ir aukojimo giesmei

tapatus pasaulis, aktualizuotas žodis (*Hu*). Svarbiausia – teisingai elgtis, įkūnyti ir patvirtinti *maat* visais būties lygmenimis. Tai ir yra „religija", kuri skleidžiasi kaip aukojimų, socialinių-liturginių pareigų ir dieviškąją tapatybę atstatančio „žinojimo" struktūra, kaip ydos bei stokos (*isefet*) paneigimas ir pilnatvės atstatymas. Žodis *hetep* reiškia ir auką, ir ramybę, o kiekviena auka vadinama Horo Akimi. Serganti Akis (lyg saulės užtemimas arba mėnulio tamsioji fazė) reiškia prarastą gyvybinę galią, kurią pažeidžia, užtemdo arba pagrobia Setas. Todėl Akies sugrąžinimas Horui reiškia visų neigiamų dalykų įveikimą ir siejasi su įpėdinio įžengimu į Osiriu po mirties tapusio tėvo sostą. Tačiau ritualiniai veiksmai čia suvokiami ne kaip dievų ir žmonių santykiai, bet kaip pačių dievų tarpusavio bendravimas, kartojant „anuo metu" nustatytus archetipinius modelius. Kadangi valdovas yra Dievo sūnus, žemiškosios tikrovės pilnatvę įkūnijantis Simbolis, tai 1) Idėja, arba prasmingas archetipinis planas, *Sia* – yra jo širdyje, 2) *maat* – liežuvyje, o 3) kuriantis ir valdantis demiurginis žodis *Hu* – lūpose. Jis kas dieną dievams aukoja *maat* ir atstato pirmapradę dermę. Todėl valdovas yra viso Egipto gyvybinis principas (*ka*), palaikantis gamtovaizdį, miestus, šventyklas ir visus valstybės tarnautojus. Tik valdovo *ka* dalininku tapęs valstybės tarnautojas priklauso prasmingai dieviškosios būties struktūrai ir gali tikėtis malonės po mirties. Šiuo požiūriu, *ka* reiškia visas administracines procedūras, apeiginius veiksmus ir etiketą kontroliuojantį pradą, kuris atitinka dieviškojo valdovo saistomą ir palaikomą gyvybinę galią. Žmogaus širdyje *ka* yra pamatinę tiesą ir sėkmę garantuojantis daimonas arba protėvių potencija.

Visas Egiptas vadinamas Abiejomis žemėmis arba Abiem krantais. Jis tapatinamas su dievo Hapio (iš apatinio dangaus kylančio Nilo) užliejama derlinga juosta, suskirstyta pagal kiekvieno vietinio dievo ūkio (*per neter*) geometrinius kontūrus arba pagal sukapoto Osirio išmėtytas kūno dalis. Šiuo aspektu „juodasis" Egiptas priešpriešinamas „raudonai" dykumai – Seto teritorijai. Minėtoji priešprieša ypač išryškėja Naujojoje karalystėje. Vienpusiškos demonizacijos dėka iš pusiausvyrai būtino dėmens Setas virsta nepageidautinu elementu, simbolizuojančiu svetimšalių valdymą. Šitaip mąstant Egiptas yra ne tik „dangaus atvaizdas", dievų „sielų" (*bau*) nužengimo vieta, jų *kau* horizontas, bet ir juodas iš vandens iškilusios pirminės kalvos kauburys – „juodoji žemė". Juoda spalva turi kosmogoninę bei alcheminę prasmę ir siejasi su švytinčia aukso spalva, kadangi virš pirmapradės kalvos pasirodo dieviškoji būties šviesa. Juoda ir auksinė spalva santykiauja kaip naktis ir diena, todėl balzamavimo viešpats ir mirusiųjų vadovas Anubis tapomas abiejomis minėtomis spalvomis. Su Horu tapatintas auksinis helėnų Apolonas taip pat vaizduojamas juodais plaukais. Juodas yra Osiriui Heliopolyje paaukotas jautis.

Pasak Plutarcho Chaironiečio, „Egiptą, kurio dirvožemis juodžiausias, jie (egiptiečiai) vadina *chemia* – tuo pačiu vardu kaip ir akies lėliukę, lygindami ją su širdimi, kadangi jis (Egiptas) šiltas ir drėgnas, o pietiniai oikumenos pakraščiai jį juosia tarsi širdį, esančią žmogaus kairėje pusėje" (*De Iside et Osiride* 33.364c). Vadinasi, Egiptas lyginamas su pasaulio, kaip gyvos būtybės, širdimi. Ką reiškia širdis, mes jau minėjome. Ji – dieviškojo tapatumo inkaras. Juodoji širdis yra slaptavietė, slėpinių vieta, alcheminės transformacijos įsčios ir kartu

„viso pasaulio šventykla“. Tokia buvo egiptiečių nuomonė apie savo šalį, kurią sudarė šventyklų ūkių kompleksai – dievo kultinio kūno nariai. Kiekvienas senovės Egipto miestas yra *maat* dėka atmainyta pirminė kalva, malonę spinduliuojanti Ra Akis, „namas“, kuriame juntamas dievo artumas ir amžinybė. Miestų ir juos valdančių dievų visuma sudaro šalį („dieviškojo horizonto atvaizdą“) kaip vieningą panteoną.

„Jie taip pat mano, – tvirtina Delfų Apolono žynys Plutarchas, – kad Homeras, panašiai kaip ir Talis, savo žiniją perėmė iš egiptiečių, kadangi vandenį skelbė visų daiktų pradmeniu; pasak jų, Okeanas yra Osiris, o Tetis yra Isidė“ (ibid.34.364d). Okeanu Plutarchas vadina Žemę juosiančius dangiškuosius vandenis, kurių dalį sudaro Paukščių Takas. Vadinasi, Nilas, kuris išsilieja pasirodžius Isidės žvaigždei Sopdet, t. y. Sirijui, kyla iš Osirio. Plutarcho žodžiais tariant, jeigu Nilas yra Osirio „išsiliejimas“ (analogiškas vaisingos sėklos „išskyrai“), tai Žemė yra Isidės kūnas – ne visa, bet ta, kurią užlieja Nilas, šitaip su ja susijungdamas ir apvaisindamas. Iš jų jungties atsiranda Horas (ibid.38.366a).

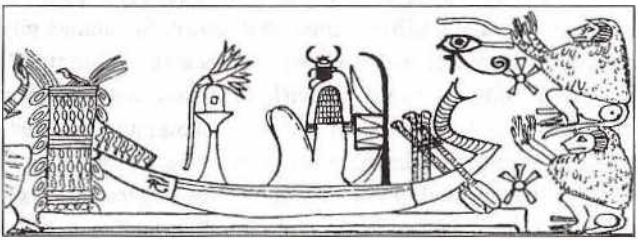

Dievas Khepera Saulės laive, kurį sveikina du pavianai, vaizduojantys rytmečio sielas (*bau*)

Nepatingėkime paminėti dar vieną Plutarcho vietą, kurioje teigiama, kad ne tik Nilą, bet ir kiekvieną drėgmės pasireiškimą egiptiečiai vadina Osirio išsiliejimu. Todėl sakralinių apeigų metu procesijos priekyje jie neša vandens ąsotį. Pasak Plutarcho, nendrė simbolizuoja valdovą ir pietinius kosmoso pakraščius, kadangi nendrė reiškia visa ko sudrėkimą arba apvaisinimą ir primena falą. Dievas yra pradmuo (arba versmė: *arche gar ho theos*), todėl vienos šventės metu egiptiečiai neša statulą (*agalma*), turinčią trigubą falą (ibid.36.365b). Šis tekstas ne tik numano „šlapios" (įsikūnijančios) ir „sausos" (išsivaduojančios) sielos priešprieša, kurią pabrėžė Herakleitas, bet taip pat nendrę simboliškai susieja su Osiriu. Nendrių laukais vadinama dausų vietovė, kurią aprašo įvairūs *Mirusiųjų knygos* epizodai, yra dangiškojo vandens kanalais išraižyta Osirio viešpatija – ne tik jo kosminio kūno dalis, bet ir anapusinių slėpinių vieta, priklausanti dangiškajam Egiptui. Dangiškųjų Nendrių laukų atspindys žemėje yra Nilo delta.

Grįžkime prie Kemeto (*kmt*), arba „juodosios žemės", slepiančios savyje dvasinį žvaigždžių auksą, pavadinimo. Pasak J. Lindsay, veiksmažodis *kem* reiškia įvykdyti, paruošti (kvepalus, tepalus), užbaigti (metalo dirbinį)[1]. Ši galutinė pilnatvė yra kryptingai bei išmintingai atliekamų transformacijų vaisius, todėl *kem* taip pat reiškia ritualinį kosmogonijos kartojimą, mėgdžiojant „anuo metu" dievų atliktus veiksmus. Su Toto išmintimi siejamo „juodojo meno" eiga kartoja Osirio mirties ir prisikėlimo dramą. Ją taip pat iliustruoja auksinės šviesos pasirodymas iš pirminio dumblo, juodos medžiagos, lavono. Panašiai kaip iš tamsių paslėpties gelmių išsirita dieviškosios būties ir intelekto vienybę simbolizuojantis

Saulės diskas (pasaulio kūrėjo auksinis kūnas) arba iš mėšlo pasirodo vabalas skarabėjas, taip iš rituališkai paruošto mumijos kūno alcheminių transformacijų dėka dausų plotmėje „gimsta" spindulingoji dvasia. Anubis, Totas ir Isidė yra šio proceso kuratoriai bei hermeneutai.

Dievų kūnai – auksiniai. Vadinasi, visas juodasis Egiptas (kurį Plutarchas prilygina Isidės kūnui, jos įsčioms) yra alcheminis žaizdras arba kapas, kuriame gaminamas dieviškasis auksas. Savo vidine esme auksinis yra ir gamtovaizdis su miestais bei šventyklomis – dievų kultiniais kūnais. Gamtovaizdį sudaro dieviškieji sklaidmenys, kurie aktualizuojami kiekvieną rytą, Saulei užliejus regimąjį horizontą. Ne paslaptis, kad žodis „alchemija" atsirado prie Plutarcho minimo Egipto pavadinimo *chemia* pridėjus arabišką artiklį *al* ir siejasi su skarabėjaus pavidalu vaizduojamo dievo Kheperos (Khepri) konsteliacijų provaizdžiais, kuriais remiasi ir vadinamosios *Mirusiųjų knygos* dramatinė teleologinė struktūra.

DVASINĖS KULTŪROS VIENYBĖ IR ĮVAIROVĖ

Tūkstančius metų faraonų Egipto kultūra išlaikė savo dvasinių archetipų bei išorinių pavidalų vientisumą. Tačiau nereikia manyti, kad per tą laiką nesikeitė religinės, mitinės, ritualinės bei teologinės nuostatos. Vieni tyrinėtojai teigia, kad laikantis tradicijos senos idėjos buvo nuolat integruojamos į naujas teologines struktūras, todėl Egipto dvasinis pasaulis ilgainiui tapo nenuoseklus, skirtingų epochų pasaulėžiūrą atspindintis kratinys. Kiti tvirtina, kad įvairių lygmenų dvasi-

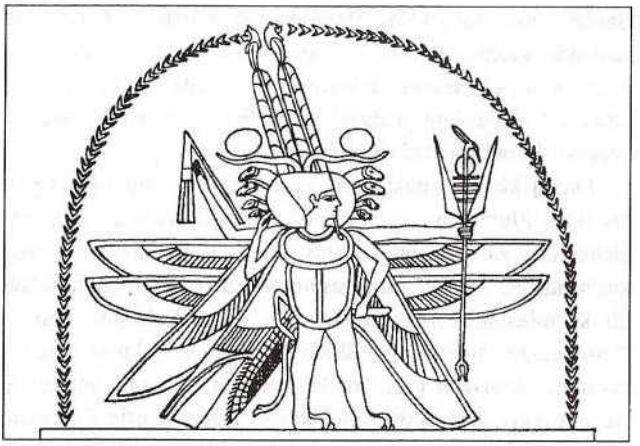

Amonas-Ra su įvairiais simboliniais atributais

niai keliai arba teologinės perspektyvos egzistavo sinchroniškai, tačiau dėl istorinių bei astronominių priežasčių (pavyzdžiui, vadinamosios precesijos) atitinkami įvaizdžiai būdavo iškeliami į pirmą planą arba nustumiami į paribius. Nesiginčijant dėl šių hipotezių pagrįstumo, tenka pripažinti, kad dauguma senovės Egipto kultūros elementų, naudotų kuriant mitinės teologijos mozaikas, kyla iš vadinamosios ikidinastinės epochos.

Panašu, kad IV dinastijos laikais (pagal modernistinę chronologiją – apie 2639–2504 m. pr. Kr.) buvo pabrėžiamas su archetipine Sah žvaigžde – Osiriui tapačiu Orionu – susijęs karališkasis „žvaigždžių kelias". Jo ritualinę struktūrą atspindi didžiosios piramidės. V dinastijos pradžia suvokiama kaip sauliškojo dievo Ra nužengimas ir jungtis su ka-

raliene, kuri po tokio (šventosios dvasios veikimui analogiško) apvaisinimo pagimdžiusi tris sūnus. Taip faraonai tampa Ra sūnumis. Kitaip tariant – kiekvienas teisėtas valdovas yra avataras, kiekvienas yra iš naujo pasirodęs gyvasis „Kristus". Tačiau tai tik nežymi atributų kaita, nes ir anksčiau valdovas buvo suvokiamas kaip Horo ir Seto konsteliacijų visumą išreiškiantis Osirio avataras, sugrįžtantis į archetipinį žvaigždyną.

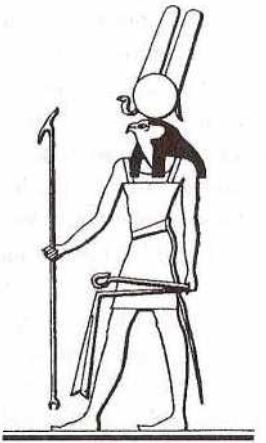

Saulės dievas Ra, Heliopolio valdovas

Po Pirmojo suirutės laikotarpio (apie 2180–2040 m. pr. Kr.) pasirodo vadinamoji „išminties literatūra", dažnai abejojanti būties derme. Prasideda dausų pasaulio ritualų bei įšventinimų demokratizacijos procesas, susijęs su pomirtinių Osirio misterijų pavyzdžiu išryškinta kiekvieno tinkamai palaidoto ir su Osiriu sutapatinto asmens transformacija. J. Assmannas kalba apie Viduriniosios karalystės laikais iškilusią „Gyvenimo Dievo teologiją" arba „dievo Šu teologiją",[2] kuri dėmesį sutelkia ties perėjimu iš antbūtiškos neišreikšties plotmės į išreikštos dieviškosios būties ir visaapimančio gyvenimo plotmę. Šį perėjimą vaizduoja vienas Dievas, virstantis Atumo (visuminės pilnatvės), Šu ir Tefnut triada. Šu vaizduoja transcendentinės šviesos erdvę, gyvybės kvėpavimą, orą, laiko pilnatvę išreiškiančią amžinąją trukmę (*neheh*), o Tefnut – ritminę gyvybinės galios dermę, *maat* struktūras bei nekintančią amžinybę (*džet*).

XVIII dinastijos (karalienės Hatšepsut ir Tutmosio III laikų – apie 1479–1425 m. pr. Kr.) Amono-Ra teologija grindžiama naujais apreiškimais: procesijos metu nešama dievo statula pirmą kartą ima reikšti savo valią – judesiais teikti orakulus. Šiuo laikotarpiu pabrėžiamas būties kūrimas, veikiant Dievo valiai ir demiurginiam Žodžiui. Pirmiausia iš Dievo burnos pasirodo archetipinis dievų, arba Idėjų, pasaulis. J. Assmanno žodžiais tariant, atsiranda „nauja sauliškoji teologija“[3], kurios radikalus variantas – prievarta įdiegta Amarnos religija, liturginius atvaizdus ir daugdievystę draudžiantis „daugiarankio“ Saulės disko arba rutulio Atono (Ateno) kultas, išsilaikęs tik 20 metų ir nukreiptas prieš betarpišką pamaldumą. Dievą žino tik jo sūnus Echnatonas (Amenhotepas IV, valdęs 1351–1334 m. pr. Kr.), kuris yra vienintelis Tėvo vietininkas bei tarpininkas. Žydiškų ir krikščioniškų religinių stereotipų veikiami tyrinėtojai ilgai liaupsino šią agresyvaus „monoteizmo“ ereziją, kurią greitai išstūmė sunaikinti nesėkmingai mėginta „kalbančio“ visagalio Dievo Amuno religija.

Procesijų metu pasirodantis visuotinis Amunas pranoksta vietinio Tėbų dievo Amono-Ra kompetencijas, tapdamas kiekvieno asmens vidine etine instancija. Ją galima „atrasti“ savyje kaip mistinį tiesos artumą, kaip šventąją dievų ir žmonių sielą *(ba)* ir skelbti žiniją apie ją net „žuvims upėje ir paukščiams danguje“. Tik tie, kas „įsileidžia Dievą į savo širdį“, priartėja prie Dievo, žadančio atitinkamus religinius potyrius. Apie šį Dievą, kuris yra „vienatis ir visatis“ *(hen kai pan)*, kartu transcendentinis ir imanentinis (nes pasaulio dėmenys tėra jo sklaidmenų mozaika), byloja integrali Ramesidų teologija, daugiau ar mažiau viešpatavusi iki faraonų

valstybės saulėlydžio. Vienatinis Dievas šiame kontekste suvokiamas kaip „visadievis" – *pantheos*:

1) Jis turi begalę pavidalų: jo *ba* – danguje, jo kūnas, arba lavonas – Amentete, jo atvaizdas – Pietų Heliopolyje, t. y. Tėbuose. Jis pasireiškia kaip Amuno-Ra-Ptah trejybė: Amunas slepia savo vardą, Ra turi regimąjį pavidalą, o Ptah yra jo apeiginis, arba ritualinis, kūnas.

2) Nė vienas dievas nežino jo tikrojo pavidalo, knygose nėra jo paveikslo, niekas nieko nenutuokia apie jo tikrąją prigimtį.

Ramesidų laikais (apie 1292–1070 m. pr. Kr.) vystoma ne tik katafatinė (vardus bei požymius teigianti) teologija, bet ir paradoksaliomis ištarmėmis grindžiama apofatinė (negatyvi) teologija. Dievobaimingo žmogaus idealą įkūnija:

1) savo širdyje *(ab)* Dievą atradęs ir savo asmeniniame gyvenime jį pajutęs „tylenis" (slėpinių tylą liudijančių pitagorikų pirmtakas) ir

2) „neturtėlis", „vargšas" (dvasinio neturto, *faqr*, principą įgyvendinančių arabų sufijų pirmtakas).

Helenizmo laikais visaapimančio Dievo (*pantheos*) vaidmenį iš dalies perima Isidė, Agathodaimonas („gerasis Dievas") ir netgi Amono-Ra *bau* įkūnijantis septyngalvis Besas. Tačiau Osirio alcheminių transformacijų bei iniciacijų kelias nuo pat Viduriniosios karalystės laikų (kai dievas Šu sutapatinamas su Osiriu) valdo egiptiečių vaizduotę ir yra svarbiausias *Mirusiųjų knygoje* aprašomos pomirtinės kelionės bei teismo požiūriu.

Vadinasi, galima kalbėti apie panašiais archetipiniais principais grindžiamą raiškos pavidalų bei teologinių nuostatų įvairovę, kuri (išskyrus vadinamąją Amarnos religiją, mėgi-

nusią vienu kirčiu „švietėjiškai“ išspręsti egzoterinę koliziją tarp vienatinio pradmens ir mitinių bei kultinių konsteliacijų gausybės) sudarė margą ritualinių veiksmų bei teologinių interpretacijų visumą.

CHRONOLOGIJOS KLAUSIMAS

Senovės Egipto chronologija yra tikras galvos skausmas šiuolaikiniams istorikams, todėl nenuostabu, kad kone kiekvienas tyrinėtojas pateikia skirtingas faraonų dinastijų valdymo datas. Jų nuolatinį stumdymą lemia politiniai arba ideologiniai motyvai – atitinkamą pasaulėžiūrą grindžiančios prielaidos. „Amžinosios išminties“ ištakų ieškantys entuziastai Egipto civilizacijos pradžią mėgina nukelti į gilią praeitį, tuo tarpu švietėjiško materializmo miražų apakinti mokslininkai elgiasi priešingai. Pirmieji remiasi metafizine intuicija, Platono užrašytais mitais bei astronominiais apskaičiavimais, antrieji nori likti ištikimi sekuliarinei modernizmo „religijai“, reikalaujančiai tikėti dogma, kad progresuojantis intelektas atsirado iš fizinės medžiagos. Vadinasi – kuo giliau į praeitį, tuo viskas kvailiau. Todėl istoriniai duomenys turi būti aiškinami pagal šią išankstinę teoriją. Nei viena, nei kita pusė neturi įtikinamų argumentų. Dar blogiau, jeigu esi krikščionis fundamentalistas ir turi savo išvadas derinti su Biblijos teiginiais. Tačiau, net atsisakius pažodinio tikėjimo, kad „žmogus buvo sukurtas 4004 m. pr. Kr. spalio 23 d., 9 valandą vakaro“[4], išlieka kultūrinės ir politinės konkurencijos diktuojamos išmonės, lemiančios šališkai pasirinkus prioritetus bei interpretacijų pobūdį.

Svarbiausias Egipto istorijos periodizacijos šaltinis yra netikslių citatų ir parafrazių pavidalu išlikę Ra šventyklos žynio ir Ptolemajų istoriko Manetono veikalo trupiniai. Su Herodotu polemizavęs Manetonas savo parašytoje Egipto istorijoje pirmasis valdovams klasifikuoti pavartojo graikišką terminą *dunasteia*, „dinastijomis" pavadinęs vienaip ar kitaip susijusias faraonų grupes. Manetonas kalba apie ilgus dievų, pusdievių ir herojų valdytus laikotarpius. Jo veikalas greitai buvo įtrauktas į egiptiečių ir žydų aistringos polemikos sūkurį, kartais iškraipomas (ką liudija Juozapo Flavijaus iš kitų žydų apologetų perimtos parafrazės) arba naikinamas. Nedidelę teksto dalį gan prieštaringai atpasakojo Biblijos chronologijai ištikimi krikščionių autoriai (Sekstas Julijus Afrikietis, Eusebijas ir kiti), kuriuos savo ruožtu perpasakojo vėlesni rašytojai. Manetono tikslus egiptietiškas vardas galbūt reiškė Toto numylėtinis, Neit numylėtinis, Šventyklos sargas. Šis istorikas helėnizavo egiptietiškus vardus, tačiau keletas atskirai išlikusių valdovų sąrašų (kurie sudaryti kaip atnašavimui skirti karališkųjų giminių „protėvių" sąrašai) iš dalies patvirtina kai kuriuos Manetono minimus vardus. Dažnai versijos nesutampa, todėl šioje srityje viešpatauja sumaištis. Štai vieno Manetono varianto pradžia (*Syncellus Ecloga chronographica* 99–145):

1. Pirmasis egiptiečių valdovas yra ugnį jiems padovanojęs Hefaistas (Ptah).
2. Po to valdo Helijas (Ra).
3. Po to valdo Kronas (Gebas arba Šu).
4. Po to valdo Osiris.
5. Po to – Osirio brolis Tifonas (Setas).
6. Po to – Isidės ir Osirio sūnus Oras (Horas).

7. Po šių pirmųjų valdovų karalystė tęsėsi 13900 metų iki valdovo vardu Bidis.

8. Po dievų valdo dievų palikuonys 12 525 metus.

9. Po to – kiti karaliai 1817 metų.

10. Po to – 30 karalių iš Memfio 1790 metų.

11. Po to – 10 karalių iš Tiso 350 metų.

12. Tada valdo *akhu* (švytinčios dvasios arba dvasiniai intelektai) ir dievų palikuonys 5813 metų.

13. Po dievų ir pusdievių valdžią perėmusią I dinastiją sudaro 8 valdovai. Pirmasis yra Menis, Herodoto vadintas Menu, ir valdęs 62 metus.

Kadangi su pusdieviais ir *akhu* (kurių budizmo tradicija pavadintų prašviesėjusiais archatais) tyrinėtojai nežino ką daryti, tai Menis tampa „istoriniu" atskaitos tašku. Pagal Manetoną, I dinastija įkurta 4777 m. pr.Kr. Šią chronologiją palaiko „šiuolaikinės archeologijos tėvu" vadinamas W. F. Petrie (1857–1942). Pasak A. G. Gilbertso, faraono Menio valdymą tyrinėtojai stumdo kaip kam patinka tarp 4400 ir 3100 m. pr. Kr.[5] arba tapatina šį valdovą su Narmeru.

Kitoje Manetonui priskirtoje versijoje (*Excerpta latina barbari* fol.38a) teigiama, kad pirmiausia Egiptą valdo dievai: 1) Hefaistas (Ptah) – 680 m., 2) Hefaisto sūnus Sol (Ra) – 77 m., 3) Sosinosiris (Šu ir Osiris) – 320 m., 4) Oras (Horas) – 28 m., 5) Tifonas (Setas) – 45 m. Iš viso valdo 1500 m. Vėliau valdo pusdieviai, pradedant Anubiu, tarp jų – Minėjus, Bochas, Necherochėjus ir dauguma kitų. Niekas nežino ką daryti su šiais tikrais ar išgalvotais tūkstantmečiais. Remiantis Manetonu, priskaičiuojama 24 836 metai. Diodoras Sicilietis mini 23 000 metų. Herodotas teigia, kad

nuo paskutinio pusdievio valdymo iki jo vizito praėję 17 000 metų.

XIX a. tyrinėtojai I dinastijos pradžią datavo labai įvairiai: K. R. Lepsius – 3892 m. pr. Kr., A. Mariette – 5004 m. pr. Kr., H. Brugschas – 4004 m. pr. Kr. H. Brugscho chronologija, vienam šimtmečiui skyrusi tris kartas, vyravo iki 1940 metų, kada modernistai ją radikaliai pataisė kaip neatitinkančią laiko dvasios. Buvo priimta šiandien kritikuojamo egiptologo J. H. Breastedo vadinamoji „chronologija II", I dinastijai skyrusi 3100 m. pr. Kr. Vėliau Menio valdymo data buvo kilnojama tarp 3300, 2900 ir vėl 3500 m. pr. Kr.

Skeptiko Pirono patarimas susilaikyti nuo sprendimo čia būtų pats tinkamiausias, nepasitikint jokiais lengvabūdiškai skelbiamais skaičiais, kuriuos taip mėgsta visažiniai vadovėliai. Be to, reikia rimtai pagalvoti, ką archajinių mitų pasaulyje reiškia „būti panašiu į dievą" arba „dievų palikuoniu". Ar aukšta dvasinė kultūra (kuri neatsiejama nuo kosminių medžiaginės būties aspektų) neįmanoma be akmeninių monumentų, rafinuotų įrankių ir rašto, jeigu pastarieji iš pradžių vertinami kaip nuopuolio ženklai, kaip sugrįžimo į pradmenis kliūtys, galinčios tik apsunkinti dieviškosios prigimties atskleidimą? Vertėtų pagalvoti apie tą „paprastumą", kurį skelbė vėlesnių laikų šventųjų ir išminčių puoselėjami retrospektyvūs idealai, kadangi modernistinės istorijos piešiamas praeities paveikslas taip pat mena tam tikrą ideologiją atspindinčią hermeneutinę pasaką.

Ptolemajų žynio Manetono pavyzdžiu „dinastijos" terminą mes vartojame iki šiol, kalbėdami ne tik apie Egipto valdovų dinastijas. Tačiau tokia chronologijos samprata nebūdinga faraonų Egiptui: ji sugalvota retrospektyviai ir dažnai

Paukštis Bennu – Heliopolio feniksas

grindžiama neaiškiais kriterijais. Senovės egiptiečiai mąstė „pirmapradžio laiko“, „archetipinės pradžios“, „ano meto“ (*sep tepi*) įvaizdžiais bei kategorijomis, todėl nebuvo jokios dirbtinės perskyros, dalijančios „ikidinastinį“ ir „dinastinį“ periodą. Nebuvo ir dinastinės valdžios pasikeitimo koncepcijos, kadangi kiekvieno faraono atėjimas (ir kiekvienas jo veiksmas) reiškė „ano meto“ ir jam būdingos dermės *(maat)* atstatymą. Kartodamas pirmavaizdžius, kurie „visada yra“, kiekvienas Horo įgaliojimus bei Osirio sostą gavęs valdovas viską pradėdavo „iš pradžių“, įsteigdamas naują epochą. Pradedant jo karūnavimu iš naujo skaičiuojami metai, tuo tarpu tarpuvaldžiai, *maat* spinduliavimu nepažymėti tarpsniai, apskritai iškrenta iš chronologijų ir yra tolygūs nebūčiai.

Priešingai nekritiškai nuomonei, neva astronominę precesiją pirmasis apskaičiavo Hiparchas Aleksandrietis, naujausi tyrinėjimai parodė, kad ji buvo žinoma piramidžių statytojams. Visas religinio, politinio ir buitinio gyvenimo struktūras, kurios senovėje sudarė vieningą teurginį kompleksą, lėmė besikartojantys žvaigždžių ciklai. Buvo žinoma, kad Saulė pereina 12 dangaus sričių, kiekvienoje iš jų užtrukdama po 2160 metų. 2160x12 = 25900. Tai yra precesijos ciklo metų skaičius, arba „didieji metai“. 2160 metų tarpsniai

skaidomi į 360 laipsnių, sudarančių 72 metų tarpsnius, kurie taip pat yra svarbūs, iškeliant „amžinojo sugrįžimo“ („ano meto“ pilnatvės atstatymo) koncepciją. Paukštis Bennu (arba feniksas), kurio dangiškąją sėklą simbolizuojantis Benbeno akmuo buvo saugomas Heliopolio šventykloje, įkūnijo šią amžinojo sugrįžimo, aukso amžiaus atstatymo bei alcheminių transformacijų idėją tiek kosminių metų mastu, tiek mažesniais mikrokosminiais ciklais.

Pasak R. Bauvalio ir A. Gilberto, pažvelgus į žvaigždžių išsidėstymą apie 10 400 m. pr. Kr., Oriono juostos žvaigždės, esančios vakariniame Paukščių Tako (dangiškojo Nilo) krante, tiksliai atitinka didžiųjų IV dinastijos piramidžių išsidėstymą Nilo atžvilgiu žemiškojo Duato centre (Gizoje). Vadinasi, Khufu (graikų vadinto Cheopsu) piramidė, kurios statybą tyrinėtojai nūdien linkę iš maždaug 2650 m. pr. Kr. nukelti į 2450 m. pr. Kr., suplanuota taip, kad Sirijaus pakilimo, saulėtekio bei Oriono žvaigždyno santykiai nurodytų „pirmojo laiko“, kaip atskaitos taško, datą apie 10 450 m. pr. Kr. Ši nuoroda negali būti atsitiktinė, juolab kad panašią datą mini ir Platono *Timajas*[6]. Tačiau egiptiečiams svarbiausia yra idealūs provaizdžiai, o ne medžiaginio pasaulio asimetrijos, kurias būtina koreguoti ir įprasminti dangiškųjų modelių pavyzdžiu. Vadinasi,

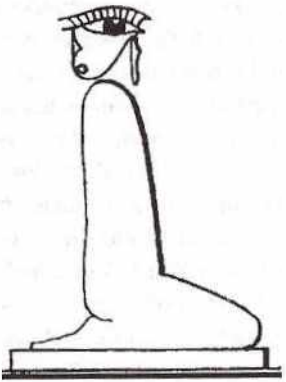

Saulę simbolizuojanti vyresniojo Horo Akis

įprasmintos laiko atkarpos (pavyzdžiui, valdymo metai) turi paklusti skaitmeninių struktūrų geometrijai, kartojančiai žvaigždžių ciklus.

Dieviškosios teokratijos sąlygomis simbolinis bei mitologinis nuoseklumas aktualesnis už žemiškoje plotmėje vykstančių nutikimų tikslumą. Pastarieji siejami su dangiškaisiais ženklais ir jų trukmė apvalinama remiantis archetipiniais kriterijais, nesvarbu, kiek jie iš tikrųjų tęsiasi fiziniame lygmenyje. Istorinis laikas mąstomas tik kosminio šalies gamtovaizdžio ir socialinės sferos dermę *(maat)* reguliuojančios Horo inkarnacijos požiūriu. Faraonas kaip dievo Ra atvaizdas žemėje yra valstybės ir jos istorijos ašis. Jis atlieka dieviškosios Saulės (tiesos, gyvasties, sėkmės, malonės ir sakralumo skleidėjo) vaidmenį ne tik pavaldinių hierarchijos atžvilgiu, bet ir visų galimų šalies įvykių atžvilgiu. Jeigu kiekvieno faraono valdymas simboliškai suvokiamas kaip naujas Sopdet (Isidės žvaigždės Sirijaus) ciklas tai jo žemiškoji trukmė turi vienaip ar kitaip atspindėti dangiškąsias realijas, o tuo metu vykstantys istoriniai įvykiai kone liturgiškai kartoti atitinkamus mitinius pavyzdžius ir šitaip įgauti „realumą". Tai, kas netelpa į archetipinį modelį, iškeliama už skliaustų ir neturi jokios prasmės. Todėl sakralinė chronologija sąmoningai nemini šiuolaikinį istoriką dominančių atsitiktinių įvykių (kurie, amžinųjų pavyzdžių požiūriu, tiesiog neegzistuoja), o „tuščių" metų neįtraukia į skaičiavimo registrą. Senojoje karalystėje kartais net svarbūs šalies įvykiai apskritai nefiksuojami, nes karališkasis Horo statusas pernelyg iškilus, kad jį būtų galima teršti mirtingojo pasaulio reikalais.

Šiuolaikiniai žmonės neretai mano, kad senovės egiptiečiai kaip įmanydami stengėsi prailginti žemiškųjų pavidalų gyvenimą ir turėjo titaniškų užgaidų pasistatyti kuo didesnį kapą. Tačiau svarbiausias egiptiečių tikslas – visų mirties ir gyvenimo ciklų integracija į dieviškuosius provaizdžius: įsikūnijusio valdžios archetipo (tarsi gyvastį nešančios fenikso sėklos) ir jo nušviestų konsteliacijų teurginis sugrąžinimas į žvaigždę, t. y. amžinąją šviesą – dvasinės ugnies substanciją, iš kurios gimsta dievai. Mirties potyris perteikiamas žodžiu *mena*, reiškiančiu laivo prisišvartavimą, išmetant širdies inkarą į dausas, atvykimą į uostą, sugrįžimą į ištaką. Tuo tarpu gimimas (*mes*) reiškia atlydėjimą. Būtent iš dangiškųjų nendrynų atlekia paukščiais vaizduojamos sielos *(bau)*, į kuriuos ir turi sugrįžti po žemiškosios tarnybos Osirio sūnaus valstybėje. Balzamuotojas vadinamas *mesu aat* – „vedančiu per tamsą", kadangi mirti, vadinasi, nusileidžiančių žvaigždžių pavyzdžiu įžengti į paslėpties sferą.

Egiptiečių manymu, pavidalų kaitos magija (*heka*) tapati pačiam būties audiniui, o žodis tapatus veiksmui. Galios žodžių dėka velionis juda dieviškąją vaizduotę ir būties hierofanijų sklaidą apimančio *logos* erdvėje. Naujosios karalystės (apie 1570–1080 m. pr. Kr.) laikais Osirio vietininkų teisme išteisintas velionis vadinamas sunkiai išverčiamu epitetu *maakheru* – „bylojantis tiesos žodžius", „teisuolis". *Maakheru* tampa Osiriui prilyginto velionio sinonimu. Teisumas reiškia žinojimą, kaip ritualinių žodžių bei vardų dėka kuriama dausų tikrovė (dvasinės šviesos kūnas) ir atrišami personifikuotų kliūčių pavidalu iškylantys tipiški likimo konsteliacijų maz-

gai, siekiant naujos transcendentinės tapatybės. Šiuo požiūriu, „magija" suvokiama kaip dvasinė technologija, kaip sąmonės ir kūno pavidalų transformacijos priemonė, suteikianti tam tikras eschatologines garantijas vidiniame dausų (arba makrokosminės vaizduotės) pasaulyje, kuris tapatus Osirio ir deivės Nut (Dangaus) kūnui. Tai ir yra Duatas – dausų pasaulis, pažodžiui tikriausiai reiškiantis apyaušrio prieblandos vietą. Jis taip pat vadinamas „paslėpta vieta" (*amentet*), kuriai atstovauja nuostabaus grožio deivė, vadinama tuo pačiu vardu ir laikoma Hathor arba Saulę praryjančios ir vėl pagimdančios Nut hipostaze. Kadangi Amentetas (arba Amenta) reiškia kosminės deivės kūną, kuriame pasislepia mirštančios formos ir iš kurio pasirodo gimstančios formos, tipologiniu požiūriu jis yra analogiškas neoplatonikų išryškintai visuotinės Sielos plotmei arba islamo sufijų aprašytam *alam al-mithal* – dieviškosios vaizduotės pasauliui, kosminės prieblandos „sąsmaukai" (*barzakh*), kurioje kūnai tampa dvasiomis (arba savarankiškais archetipiniais atvaizdais), o dvasios tampa imaginaciniais kūnais. Pasak J.Naydlerio, daiktai jame nei grynai dvasiniai, nei grynai fiziniai, kadangi Amentetas yra „neregima, tačiau dinamiška metamorfozių bei transformacijų" plotmė[7]. Ibn al-Arabi ją tikriausiai pavadintų dieviškųjų epifanijų (*tajalliyat ilahiya*) veidrodžiu, kuriame visos formos, prieš įgydamos grubius medžiaginius kūnus, balansuoja tarp budros ir sapno.

Dausų pasaulis taip pat vadinamas Neter-khertu – „vieta po dievybe". Tai yra 1) išlenkto deivės Nut (Dangaus) kūno vidus ir 2) vieta po žvaigždėmis nusagstytu kūnu – tarp Dangaus ir Žemės, įskaitant ir požeminį tarpsnį, kuriuo naktį keliauja Saulės laivas. Nepaisant kosmologinių įvaizdžių bei

atvaizdų, Neter-khertas netapatus fiziniam tikrovės lygmeniui, todėl negali būti tiksliai lokalizuotas. Tai „psichinė ir mitografinė" dimensija, į kurią mirus arba pakitus sąmonei galima įžengti iš visur[8]. Vadinasi, įšventintieji žyniai gali aplankyti šias imaginacines dangiškojo Egipto vietoves iki mirties, kadangi jų vidinę architektoniką sudaro *neteru* sklaidmenys arba „psichinės energijos", kurias būtina įvaldyti ir atmainyti kelyje į nušvitimą.

Tačiau, kosminės ikonografijos požiūriu, Duatas gali būti lokalizuotas kaip vakarinis dangiškojo Nilo (Okeano, arba Paukščių Tako) krantas, kuriame gimsta dievai. Kadangi žemiškasis Egiptas yra dangiškojo Egipto atvaizdas, tai Duatą atitinka vakarinis Nilo krantas, kuriame įsikūręs Memfio kapinynas, arba Osirio-Sokaro „žvaigždynas". Savo pavidalu jis yra dangiškojo Duato antrininkas. Nuo Dašuro iki Abu Ruvašo išdėstytos piramidės kartoja svarbiausių Duato žvaigždžių išsidėstymą, tarsi piešdamos milžinišką Osirio figūrą su pakelta ranka. Pagal R. Bauvalio ir A. Gilberto hipotezę, trys Gizos piramidės, kurių išdėstymas ir dydis kartoja Oriono juostos žvaigždžių išsidėstymą bei ryškumą, simbolizuoja Osirio falą[9]. Be to, ši vakarinio Nilo kranto vieta vadinama Restau (arba Rostau) – įėjimu į Duatą. Vandeniu ir žeme nusidriekę Restau keliai yra Osirio keliai tiek dangiškajame Duate, tiek ir žemiškajame Duate, kuris vadinamas Sokaro būstu, Sokaru-Restau. Tai yra Memfio miesto nekropolis.

Tyrinėtojai mano, kad VI dinastijos laikais būtent Restau vietovėje, į kurią atvyksta velionio Osirio procesija, atliekamas svarbiausias valstybinis ritualas. Jo metu siekiama, kad Duate prisikėlęs Osiris (miręs valdovas) „išvystų dienos šviesą". *Piramidžių tekstuose* sakoma: „O Horai, šie [mirę] val-

dovai yra Osiriai, šios jų piramidės yra Osiriai, šie jų statiniai yra Osiriai" *(Pyr.* 1657). Vadinasi, piramidė yra „žvaigždė horizonte", tapati Osiriui jo archetipiniu *Sah* (Oriono žvaigždyno) pavidalu. *Sah* (arba *Sahu)* vadinama Osirio „siela". *Sah* taip pat yra idealizuotas eidetinis kūnas, kurį medžiaginėje plotmėje vaizduoja per 70 dienų Anubio paruošta mumija. Kosmologiniu požiūriu, valdovo laidotuvės kartoja žvaigždės laidotuves – jos nusileidimą septyniasdešimčiai dienų į Duatą. Tiek pat dienų trunka balzamavimo procesas. Su saulėtekiu sutampantis žvaigždės pasirodymas virš horizonto reiškia dievo gimimą iš Nut įsčių. Jeigu mirusiojo sielos *(ba)* įžengimas į Duatą simboliškai tapatus tai „dienai", kai saulėtekio metu žvaigždė kerta meridiano liniją, o atgimimas arba susiliejimas su žvaigžde tapatus tai „dienai", kai žvaigždė ir saulė pateka kartu, vadinasi deivės nėštumas trunka apie 280 dienų, panašiai kaip ir žmogaus nėštumas.

Pagal vieningą išankstinį planą statytos piramidės yra „horizonte pasirodančios žvaigždės". Jos atlieka teurgines, kosmologines bei astronomines funkcijas. Piramidė – tai ne „individo" kapas, bet visą sakralinę dievų valstybę ir visą mitinį kosmosą palaikančio ritualo scena, šį ir aną pasaulį jungiančių transformacijų vieta. Negalima atmesti prielaidos, kad didžiosios piramidės buvo veikiančios šventyklos, tapačios archetipiniam Osirio kūnui ir rodančios kelią į pirmapradę šviesą arba dvasinį *akh* lygmenį, juolab kad *akhet* (horizontas) gali būti aiškinamas kaip *akh* pasirodymo vieta.

R. Clark manymu, piramidės struktūra įkūnija keturis pagrindinius teomorfinius bei antropomorfinius principus: *khat* (mirusį kūną), *ka* (vitalinį pradą), *ba* (sparnuotąją sielą) ir *akh* (švytinčią dvasią, kurią simbolizuoja akmuo ant pira-

midės viršūnės)[10]. Šiek tiek abejonių kelia autorės mėginimas minėtuosius lygmenis atitinkamai susieti su keturiais elementais ir keturiais kosmogoniniais „horizontais", tačiau akivaizdu, kad architektūrinė „žvaigždės" sąranga atspindi kosminę topografiją bei ritualinių įšventinimų struktūrą. Imhotepo suplanuotos Džosero piramidės (amžinybės arba milijonų metų namo – *per heh*) komplekse vyko *heb sed* ritualai, kurių metu gyvas valdovas būdavo išmėginamas, karūnuojamas ir simboliškai sutapatinamas su pirmaprade dieviškąja substancija.

R. Clark teigimu, mirties metu pažeidžiama įvairių psichosomatinių elementų dermė ir šiuose lygmenyse prasideda irimo procesas, kurį „egiptiečių misterijos" mėgina sustabdyti ir sujungti gyvybinius pradus dausų plotmėje į naują integralų kompleksą[11]. Laidojimo apeigų provaizdis yra Osirio kūno dalių magiškas sujungimas ir Osirio prisikėlimas Duate. Kūno (arba *khat*, *ka* ir *ba* struktūros) dalys tapatinamos su atitinkamų dievų galiomis, transformuojamos ir

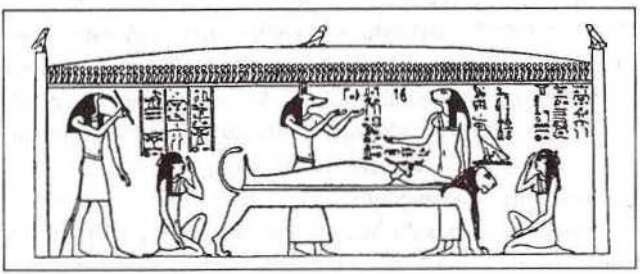

Dievų raštininkui Totui ir deivei Heket (varlės galva) padedant, Anubis atstato Osirio kūną, šalia kurio klūpo Isidė ir Neftidė.

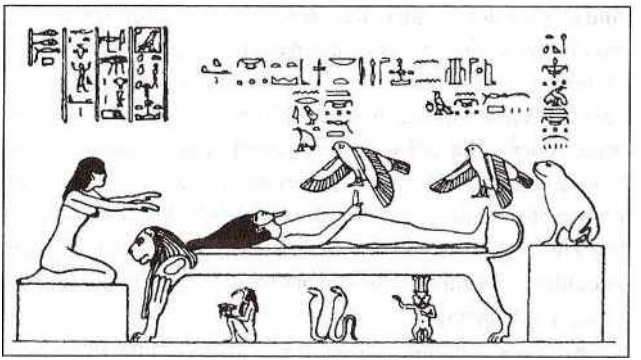

Isidė (sakalo pavidalu) pastoja nuo Osirio lavono, antrasis sakalas – Neftidė, kairėje ant pjedestalo klūpo deivė varlė Heket

„perkeliamos" į archetipinę dvasinės šviesos plotmę. Būtent šiame kontekste turi būti suvokta apeiginė alchemija ir *ka* (arba vitaliniam pradui) skirti atnašavimai. Siekiant išsaugoti *ba* sąmonę po mirties ir pasiekti dvasinę šviesą *akh*, kurią simbolizuoja piramidės viršūnė, R. Clark teigimu, iš pradžių reikėjo išsaugoti sukauptą *ka* ir *ba* energiją, palaikant jų ryšį su atstatytu ir mumija *(sah)* paverstu kūnu, menančiu skarabėjaus vidinių transformacijų kokoną. Šiuo požiūriu, *ka* 1) fiziniam kūnui iš dausų srities perduoda gyvybines galias po gimimo, 2) dausų sričiai perduoda sublimuotas medžiaginio pasaulio galias po mirties[12].

Minėtoji „sakramentinė" sublimacija paaiškina, kodėl *ka* statulai kape duodama valgių ir gėrimų, kurių energija retransliuojama į Duatą, šitaip palaikant atsiskyrusios sielos (*ba*) ryšį su jos antrininku *ka* ir apeiginėmis medžiaginio pasaulio struktūromis. Kūną paversti mumija, vadinasi, suteikti jam

dausų viešpačiu tapusio Osirio pavidalą *(sah)*, lyg sukuriant savotišką „žvaigždės" lukštą. Osirio sūnus Horas mirdamas tampa Osiriu, tuo tarpu karūnuojamas jo sūnus perima Horo vaidmenį. Laidojimo (teurginio pakilimo bei sugrįžimo į žvaigždę) apeigos ir karūnavimo apeigos sudaro vieningą ritualinę kompoziciją. Todėl tyrinėtojai spėja, kad į atitinkamas žvaigždes nukreiptos Khufu horizonto (*akhet Khufu*, Cheopso piramidės) šachtos ne tik leidžia sielai pakilti į Dangų, bet ir atlieka simbolinę Osirio falo funkciją. Isidė, kurią vaizduoja Sopdet žvaigždė, arba Sirijus, pastoja nuo Osirio lavono, kurį šiuo atveju vaizduoja piramidė. Taip atsiranda įpėdinis Horas, „kuris Sopdet žvaigždėje" (*Pyr.* 632).

Vargu ar visus šiuos epizodus galima išdėstyti linijine seka, kadangi toks vienpusiškas kryptingumas svetimas mitiniam ir sinchroniniam egiptiečių mąstymui. Atsižvelgiant į kosminę Egipto žemės topografiją, galima spėti, kad mirusį IV dinastijos valdovą (Osirį) laidotuvių procesija gabeno iš rytiniame Nilo krante esančio Saulės miesto Heliopolio į vakariniame upės krante įsikūrusį Horo miestą Letopolį, kuris reprezentuoja Sirijaus pakilimo vietą saulei tekant Heliopolyje. Letopolyje, kurį su Heliopoliu jungia tiksli rytų-vakarų ašis, prie procesijos prisideda Horas ir keturi jo sūnūs, t. y. jų roles atliekantys personažai, nešini teurginiais instrumentais. Vienas iš jų – *seb ur*, padarytas iš meteorito geležies ir savo pavidalu mena Didžiųjų arba Mažųjų Grįžulo Ratų (aukojamos „jaučio šlaunies") konfigūraciją. Šį instrumentą, kuriuo Setas kažkada atvėrė dievų burnas, veikiausiai simbolizuoja ir į Mažųjų Grįžulo Ratų „samtį" (tuometinį šiaurės polių) nukreipta viena iš Cheopso piramidės šachtų. Dangiškoji geležis dar vadinama „dievų kaulais", todėl *Piramidžių*

tekstuose sakoma: „Mano kaulai – geležis, mano kūno nariai – negęstančios žvaigždės“ (*Pyr.* 1454). Juodoji geležis siejasi su amžinąja šviesa, iš anapusybės pasirodančiu feniksu ir noetine *akh* būvą simbolizuojančiu Benbeno akmeniu. Simbolinės tipologijos požiūriu, jis analogiškas juodajam Kaabos akmeniui Mekoje.

Iš Letopolio laidotuvių procesija turėjo sukti į pietus ir judėti prie centrinių Duato vartų Restau vietovėje (Gizoje), kur stovi trys Oriono juostos žvaigždes vaizduojančios piramidės. Restau vietovėje sakalo kaukę dėvintis Horas su savo sūnumis turėjo rituališkai atverti Osirio mumijos arba ją atstojančios *ka* statulos burną. Gali būti, kad mumija arba statula buvo statoma vadinamajame „karalienės kambaryje“ veidu į šiaurinę šachtą, kuri simbolizavo spindulį tarp Dangaus ir Žemės menantį *seb ur* instrumentą. Šiuo geležiniu instrumentu, vadinamu „kelių atvėrėjo“ Upuato įrankiu, ir kitais magiškais prietaisais Horas atstato velionio Osirio jutimus: gebėjimą kvėpuoti, kalbėti, regėti, valgyti ir užuosti. Tai nėra fiziniai jutimai, bet jų pirmapradžiai atitikmenys sapną menančiame Duato pasaulyje. Psichinių bei intelektinių „jutimų“ pažadinimas Duate siejamas su mirusio kūno integralumo atstatymu ritualinėmis priemonėmis.

Khufu piramidės šachtų angose pasirodančios žvaigždės, kurių šviesa perskrodžia tamsą, žymėjo nusileidimo ir pakilimo takus. Čia reikėjo pakartoti archetipinius „ano meto“ įvykius:

1) Osirio pakilimą į Dangų, virtimą žvaigžde ir jungtį su amžinaisiais pradais;

2) Isidės nusileidimą į Žemę, t. y. Osirio ir Isidės jungtį, vykstančią per pietinę, į Sirijaus žvaigždę nukreiptą šachtą,

šitaip užtikrinant naujo Horo gimimą ir jo karaliavimą šiame pasaulyje.

Galimos įvairios šių apeigų interpretacijos bei rekonstrukcijos, grindžiamos skirtingomis hipotezėmis, todėl neverta pernelyg įsijausti, žaidžiant analogijomis ir laviruojant tarp akademinės (tiksliau – modernistinės) egiptologijos lėkšto nuosaikumo ir okultinių fantazijų srauto, be jokio saiko skelbiančio neįtikėtinus ir absurdiškus dalykus. Kokia bebūtų tikroji piramidžių paskirtis, akivaizdu, kad V–VI dinastijų laikais atslūgo „architektūrinio misticizmo" patosas. Netikėtai atsiradę *Piramidžių tekstai* liudija, kad ritualinis pavidalas pamažu užleidžia vietą žodžiui. Jeigu ištartas ir parašytas žodis tolygus veiksmui, tai maginei dramaturgijai užtenka kuklesnių priemonių. *Piramidžių tekstais* egiptologai vadina ritualines ištarmes, užrašytas VI dinastijos piramidėse. Iš viso aptiktos 759 tokios ištarmės, prasidedančios fraze „ištarki žodžius". 283 ištarmės rastos Uno piramidėje. Manoma, kad šie tekstai turi vieningą vidinę struktūrą. Nors kai kurios modifikuotos ištraukos Naujosios karalystės laikais įtraukiamos į *Mirusiųjų knygos* Tėbų redakciją, vargu ar *Piramidžių tekstus* galima be išlygų vadinti ankstyvąja *Mirusiųjų knygos* versija. *Piramidžių tekstų* tema – herojiškas valdovo pakilimas į Dangų, laipsniškai susiliejant su visais esiniais, t. y. praryjant dievus ir žmones kartu su jų žinija bei magiškomis galiomis ir tampant ne tik archetipine žvaigžde, bet apskritai visa realybe, kurią sudaro aukščiausiojo pradmens teofanijos.

Po Pirmojo suirutės laikotarpio, pakirtusio tikėjimą medžiaginių statinių stabilumu ir kapų neliečiamybe, prasidėjo pomirtinio pasaulio ir su juo susijusių apeigų demokratizacijos procesas. Ankščiau į žvaigždynus galėjo keliauti tik

valdovai ir aukštuomenė. Dabar kiekvienas savo pomirtiniu likimu susirūpinęs ir išteklių turintis valstybės tarnautojas galėjo tapti Osiriu ir keliauti į dangiškųjų Nendrių laukus. Viduriniojoje karalystėje (apie 2040–1786 m. pr. Kr.) atsirado vadinamieji *Kapinių tekstai* – naujos maldos bei ištarmės. Jos užrašomos ant sarkofagų arba medinių lentelių hieratiniu raštu, o ne hieroglifais. Nendrių laukus, t. y. Nilo deltai analogišką Duato vietovę, mini ir *Piramidžių tekstai*. Tačiau dabar šis „šventyklos žemdirbių rojus" įgyja naujų bruožų, tapdamas visų Horo valstybės „ūkininkų" siekiniu ir galutiniu tikslu. *Kapinių tekstus* galima vadinti XV a. pr. Kr. vadinamosios Tėbų redakcijos pavidalu išplitusios *Mirusiųjų knygos* pirmtaku. Svarbiausios archetipinės schemos išlieka tos pačios: keliaudamas į anapusybę, kiekvienas velionis tampa „valdovu" ir karališkąjį principą dausose įkūnijančiu Osiriu.

KAS YRA EGIPTO *MIRUSIŲJŲ KNYGA*?

Akademinė britų ortodoksija savo atstovės Carol A. R. Andrews lūpomis pateikia tokį apibrėžimą: *Mirusiųjų knyga* vadinami papirusų ritiniai su „maginiais tekstais" bei iliustracijomis, kuriuos senovės egiptiečiai palikdavo mirusiems, kad šie tekstai jiems padėtų įveikti dausų pavojus ir pasiekti palaimingą būvį Nendrių lauku vadinamame egiptiečių Danguje[13]. Tačiau jokios „knygos" minėtu pavadinimu iš tikrųjų nebuvo. Pavadinimą sugalvojo XIX a. egiptologas K. R. Lepsius, 1842 m. išleidęs vieną vėlyvą Ptolemajų laikų papirusą, tyrinėtojų vadinamą Turino papirusu. Jame sudėtas ištarmes K. R. Lep-

sius pavadino „skyriais" ir sunumeravo. Reklamos sumetimais juo pasekė ir W. Y. Ewans-Wentzas, XX a. pradžioje išleidęs vieną tibetiečių traktatą iš Padmasambhavai priskiriamo rinkinio, kuris pažodžiui vadinasi *Išsilaisvinimas bardo tarpsnyje klausantis [pamokymų]*. Taip atsirado *Tibeto mirusiųjų knyga*, nors minėtasis traktatas tėra vienas iš mirties temai skirtų veikalų.

Dauguma tekstų, kuriuos K. R. Lepsius lengvabūdiškai pavadino Egipto *Mirusiųjų knyga*, priskiriami *Reu nu pert em hru* rubrikai. Pažodinis vertimas turėtų būti maždaug toks: *Ištarmės apie išėjimą į Dieną. Pert em hru* yra dažnai vartojama frazė, reiškianti perėjimą iš tamsos į šviesą, keliaujant „su diena", t. y. po visų alcheminių transformacijų Duato nakties tamsybėse pakylant su rytmečio Saule, atgimstant dvasiniu *akh* pavidalu. Šiuo požiūriu, ją lygiai taip pat galima vadinti „dvasinės aušros" arba „prašviesėjimo" knyga. Be to, nėra jokio pilno arba išbaigto *Mirusiųjų knygos* pavidalo. Kiekvienas papirusas iš apytikriai 200 žinomų ištarmių pateikia tik dalį, atsirinkdamas jas savo nuožiūra. Šios ištarmės dėstomos be jokios nusistovėjusios tvarkos. Vėlesnių laikų mėginimas nustatyti atitinkamą ištarmių seką neatspindi jokio pirminio „literatūrinio" siužeto. *Pert em hru* yra himnų, litanijų, ritualinių maldų ir sakralinių dramų ištraukų rinkinys. Kai kurių egiptologų pavyzdžiu, šias ištarmes galima vadinti užkeikimais *(spells)*, bet tada ir krikščioniškos maldos žodžius „kasdieninės mūsų duonos duok mums šiandien" reikėtų vadinti maginiu užkeikimu, kurio tikslas – iškaulyti duonos. Tokia interprtacija vargu ar patiks pamaldiems krikščionims, tačiau senovės egiptiečių nėra ir paprieštarauti jie negali.

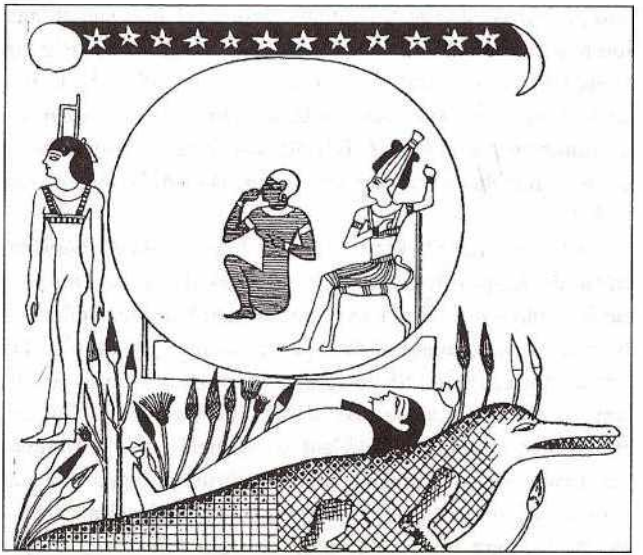

Ant krokodilo Sebeko nugaros guli Osirio mumija. Mėnulio diske – Osiris ir Harpokratas, šalia stovi Isidė

K. R. Lepsiuso primesta „skyrių" numeracija naudojama iki šiol, tačiau yra visiškai atsitiktinė. Štai, pavyzdžiui, Ani papiruso ištarmės dėstomos tokia K.R.Lepsiuso „skyrių" numeracijos seka: 30, 1, 22, 72, 17, 147, 146, 18 ir t. t. Todėl sunku nustatyti kokią nors „siužetinę" pomirtinės kelionės įvykių tvarką arba išryškinti egiptiečių mąstymui nebūdingą linijinę kompoziciją. *Mirusiųjų knygos* papirusų tikslas – pateikti minimalų maldų, *heka* galią turinčių žodžių, simbolių ir atvaizdų kiekį, kuris leistų susigaudyti mitografinėje dausų erdvėje ir padėtų įveikti psichinius barjerus. Pastarieji aiš-

kinami kintančios tapatybės požiūriu. Pasak J. Naydlerio, kiekvienas velionis keliauja skirtingai ir šį skirtumą lemia jo psichinių galių nevienoda pusiausvyra[14]. Tačiau bendras archetipinis modelis išlieka. Jis byloja, kad kalbama ne tiek apie „individualią" kelionę, kiek apie amžinojo dausų ritualo kartojimą. Šioje dramoje veikia psichosomatinę bei dvasinę tikrovę, jos mitinę-kosmologinę struktūrą formuojančios dievų kaukės.

Pirmine prasme *Pert em hru* yra ritualinio įšventinimo tekstai, skirti šiam pasauliui „mirusio", bet fiziškai gyvo asmens sudievinimui, vidinių transformacijų dėka ir teurginių precedentų pavyzdžiu visas jo sudedamąsias dalis perkeliant į archetipinę dvasinės šviesos *(akh)* sferą. Antrine prasme – tai mėginimas šią mistinę osiriškąją transformaciją atlikti arba pakartoti po mirties, sekant „anuo metu" Osirio nustatytu provaizdžiu. Valdovo sudievinimo arba sugrįžimo į pradmenį procesas pamažu virsta paviršutiniška pirminio modelio imitacija, turinčia pamaldžios maginės hipnozės bei „religinio romantizmo" bruožų. Tačiau tikrieji dramos veikėjai yra *neteru*, visus tikrovės pavidalus grindžiančios dieviškosios galios, prie kurių mitinio scenarijaus bei jį lydinčių sąmonės konsteliacijų prisišliejus arba su jomis sutapus įgyjamas „realumas" ir „nemirtingumas", – ne atskiro individo, bet jį pranokstančių archetipų pavidalu. Kiekvienos mirties atveju patvirtinama pamatinė kosmologija yra lyg kasdienis šventyklos ritualas. Primenama metafizinė schema, atsižvelgiant į gyvenimą ir mirtį skiriančios ribos sąlygiškumą bei visada „tos pačios" metafizinės tapatybės poreikį. Tik atsisakius šio visą žodinę ir vaizdinę tikrovę apimančio transformacijos modelio, galima reikalauti, kad į kapą būtų įdėti ne Osirio sim-

boliai, bet Platono *Timajo* ištrauka arba Aristotelio *Poetikos* gabalėlis.

Ankstyviausios *Mirusiųjų knygos* datuojamos XV a. pr. Kr. viduriu. Egipto Naujosios karalystės versijos tyrinėtojų vadinamos Tėbų redakcija, kuriai priskiriami žymiausi ir gausiai iliustruoti Nu, Nebseni, Ani, Hunefero, Anhajos papirusai. Tėbų redakcijos papirusuose ištarmės dėstomos kaip papuola. Kartais jos netyčia pasikartoja arba dėl vietos stokos nutrūksta ties viduriu. Tik XXVI dinastijos (apie 600 m. pr. Kr.) papirusai, priklausantys vadinamajai Saiso redakcijai, pasižymi ne tik nauju vinječių stiliumi, bet įgyja nusistovėjusią ištarmių (dažniausiai 192) dėstymo tvarką. Pirmieji *Mirusiųjų knygos* papirusai rašomi pusiau kursyviniais hieroglifais juodu rašalu, raudonai perteikiant tik pavadinimus arba išryškinant svarbiausias vietas. Kai kurie ankstyvieji variantai labai trumpi, vėliau pasitaiko labai ilgų ritinių, iki 40 metrų ilgio. Jų plotis retai viršija 48 centimetrus. Trečiosios suirutės tarpsnio (apie 1085–715 m. pr. Kr.) papirusai sudaryti beveik vien iš iliustracijų. Kai kurie paveikslai apskritai neturi juos lydinčių tekstų. Saiso redakcijos papirusuose sumažintos vinjetės dažnai įterpiamos į patį tekstą.

Naujosios karalystės laikais *Mirusiųjų knygos* ritiniai tampa privaloma kapo reikmenų dalimi. Jie apvyniojami lininiu audeklu, užantspauduojami ir dedami į sarkofagą arba į tuščiavidurės medinės Ptah-Sokaro-Osirio statulėlės vidų. Pasak egiptiečių tradicijos, kai kurios ištarmės yra pačių dievų (dažniausiai Toto) parašytos ir ankstyvųjų dinastijų laikais rastos po dievų statulomis šventyklose. Kitos yra rastos arba sukuros Ramesidų laikais, tačiau, tyrinėtojų manymu, dauguma jų buvo žinomos dar Senojoje karalystėje.

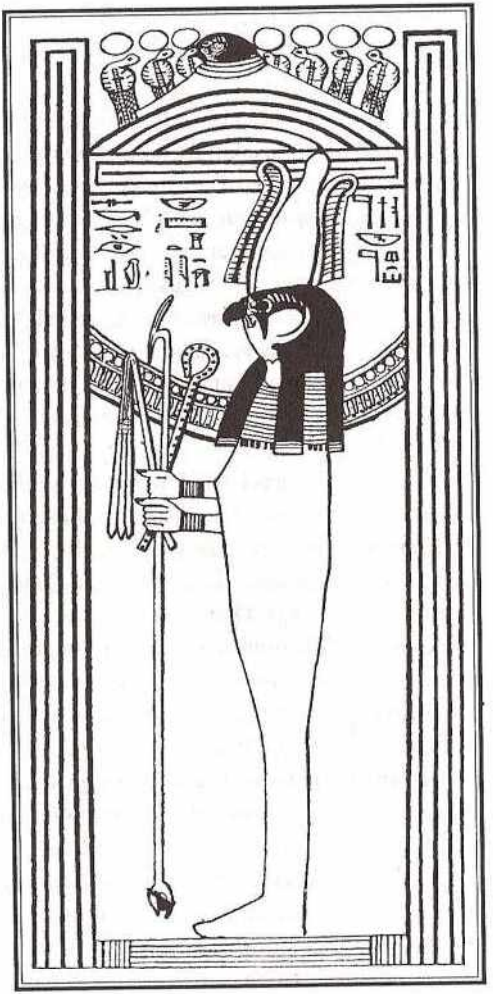

Sokaras-Osiris su valdžios regalijomis: *nekheb*, *uas* ir *heka* skeptrais

DAUSŲ STRUKTŪRĄ BEI RITUALUS APRAŠANTYS TEKSTAI

Pert em hru rinkiniai sudaro tik dalį su dausų pasaulio Duato slėpiniais, *ka* skirtais atnašavimais, *ba* transformacijomis bei kelionėmis susijusių „knygų". Norint įsivaizduoti bendrą *Mirusiųjų knygos* kontekstą, būtina trumpai paminėti kitus pilnai arba dalimis kapuose užrašytus tekstus. Paliekant nuošalyje pačius seniausius (ir kartu pačius svarbiausius) VI dinastijos *Piramidžių tekstus* bei Viduriniosios karalystės *Kapinių tekstus*, reikėtų išskirti ir iš eilės aptarti kai kurias Naujosios karalystės laikais paplitusias „knygas".

Burnos atvėrimo knyga. Joje aprašomi 28 ritualai, kuriais siekiama dausų plotmėje atstatyti Osiriui tapataus mirusiojo gebėjimus, analogiškus fiziniams gebėjimams bei jutimams, kad šis turėtų visas gyvybines funkcijas psichiniu bei dvasiniu pavidalu, t. y. galėtų kvėpuoti, regėti, lytėti, girdėti, kalbėti, valgyti ir vaikščioti. Toks gyvybinių funkcijų atstatymas imaginacinėje Duato plotmėje vyksta kartojant Seto sukapoto (dezintegruoto) ir po visą Egiptą išmėtyto Osirio dalių surinkimą, paverčiant jo kūną integralia statula (mumija) ir dievų dėka atgaivinant ją aukštesniame tikrovės lygmenyje. Kulto sferoje šį atgaivinimą simboliškai kartoja „burnos atvėrimo" apeigos, atliekamos mirusiojo *ka* statulai. Specialiais įrankiais atvėrus statulos arba mumijos akis ir burną, atstatomas ryšys tarp mirusiojo sparnuotosios sielos *(ba)* ir jo vitalinio prado arba antrininku vadinamo psichinio lukšto *(ka)*, kurio fiksuotu medžiaginiu „imtuvu" tampa atgaivinta statula. Pirmojoje minėtos knygos dalyje aprašomas *ka* pavidalo ir jutimų atstatymas, o antrojoje – medžiaginių atnaša-

vimų virtimas sakramentiniu *t'efa* maistu, t. y. *ka* maitinančia dvasine substancija, kuri sugrįžta atgal į gyvųjų pasaulį širdies palaimą, vaisingumą, dermę ir sėkmę nešančios „protėvių" malonės srautu.

Kapinių aukojimų knyga arba ***Laidotuvių atnašavimų knyga.*** Joje aprašoma 114 ritualų, kurie atliekami atvėrus *ka* statulos burną ir atstačius velionio gyvybines funkcijas bei jutimus dausų plotmėje. Jie siejasi su maisto, gėrimų, rūbų, smilkalų ir kvapiųjų aliejų atnašavimu vėlę reprezentuojančiai *ka* statulai, kurios dėka palaikomas ryšys tarp gyvųjų ir mirusiųjų pasaulio. Aprašomos kūno (*ka* statulos) apvalymo apeigos vandeniu ir kvapiaisiais aliejais, kurias sudaro septyni etapai. R. Clark šią procedūrą priskiria vadinamajai „kvapų alchemijai" ir pabrėžia, kad ritualų recipientas yra *ka* priglaudusi statula, o ne mumifikuotas kūnas. Jos teigimu, kai kurie tyrinėtojai naiviai klysta, manydami, kad egiptiečiai tikėjo fizinio kūno prisikėlimu arba atgijimu pažodine prasme[15]. Fizinis kūnas transformacijų eigoje galiausiai turi išnykti. Egzistuoja ir priešinga nuomonė, tačiau svarbiausia yra tai, kad minėtieji ritualai, kurių pagalba dievai nužengia į savo kultinius kūnus, nutrina šiuolaikiniam žmogui įprastą ribą tarp „mirties" ir „gyvenimo". Panašiai kaip dievų *bau* nusileidžia į savo atvaizdus, taip ir protėvių *kau* apsigyvena statulose. Nežinodama, kaip suderinti įvairius pomirtinio gyvenimo lygmenis (kada velionis *akh* pavidalu įsitvirtina tarp žvaigždžių, *ba* pavidalu plaukia kartu su Saule, o *ka* pavidalu kape priima sakramentinius atnašavimus – ir viskas vyksta sinchroniškai) C. Andrews netgi tvirtina, kad *Mirusiųjų knygą* sudaro trys skirtingos tradicijos, suplaktos į vieną[16]. Vargu ar tai pats geriausias paaiškinimas.

Balzamuotojas Anubis palinkęs virš Osirio mumijos

Ra litanija. Joje kreipinių pavidalu išvardijami 85 Ra vardai, kuriuos tardamas Osiris (velionis valdovas arba valdovui simboliškai prilygintas įšventintasis) antrą kartą laipsniškai atmainomas ir susilieja su saulėkuoju pradu, įgydamas Ra požymius bei formas.

Urvų knyga. Joje Ra nužengia į Osirio sritį ir savo šviesos bei galios žodžių dėka prikelia Osirį. Alcheminė transformacija vyksta šešiais etapais. Ra arba laivu plaukiančios Saulės (gyvastį, protą ir dermę teikiančio dieviškojo Intelekto) priešų galvos, širdys, sielos ir šešėliai sunaikinami ugnyje.

Vartų knyga. Joje aprašoma, kaip į Ra hipostazę integruota valdovo siela įveikia 12 nakties pasaulio vartų ir atgimsta su tekančia Saule.

Dieviškosios karvės knyga. Joje aprašoma, kaip „ano meto" precedento pavyzdžiu sunaikinamos Ra ir su juo plaukiančiai sielai kelią pastoti mėginančios gyvatės, mikrokosminėje plotmėje simbolizuojančios psichines kliūtis arba negatyvius karminius kompleksus. Šias ištarmes skaitantis asmuo susilieja su Ra (arba atskleidžia savo pirminę sauliškąją prigimtį ir jai būdingas galias) su sąlyga, kad griežtai laikosi apeiginių taisyklių. Skaityti galima tik nusiprausus šventuoju Nilo vandeniu, išsitepus kvapiaisiais aliejais, apsirengus baltais lininiais rūbais ir apsiavus naujais baltais sandalais po 9 dienas trukusio apsivalymo. Ritualo metu turi būti smilkomas ladanas, o ant skaitovo liežuvio žaliais dažais nupieštas *maat* simbolis[17]. Šalia turi būti dieviškajai gyvatei tapačios deivės-globėjos vaidmenį atliekanti žynė, simbolizuojanti magišką transformacijos galią (*sekhem*, plg. helėnų *dunamis*, indų *šakti*). Akivaizdu, kad teksto skaitymo ritualas pirmiausia yra skirtas gyviesiems ir tik po to projektuojamas į mirusiųjų plotmę.

Knyga apie tai, kas Duate. Išrinktuosius supažindina su 12 naktinio Duato sričių, kurias atitinka 12 valandų. Kiekviena iš jų turi savo deives, vardus, vartus ir sargybinius. Kaip nurodo R. Clark, penktosios valandos epizode siela pabunda Sokaro pavidalu ir susilieja su Saule[18]. Dvyliktą valandą dieviškųjų *bau* tempiamas Saulės laivas per uodegą įplaukia į gyvatės kūną ir išplaukia per jos burną dievo Kheperos (atgimstančio skarabėjaus) pavidalu. Šios transformacijos metu laivą lydintys nukaršę seniai virsta naujagimiais.

Nut (Dangaus) knyga. Ji dalijama į *Nakties knygą*, kurioje aprašoma naktinės kelionės kosminė topografija (12 valandų, 36 dekanai), ir *Dienos knygą*, kurioje himnų pavidalu aprašoma su sauliškuoju pradu susiliejusio valdovo kelionė dieniniu skliautu. Laivui įplaukus į kiekvienos dieninės valandos sritį, sauliškajam pradui tapatų valdovą sveikina Dangaus gyventojai.

Akero knyga. Joje taip pat aprašoma įvairius alcheminės transformacijos etapus apimanti naktinė faraono kelionė ir dvasinis atgimimas. Akeru vadinamas priešybių vienybę simbolizuojantis dvigalvis liūtas, kuris auštant pasveikina iš deivės Nut įsčių tekančią Saulę.

Ramesidų laikais kai kurie minėtieji tekstai pilnai arba dalimis iškalami ant kapo kambarių sienų, siekiant pabrėžti ir patvirtinti transformacijų dėka įgytas naujas velionio tapatybes, kurias nustato mitiniai precedentai arba archetipiniai modeliai. Mumifikacijos ritualas, kūnui suteikiantis regimą Osirio mumijos pavidalą ir šitaip jį integruojantis į anapusinę tikrovę, tėra pradinis velionį sudarančių įvairių lygmenų komponentų sudievinimo bei jų sugrąžinimo į provaizdžius etapas. Todėl kapo koridorių bei kambarių struktūra taip pat turi simbolinę prasmę. Ji dažnai sudaryta iš septynių segmentų, pradedant Vakarų pusėn nukreipta anga su laiptais (Restau sritimi) ir baigiant „auksiniu namu" vadinama mene, kurioje stovintį sarkofagą su mumija (Nut sparnų glėbyje laikomu branduoliu) saugo keturias pasaulio šalis bei atitinkamus organus simbolizuojantys Horo sūnūs.

Idealus laidotuvių procesijos maršrutas driekiasi iš rytinio Nilo kranto į Duato apylinkes vaizduojantį vakarinį krantą. Raguočių tempiamą katafalką su sarkofagu lydi žmonių grupės, nešančios gėles ir aukojimui skirtą maistą, akmeninius ir molinius indus, dėžes su darbo įrankiais ir *ušebti* statulėlėmis, taip pat – baldus (kėdes, lovas, skrynias) bei dalimis išrinktą vežimą, skeptrus, skėčius, statulas ir dievų simbolius, ant padėklų išdėliotas brangenybes ir aibę kitų daiktų. Kadangi visi procesijos dalyviai – žyniai ir palydovai – turi mitinį scenarijų atitinkančias dramatines roles, sarkofagą lydi ir raudotojas vaidinančios moterys. Į vakarinį Nilo krantą procesiją perkelia laivynas. Pagrindinis laivas su kabina gabena Isidės ir Neftidės statulų saugomą sarkofagą, prie kurio žynys degina smilkalus. Šį laivą, kuriame yra tik vienas jūreivis su kartimi gyliui matuoti, traukia kitas jūreivių komandos irkluojamas laivas, kurio kabinoje sėdi iki pusės apsinuoginusios raudotojos. Dar keturi laivai plukdo įvairias gėrybes.

Panašiai kaip egiptiečių šventyklose dievo statulą arba laivą nešanti procesija reiškia spindulingąjį dievybės pasirodymą iš paslėpties, taip ir Osirį nešanti laidotuvių procesija reiškia sugrįžimą į tamsos bei slėpinių pasaulį. Taip leidžiasi savo dieninį vaidmenį atlikusi Saulė. Vakariniame Nilo krante prie laidotuvių procesijos, kurios priekyje einantis žynys šlaksto sarkofagą šventuoju vandeniu ir smilko jį dieviškaisiais aromatais, prisijungia nauji dalyviai. Eisena pakyla į tikras ar įsivaizduojamas vakarines aukštumas. Paveiksluose piešiama, kaip iš jų, tarsi iš papirusais apžėlusios pirmapradės kalvos, karvės galvą iškiša dangiškoji motina – deivė Hathor.

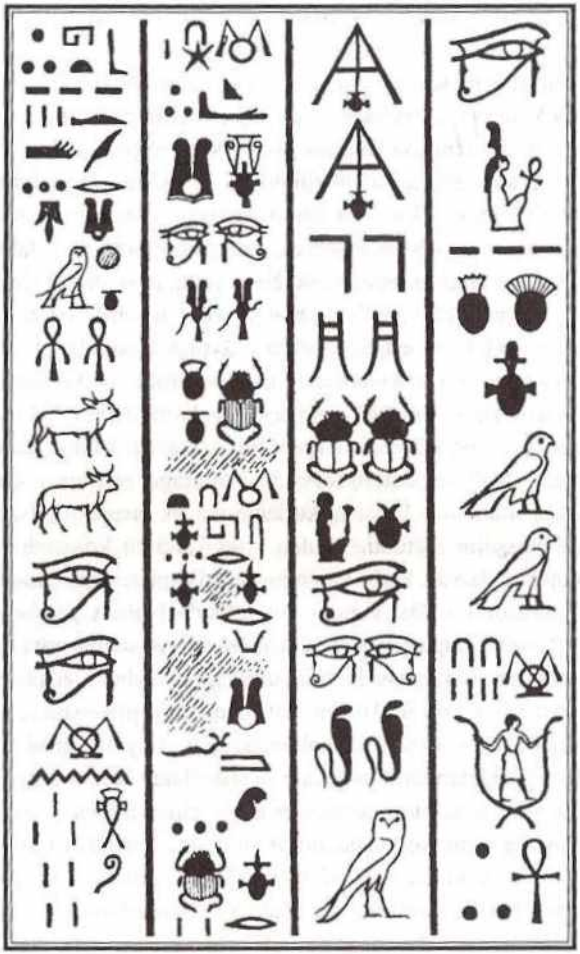

Osirio simboliai ir amuletai

Prie paruošto kapo durų mumija (arba *ka* statula, nes dėl šių detalių tyrinėtojai nesutaria) statoma vertikaliai ir jai atliekamas sudėtingas „burnos atvėrimo" bei gyvybinių funkcijų atstatymo ritualas. Jis nukreiptas ne į fizinių, bet į vitalinių ir psichinių pradų lygmenį. Prieš uždarant kapą su magiškais amuletais bei simboliais nusagstyta mumija, atliekamos atnašavimo procedūros ir giedami sakraliniai himnai.

Pačios didžiausios uolose iškirstos arba po žeme iškastos kapo menės su koridoriais kartais driekiasi beveik šimtą metrų. Jų struktūra nevisada vienoda. Kartais į vidų vedantis koridorius – Restau atitikmuo – išrašomas dievams skirtais sveikinimais (išvardijant ir paveikslais vaizduojant jiems skirtas dovanas) arba ritualinės „išpažinties" ištraukomis.

Antrojoje kapo struktūros dalyje (patalpoje arba koridoriuje) dažnai vaizduojamos Saulės dievo teofanijos, virstančios įvairiais medžiaginio „aukų" pasaulio aspektais, sudarančiais išsamų gyvulių, augalų, amatų bei visokio darbo rūšių katalogą. Naujosios karalystės laikais vaizduojama naktinė ir dieninė Saulės kelionė, sudaranti pamatinį 24 valandų ciklą, kuris galioja visiems manifestacijų lygmenims. Patalpos lubos neretai ištapomos žvaigždynais, kurie iliustruoja 36 dekanų valdomus mirties ir dangiškojo atgimimo procesus.

Trečioji kapo dalis su statulomis nišose vadinama „neter praėjimu" arba šventaviete, kurioje ilsisi Rytų ir Vakarų dievai. Senojoje karalystėje šią patalpą atitinka *per ka – „ka* namas", kuriame gyvena ir maitinasi velionio *ka*, palaikanti ryšį tarp gyvųjų ir mirusiųjų pasaulio. Ramesidų laikais čia neretai ant sienų užrašoma *Knyga apie tai, kas Duate*.

Ketvirtąją kapo dalį sudaro „dviejų sargybinių menė", kurioje kartais vaizduojamos dausose vykstančio teismo scenos. Tai savotiška likimo kryžkelė, nes Dvigubos Tiesos salėje išteisintas velionis (*maakheru*) priartėja prie archetipinio Osirio.

Penktąją kapo dalį sudaranti „kliūčių menė" su duobe ir žvaigždėtomis lubomis arba požemine kamera gali reikšti, kad neišteisintam velioniui lemta įkristi į pabaisos nasrus ir veikiausiai sugrįžti į žemiškąjį pasaulį. Senosios karalystės kapuose minėtąją menę atitinkanti patalpa puošiama medžioklės ir žvejybos su žeberklais scenomis, vaizduojančiomis, kaip dvasinis pradas įveikia kūniškąjį Seto pradą.

Šeštojoje kapo dalyje – „aukso name" – stovi, R. Clark tvirtinimu, septintąjį etapą reprezentuojantis[19] granito, raudonojo smiltainio arba alebastro sarkofagas, t. y. stačiakampė dėžė su dangčiu, į kurį guldomas mažesnis mumijos pavidalo sarkofagas.

Sunešus į vidų visus reikmenis, kambarys užmūrijamas ir kapas uždaromas. Virš įėjimo arba šachtos šulinio kartais būdavo statoma nedidelė lankymui ir atnašavimui skirta šventykla arba koplyčia su kiemeliu atminimo steloms, kuriose išvardijami mirusiojo nuopelnai. Apie juos taip pat byloja reljefai ir atvaizdai, nutapyti ant ornamentuotų koplyčios sienų bei kolonų. Kiemelyje kartais įrengiamas šventojo vandens tvenkinys su pavėsį teikiančiomis palmėmis ir sikamoromis[20]. Žemesniojo rango valdininkų kapai nepalyginamai kuklesni, o prastuomenė tenkinosi minimaliais laidojimo reikmenimis.

Vargu ar galima tiksliai atkurti visus mirusiojo kelionės etapus, juolab kad egzistuoja įvairūs jos variantai arba skirtingi simboliniai aprašai, kurie, nepaisant nuolat kartojamų archetipinių konsteliacijų, niekada neįgyja nuoseklaus pavidalo, t. y. netampa vienareikšmiu literatūriniu siužetu. Dausų tikrovė mena sapno tikrovę, kurioje negalioja fizinės erdvės ir laiko dėsniai, tačiau šis „sapnas" tik iš dalies yra „karminė" individo patirties projekcija, kadangi jį struktūruoja metafiziniai provaizdžiai ir visus tikrovės lygmenis kuriančių dievų galios. Jo apimtį ir pavidalą lemia tradicinė kosmologija bei atitinkamos simbolinės ikonografijos schemos.

Mirusiojo *ba* kelionė kitu lygmeniu kartoja laidotuvių procesijos kelią. Velionis turi persikelti į vakarinį dangiškojo Nilo (Paukščių Tako) krantą ir pereiti įvairias dausų vietoves, įveikdamas tamsos jėgų spendžiamas pinkles, kad vėliau galėtų išteisintas ir atmainytas įžengti į sauliškąjį Ra laivą. Neaišku, kokia visų pomirtinės kelionės epizodų seka, kadangi įmanomos skirtingos variacijos, kurias lemia ne tik sudėtinga dausų topografija, bet ir keliautojo būvis, jo vidinė kokybė, kuri keičia imaginacinį peizažą.

Pastovus ir svarbiausias epizodas yra mirusiojo teismas – jo širdies svėrimas Dvigubos Tiesos menėje. Teismo metu Osiris sėdi aukso soste, tuo tarpu 42 vietininkai stebi procedūrą. Totas užrašo rezultatą, o Anubis paskelbia nuosprendį: velionis tampa *maakheru* (teisuoliu) arba jį praryja prie svarstyklių sėdinti pabaisa – „mirusiųjų ėdikė". Nors Naujosios

Dievo žodžių viešpats Totas paviano pavidalu stebi, kaip Osirio akivaizdoje sveriama mirusiojo širdis

karalystės laikais *maakheru* epitetas tampa mirusiojo sinonimu, šį titulą galėjo įgyti ir gyvi įšventintieji. Pirmuoju *maakheru* tapo Osiris. Isidės dėka prisikėlęs dausose, jis iškvietė Setą į Ra vadovaujamą dievų teismą, kuris pasmerkė Setą, o Osirį paskelbė teisuoliu. Isidė šiam įvykiui pažymėti įsteigė žmonėms skirtus įšventinimus, arba misterijas. Išoriškai jos vyko kaip dramatiniai vaidinimai šventyklose, tačiau vidine prasme reiškė Osirio pavyzdžiu atliekamą vidinę transformaciją, siekiant „numirti ir prisikelti" iki fizinės mirties, t. y. atstatyti savo „auksinę" prigimtį ir tapti dievu. *Mirusiųjų knygoje* netgi išvardijami miestai, turėję teisę rengti minėtąsias misterijas.

Panašu, kad *Mirusiųjų knygoje* minimas teismo epizodas (125 skyrius pagal R. Lepsiusą) taip pat buvo dviejų dalių vaidinimas. Kreipdamasis į dievą Ra, Osiris turi įrodyti savo nekaltumą, 36 apeiginėmis frazėmis pasakydamas, kad nieko bloga nėra padaręs. Pašvęstieji misterijų dalyviai choru

kartoja jo žodžius. Išteisintas Osiris iš kaltinamųjų suolo persėda į teisėjo vietą ir tada pašvęstieji kartoja vadinamąją „neigiamą išpažintį". Po to jie iš eilės eina prie svarstyklių ir ant vienos lėkštės deda iš lazurito padarytą širdį su joje išraižytu savo vardu, o ant kitos – deivės Maat statulėlę, kad svarstyklės išsilygintų. Po šios ceremonijos pašvęstasis paskelbiamas teisuoliu, ir Totas įregistruoja jo *maakheru* titulą. Tai reiškia, kad jis jau pasiruošęs tikrajai mirčiai ir žinijos dėka jam bus atverti visi dausų vartai[21].

Esama įvairių teologinių perspektyvų, tačiau galiausiai nesvarbu, su kuo velionis susilieja – archetipine Osirio žvaigžde, Saulės laivu keliaujančiu Ra, Horu ar kitais dievais. Visi jie yra vienos dieviškosios substancijos aspektai. Nepaisant skirtingų akcentų bei kintančių vaizdinių, būdingų skirtingiems Egipto istorijos tarpsniams, svarbiausia idėja išlieka ta pati: velionis arba pašvęstasis gali tapti dieviškaja būtybe ir susilieti su archetipiniais pradais. Išteisintas velionis gali:

1) įžengti į Ramybės laukus, kuriuos sudaro 14 apylinkių – tiek, kiek yra Osirio kūno dalių, išmėtytų po Egipto žemę, ir jas reprezentuonačių šventaviečių, arba

2) įžengti į dangiškąjį laivą ir kaip dievas keliauti Dangaus skliautais.

Galimi ir kiti variantai, kurių detales iš pažiūros sunku suderinti, tačiau visi jie byloja apie žodžio ir atminties dėka atkurtas dieviškąsias tapatybes, sudarančias kosmologinių ir metafizinių simbolių visumą. Tam tikru požiūriu, visi dramaturginiai personažai, visos transcendentinės ir imanentinės *neteru* galios, kuriančios kosminį, socialinį bei dvasinį-psichologinį „gamtovaizdį", yra vienos daugiasluoksnės tik-

rovės aspektai, kuriuos laipsniškai atskleidžia kiekviena aukščiausiojo pradmens sklaidmeniui tapati sąmonė, paklūstanti būties ritualų bei magiškų transformacijų ritmams.

Velionio sielai skirta dausų kelionė, kurios tikslas – atskleisti, suvokti ir įtvirtinti savo dieviškąją tapatybę, dvasinės šviesos (*akh*) arba archetipinės žvaigždės statusą (juolab kad dangiškosios žemdirbystės ir nendrynų paveikslai tėra imaginacinės „žvaigždžių" tikrovės ikonos), kartu yra ir Seto galias nukenksminti ir atmainyti turinčio Horo kelionė. Viena vertus, velionio *ba* keliauja pas Osirį, kurio dėka ji gali save, kaip Osirio atmainą arba atvaizdą, integruoti į pirmapradį Osirį (dieviškąjį provaizdį) ir šitaip transcenduoti žemesnio sklaidmenų lygmens tapatybę. Kita vertus, Osiris negali padėti sielai atgimti, kol ji pati Horo pavidalu neatstato ir nepažadina Osirio. Pirmapradė dieviškoji konsteliacija yra lyg neatskleista (potenciali) paties velionio (plačiąja prasme – mirtingo žmogaus) sudedamųjų dalių konsteliacija.

Mitinė paradigma teigia, kad iš dalių surinktą negyvą Osirį pažadina į dausas prasiskverbęs Horas, kuris atneša gydančią Akį, reiškiančią pilnatvę, gyvastį, galią, proto šviesą ir auką. Jis apkabina Osirio lavoną, kaip vėliau kiekvienas medžiaginę statulą „atgaivinti" norintis žynys, perduodantis atvaizdui savo *ka*. Tai yra diskursyviai logikai nepaklūstantis „įvykis", kadangi pats Horas gimsta paukščio pavidalu sklendžiančios Isidės ir Osirio lavono jungties dėka, stebint pilnatvę reprezentuojančiam Atumui. Minėtame kontekste tamsos jėgas atstovaujančiam Setui tenka toks pats svarbus vaidmuo kaip ir kitiems personažams, simbolizuojantiems šios alcheminės transformacijos būtinus komponentus.

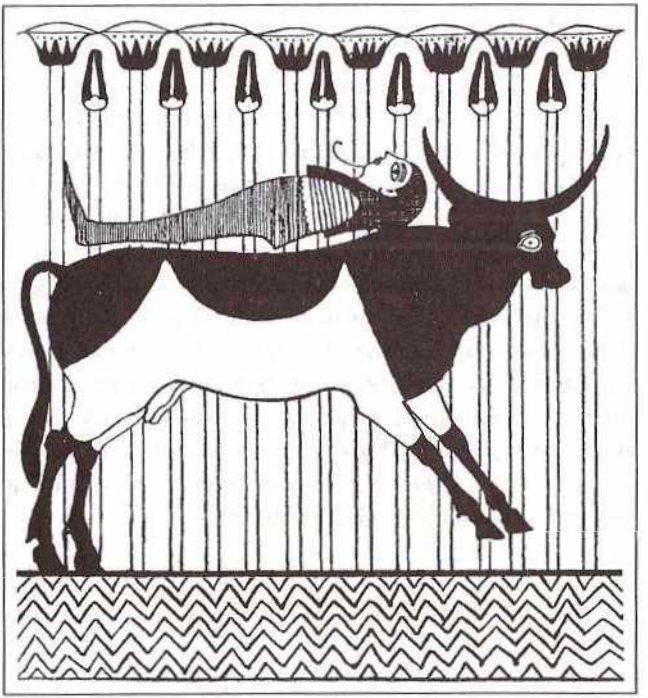

Osiris jaučio pavidalu papirusų brūzgynais
neša mirusio teisuolio mumiją

Visas kliūtis įveikęs keliautojas pasiekia pabudusį Osirį kaip savo paties integralų atvaizdą arba paveikslą. Tamsos galias pažinusio ir transformavusio Horo pavidalu jis pažadina save kaip Osirį, kuriame jau ryškėja aukščiausiojo pradmens – save patį ir visus dievus manifestavusio Atumo pilnatvės – kontūrai. Todėl Osirio pabudimas analogiškas pirmi-

niam kosmogonijos judesiui – būtį steigiančios Atumo šviesos pasirodymui iš nenusakomų transcendentinių vandenų, tarsi visas intelektines potencijas slepiančio Dievo „lavono".

Tokios mitinės schemos ir jas iliustruojantys epizodai aiškinami sielos pomirtinės kelionės požiūriu, tačiau panašu, kad pirmiausia jie siejasi su mistiniu potyriu, kurį išgyvena įšventintasis. Terminas „mistinis" neturėtų būti klaidingai supratas, kadangi šiame kontekste jis reiškia savo dieviškojo tapatumo suvokimą įvairiais mitiniais aspektais. Dievai egiptiečiams yra visą būties audinį sudarančios galios, kurias atskleidžia konkrečios medžiaginės (psichosomatinės) bei dvasinės būvos, sąmonės intensyvumo laipsniai ir betarpiškai patiriami simboliai. Todėl, kaip pastebi J. Naydleris, *Mirusiųjų knyga* ir kiti panašūs tekstai yra ne „fantazijos apie gyvenimą po mirties", bet vadovai, atskleidžiantys subtilesnius ir aukštesnius dvasinio suvokimo lygmenis[22].

IŠMĖGINIMAI IR SIELOS TRANSFORMACIJOS

Mėgindami nupiešti dausų kelionės paveikslą, turime kalbėti apie tipines situacijas bei daug simbolinių analogijų turinčius epizodus. Sparnuotoji siela (*ba*) vaizduojama kaip žmogaus galvą turintis paukštis. Kada veikia fiziniais jutimais grindžiama sąmonė, jis miega ir yra neveiklus. Tačiau *ba* išryškėja ir atsiskiria sapno metu arba fiziniam kūnui mirus. Kadangi fizinis kūnas analogiškas kapui, *ba* išskrenda atidarius kapo duris. Prieš ją atsiveria *bau* keliai ir mirusiojo *ba* keliauja už horizonto. Kartais ji vaizduojama kaip su lazda einantis velionis, kuris skelbiasi esąs Horas.

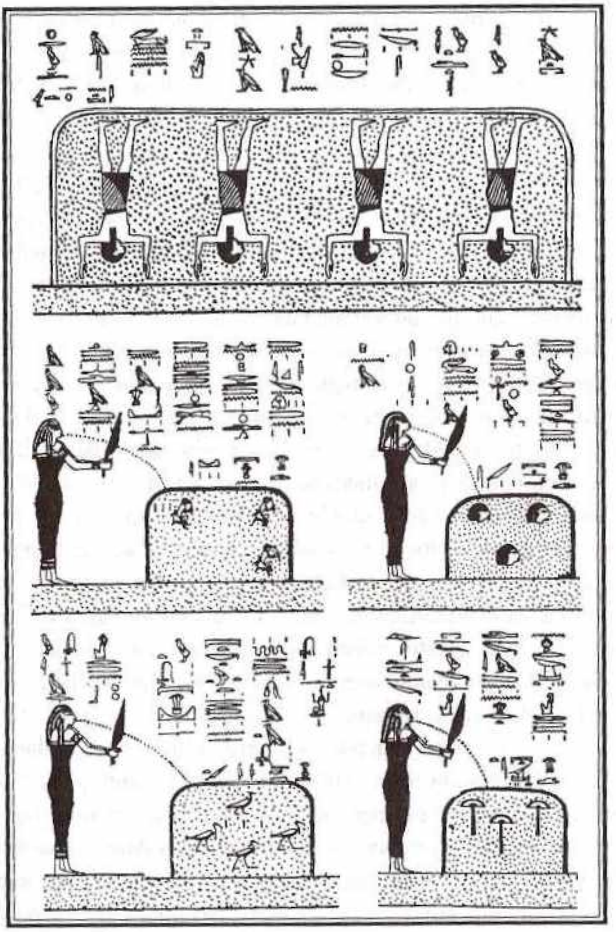

Pasmerktieji nedorėliai ir neišmanėliai krenta į ugnies ežerus dausose, kur deginami jų protai, siela bei šešėliai

Šį ir aną pasaulį skirianti riba vadinama Restau. Tai vartai, per kuriuos rogėmis rituališkai velkamas Osirio ir Horo bruožų turintis Sokaro lavonas. Čia atsišakoja daug kelių, todėl velioniui reikalingas vedlys Anubis ir pastarajam artimas kelių atvėrėjas Upuatas.

Įėjęs pro vartus, velionis patenka į visišką tamsą, tačiau išgirsta iš pirmapradės Nun tamsos „anuo metu" išnirusio Atumo balsą. Šis Dievo „žodis" tarsi nurodo sielos transformacijų eigą, kuri priešinga linkme kartoja kosmogoninę trajektoriją. Panašu, kad keliaujama „žodžio" arba *heka* galiai pavaldžios vaizduotės ir jos dėka kintančios sąmonės plotmėje. Todėl *Mirusiųjų knygos* tekstai yra vidinę tikrovę atmainančios ir įtvirtinančios pagalbinės priemonės. Tikriausiai juos prieš laidotuves ir po laidotuvių garsiai skaito žyniai arba mirusiojo artimieji. Kape paliktas ritinėlis velioniui tiesiog primena, ką šis turėjo būti išmokęs apie dausų pasaulį įšventinimų metu. Išankstinė žinija ir mokėjimas pagal griežtą ikonografiją atpažinti bei įvardinti visus esinius yra svarbiausia sėkmės sąlyga. *Ba*, kaip progresuojantis „tekstas", pati juda Duato „tekstu", sutapdama su atpažintais esiniais ir integruodama juos į savo ryškėjančią ir viską apimančią dieviškąją savastį.

Velionis plaukia dangiškosios upės vandenimis, kadangi Paukščių Takas yra Nilas. Tačiau, nepaisant kosmologijos diktuojamų įvaizdžių bei regimųjų astronominių simbolių konkretumo, iš tikrųjų nesvarbu, kur įsteigiamas dausų pasaulis. Jis yra visur, panašiai kaip Plotino visuotinė Siela, į kurią įmerktas fizinis arba išorinis pasaulis. Mitinio diskurso priemonėmis piešiama dausų sritis – vandeninga, todėl velionis dažniausiai plaukia laivu. Pastarasis juda tamsybių gyvatės

kūnu, tarsi kosmologiniu stuburu, artėdamas prie Osirio sosto. Laivą galima suvokti dvejopai: 1) kaip sielos nešėją, kuriuo ji atplaukia į fizinį pasaulį ir iš jo išplaukia; 2) kaip sielos žiniją atspindinčią kokybę. Keleivis turi iš atskirų dalių „žodžiu" sukonstruoti savo laivą, išvardindamas visus jo komponentus. Kiekviena žodžiu pastatyto laivo dalis turi simbolinę prasmę ir atspindi tam tikrą sielos kokybę. Vadinasi, tai yra maginė-semiotinė konstrukcija: įšventintasis pats kuria tikrovės horizontą, todėl jis turi būti tam tikrą dvasinio suvokimo ir prašviesėjimo lygmenį pasiekęs žinovas. Tokia yra ideali ezoterinė schema, kurią mechaniškai mėgdžioja populiariu mitu ir pamaldžia parodija virstanti *Mirusiųjų knygos* tradicija, norinti maginės imitacijos priemonėmis visiems parodyti pakilimo kelią.

Vandenyje gyvenančios žuvys simbolizuoja neišmanymo kupinas ir prie fizinio kūno prisirišusias sielas. Būtent žuvis suėdė Seto sukapoto ir po visą Egiptą išbarstyto Osirio falą. Vandenyje knibžda gyvatės, begemotai ir krokodilai – su kūniškojo tapsmo sritimi susiję Seto gyvūnai, išreiškiantys negatyvias psichines tendencijas. Herakleitas ir traktatą *Apie nimfų olą* parašęs neoplatonikas Porfirijas taip pat teigia, kad išsivadavimo siekianti „sausa" siela yra išmintingiausia.

Jeigu mirusiojo *ba* pernelyg gimininga vandeniui, ji gali netapti paukščiu, bet pavirsti žuvimi ir prarasti žmogiškąjį pavidalą. Todėl reikia išvengti žuvis gaudančio tinklo, ištiesto tarp Dangaus ir Žemės bei simbolizuojančio fizinio (šliužų ir dumblo gyventojų) lygmens trauką, kuriai paklūsta neišmanėliai. Viename *Mirusiųjų knygos* paveiksle „sausą" sielą turintis velionis klūpo šalia teisingumui tarnaujančių Toto pa-

vianų (tinklus metančių žvejų) ir džiaugiasi, galėdamas 1) išsaugoti žmogaus pavidalą, 2) valdyti elementus ir 3) virsti *ba* paukščiu. Velionis turi žinoti ir išvardyti visas tinklo dalis, kurios tapačios dievo kūno nariams. Tada jis ne tik išvengia neprotingos žuvies dalios, bet ir pats virsta žveju.

Mirusiųjų pasaulis beoris, todėl daug *Mirusiųjų knygos* ištarmių skirtos gyvybę palaikančiam kvėpavimui atstatyti. Kvėpavimą, orą ir vėją simbolizuoja laivo burė. Kosmosą smelkiantis dievo Šu dvelksmas analogiškas Rig Vedoje ir Upanišadose minimai pranai, tapatinamai su Purušos kvėpavimu, sąmonės ugnimi, nemirtinga Brahmano galia, ir stoikų pneumai. Apie universalią gyvybinę galią byloja *sa* simbolis – iš nendrių nupintas gelbėjimo ratas, teikiantis magišką apsaugą. Tai yra ant kaklo nešiojamas cilindras, iš vieno galo apvyniotas virve ir menantis maldų rožinį. Dievai kvėpuoja tiesa (*maat*), kurią simbolizuoja stručio plunksna. Įkvėpti šio visatos pusiausvyrą bei dermę palaikančio die-

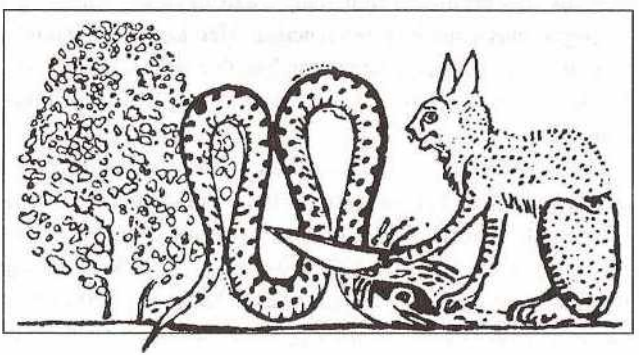

Dievas Ra katino pavidalu prie medžio įveikia tamsybių gyvatę

viškojo oro – vadinasi, dvasiškai atgimti, kartojant dieviškosios kosmogonijos etapus, prieš tai sugrįžus į pirmapradį kiaušinį – kapą menantį kauburį, iš kurio skarabėjaus pavidalu išropoja ir pateka Saulė.

Anubis dausų kario pavidalu

Dausų pasaulyje viršus ir apačia pasikeičia vietomis, todėl reikia mokėti išlaikyti tinkamą padėtį: nesupainioti krypčių ir nevaikščioti aukštyn kojomis. *Mirusiųjų knygos* ištarmės netgi perspėja nevalgyti savo išmatų. Reikia būti pasiruošus sutikti pabaisų pavidalu pasirodančias šešėlines būties puses – neigiamų psichinių galių kristalizacijas, kurias sukuria ir pritraukia nesąmoningi troškimai, gyvenimo metu įvykdyti nusikaltimai, klaidingos tapatybės ir neišmanymas. Šiuo požiūriu, kelionė Duatu yra sielos išmėginimas, kurį gali lydėti bausmė, ir kartu – apsivalymo ritualas. Privalu atmesti visas dieviškąjį pavidalą užtemdančias priemaišas, kurios prieštarauja tiesai. Kadangi patiriamos baisybės ir kančios atspindi paties velionio imanentinę sandarą, kuri tėra užtemdytas dieviškųjų galių veikimo paveikslas, jų niekaip neįmanoma įveikti, nepaklusus metafizinei tiesai, t. y. nesuvokus, kad šitaip reiškiasi ta pati, tačiau neteisingai įvardinta ir neišmanymo suteršta dieviškoji substancija, iš kurios audžiamas dvasinis *akh* pavidalas.

J. Naydlerio manymu, galima išskirti tris atpažinimo ir maginės transformacijos etapus, menančius savotišką dialek-

tinę triadą[23]. Sielą skandinanti neigiama gravitacija pasirodo vieno ar kito žvėries arba „demono" pavidalu, kaip savarankiška esybė, kurią įšventintasis gali iš anksto žinoti ir mokėti vizualizuoti, šitaip psichinį kliuvinį paversdamas ikonografiškai atpažįstama figūra. Keleivis susigrumia su kelią pastojusia figūra, kuri nori pavogti jo širdį, atimti magišką galią ir pražudyti *ba*, atkirsdama ją nuo dvasinių ištakų. Tačiau kovos tikslas yra ne sunaikinti, bet įvaldyti ir atmainyti minėtąją galią arba karminę kristalizaciją. Keleivis turi būti ginkluotas peiliu, tačiau šis peilis iš tikrųjų yra „žinijos kardas", kadangi pabaisos sutramdomos žodžiu – ištarus kiekvienos slaptąjį vardą. Minėtąjį peilį galima pavadinti *maat* užaštrinta intelektinio skyrimo priemone. Įvaldyti sutiktą pabaisą – vadinasi, pasukti jos galvą priešinga kryptimi, nukreipiant ta linkme, kuria keliauja *ba*. Tai savotiška *metanoia*, kalbant graikiškais terminais, kadangi negatyvi energija, kurią įkūnija kliuvinys, virsta pozityvia energija. Ji integruojama į augantį dieviškosios tapatybės akiratį. Piktasis demonas tampa „angelu pagalbininku", jeigu taip galima išsireikšti.

Sugebėjęs apgręžti magišką galią (stiprybę ir sąmonę) praryti norėjusius krokodilus, keleivis pats virsta „krokodilu", įgydamas tam tikrą dieviškąją kokybę ir žinijos dėka nušviesdamas savo akiratį. Krokodilai supa keleivį iš keturių pusių tarsi mandalos centrą. Juos tramdanti ir atmainanti žinija tolygi Ra spinduliavimui, tačiau transformacija galima tik tada, kai centre stovintis keleivis sutapatina save su keturiomis dievybėmis. Atsukęs veidą į vakarus, jis turi tapti krokodilų viešpačiu Setu, atsukęs į rytus – Osiriu, atsukęs į pietus – Isidės archetipine žvaigžde Sopdet, atsukęs į šiaurę – Atumu. Taip rituališkai transformuojamas visas akiratis.

Vanduo ir ugnis yra neišmanėlių kankinimo bei naikinimo priemonės, tačiau teisuoliams tai yra apsivalymo priemonės. Prieš įžengiant į šventyklą, būtina apsiplauti arba išsimaudyti šventajame ežere. Jo vandenys simbolizuoja švarius pirminius vandenis, iš kurių pasirodo dangiškajai ugniai tapati šviesa. Apsivaloma ir ugnimi, pavyzdžiui, deginant smilkalus. Duate velionis pasiekia ugnies upes ir ežerus, kuriuos perplaukti gali tik atminties nepraradęs teisuolis. Ugnies ežeras vidiniu aspektu siejasi su Ra tiesą bei grožį spinduliuojančia pirmaprade Ugnies Sala arba lotosu ir vaizduojamas stačiakampiu, kurį iš visų pusių saugo aštuoni Toto pavianai. Nedorėlį šis ežeras pasitinka savo destruktyviu aspektu, grasindamas liepsnų peiliais supjaustyti purviną sielą.

Jeigu siela nepajėgia tapti gyvastį nešančios intelektinės Ra šviesos imtuvu, ji turi kentėti apvalymo skausmus, lyg būtų pjaustoma į gabalus ir deginama. Šiuo požiūriu, Duatas yra alcheminė krosnis, kurios griaunamoji jėga gali tapti atmainymo bei išgryninimo priemone. Velionis arba įšventintasis visada turi tapatinti save su dievų hipostazėmis, o kiekvieną kelionės epizodą suvokti kaip archetipinę situaciją. Tamsos gyvatę jis gali įveikti tik Ra pavidalu, atskleidęs savo pirminę dvasinę tapatybę, kuri įgyjama atgimus kartu su Saule ir tapus švytinčia dvasia *akh* – Ra sąmonės ir epifanijos dalimi. Be to, teisuolį palaiko dievų skleidžiama malonė, o kelią jam parodo dieviškieji vedliai. Jis jaučia nuolatinę deivės Hathor arba Nut apsaugą, kurią garantuoja nepažeistas ryšys su *maat* – visuotine tiesa ir dieviškuoju įstatymu.

Keliaudamas kanalų išraižytais Nendrių laukais, pašvęstasis naudojasi detaliais dausų pasaulio žemėlapiais. Kai kurie *Mirusiųjų knygos* papirusai arba ant kapo sienų išraižyti

tekstai pateikia topografinius aprašus su Duato vietovių bei jų gyventojų vardais ir piešiniais, išvardindami visas galimas kliūtis. Keleivis turi žinoti upių, ežerų, kalvų, laukų ir miestų pavadinimus, sargybinių vardus ir įėjimo slaptažodžius. Pasak J. Naydlerio, šie žemėlapiai rodo sielos archetipinių būsenų spektrą, kuriuo keliauja *ba*. Tačiau kiekviena būva patiriama kaip išorinis peizažas – ne fizinė, bet psichinė kristalizacija[24]. Nepaisant bendrų archetipinių kontūrų, jo pobūdį ir charakterį lemia keleivio psichinis stovis. Sapne patiriamos situacijos bei jų kontekstai atspindi asmens arba kolektyvo (bendros pasąmonės kaip demonizuotos dievų hipostazės) vidinę struktūrą ir būseną. Panašiai ir Duate: kintantis išorinės aplinkos pobūdis atspindi apnuogintos sielos sąrangą, jos sąmoningumo arba dvasinės parengties lygmenį. Dausų žemėlapiai piešia simbolinį galimų archetipinių situacijų peizažą, kuris gali būti baisus ir grėsmingas. Išmėginimų, magiškų transformacijų bei tiesos pagalba atstačius sielos tyrumą ir dermę, jis laipsniškai keičiasi, virsdamas šviesą, ramybę ir grožį spinduliuojančiu sakraliniu gamtovaizdžiu.

DIEVIŠKŲJŲ PRADŲ PUSIAUSVYRA

Mirusiojo kelionė taip pat suvokiama kaip kelionė vidinės Osirio šventyklos menėmis, artėjant prie širdį simbolizuojančio švenčiausiojo kambario, kuriame keleivio laukia soste sėdintis Osiris su karališkos valdžios atributais. Kultiniu požiūriu, tai yra šventykloje gyvenančio dievo statula. Tačiau iš tikrųjų dievo sostas atrandamas tikinčiojo širdyje

kaip jo pirmapradės tapatybės centras. Todėl dausų kelionė yra širdies gilumoje slypinčios tikrosios savasties ieškojimas. Keleivis meldžia, kad jo širdis prieš jį neliudytų. Atgauti savo širdį ir susijungti su ja Dvigubos Tiesos menėje, vadinasi, prisiminti savo amžinąją savastį, kurią slepia neišmanymo ir klaidingų identitetų lukštai, kitaip tariant – atrasti arba pažadinti savyje dievą ir susitikti su juo akis į akį. Panašiai sufijų padavimuose, kuriuos islamiškoji arabų ir persų kultūra paveldėjo iš ankstesnių civilizacijų, paukščiai skrenda ieškoti savo karaliaus Simurgo.

Šventykloje vykstančių ritualų metu himnus giedanti procesija su smilkyklėmis, šventaisiais simboliais ir sistrais juda švenčiausios menės link, sustodama prie kiekvienų pilonų ir užantspauduotų durų, kurios turi būti iškilmingai atveriamos. Tačiau į švenčiausiąją menę gali įžengti tik aukščiausiojo rango įšventintieji žyniai, simboliškai pavaduojantys faraoną. Dausų kelionės metu tik *maat* principui ištikima ir žinijos kupina mirusiojo *ba* gali įžengti pro saugomus vidinės šventyklos pilonus. Užverti vartai analogiški kelią pastojusiai pabaisai, kurią būtina atpažinti. Iš dalies tai yra pačios sielos karminis barjeras, yda, kurią reikia pašalinti ir atstatyti tinkamą pusiausvyrą. Todėl, peržengdamas kiekvieną slenkstį, pašvęstasis simboliškai numiršta (atsisako ankstesniam etapui charakteringos tapatybės bei prisirišimo prie jos „gamtovaizdžio") ir prisikelia. Visa, kas neatitinka dieviškojo pavidalo, deginama, kapojama ir pjaustoma.

„Kadangi ši šventykla veikiau yra sielos šventykla, o ne fizinė šventykla, – sako J. Naydleris, – artėjimas prie Osirio reiškia vidinių metamorfozių procesą, kurio metu keleivis iš tikrųjų įkūnija Osirio mirties, sukapojimo ir atstatymo mitą"[25].

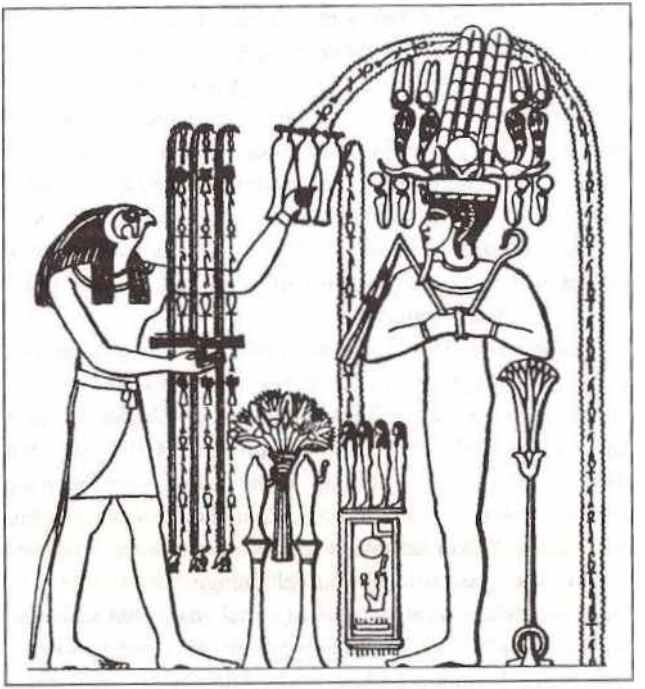

Horas sugrąžina Osiriui gyvastį dausose

Siela kartoja amžinąjį „sugrįžimo" ritualą, tarsi Osirio kūnu, kuris tapatus šventyklai, pats Osiris eitų pas Osirį. Osiriu vadinamas kiekvienas pas pirmapradį Osirį išsiruošęs velionis. Dvasiniu požiūriu, pilonai ir menės atspindi būties bei sąmonės (žinojimo) būvas Osirio ritualinių transformacijų procese. Pavyzdžiui, Ani papiruso personažas Osiris-Ani, pereidamas per septynis Osirio šventyklos kambarius (aritus), archetipi-

nio Osirio pavyzdžiu yra išskaidomas ir vėl surenkamas. Penktajame arite jis (veikiausiai Horo aspektu) įveikia tamsybių gyvatę Apep, surenka Osirio kūno dalis ir iškelia prisikėlimą simbolizuojantį *džed* stulpą, kurį vieni tyrinėtojai vadina Osirio stuburu, kiti – Osirio falu. Šeštajame arite Osiris-Ani tapatina save su magišką galią turinčiu Horu keršytoju, nugalėjusiu Setą ir išgydžiusiu tėvą Osirį. Septintajame arite Osiris aukštesniu lygmeniu atgauna pirmapradę pilnatvę, turėtą prieš įžengiant į pirmąjį aritą. Tapęs visažiniu, jis kartu su Ra suka ratus danguje. Ši schema nuolat kartojama, panašiai kaip kosminių ritmų dėka kas dieną iš Nut įsčių pateka ir į Duatą nusileidžia saulė.

Prie Dvigubos Tiesos mene vadinamo Osirio šventyklos prieangio priartėjęs keleivis turi teisingai įvardinti visus šią dausų tikrovės konsteliaciją sudarančius komponentus. Jis pamini ne tik durų sudedamąsias dalis, bet ir savo kojas. Teisingai įvardinti – vadinasi, sukonstruoti šią konsteliaciją ir patvirtinti ją grindžiančią tiesą. Tiesa yra dievų duona ir jų gyvasties šaltinis. Paragauti *maat* – vadinasi, pačiam tapti dieviškąja substancija ir sugrįžti į ištaką. Tačiau pirmiausia turi įvykti teismas, kurio ezoterinis tikslas – Seto tiesą ir Horo tiesą paversti transcendentine visaties vienybe. Dvigubos Tiesos menė eidetiniu ir kultinės ikonografijos lygmeniu kartoja Egipto sakralinį peizažą, padalintą į 42 apskritis, kurias archetipiškai įkūnija 42 dievai. Kaip pastebi J. Naydleris, *ba* išmėginti ir teisti turinčios dvasinės galios yra tos pačios dvasinės galios, kurios manifestuoja Egipto landšaftą ir jame veikia[26]. Kalbant platoniškais terminais, tai Idėjų pasaulio vidus, schematiškai suprojektuotas į tarpinę pasaulio Sielos plotmę.

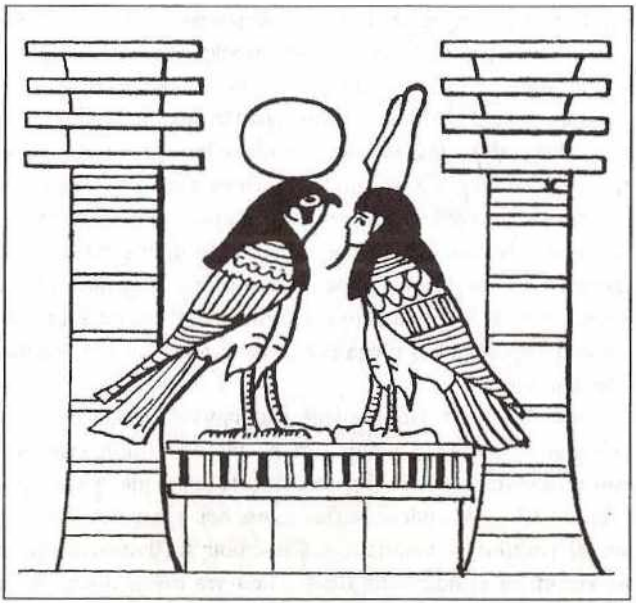

Osirio ir Ra sielos (*bau*) susitinka šventajame Busirio mieste

E. A. Wallis Budge teigimu, širdis (*ab*) kaip gyvybinių aspiracijų centras egiptiečiams reiškia norą, troškimą, valią, ilgesį, aistrą, drąsą, protą, intelektą, išmintį, nuostatą, intenciją, pobūdį[27]. Vadinasi, tai daugiasluoksnė realija. Kadangi širdyje gyvena Horas, visi jos aspektai turi paklusti tiesai ir ją įkūnyti. Moralinį dualizmą pranokstančios giluminės interpretacijos požiūriu, minėtasis teismas reiškia teisingo santykio nustatymą tarp transformuotų sielų visumą atstovaujančio Osirio ir jo priešininko Seto. Panaši yra A. K. Coo-

maraswamy Vedų-Upanišadų kontekste išanalizuota devų ir asurų, arba angelų ir titanų, byla. Jų slaptą vienybę išreiškia dichotomijas transcenduojantis pradas, pranokstantis dienos ir nakties priešpriešą ir kartu ją steigiantis kaip kosmologinių ritmų dermę. Komentuodamas ištarmę „gyvatės yra saulės" *(sarpya va aditiyah: Pančavimša Brahmana* XXV.15.4), A.K.Coomaraswamy teigia, kad gyvatės pavidalu vaizduojamas asuras potencialiai yra žmogaus arba paukščio pavidalu vaizduojamas devas, o šis prigimtimi tebėra asuras: „Tamsa yra Šviesa *in actu*, o Šviesa yra Tamsa *in potentia*, todėl pagal veikimo pobūdį Asuru ir Devu gali būti vadinamas vienas ir tas pats Asmuo, šiuo atveju – Varuna"[28].

Galbūt giluminė svėrimo procedūros prasmė yra priešingų visatos galių arba archetipinių pradų sulygsvarinimas. Svarstykles prižiūrintis raštininkas Totas ne tik sutaiko Horą ir Setą, bet ir pats paradoksaliai gimsta iš jų sąjungos. Totas yra paslėptas transcendentines idėjas manifestuojantis Ra žodis. Horo ir Seto dialektinę sąjungą simbolizuoja ikona, kurioje vaizduojami šie du dievai, aplink jungtį reiškiantį hieroglifą pinantys Šiaurės Egipto papirusą ir Pietų Egipto lotosą.

Kadangi Osirio šventavietės prieangyje vykstančio teismo provaizdis yra Horo ir Seto galių sulygsvarinimas arba teisingos proporcijos nustatymas Totui tarpininkaujant, mirusiojo siela taip pat turi atstatyti pirmapradę pusiausvyrą, kad galėtų būti visiškai integruota į Osirio-Ra hipostazę. Struktūrinį šių metamorfozių paveikslą simboliškai perteikia ikona, kurioje vaizduojamas pakeltas ir atgaivintas Osirio stulpas, vainikuotas *atef* karūna, kurioje Saulės diską iš šonų puošia dvi stručio plunksnos. Karūną palaiko rankas iškėlu-

sios seserys – Isidė ir Neftidė. Virš šio stulpo dangiškuoju vandenynu plaukia Saulės laivas, kuriame iškeltas dar vienas *džed* stulpas, saugomas dviejų kobrų. Iš jo, tarsi iš mumijos kokono, išsirita sparnuotas skarabėjas (dievas Khepera) su Saulės disku virš galvos, šitaip kartodamas pamatinį kosmogoninį veiksmą, kuriuo steigiama šviesos sklaidai tapati dieviškoji būtis. Neoplatonizme minėtasis veiksmas reiškia dieviškąją būtį, gyvastį ir intelektą atstovaujančio pradmens pasirodymą iš Vienio gelmių.

Atgimdama švytinčios dvasios pavidalu, siela transcenduoja save pačią ir Osirio atstovaujamą būties lygmenį. Kitaip tariant, Osiris tampa Ra ir „išeina į dieną". Atgimusi kaip Horas, siela atskleidžia savo tapatumą Ra – demiurginiam pasaulio Intelektui. Tokia siela taip pat „išeina į dieną", susiliedama su archetipine šviesos hipostaze, turinčia daug simbolinių pavidalų. Atskleisti šią pirminės sielos tapatybę yra svarbiausias *Mirusiųjų knygos* ritualo tikslas. Tačiau dangiškojo pasaulio hierarchija yra žemiškojo pasaulio hierarchijos provaizdis. Tai idealų peizažą turintis archetipinis Egiptas. Kadangi jo gradacijos atitinka valstybės tarnautojų rangą – teisingumu grindžiamą ir socialiniam statusui adekvatų imaginacijos akiratį, tai dauguma teisuolių pluša Osirio „rojaus" nendrynuose, ardami ir sėdami Ramybės laukus. Šitaip remiantis analogija išlaikoma pusiausvyra tarp archetipinių konsteliacijų ir jas kartojančių žemiškojo pasaulio struktūrų. Amžina yra mitiniais vaizdiniais aprašoma metastruktūra, metafizinis paveikslas, tuo tarpu mirties ir gyvenimo ritmai tėra dievų režisuojamas imanentinis ritualas. Metafizine prasme Žemėje gyvena ir po mirties į šviesą keliauja ne atsietas „individas", bet konkretų sąmonės lygmenį išreiškiantis tikrovės „rangas". Iš daugelio da-

lių sulipdyta „žmogaus" kompozicija tėra paties dievo kosmogoninių sklaidmenų inkarnacija, viena iš jo teofanijos kaukių, kuri įtraukta į dramatišką tapatybių kaitos procesą.

REINKARNACIJOS PROBLEMA

Pasak Herodoto: „Egiptiečiai tvirtina, jog mirusiuosius valdo Demetra ir Dionisas. Jie pirmieji ėmė skelbti, kad žmogaus siela yra nemirtinga; kūnui mirus, pereina į kitą gyvį, kuris tada gimsta. Apkeliavus visus sausumos, jūrų gyvius ir sparnuočius, ji vėl įsikūnija gimstančiame žmogaus kūne. Ši jos kelionė trunka 3000 metų. Tą mokslą kaip savą skelbė kai kurie helėnai, vieni seniau, kiti vėliau, tarsi tai būtų jų pačių mokslas". (*Hist*.II.123)

Demetra Herodotas vadina Isidę, o Dionisu – Osirį. Helėnų istoriko interpretacija gali būti iš dalies teisinga, tačiau Herodoto perteiktu pavidalu – tai yra Indijos misionierių Achemenidų laikais skleistas mokymas, dėl kurio įvyko skilimas tarp dviejų nastikų guru – Gosalos ir Mahaviros. Gosala pritarė „mechaninei" persikūnijimo schemai, kurią Herodotas priskiria egiptiečiams, tuo tarpu Mahavira, Jadžnavalkija (Yajnavalkya) ir Sidharta neva siekė ją įvairiai reformuoti. Šią problemą tyrinėtojai aprašo kaip „bronzos amžiaus bendruomeniškumo" ir „geležies amžiaus individualizmo" sankirtą, išryškėjusią VII–VI a. pr. Kr. Kosminio laiko rato ir sielų kelionės mitą „moksliškai" pagrindžia kalendorinė astronomija bei aritmetika, kuri pirmiausia išryškėjo Mesopotamijos valstybinio-religinio kulto kontekste ir Osirio „žvaigždinių" misterijų fone. Minėtasis mitas siejasi su Didžiųjų Metų

koncepcija. Amžinojo sugrįžimo (arba mirties ir atgimimo) ritualai mikrokosminiu lygmeniu kartoja dinamišką dievų pasaulio dramą – astronominės precesijos ritualą. Kosminio organizmo sklaidos procesas vyksta ratu, todėl jo dalyviai turi pereiti visą transformacijų ciklą, iš kurio neįmanoma pasitraukti pirma laiko. Panašią doktriną, veikiausiai atėjusią iš Empedoklio tradicijos, vis dar kartoja persų poetas sufijus Maulana Rumi (1207–1273), teigdamas iš pradžių buvęs mineralu, paskui įveikęs augalijos ir gyvūnijos sferas, galiausiai tapęs žmogumi, pasiruošusiu kilti į angeliškąjį pasaulį.

Dieviškąją vienybę atspindi pirmykščio kolektyvo vienybė. Šią vienybę kartoja teokratinio valstybingumo modeliai, pripažįstantys ne „individus" ir „asmenis", bet socialinius-mitinius rangus, kurie atspindi makrokosminio Žmogaus-Dievo (pavyzdžiui, Osirio-Ra) monistinę struktūrą. Pastaroji apima ir integruoja socialinį-politinį, geografinį ir kultinį landšaftą. Tikėtina, kad palyginti vėlyva Rig Vedos X mandalos versija apie Purušą, kuris yra *pantheos*, gali būti nusižiūrėta iš šumerų, akadų ir babiloniečių šaltinių. Taip pat tikėtina, kad paankstinto išsivadavimo idėja (kurios šalininkų bendrijos „ezoteriniu" išrinktųjų lygmeniu kartoja tuo metu iširti spėjusio gentinio organizmo vienybę) į Vedų kultūrą atėjo iš pašalies arba buvo suformuluota kaip Mesopotamijos mokslo ir senųjų dravidų mitų monistinė sintezė. Ši „revoliucinė" paankstinto išsivadavimo bei individualios karmos doktrina, kurią įvairiais pavidalais plėtojo Mahaviros sekėjai džainai ir Upanišadų mokytojai Jadžnavalkija bei Uddalaka, siekė ne laipsniškos, visus kosminio ciklo etapus apimančios universalizacijos, bet nedelsiamo išsivadavimo, kuris pasiekiamas pragmatiško asketizmo, individualios moralės arba ypatingos žinijos dėka.

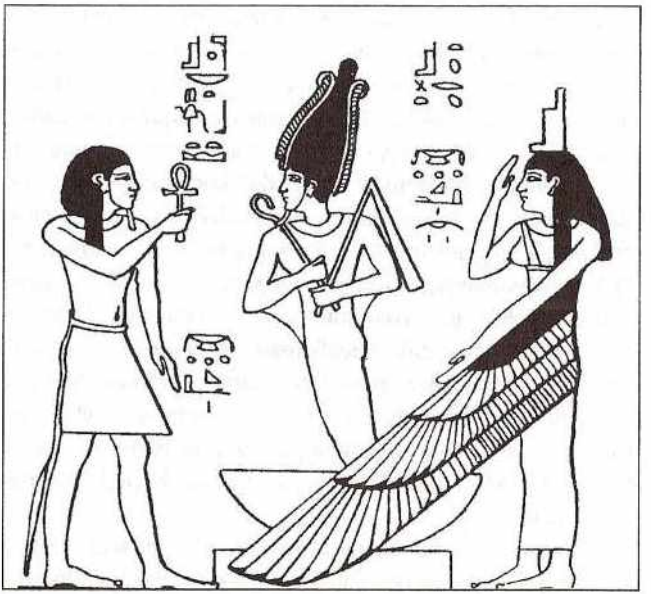

Osiris prisikelia dausose

Tarpininkaujant Achemenidų dvaro gydytojams ir išminčiams, minėtieji mokymai savo ruožtu paveikė vadinamuosius ikisokratikus. Iš adživikų ir džainų misionierių (arba iš bendro archajinio šaltinio) dievų nuopuolio, reinkarnacijos ir išsivadavimo teoriją nusižiūrėjo ir savaip reinterpretavo orfikų teologai, pavadinę ją „Orfėjo mokymu". Kad perdava buvo būtent tokia, tėra spėjimas. Galima apskritai neigti buvus daug platesnį ir pastovesnį ryšį tarp senųjų civilizacijų negu lig šiol manyta, tačiau konkrečios stilistinės paralelės verčia ieškoti ne tik metafizinio, bet ir istorinio paaiškinimo.

Priešingu atveju tektų apsiriboti archetipine sinchronija bei apreiškimu. Taip pat nereikia pamiršti, jog tai, ką XIX a. pabaigoje iškerojęs teosofinis okultizmas pavadino „reinkarnacija" (ją nestabilios psichikos asmenys supranta pažodine prasme), dažniausiai yra klaidingas senųjų kosmologinių mitų aiškinimas podekartinės „individo" koncepcijos požiūriu. Reikia labai skeptiškai vertinti šias modernizuotas ir psichopatiniu absurdu dvelkiančias teorijas apie Jonu Petraičiu atgimstantį Imhotepą ir Maryte tampančią Kleopatrą. Lygiai taip pat archajinių „įšventinimų" negalima aiškinti iškreipta masoniška prasme arba nuvalkiotam „mistinio potyrio" terminui suteikti antikos pasauliui svetimas individualistines, personalistines bei subjektyviomis emocijomis grindžiamas irracionalias konotacijas, būdingas minėtąjį terminą aneksavusiai viduramžių krikščionybei ir XIX a. švietėjiškam romantizmui.

Daugelis konservatyvių tyrinėtojų kategoriškai neigia, kad Egipte buvo kažkas panašaus į tai, ką papasakojo Herodotas arba kuo tikėjo orfikai ir pitagorikai, iš kurių tradicijos išaugo platoniškosios filosofijos medis. Be to, karštligiškai neigiamos gausios helėnų šaltinių nuorodos, kad Egipte išminties sėmėsi Orfėjas, Pitagoras ir Platonas. Dažniausiai tai daroma politiniais sumetimais, siekiant išsaugoti su pačiais graikais mažai ką bendro (išskyrus tendencingai nukopijuotą ir išaiškintą išorę) turinčios Vakarų civilizacijos nepakartojamą „demokratinį" savitumą bei racionalistinės (jeigu imperialistinė jau nebemadinga) hegemonijos teisę.

Kalbėdamas apie orfikus, E. R. Doddsas neigia, kad egiptiečiai turėjo panašią „teoriją"[29]. Jam pritaria W. Burkertas,

tvirtindamas, kad egiptiečiai kūno ir sielos nesuvokė atsietai, todėl balzamuodavo lavonus. Antikos tyrinėtojai senovės Egipto kultūroje nemato „orfikų-pitagorikų dualizmo", be kurio neįmanoma „helėniškoji palingenezės doktrina". Šiuos pavyzdžius cituoja T. McEviley, iš dalies pritardamas, kad egiptiečiams iš tiesų buvo svetimas Platono *Faidone* aprašytas radikalus sielos ir kūno dualizmas. Tačiau tarp kūno *(khat)* ir sielos *(ba)* egzistuojančio skirtumo taip pat neįmanoma paneigti[30]. Gali klaidinti pati „dualizmo" sąvoka, nuvalkiota tendencingų krikščioniškų ir kartezianietiškų diskusijų kontekste. Kita vertus, jos kaip kokio užkrato bijo romantizuotas bei poetiškai idealizuotas monizmas, siekiantis ne tiek reabilituoti kūniškąją plotmę, kiek pabrėžti jos iliuzorinį pobūdį, todėl visą tikrovę stebintis pro Šankaros binoklį.

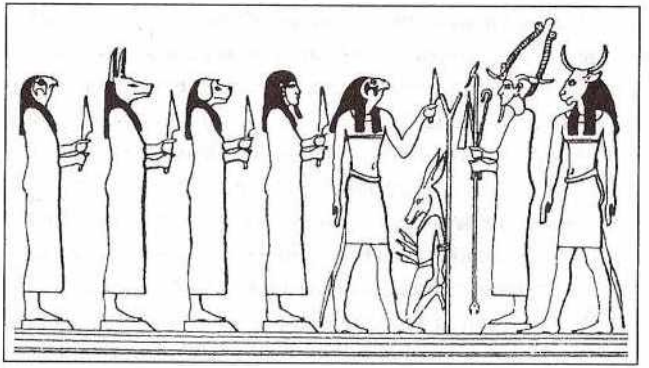

Horas ir keturi jo sūnūs su peiliais stovi priešais Osirį ir Serapį. Prie karties pririštas nugalėtas Setas

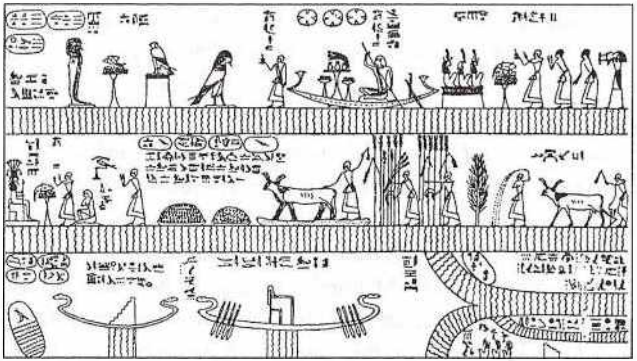

Ramybės laukų žemėlapis

Egipto *Mirusiųjų knygoje* aprašyta *ba* atsiskiria nuo kūno ir jį palieka, kildama į žvaigždes, į dausų nendrynus arba plaukdama sauliškojo Ra laivo link. Nesunku atpažinti, kad tai ta pati sparnuotoji „siela", apie kurią byloja modernizuotas Platono *Faidro* mitas. Helėnai kyla ne laivais, bet pažangesnėmis priemonėmis – arkliais kinkytais vežimais. Tačiau aukštybėse jie suka ratu, kartodami Osirio-Ra laivo trajektorijas. Be to, jeigu dausomis (o taip pat ir fizinio pasaulio sferomis, kurias atitinka įvairūs elementai) keliaujanti esybė patiria transformacijas, keisdama savo pavidalus (virsdama ne tik dievais, bet ir lotosais, paukščiais, žuvimis, krokodilais), vadinasi egzistuoja minėtąsias būvas jungiantis saitas, tarsi siūlas, ant kurio veriami karoliai ir kurį galima pavadinti „siela" archajiška arba ikiplatoniška šio slidaus žodžio prasme.

Osirį taip pat galima vadinti dieviškuoju ir kosminiu principu, kuris pasirodo valdovo hipostazės pavidalu, panašiai kaip dieviškoji *ba* „atgaivina" kultinę statulą arba šventyklą ir joje

laikinai apsigyvena. Tyrinėtojai faraonus kartais netgi vadina „Osirio avatarais", lygindami juos su Šivos arba Višnu avatarais. Paralelė nėra tiksli teologinių detalių požiūriu, tačiau teisinga kaip apibendrintas palyginimas. Galima tarti, kad su kiekvieno faraono atėjimu Egipte periodiškai pasirodo gyvasis „Kristus", šiuo vaizdingu palyginimu visiškai nesiekiant įžeisti vienpusiškai mąstančio krikščionių fundamentalisto.

Nepakantaus absoliutinio monoteizmo tradicija perima kosminės karalystės idėją, tačiau ją „istoriškai" reinterpretuoja ir susiaurina, mėgindama aneksuoti ne tiktai kelią į dausas, bet ir visą pusiau demitologizuotą tikrovę. Kadangi tik Osiris keliauja į dausas ir jose atgimsta, svarbus tik dievui tapataus faraono kelias į anapusybę. Valstybės tarnautojai, tarsi dievo kūno (krikščionys pasakytų – Bažnyčios) nariai, viso labo mimetiškai kartoja Osirio judesius, mėgindami prisišlieti prie provaizdžio. Panašu, kad Osirio dėka jie atgimsta ne tik Duate, bet ir fizinėje plotmėje, jeigu Dvigubos Tiesos teismo salėje įrodoma, kad jų *ba* neadekvati tiesai ir širdis neišlaiko pusiausvyros. Nedorėlių sielas ryjanti pabaisa veikiausiai simbolizuoja pakartotiną grįžimą į medžiaginių transformacijų ciklus.

Jeigu minėtosios dramos veikėjai yra dieviškieji pradai, už kurių galutinės tapatybės pavidalu stovi viena mitinė hipostazė, vienas Asmuo, tai apie individualių sielų reinkarnaciją kalbėti yra pernelyg didelė prabanga. „Atsiminti" galima tik dvasinę versmę. Priešingas kelias veda į užmarštį, tuo tarpu medžiaginio tapsmo srautuose visi etapai metafiziniu požiūriu yra nereikšmingi. Šis konkretus žmogus (konkretus *ego*) negali antrą kartą įsikūnyti, nes ne jis yra tikrasis atskaitos taškas arba tikrasis spektaklio personažas.

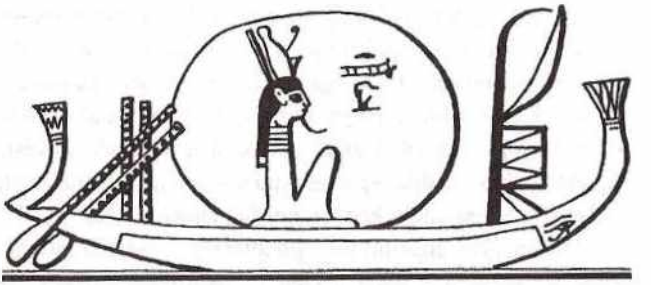

Saulės diske sėdinčio Atumo laivas

Netgi jo buvusi tapatybė tėra laikinas jį pranokstančių *ka* energijų piešinys. A. K. Coomaraswamy šia proga pasakytų, kad dievas arba įvairias kaukes dėvintis dvasinis pradas yra vienintelis keliautojas.Vienio ir daugio dialektikos kontekste „sielų" pasaulis tėra amžinosios trukmės veidrodyje atspindėtų Osirio fragmentų pasaulis – ratu išlenkto dievo kūno mitinis „gamtovaizdis", kuriuo ritmiškai cirkuliuoja „laiko kraujas", nešantis kintančius mikrokosminių atspindžių pavidalus.

Galimi įvairūs šio organizmo procesų aprašymai. Esmės požiūriu, *ba* yra *neter* – dievas tarp kitų dangumi plaukiančių dievų. Iš anksto surežisuoto plano, „būtinybės" arba „klaidos" dėka ji nusileidžia arba nukrenta kaip *Faidre* aprašytoji sparnų netekusi *psuche*. Juk žmonės yra Ra ašaros, o dievai – jo prakaitas. Įveikusi medžiaginių transformacijų atkarpas – mineralų, augalijos ir gyvūnijos pasaulio lygmenis, kurie vertinami kaip alcheminio apsivalymo arba dieviškojo aukso išgryninimo procesas, o kartais tiesiogiai – kaip privilegijuotas Ra avataras, – *ba* įžengia į Horo valdomos žmonių vals-

tybės kūniškąją plotmę, tapdama dalele šio socialinio-kultinio organizmo, kuris veikia kaip teurginis laivas, galintis pakelti į dar aukštesnį būties ir žinijos lygmenį. Jeigu *Mirusiųjų knygos* tematiką bent iš dalies galima susieti su *Faidro* mitu, vadinasi „išeiti į dangiškosios dienos šviesą" yra svarbiausias gyviesiems valstybės nariams skirtų įgalinimų ir apsivalymo procedūrų tikslas.

Kalbant helėniškais terminais, šis „išėjimas į dieną" yra svarbiausias „filosofijos" ir „filosofavimo" tikslas. Aukščiausią tyrumo laipsnį reprezentuojantis faraonas yra pavyzdinis „filosofas". Atgimti faraonu, vadinasi, įveikti visą kosminių transformacijų kelią, įvaldyti mineralų, augalijos, gyvūnijos sferas, jas pranokti ir atsidurti būties piramidės viršūnėje, iš kur atsiveria kelias į žvaigždes. Dėl šios priežasties valdovo *ka* persmelkia visą gamtovaizdį ir palaiko jo dermę (*maat*). Jo dieviškojo tarpininkavimo dėka išsilieja Nilas ir klesti dievų artumą spinduliuojantys miestai. Jo dėka funkcionuoja valstybės struktūra, kurios dėmenys (mineralai, šventieji augalai ir gyvūnai, žmonės ir dvasios) išreiškia skirtingas makrokosminio Osirio transformacijos fazes arba sauliškojo pradmens teofanijas. Būti įšventintam į apeiginių (ir kartu demiurginių) galios žodžių (*hekau*) bei dausų topografijos slėpinius, vadinasi, „atauginti sparnus" arba pastatyti magiškąjį laivą. Sparnuotoji *ba* turi žinoti ir prisiminti, kaip tapatybę atmainančiomis ištarmėmis nutiesti sau kelią į pradmenį arba sugrįžti į žvaigždę.

Kalbėdamas apie anamnezę, sparnų atgavimą ir sielos sugrįžimą į žvaigždę, Platonas dėsto analogišką koncepciją. Galbūt orfikų teologai ir Upanišadų mokytojai labiau pabrėžia sielos nusileidimą į medžiaginių kūnų sritį ir asketinio apsi-

valymo procedūras, tačiau abiem atvejais kilti į dangų leidžia karališkasis (kšatrijo arba Platono utopijos filosofo-sargybinio) statusas. Empedoklio teigimu, paskutinė inkarnacija, kurios dėka išsivaduojama iš medžiaginio pasaulio, turi būti „karališka". Kada kosminiais ciklais keliaujanti siela pakankamai apsivalo, ji gimsta valdovu, poetu-teologu arba gydytoju-magu. Šios trys funkcijos glaudžiai siejasi. Empedoklis modernizuotu pavidalu kartoja Egipto faraonų valdžią grindžiantį mokymą. Išsivaduoja ir Duate atgimsta tik Osiris. Norint pasiekti „dienos šviesą", reikia būti Osirio avataru, Ra sūnumi, karališkuoju Horu – ne tik pažodine politine, bet ir dvasine arba simboline prasme, t. y. būti faraono atitikmeniu. Šiuo požiūriu, pas Osirį keliaujantis raštininkas Osiris-Ani yra valdovo atitikmuo, nesvarbu, ar šį statusą jam suteikia visuomeninė padėtis ir turtas, ar apsivalymas ir žinija. Panašiai ir krikščionybėje – tik per Sūnų einama pas Tėvą, o indų tradicijoje tik dieviškąjį pradą įkūnijantis brahmanas (arba jį mėgdžiojantis valdovas kšatrijas) atskleidžia savyje aukščiausiąjį Brahmaną ir išsivaduoja.

Pagal Platoną, užbaigti reinkarnacijų ciklą, vadinasi, gimti filosofu. Tačiau šiame kontekste filosofas taip pat suvokiamas kaip idealus valdovas, kaip įstatymdavys ir pitagoriškos pakraipos politikas. Politinės-ekonominės, teisinės ir medicininės arba filosofinės-terapeutinės galios susilieja. Archajiniam mentalitetui visa tai yra *heka* – techninių demiurgijų, transformacijų ir valdžios „magija", kuriai paklūsta visa būties „retorika". Akivaizdu, kad emancipuota filosofija palyginti vėlai išauga iš šio dieviškųjų konsteliacijų komplekso ir nuolatos mėgina į jį sugrįžti, panaikindama save pačią.

Egiptiečių kosmogonijoje pirmiausia iš pirmapradžių gelmių atsiranda *(kheper)* dievų pasaulis, analogiškas neoplatonikų noetiniam kosmosui arba Homero aprašytai „auksinei grandinei", kurią galėtume pavadinti Saulės dievo *kheperu* – teofanijų puokšte. Žemiškasis pasaulis taip pat yra dvasinės šviesos *(akh)* ir „prašviesėjimų" (*sakhu*) hierarchijos piramidė – šventykla ir kultinis dievo kūnas. Kaip jame gali atsirasti *isefet* – nukrypimas nuo tiesos pilnatvės? Atrodo, kad *maat* pažeidimą paaiškina Seto įvykdytas nusikaltimas prieš Osirį. Orfikų tradicijos kontekste šią situaciją atspindi dievų ir titanų karas, Dioniso suskaidymas arba jo veidrodžio sudaužymas. Žmogus yra šios dramos šalutinė pasekmė, marginalinė sprogimo banga, ištremtas, transformuotas ir įkalintas dievas.

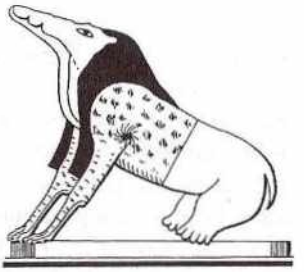

Mirusiųjų ėdikė Ammit – krokodilo, liūto ir begemoto mišinys

Egiptiečių tradicija taip pat byloja apie žmonių sukilimą prieš nukaršusį Ra ir dalinį žmonijos sunaikinimą, kuris sustabdomas tik paties Ra malonės dėka. Mitų kalba daugialypė, tačiau abiem atvejais pabrėžiamas išėjimas ir sugrįžimas, bausmė ir malonė, tvarkos suardymas ir atstatymas, tolygus Osirio dalių suvienijimui ir Horo pergalei. Dvigubos Tiesos menėje galima „prisiminti" savo nesuterštą pirmapradę prigimtį ir tapatumą aukščiausiam metafiziniam pradui, kuriame visi *neteru* (tarsi vienas kitą atspindintys Plotino intelektai) tarpsta antgamtinės šviesos vienybėje. Ši šviesa kyla iš

antbūtiškos Nun potencijos, kurioje slypi arba „miega" visos archetipinės galios. Todėl save pažinusi *ba* gali tarti: „Mano lizdas nematomas, aš esu nepraskeltas kiaušinis, aš – milijonų metų viešpats". Žvelgiant iš šių pozicijų, žemiškųjų transformacijų pasaulis atrodo kaip tolimas sapnas.

Akh pavidalą atgavusi siela sugrįžta sveika ir pilna, žinijos bei tiesos dėka pašalinusi *isefet* – neteisybę ir stoką. Neišmanymo, kančių ir vaidų sritį, kurioje apgaunamas, dėžėje įkalinamas ir sukapojamas Osiris ir kurioje Horas praranda savo Akį, helėnai vadina *doxa*, o indai *maya*. Tai klaidinančios nuomonės ir magiškų apgavysčių sritis. T. McEviley atskleidžia struktūrines paraleles tarp egiptiečių, orfikų ir Upanišadų tekstų, pabrėždamas, kad būtent egiptiečių pasaulėžiūra iš dalies galėjo lemti vadinamosios „trilypės doktrinos" atsiradimą arba suteikti postūmį jos ankstyvųjų pavidalų susiformavimui. Minėtuoju terminu kai kurie tyrinėtojai vadina bronzos ir geležies amžių sankirtoje atsiradusius bei nuo Egipto, Graikijos, Mesopotamijos iki Baktrijos ir Indijos išplitusius mokymus apie pomirtinį gyvenimą ir atgimimą šiame arba aname pasaulyje. Nepaisant įvairių skirtumų, jiems būdinga:

1) reinkarnacijos arba ciklinio atgimimo samprata (skr. *samsara,* gr. *metampsuchosis);*

2) šį procesą valdančio moralinio įstatymo arba veiklos ir pažinimo dėsnių samprata (skr. *karma,* gr. *katharsis*);

3) išsivadavimo arba pabėgimo iš kosminių transformacijų rato vergijos samprata (skr. *mokša*, gr. *lusis*)[31].

Dvasinę praktiką reiškiančio termino *sadhana* helėniškas atitikmuo yra *bios* – „gyvenimo būdas", pavyzdžiui: orfiškasis, pitagoriškasis arba sokratiškasis gyvenimo būdas.

Senovės Egipto pasaulėvaizdyje pirmąjį punktą iš dalies atitinka Osirio arba savo uodegą ryjančios žiedinės gyvatės transformacijų ratas, antrąjį – visuotinis *maat* įstatymas ir juo grindžiamas apsivalymas bei žinija, trečiąjį – atmainytosios *ba* tapimas žvaigžde arba Osirio integracija į Ra hipostazę.

Piramidžių tekstuose aprašyto teurginio pakilimo metu valdovas praryja visas būtybes – žmones, dvasias ir dievus, suvalgo jų pavidalus ir intelektus, jų galias – stiprybę ir „magiją", tapdamas visadieviu *(pantheos)*, panašiu į tą, kuris aprašytas Rig Vedoje (X.16.3). Šitaip dramatiškai atmainytas faraonas tampa visuotine Būtimi ir demiurginiu Intelektu, kuris pasireiškia visais pavidalais ir savo sklaidmenimis sukuria bei palaiko pasaulį. Visi dievai ir visi tikrovės lygmenys su juose esančiais reiškiniais yra jo kūno dalys arba aspektai. Nuo šiol jį galima vadinti *Sah* žvaigžde, amžinuoju kūrėju Ptah arba Amonu-Ra.

Išsivadavimo siekiantys inicijuotieji kartoja šį išsiplėtimo ir sudievinimo scenarijų. Egipto Naujosios karalystės laikais dieviškosios atramos imta ieškoti širdyje, kurios pažinimo procesas reiškia kelionę į Osirio šventyklos centrą. Sparnuotaja *ba* po mirties tapęs velionis tuo pačiu dievų pramintu „vidinio gyvenimo" ir magiškosios vaizduotės keliu tikisi pasiekti pradmenų šviesą. Siela atsibunda tamsiame Duate ir keliauja į archetipinius Nendrių laukus. Kartais vaizduojama, kad ji sutinka dievų motiną Nut arba Hathor – dangiškosios karvės, gyvybės medžio arba moters pavidalu. Deivė pagirdo jį tyru vandeniu arba pienu iš savo krūtų. Orfikų tradicijoje šį tvenkinį, iš kurio geria pasilenkęs egiptiečių velionis, atitinka Paukščių Take esantis At-

minties šaltinis – Užmaršties šaltinio priešybė. Panašiai ir Indijoje, velionis, pasiekęs dangiškąjį Brahmos pasaulį, randa ežerą su medžiu, nuo kurio varva soma (*Chandogya Upanisad* VIII.5.3).

Atsigėręs šio atminties ir žinijos vandens, Egipto *Mirusiųjų knygos* personažas liepia sargybiniui atidaryti vartus. Paklaustas, kas jis toks ir kur eina, velionis atsako: „Aš esu vienas iš jūsų". Panašiai orfikų auksinėse lentelėse į sargybinio klausimą „Kas tu esi?", velionis atsako: „Aš esu Žemės ir žvaigždėto Dangaus sūnus, bet priklausau tik Dangui". Panašiai kaip Egipto *Mirusiųjų knygoje*, *Kaušitaki Upanišadoje* sargybinis prie Dangaus vartų atvykusią sielą taip pat klausia: „Kas tu esi?" Teisingas atsakymas – „Aš esu tu". Lygiai taip pat Brahmos pasaulio prieangyje Brahmos klausinėjamas atmanas save sutapatina su Brahma.

Sekdamas egiptiečių pavyzdžiu, Platonas žvaigždes tapatina su sielomis arba jų archetipinėmis buveinėmis. Prieš pasėdamas, t. y. po Žemę, Mėnulį ir kitas kosmines vietoves išbarstydamas sielas, demiurgas joms parodo visatą ir paaiškina joje veikiantį tiesos arba teisingumo principą:

„Kas nugyvens atmatuotą jam laiko trukmę tinkamai, tas sugrįš į jo vardu pavadintos žvaigždės buveinę ir gyvens palaimingą, jam įprastą gyvenimą, o kas neįstengs to padaryti, tas gimdamas antrą kartą pakeis savo prigimtį moteriška. Tačiau jei ir tuomet jis nesiliaus skleisti blogio, tai jam, kiekvieną kartą naujai gimstant, teks įgyti tokio gyvūno prigimtį, koks atitiks jo ydingą sanklodą, o jo kančių pabaiga ateis tik tuomet, kai jis, nusprendęs savyje paklusti vienodumo ir tapatumo sukimuisi, protu įveiks įvairialypę ugnies ir vandens, oro ir žemės nesantaiką, linkusią jungtis prie jo

prigimties, nugalės jų neprotingą siausmą ir vėl atkeliaus prie ankstesnio ir geresnio būvio idėjos" (*Tim.* 42bcd Kardelis).

T. McEviley manymu, trijose minėtose tradicijose pastebimi skirtingi ir nevienodai išbaigti to paties mito variantai. Šis autorius spėja, kad tiek Graikijoje, tiek ir Indijoje reinkarnacijos teorija buvo išplėtota egiptietiškojo mito pagrindu, nors pačiame Egipte ji nebuvo aiškiai suformuluota[32]. Tačiau orfiškoji įkalinto dievo ir jo herojiško išsivadavimo idėja analogiška dar *Piramidžių tekstuose* aprašytiems motyvams. Juozapo Flavijaus teigimu, Ferekidas ir kiti helėnų išminčiai mokėsi iš egiptiečių ir chaldėjų. Tuo tarpu *Sudos enciklopedija* mini, kad Ferekidas (kurio vaidmuo, graikams perimant svetimą patirtį, yra ypač svarbus) naudojosi „slaptosiomis finikiečių knygomis".

Pagal T. McEviley iškeltą hipotezę, tiek Graikijoje, tiek ir Indijoje individualizuotos eschatologijos pavidalu minėtoji reinkarnacijos teorija pasirodė VI a. pr. Kr. Indijoje ji susiliejo su vadinamaja „trilype doktrina", kurią šimtmečiu arba dviem anksčiau išplėtojo Upanišadų tradicijos mokytojai Jadžnavalkija ir Uddalaka. Dviejų kelių ir penkių ugnių mokymas išaugo būtent šiame kontekste. Tačiau įdomiausia, kad visi astronominiai laiko ciklų skaičiavimai, nustatant kalpų ir jugų trukmę, Indijoje grindžiami Mesopotamijos „šešiasdešimtine" matematika, atėjusia iš Babilonijos. Ryšį tarp šumerų ir vadinamosios Indo-Sarasvati upių civilizacijos liudija *kundalini* jogos ikonografija, savo šaknimis veikiausiai kylanti iš šumerų-akadų ir egiptiečių provaizdžių (pavyzdžiui, Lagašo valdovo Gudėjos proteguoto Ningizzidos kulto atvaizdų). Archajinių bruožų turintys adživikų ir džainų mo-

kymai plėtojo kai kurias dar Indo-Sarasvati civilizacijos terpėje pasireiškusias tendencijas.

Kol kas mažai kalbama apie senovės Egipto ir Indijos mitologijų stilistinį bei ikonografinį panašumą. Parafrazuojant T. McEwilley žodžius, abiem atvejais „politeistinių mitologijų" paviršius slepia „monistinio misticizmo" branduolį[33]. Egipto Naujosios karalystės sauliškosios teologijos (kurias galima vadinti Atumo, Amono-Ra ir Ramesidų Amuno sakraline metafizika) bei jų „panteistinės" ir kartu „monistinės" mitologemos siejasi su Rig Vedos X mandalos Purušasukta giesme ir kiek vėliau sukurtų Upanišadų kertiniais epizodais. Egipto XVIII ir XIX dinastijos teologinės idėjos Indiją galėjo pasiekti per Mesopotamiją apie 1200–1000 m. pr. Kr[34]. Vienokį ar kitokį Indijos sąlytį su Artimųjų Rytų pasauliu patvirtina tai, kad Atharva Vedoje esama akadų kalbos žodžių (pavyzdžiui, deivės Ištar epitetas *umma* ir kosmogoninis terminas *tiamat*). Minėtojo autoriaus manymu, Upanišadų filosofija savo ruožtu paveikė vadinamuosius ikisokratikus, pasufleruodama jiems monistinį Vienio ir Daugio problemos sprendimą, mokymą apie elementų virsmą bei atskleisdama etinį reinkarnacijos aspektą, susijusį su kosminio ciklo idėjomis. Gali būti, kad džainų propaguojamos idėjos pasiekė orfikus ir pastarųjų buvo sklandžiai integruotos į platoniškąją tradiciją jos ankstyvojoje stadijoje. Neskubant nei aklai priimti, nei atmesti šių tvirtinimų, pravartu prisiminti, kad patys helėnai savo išmintį kildino jeigu ne iš mitinio Homero, tai iš finikietiškų, egiptietiškų ir chaldėjiškų šaltinių.

Savo osiriškuoju pavidalu *ba* migracijos doktrina ir astronominis ciklinio prisikėlimo mitas Egipte užfiksuoti ma-

žų mažiausiai tūkstantmečiu anksčiau negu kitur, tačiau ne visiškai taip, kaip teigia Herodotas, kurio atpasakota versija mena iš dravidų ir egiptiečių-babiloniečių idėjinio substrato kilusį adživiko Gosalos mokymą. Būtent šią kosmologinę sistemą, teigiančią, kad įsikūnijusios esybės turi nepasitraukdamos apsukti pilną kosminių Metų ratą, siekė reformuoti paankstinto išsivadavimo šalininkai, kartais kviečiantys staigiai įšokti į dieviškąją transcendenciją, o kartais dėl skepticizmo bei išpopuliarėjusio empirizmo visiškai atmetantys ontologinius mitus ir teigianys (kaip teigė Buda Sidharta ir Epikūras), kad šeši jutimai, nors juos reikia „mokslinės psichologijos dėka kontroliuoti ir „užgesinti", yra visa ir galutinė tikrovė.

PASTABOS APIE VERTIMĄ

Neįmanoma tiksliai išversti ir vienareikšmiai suvokti senovės Egipto tekstų, todėl kiekvienas vertimas yra daugiau ar mažiau tikėtina interpretacija. Kartais tas pačias eilutes skirtingi tyrinėtojai išverčia taip nevienodai, kad galima suabejoti, ar verčiamas tas pats tekstas. Daug neaiškių vietų ir *Mirusiųjų knygos* ištarmėse. Tačiau vaikantis nepasiekiamo tobulumo tektų apskritai atsisakyti sumanymo ją išversti. Mes pateikiame Ani papiruse (apie 1420 m. pr. Kr.) surašytų ištarmių vertimą. Išskyrus keletą išimčių, atsisakėme įterpti ištarmes iš kitų papirusų ir nekeitėme jų dėstymo tvarkos, atsisakydami abejotinos numeracijos. Ani papirusas gausiai iliustruotas. Vinjetės arba paveikslai yra ne mažiau svarbūs už patį tekstą, todėl mes iš eilės pateikiame jų aprašymus.

Turėdami prieš akis E. A. Wallis Budge parengtą hieroglifų tekstą su šalia esančia transkripcija lotyniškais rašmenimis, taip pat – šio autoriaus pažodinį ir suredaguotą vertimą[35], R. O. Faulknerio parengtą variantą[36] ir palyginti prastą A. K. Šapošnikovo vertimą[37], mes mėginome parengti kiek galima aiškesnę lietuvišką Egipto *Mirusiųjų knygos* versiją. A. Kocejovskio ir M. Korostovcevos atlikti laisvi poetiniai kai kurių himnų vertimai nepravertė[38]. Aprašydami iliustracijas, naudojomės pilnu Ani papiruso vinječių leidimu su E. Rossiter komentarais[39]. E. A. Wallis Budge vertimas vietomis pasenęs, tačiau dažniausiai tikslus. R. O. Faulkneris kartais padeda suvokti atskirų sakinių prasmę, bet parafrazuodamas dažnai taip nutolsta nuo originalo, kad pasidaro neaišku, apie ką kalbama. Remiantis kai kuriais egiptologais, jo vertimą vadinti geriausiu tikrai neverta. Atskiros A. K. Šapošnikovo įžvalgos patikslina vieną kitą niuansą, tačiau šis autorius iškelia nepagrįstas teorijas ir kartais praranda sveiką nuovoką. Mūsų pateiktą vertimą ateityje taip pat reikėtų koreguoti.

Daug rūpesčių sukėlė egiptietiškų žodžių rašyba. Atsisakę juos perteikti vien priebalsiais, kuriuos akademinė tradicija transkribuoja paprastam mirtingajam sunkiai suvokiamu pavidalu (pavyzdžiui, *b3w ntrw* reiškia *bau neteru*), turėjome pasirinkti vieną ar kitą hipotetinį variantą su įterptais balsiais. Šioje srityje tvyro didelė maišatis, todėl skirtingi autoriai skirtingai transkribuoja tuos pačius žodžius. Mes iš dalies laikėmės E. A. Wallis Budge priimtos rašybos, pataisydami visiškai pasenusias versijas arba pateikdami galimus atitikmenis.

Dar viena beveik neišsprendžiama problema yra asmenvardžių rašyba. Kai kurie dievų vardai mus pasiekė ir įsi-

tvirtino iškreiptu graikišku pavidalu. Pavyzdžiui, Anubis yra Anpu, Hathor – Het Heru ir panašiai. Dažniausiai mes stengėmės nekeisti šių iškraipytų, tačiau literatūroje jau įsitvirtinusių vardų formų. Visgi negalėdami pataikauti ydingam kalbininkų pomėgiui viską dar labiau sudarkyti ir paversti vietiniu žargonu, išlaikėme graikišką vardą Osiris, vietoj peršamo Ozyris (juolab kad rašome Pitagoras, o ne Pytagoras, Sokratas, o ne Zokratas). Egiptietiškai Osiris turėtų būti Asar, Ausar arba Usir. Deivė Aset, Oset arba Iset graikiškai yra Isis arba Isidos. Dėl problemų su kilmininko linksniu mes pasirinkome variantą Isidė. Panašiai ir su Neftide, kuri graikiškai vadinama Neftis, o egiptietiškai būtų Nebt Het. Vardus Khepera arba Khufu galima būtų rašyti Chepera arba Chufu, tačiau mes pasirinkome pirmąjį variantą. Prie Ptah vardo atsisakėme prisegti lietuvišką galūnę, kadangi galinis priebalsis beveik netariamas. Taip pat rašome Atumas (nors galimi variantai yra Atem, Tem arba Tum), Ra (nors galimi variantai yra Rė arba Phra) ir t. t.

Priede pateikta studija *Pradmenų sklaidmenys ir jų kūnai senovės Egipte* iš pradžių buvo rašoma kaip vienas iš monografijos *Pradai ir simboliai* skyrių, todėl gali pasirodyti, kad jos diskusijų kontekstas (apimantis senovės Graikijos, Mesopotamijos ir Indijos civilizacijas) nėra visiškai atskleistas. Atsisakę šią studiją įtraukti į rengiamą monografiją, mes ją pateikiame atskirai, kadangi joje aptariama egiptietiškoji žmogaus ir visos tikrovės sudedamųjų dalių (pavyzdžiui: *khat, ka, ba, akh*) samprata ir palyginama su analogiškomis senovės graikų teorijomis. Taip pat aiškinamas senovės Egipto kultūros suvokimui itin aktualus rašmenų, simbolių ir atvaizdų pobūdis, jų vieta kosmogoninių mitų

bei ritualų kontekste, pabrėžiant išminties dievo Toto archetipinį vaidmenį gyvųjų ir mirusiųjų pasaulyje. Ieškoma paralelių tarp faraonų Egiptui būdingos pasaulėžiūros ir neoplatonizmo, kai kuriuos mitinius epizodus interpretuojant platoniškosios filosofijos požiūriu[40]. Todėl ši mokslinė studija padės geriau suvokti miglotą *Mirusiųjų knygos* turinį.

1 Jack Lindsay *The Origins of Alchemy in Graeco-Roman Egypt,* Barnes and Noble, New York, 1970, p. 74
2 Jan Assman *Egipet. Teologija i blagočestije rannei civilizacii*, Priscels, Moskva, 1989, p. 265–274
3 ten pat, p. 305
4 C. Cert and Y. Navasky *The Experts Speak: the Definitive Compendium of Authoritative Misinformation,* Pantheon Books, New York, 1984, p. 3–4
5 A. G. Gilbert *Foreword.* – Hermetica. The Writings attributed to Hermes Trismegistus, ed. and tr. Walter Scott, Solos Press (metai nenurodyti), p. 20
6 Robert Bauval and Adrian Gilbert *The Orion Mystery. Unlocking the Secrets of the Pyramids,* New York, 1994
7 Jeremy Naydler *Temple of the Cosmos. The Ancient Egyptian Experience of the Sacred,* Inner Traditions, Roches ter, Vermont, 1996, p. 215
8 ten pat, p. 216
9 žr. R. Bauvalio and A. Gilberto veikalą
10 Rosemary Clark *Sviaščennyje tradicii drevnego Egipta*, Fair-Press, Moskva, 2002, p. 432 (*The Sacred Tradition in Ancient Egypt. The Esoteric Wisdom Revealed,* Llewellyn Publications, St. Paul, 2000)
11 ten pat, p. 397
12 ten pat, p. 388
13 Carol A. R. Andrews *Introduction.* – R. O. Faulkner *The Ancient Egyptian Book of the Dead,* University of Texas Press, Austin, 2001, p. 11
14 J. Naydler, ten pat, p. 218

15 R. Clark, ten pat, p. 285
16 C. A. R. Andrews, ten pat, p. 12
17 R. Clark, ten pat, p. 297
18 ten pat, p. 298
19 ten pat, p. 281
20 Pierre Montet *Egipet Ramsesov. Povsednevnaja žiznj egiptian vo vremia velikich faraonov,* Nauka, Moskva, 1989, p. 307 (*La vie quotidienne en Egypte,* Paris, 1946)
21 ten pat, p. 306–307
22 J. Naydler, ten pat, p. 277
23 ten pat, p. 244
24 ten pat, p. 228
25 ten pat, p. 257
26 ten pat, p. 263
27 E. A. Wallis Budge *Osiris and the Egyptian Resurrection*, vol. II, Dover Publications, New York, 1973 (first ed. 1911), p. 130–131
28 Ananda K. Coomaraswamy *Angel and Titan: An Essay on Vedic Ontology.* – Journal of the American Oriental Society, LV, 1935, p. 374
29 E. R. Dodds *The Greeks and the Irrational*, University of California Press, Berkeley, 1984 (first ed. 1951), p. 160
30 Thomas McEvilley *The Shape of Ancient Thought: Comparative Studies in Greek and Indian Philosophies,* Allworth Press, New York, 2002, p. 129
31 ten pat, p. 104
32 ten pat, p. 138
33 ten pat, p. 260
34 ten pat, p. 258
35 E. A. Wallis Budge *The Book of the Dead. The Papyrus*

of Ani. The Egyptian text with interlinear transliteration and translation, Dover Publications, New York, 1967 (first ed. 1895)

36 *The Ancient Egyptian Book of the Dead*, tr. by Raymond O. Faulkner, University of Texas Press, Austin, 2001 (first ed. 1972)

37 *Drevneegipetskaja Kniga Miortvych. Slovo ustremlionnogo k svetu*, sost., per. A. K. Šapošnikova, Eksmo-Press, Moskva, 2002

38 *Knigi miortvych. Egipetskaja Kniga Miortvych. Vedičeskije gymny, posviaščionnyje smerti. Tibetskaja Kniga Miortvych*, etc. Amfora, Sankt-Peterburg, 2001

39 *The Book of the Dead. Famous Egyptian Papyri*, com. by Evelyn Rossiter, Minerva, Fribourg-Geneve, 1979/1984

40 žr. Algis Uždavinys *Filosofija ir mitas: simbolinė Egipto išminties prasmė*, Logos Nr. 17, 1999, p. 18–43; Algis Uždavinys *Versmių labirintai. Proklo hermeneutinė filosofija ir mistagogija*, Eugrimas, Vilnius, 2000.

EGIPTO MIRUSIŲJŲ KNYGA

ANI PAPIRUSAS

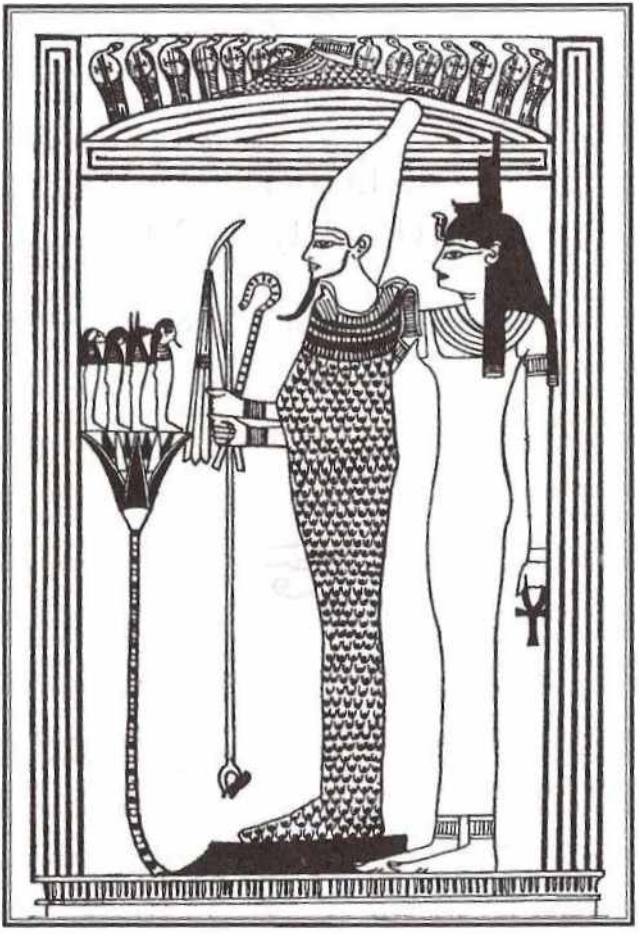

Osiris ir Isidė stovi dausų šventykloje.
Ant lotoso žiedo – keturi Horo sūnūs

HIMNAS DIEVUI RA: KYLANČIOS SAULĖS PAŠLOVINIMAS

Paveikslas. Raštininkas Ani (Osiris-Ani) ir jo žmona Thuthu (Osiris-Thuthu) garbina kylančią Saulę. Ani stovi iškėlęs rankas priešais atnašavimų stalą, arba altorių, ant kurio padėta auką *(hetep)* simbolizuojančios jaučio šlaunys, duona, bandelės, vyno ir aliejaus indai, vaisiai, lotoso žiedai ir kitos gėlės. Ani dėvi švarius baltus lininius rūbus. Už jo stovinti Thuthu dešinėje rankoje laiko sakralinį muzikos instrumentą sistrą su deivės Hathor galva, o kairėje – dieviškąją malonę spinduliuojantį simbolį *menat*.

Tekstas. Osiris-Ani[1], raštininkas, visiems dievams skirtų dieviškųjų aukojimų valdininkas, sako: „Būki pašlovintas [Ra], pasirodęs Kheperos pavidalu, nes Khepera yra dievų kūrėjas. Tu pateki spindėdamas ir nušvieti savo motinos [Nut] nugarą, kaip karūnuotas dievų valdovas. Tavo motina Nut sveikina tave, iškėlusi rankas. Manu kalnai[2] nuolankiai tave

---

[1] Raštininkas Ani iš anksto sutapatinamas su Osiriu tarsi dievybės apraiška arba sklaidmeniu, siekiančiu grįžti į savo ištaką – Osirį giluminės esmės prasme. Šiuo požiūriu, mirusiojo transformacijų kelias yra tikrosios dieviškosios tapatybės ieškojimas, mėginimas įvairius dievybės manifestacijų etapus (Ani-Osirį), „užmiršusius" savo tikrąją prigimtį, ritualinio pakilimo dėka pažadinti „atminčiai" ir integruoti į archetipą. Sudėtinga ir išbandymų pilna kelionė vyksta „pasaulio kūrimui" (kosmogonijai), arba „išnirimui iš paslėpties", atgaline kryptimi, tačiau iš tikrųjų tai yra judėjimas amžinuoju dermės ratu arba įvairius tikrovės lygmenis kertančia spirale.

[2] Žemiškajame Egipte Manu kalnais (*tu Manu*) vadinamos priešais

priima. Maat sutinka tave visais metų laikais. Suteiki spindesį, pergalingą galią ir leiski [Osiriui-Ani] pasirodyti (prisikelti) Abiejų akiračių Horą[3] reginčios gyvosios sielos (*ba ankhi*) pavidalu – raštininkui Ani, teisuoliui, kuris yra Osirio *ka* paties Osirio akivaizdoje ir kuris sako:

„Visi sielos šventyklos (*het ba*) dievai, nustatantys Dangaus ir Žemės pusiausvyrą, teikiantys peną! Tatenenai vieninteli (*ua*)[4], žmonijos kūrėjau! Pietų, šiaurės, vakarų ir rytų dievų virtinės! Šlovinkite Ra, Dangaus karalių, gyvą, sveiką ir stiprų valdovą, dievų kūrėją. Šlovinkite jį, pasirodantį *atet* laivu.

Garbina tave visi aukštybių ir gelmių gyventojai. Totas ir Maat užrašo tavo darbus. Tavo priešas [Apep] įmestas į ugnį, tamsos gyvatė nugalėta: jos rankos surištos, supančiojo Ra jos kojas. Išnyko negalios vaikai. Senojo valdovo namuose (*het ser*: Ra šventykloje Heliopolyje) vyksta šventė, linksmi garsai sklinda iš didžiųjų menių. Džiaugiasi dievai regėda-

---

Tėbų miestą vakariniame Nilo krante esančios aukštumos su jose įrengtomis mirusiųjų kapavietėmis. Tai saulėlydžio kraštas, turintis dangiškąjį atitikmenį. Kai kurie tyrinėtojai Manu tapatina su „vandenų horizontu" – tam tikra kosmogonine plotme.

[3] Dviejų akiračių Horas (*Heru-khuti, Heru-akhet*, arba *Harakhte*) reprezentuoja dieninę Saulę, judančią nuo rytų iki vakarų akiračio. Harakhtis tapatinamas su Ra ir dažnai pasirodo *Ra-Harakhte* pavidalu. Dar viena Horo forma yra „Horas akiratyje" (*Hor-m-akhet*, gr. *Harmakhis*). Harmakhis reprezentuoja tekančią Saulę ir reiškia prisikėlimą. Kartais pateikiamas kaip dieviškosios triados Harmakhis-Khepera-Atumas narys. Minėtąjį Horo pavidalą įkūnija didysis Gizos piramidžių Sfinksas.

[4] Tatenenas, arba Tatunenas, dažnai suvokiamas kaip didžiojo Memfio dievo-kūrėjo Ptah aspektas.

mi, kaip kyla Ra ir savo spinduliais užlieja pasaulį. Atsiskleidžia dievo didybė, įžengus jam į Manu kraštą, Žemė nušvinta, jam kas dieną užgimus – jis vėl ten pat, kur buvo vakar.

Būki man maloningas, kai, pakilęs virš žemės, regiu tavo grožybes. Leiski sutriuškinti asilą, blogio pavidalą, leiski sunaikinti gyvatę Apep jos veikimo valandą, kad galėčiau išvysti žuvį *abtu* jos pasirodymo *(kheper)* metu ir laivą vairuojančią žuvį *ant.* Kad galėčiau išvysti vairininką Horą su Totu ir Maat šalimais. Kad galėčiau sugriebti naktinio *sektet* laivo virvę bei dieninio *atet* laivo virvę. Leiski man, Osirio-Ani *ka*, kas dieną regėti Saulės ratą ir Mėnulį, kad mano siela *(ba)* galėtų išeiti ir keliauti kur panorėjus. Tebūnie paskelbtas mano vardas (*ren*), padėtas ant aukų stalo. Tebūnie aukos (*hetepu)* man sudėtos, kaip aukojama Horo sekėjams. Tebūnie paruošta man vieta Saulės laive dievo išėjimo dieną. Tebūnie aš, Osirio-Ani *ka,* nugabentas pas Osirį į teisiųjų kraštą".

HIMNAS OSIRIUI UNEFERUI

Paveikslas. Iš akiratį su pakilimo vartais reiškiančio ženklo išauga prisikėlimo simbolis – Osirio stuburą vaizduojanti *džed* kolona. Šios kolonos viršūnėje stovi kilpinis kryžius *ankh* – gyvenimo simbolis, iš kurio pasirodančios rankos laiko Saulės ratą. Dešinėje *džed* stulpo pusėje klūpo deivė Isidė, kairėje – deivė Neftidė. Iš abiejų šonų po tris pavianus, garbinančius tekančią Saulę, kuri pakyla iš gyvosios Osirio kolonos. Šis patekėjimas analogiškas dvasiniam nušvitimui,

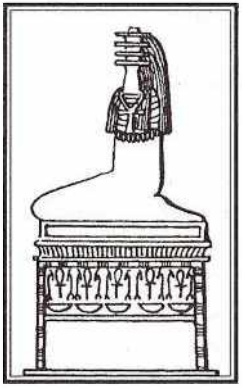

Osiris Uniferas, kurio galva – *džed* stulpas

Osiris Uniferas

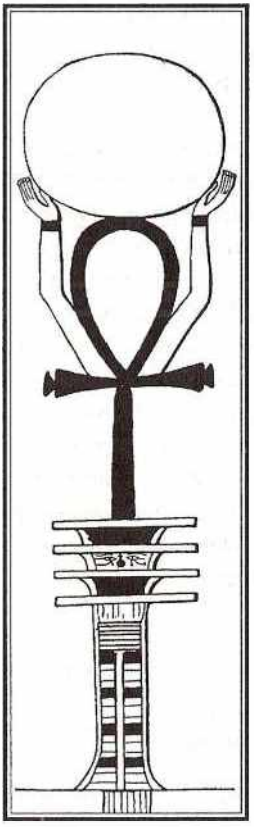

Osirį simbolizuojantis *džed* stulpas, virš kurio – gyvenimą reiškiantis hieroglifas *ankh*. Iš jo kyšančios rankos laiko tekančią Saulę

kuris įvyksta įveikus visas Osirio kūnui tapataus pomirtinio Duato pasaulio stotis, tarsi indiškoje Tantros jogoje pasiekus tūkstantžiedį lotosą *(sahasrara-čakra)*, kuris sušvinta stuburui prilyginto Meru kalno viršūnėje.

Tekstas. „Šlovė Osiriui Uneferui[1], didžiajam dievui, gyvenančiam Abido mieste, amžinybės valdovui, amžinosios trukmės karaliui, esančiam milijonus metų, [Dangaus deivės] Nut pirmagimiui, [Žemės dievo] Gebo įpėdiniui, Šiaurės ir Pietų karūnos *ureret* viešpačiui, turinčiam aukštą baltą karūną, dievų ir žmonių valdytojui, iš tėvų gavusiam *heka* skeptrą, *nekheka* skeptrą (spragilą) bei įgaliojimus. Tenurimsta tavo širdis, kuri yra [dykumoje] pas Setą, nes tavo sūnus Horas tvirtai sėdi soste. Tu esi Busirio (Tattu) ir Abido (Abtu) miestų valdovas. Abi šalys vešliai sužaliuoja tavo šlovės dėka *Neb-er-t'er*[2] akivaizdoje. Viską, kas yra ir ko dar nėra, jis veda vadinamas *Ta-her-seta-nef*[3] vardu. Sokaro vardu vadinamas – abu kraštus išrikiuoja. Jis nepaprastai stiprus ir kelia siaubą Osirio vardu. Jis amžinai būna Unefero vardu.

Būki pagarbintas, karalių karaliau, viešpačių viešpatie, valdovų valdove. Dar Nut įsčiose būdamas tu gavai teisę valdyti pasaulį ir Akerto, ramybės šalies, tyrus. Tavo kūnas

---

[1] *Un-nefer*, arba *Wennefer*: Osirio vardas, veikiausiai reiškiantis „gerasis" arba „gražusis" – visada laimingas ir gražus. Pasak J. Assmanno – „išnokęs" (tęstinumo ir išbaigtumo, arba pilnatvės, prasme).

[2] *Neb-er-t'er*: „"amžinybės viešpats", „visų viešpats". Taip vadinamas Osiris, kada jo sukapoto kūno dalys Isidės ir Neftidės dėka sudedamos į visumą ir atstatomos integralus Osirio pavidalas.

[3] *Ta-her-seta-nef*, pasak E. A. Wallis Budge, reiškia „traukiantis pasaulį"; pasak R. O. Faulknerio – „žmones traukiantis Veidas".

auksinis, galva žydra, smaragdas (arba tiurkis) tau iš abiejų šonų. Esi milijonų metų stulpas An (vienas iš Ra pavidalų), viską dengiančiu kūnu dausų Šventojoje žemėje (*Ta-sert*) – gražiaveidis. Suteiki [Osirio *ka*, raštininkui Ani] galią Danguje, stiprybę Žemėje, išteisinimą Neter-kherte (dausose), kad aš plaukčiau žemyn į Busirį gyvos sielos pavidalu ir aukštyn į Abidą kaip Bennu paukštis (feniksas). Kad laisvai galėčiau įeiti ir išeiti per visus Duato (mirusiųjų pasaulio) vartus. Kad būtų man duota duonos vėsių vandenų menėje ir aukų stalas iš Heliopolio (Annu), kad įsitvirtinčiau Nendrių lauke ir kad jo miežiai bei kviečiai priklausytų Osirio *ka*, raštininkui Ani".

TEISMAS DVIGUBOS TIESOS MENĖJE

Paveikslas. Raštininkas Ani su žmona įžengia į Dvigubos Tiesos menę, kurioje sveriama mirusiojo širdis. Kadangi Ani su žmona Thuthu kartu reprezentuoja į versmę grįžtantį osiriškąjį principą, teismą reikėtų suvokti ne tiek individualia, kiek archetipine prasme, kaip dievų nustatytas apeigas, kaip paties Osirio kūno transformacijų ritualinę struktūrą. Viršutinėje piešinio dalyje priešais aukų stalą su gėlėmis ir vaisiais sėdi dvylika dievų. Visi jie laiko skeptrus. Tai tekančią Saulę reprzentuojantis Harmakhis, už jo – Atumas, Šu, Tefnut, Gebas, Nut, Isidės ir Neftidės pora, Horas, Hathor, Hu ir Sia pora. Vienoje svarstyklių lėkštėje padėta mirusiojo širdis, kitoje – plunksna, tiesos (*maat*) simbolis. Ant sarstyklių stulpo tupi pavianas, vaizduojantis dievų pasaulio raštininką Totą. Klūpantis Anubis reguliuoja svars-

tį, o virš jo galvos parašyta „Kape esantis sako: Meldžiu tave, teisingumo svėrėjau, nustatyki pusiausvyrą". Priešais Anubį, kairėje svarstyklių pusėje, stovi nedidelė žmogaus pavidalo figūra Šai – raštininko Ani „lemtis". Virš jo nupiešta sfinksą menanti stačiakampė dėžė su žmogaus galva: *meskhen*. Tarp Ani ir sveriamos širdies stovi dvi su gimimu susijusios deivės Meskhenet ir Renenet, virš kurių ant miniatiūrinės šventyklos vartų tupi paukštis su žmogaus galva – raštininko Ani *ba*, arba keliaujanti „siela". Dešinėje svarstyklių pusėje stovi dievų raštininkas Totas su paukščio ibio (*tehu*) galva, laikantis raudoną rašiklį ir paletę. Tai dieviškasis intelektas, teisėjas, Ra „širdis" ir „liežuvis", kuriančiųjų Dievo žodžių (*medu neter*) nešėjas. Už jo pasiruošusi laukia pabaisa – Mirusiųjų ėdikė (*Amam, Ammit*), krokodilo, begemoto ir liūto mišinys. Jeigu širdies svėrimo pasekmės neigiamos, pabaisa praryja velionį, kurio veikiausiai laukia pragariška bausmė arba naujas įsikūnijimas.

Tekstas. Sako Osiris-raštininkas Ani: „Mano širdie (*ab*), mano motina, mano širdie, mano motina (arba: mano motinos duotoji širdie). Mano pokyčių *(kheperu)* širdie. Neliudyk prieš mane, nestok prieš mane [keturias pasaulio puses reprezentuojančių dievų – Amseto, Haapio, Duamutefo ir Kebehsenufo – akivaizdoje]. Nebūk man priešiška svarstyklių prižiūrėtojo akivaizdoje, nes tu esi mano *ka*, buvusi mano kūne ir teikusi jam stiprybę [tarsi Khnemu – dieviškasis kūnų lipdytojas]. Keliauki į laimės šalį – ten, kur ir aš einu. Tegul *šenit* neleidžia pradvokti mano vardui. Tegul niekas apie mane nemeluoja dievo akivaizdoje. Girdėki tik gerus dalykus".

Totas, teisingas teisėjas, sako Osirio akivaizdoje stovinčiai didžiajai dievų virtinei: „Išgirskite teisingą sprendimą. Osirio [Ani] širdis iš tiesų pasverta ir jo siela *(ba)* liudija jo naudai. Didžiosios svarstyklės patvirtina jo teisumą, nes jis nenusikaltęs. Jis nesumažino aukų šventyklai, negriovė to, kas pastatyta, nemelavo būdamas Žemėje".

Didžioji dievų virtinė atsako Hermopolyje (Khemennu) gyvenančiam Totui: „Teisingai pasakei. Osiris-raštininkas Ani yra šventas teisuolis, niekuo mums nenusikaltęs. Nereikia jo atiduoti ėdikei Ammit. Tebūnie jam duota aukojimų maisto (bandelių *sennu)* ir leista priartėti prie Osirio. Tebūnie jam suteiktas sklypas Ramybės laukuose *(Sekhet-hetepu)* kaip ir Horo sekėjams".

Paveikslas. Isidės sūnus Horas su sakalo galva, dėvintis dvigubą Šiaurės ir Pietų Egipto karūną, veda išteisintą Ani prie Osirio, amžinybės viešpaties. Pastarasis sėdi šventavietės viduje – ornamentuotą laidojimo skrynią arba kubo pavidalo kapą su durimis į mirusiųjų pasaulį menančiame soste. Jo mumijos pavidalo kūnas padengtas ornamentu, ant galvos – balta *atef* karūna su plunksnomis, kaklą juosia *menat* simbolis, rankose – valdžios regalijos: *heka* skeptras, *uas* skeptras ir *nekheka* skeptras. Už Osirio nugaros stovi ir jį prilaiko dvi dieviškosios seserys Isidė ir Neftidė. Priešais Osirio figūrą ant prasiskleidusio lotoso žiedo stovi keturi Horo (arba Osirio) sūnūs, simbolizuojantys keturias pasaulio šalis. Šventavietės stogą palaiko dvi kolonos, kurios užbaigiamos lotoso pavidalo kapiteliais. Stogą vainikuoja sakalo galva (Horas-Sokaras), į kurią žvelgia dvylika kobrų – po šešias iš abiejų pusių. Kobra yra į karališką karūną įstatyta dievo Ra

Akis – faraoną sauganti ir priešus naikinanti deivės liepsna. Ant nendrinio kilimėlio priklaupęs Ani, ritualine poza garbina Osirį, kairėje rankoje laikydamas *kherp* skeptrą. Šalia jo stovi aukojimų stalas, nukrautas maistu ir gėlėmis. Netoliese taip pat vaizduojami indai su vynu, alumi, aliejumi, vašku, kvepalais, įvairūs produktai ir lotoso žiedai.

Tekstas. Isidės sūnus Horas sako: „Atėjau pas tave, Uneferai, ir atvedžiau tau Osiri-Ani. Jo širdis pasverta ir išteisinta, nenusikalto jis jokiam dievui ar deivei. Totas priėmė šią nutartį, atsižvelgdamas į didžiosios dievų virtinės parodymus bei tiesos liudijimą. Tebūnie duota jam duonos ir alaus Osirio akivaizdoje ir tebūnie jis amžinai tarp Horo sekėjų".

Tada Osiris-Ani sako: „Esu tavo akivaizdoje, Amenteto viešpatie. Niekuo nenusikalto mano kūnas (*khat*), ir pats aš sąmoningai niekada nemelavau, nebuvau veidmainis. Priimki mane į savo mylimųjų ir artimųjų būrį, kad pats būčiau Osiris, dievo gražaus pamalonintas, pasaulio viešpaties numylėtinis – Ani, išteisintas prieš Osirį".

IŠĖJIMUI Į DIENĄ SKIRTOS IŠTARMĖS

Paveikslas. Laidotuvių procesija. Rogėmis tempiamas laivas, kuriame guli raštininko Ani mumija, saugoma Isidės ir Neftidės skulptūrėlių, stovinčių priešais šventyklą menančią ornamentuotą ir augalais išpuoštą stačiakampę konstrukciją su mirusiojo kūnu. Ani žmona Thuthu klūpodama rauda prie laivo, kurį traukia keturi jaučiai. Prie laivo

pirmagalio leopardo kailį persimetęs *sem* žynys smilkyklėje degina smilkalus ir nulieja ant žemės auką. Paskui laivą su mumija eina aštuoni baltai apsirėdę raudotojai. Toliau keturios figūros tempia kubo pavidalo dėžę, papuoštą papirusų puokštėmis ir ištapytą Osirio kolonos *džed* bei Isidės sagties *tet* (kuri veikiausiai vaizduoja gimdą ir dažniausiai daroma iš raudonos spalvos brangakmenių) simboliais. Ant šios dėžės guli Anubis arba Upuatas juodo šakalo pavidalu. Kiti procesijos dalyviai neša Ani baldus bei rašymo reikmenis.

Tekstas. Čia prasideda išėjimui į dieną *(pert em hru)* skirtos ištarmės, šlovinimai ir giesmės, naudingos keliaujant po Neter-khertą, po gražųjį Amenteto pasaulį, kurias privalu skaityti laidotuvių dieną – išėjus ir einant (procesijos metu).

Sako Osiris-Ani, Osiris-raštininkas Ani: „Būki pagarbintas, Amenteto Jauti. Su manimi – Totas, amžinybės valdovas".

[Totas sako:] „Aš esu didysis dievas [Saulės] laive, aš už tave kovojau, nes esu vienas iš tų dievų, kurie Osiriui padėjo nugalėti priešus žodžių sverimo (arba teismo) dieną. Aš esu tavo tarpininkas, Osiri. Esu vienas iš Nut pagimdytų dievų, kurie nužudė Osirio priešus ir sutramdė prieš jį maištaujančius. Aš esu tavo tarpininkas, Horai. Aš už tave kovojau, dėl tavo vardo triuškinau priešus. Aš esu Totas, tas, kuris išteisino Osirį žodžių sverimo dieną didžiojoje stipraus Senolio menėje Heliopolyje (Ra šventykloje Annu mieste). Aš esu busirietis, busiriečio sūnus, pradėtas Busiryje ir gimęs Busiryje. Aš esu kartu su raudotojais bei Osirio gedinčiomis

moterimis Rekhtet pakrantėse, aš padedu Osiriui įveikti jo priešus.

Ra pavedimu Totas padėjo Osiriui nugalėti priešus – taip yra kalbama. Totas ir man panašiai padėjo, todėl aš esu kartu su Horu Teštešo (sukapotojo Osirio) aprengimo dieną, atveriant dievo, kurio širdis sustojusi, apvalymui skirtus vandenis, taip pat atveriant [į kapą vedančias] slėpinių duris Restau[1]. Aš esu su Horu, saugančiu kairįjį Osirio petį Sekheme (Letopolio mieste). Aš įeinu į dieviškąsias liepsnas *(ammu)* ir išeinu iš jų priešų sunaikinimo dieną Sekheme. Aš esu su Horu Osirio šventės metu, atnašauju aukas šeštąją [Osirio] šventės dieną ir septintą dieną Heliopolyje vykstančios Tenat šventės metu. Aš esu Busirio miesto dievo-liūto žynys Osirio šventykloje – su pakylančiais iš žemės. Aš esu Restau slėpinių (*šeta*) regėtojas, aš skaitau [Osirio] *ba* apeigų knygą Busiryje. Aš esu *sem* žynys[2], atliekantis savo ritualus. Aš esu didysis meistras[3], [vadovaujantis] Sokaro laivą *hennu* keliant ant rogių (arba neštuvų)[4]. Aš esu su kapliu, kai kasama žemė Suten-henene (Herakleopolio mieste).

---

[1] Restau yra įėjimas į Duatą – mirusiųjų pasaulį. Vakariniame Nilo krante taip vadinamas Gizos piramidžių rajonas, o kape – priekinė kambarių komplekso dalis, praėjimas, skiriantis gyvųjų ir mirusiųjų pasaulį.

[2] *Sem*, arba *setem*: dievo Ptah žynys, tvarkantis atnašavimų apeigas laidotuvių metu.

[3] *Ur kherp ab* arba *ur kherp hem*: „didysis plaktuko, arba kirstuko, meistras", vyriausiojo Ptah žynio Memfyje titulas.

[4] Sokarui arba Ptah-Sokarui skirtos šventės metu, Saulei tekant, *hennu* laivas nešamas aplink šventyklą, vadovaujant vyriausiajam Ptah žyniui *ur kherp hem*, kuris pavaduoja faraoną. Viename Ptolemajų laikų paveiksle pats Ptolemajas Euergetas už virvės traukia *hennu* laivą.

Jūs, kurie tobuloms sieloms *(bau menkhu)* leidžiate įžengti į Osirio namą, leiskite ir Osirio-raštininko Ani tobulai *ba* įžengti į Osirio namą. Tegul jis girdi, kaip jūs girdite, tegul jis mato, kaip jūs matote, tegul jis stovi, kaip jūs stovite, tegul jis sėdi, kaip jūs sėdite [Osirio šventykloje]. Jūs, kurie tobuloms sieloms Osirio name duodate duonos ir alaus, duokite duonos ir alaus Osirio-Ani sielai, nes ji išteisinta visų Abido dievų akyse, išteisinta jums dalyvaujant.

Tobuloms sieloms Osirio name skirtų takų rodytojai ir kelių atvėrėjai, visiems dievams skirtų aukų valdininko Osirio-raštininko Ani sielai parodykite takus, atverkite kelius, nes Ani – su jumis. Tegul jis žengia su pasitikėjimu, tegul jis ramiai (*em hetep*) išeina iš Osirio namo, kad niekas jo neatstumtų, neverstų grįžti. Tegul jis įeina laisvai ir išeina laisvai kaip nugalėtojas. Tebūnie vykdomi jo paliepimai Osirio name, kad jis galėtų vaikščioti ir kalbėti su jumis, kad būtų jis su jumis kaip palaiminga dvasinė būtybė, neturinti jokių ydų, nes svarstyklės tuščios – nėra jose nuodėmių".

OSIRIO BURNOS ATVĖRIMAS

Paveikslas. Laidotuvių procesijos tęsinys. Šalia juodaplaukių moterų raudotojų apnuogintomis krūtimis vyrai neša dėžutes su kvapiaisiais aliejais ir gėlėmis. Ant dviejų kėdžių sukrautos atnašavimiui skirtos gėlės ir vaisiai, virš jų – karvė su veršiuku, o plikagalvis kulto tarnas neša šviežiai išpjautą kulšį. Prie kapo durų pastatyta Ani mumija, kurią prilaiko Anubis, ir atliekamas ritualas. Priešais mumiją klūpo Ani žmona Thuthu. Prie gausiai nukrauto aukų stalo stovi du žyniai:

1) leopardo kailį užsimetęs *sem* žynys, dešinėje rankoje laikantis nuliejimų samtį, o kairėje – smilkyklę; 2) kitas žynys, dešinėje rankoje laikantis *ur hekau* instrumentą – medinę krivulę su avino galva bei urėjumi, kuriuo turi paliesti mumijos burną ir akis, o kairėje rankoje – burnai atverti skirtą *seb ur* instrumentą. Šalia guli kiti ritualiniai reikmenys: *meskhet* instrumentas, laidojimo apeigų skrynia, įvairios dėžutės, stručio plunksna – *maat* simbolis, aukų indai, instrumentai, vadinami *seb ur, temanu* arba *tun tet* ir *peš en kef*. Tuo tarpu žynys *kher heb* stovi už jų ir skaito sakralinį tekstą.

Remdamasis Hunefero papirusu (apie 1370 m. pr. Kr.) bei papildomais tekstais, E. A. Wallis Budge iš dalies rekonstruoja sudėtingo ritualo eigą, kurio metu *kher heb* žynys, laikydamas už rankos *sem* žynį, liepia užmušti aukojimui skirtą „Pietų jautį". Nupjaunama priekinė jaučio koja ir išimama širdis. Tada Isidę reprezentuojanti moteris šnabžda vertikaliai stovinčiai mumijai arba statulai į ausį, kad jos lūpos parengtos burnos atvėrimui. Aukojama antilopė ir antis – žynio *kher heb* paliepimu gyvūnams nukertamos galvos. Šis veiksmas reiškia, jog Horas sunaikina Ra galiai (*usr*) prilyginto Osirio Unefero priešus. *Kher heb* žynys praneša apie priešų nužudymą *sem* žyniui, kreipdamasis į jį kaip į dievą Atumą. Žyniui *kher heb* skerdikas įteikia nupjautą koją, o kitam ritualo dalyviui, *smer*, įteikia širdį. Trise padeda koją ir širdį priešais dievą Osirį įkūnijančią statulą. Žynys *kher heb* kreipiasi į statulą arba mumiją (su Osiriu simboliškai tapatinamą mirusiojo pavidalą), sakydamas, kad atnešė jam širdį ir šlaunį, kuri yra Horo Akis – atnašavimui skirta auka.

Po aukojimo *sem* žynys kreipiasi į statulą arba mumiją: „Atėjau tave apkabinti, nes esu tavo sūnus Horas (...). Tavo

burna buvo užverta, tačiau aš sutvarkiau tavo burną ir tavo dantis". Tada *kher heb* keturis kartus šaukia *sem* žynį: „O *sem,* paimk *seb ur* (kablį menantį instrumentą) ir atverk burną bei akis". *Sem* žynys pradeda ritualą, o *kher heb* kartoja, kad statulos burna buvo užverta, tuo tarpu jis su Anubio instrumentu – geležiniu įrankiu, kuriuo atveriamos dievų burnos, atvėrė statulos burną bei dvi akis. Po to jis sako, kad Horas atvėrė Osirio burną su Seto geležiniu instrumentu, kuriuo šis kadaise atvėrė dievų burnas. Dabar velionis galės vaikščioti ir kalbėti, jo kūnas bus kartu su didžiąja dievų virtine dausose ir iš Horo, žmonijos valdovo, jis gaus karūną: „Tegul *ami khert* žynys atsistoja už mumijos ir keturis kartus ištaria „Mano tėve, mano tėve".

Horą reprezentuojantis *sem* žynys, Setą reprezentuojantis *kher heb* žynys ir *se-mer-f* („mylintis sūnus") vaidina savotišką apeiginį spektaklį, kurio detales sunku suprasti, tačiau galiausiai *kher heb* keturis kartus pakartoja ilgoką tekstą, kuriame sakoma, kad *se-mer-f* atvėrė mumijos burną ir dvi akis – pirmiausia su geležine adata, paskui su *smu* metalo lazda. Tai reiškia, kad Horas atvėrė burną bei akis. Po kiek laiko *sem* žynys ištiesia mumijai kūgio pavidalo figūrą, o *kher heb* sako: „Atverk burną ir dvi akis (...)".

Sekantis etapas – apvalymas bei burnos ir akių atvėrimas keturių dėžučių dėka, kurį atlieka *se-mer-f.* Po to *sem* žynys priartėja su *peš en kef* instrumentu, tuo tarpu *kher heb* žynys liepia šiuo įrankiu paliesti burną, o pats kartoja ritualinį tekstą. *Sem* žynys mumijos burnai ištiesia vynuogių, kurios taip pat vadinamos Horo Akimi (auka). Po to ištiesiama stručio plunksna, pakartojami kai kurie ankstesni ritualai, vėl aukojami gyvuliai.

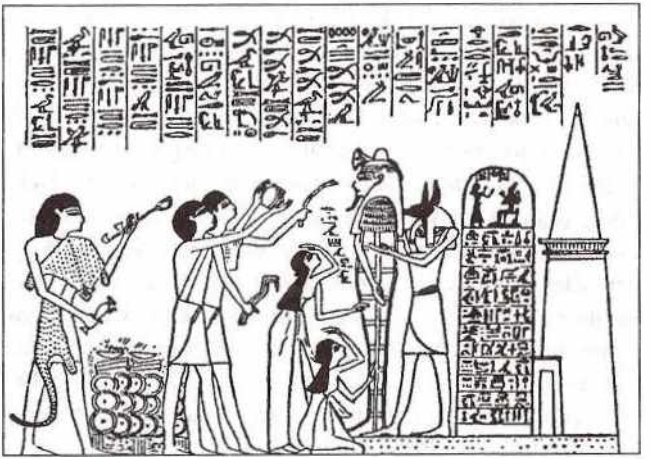

Anubis prilaiko mirusiojo mumiją, kuriai atliekamas burnos atvėrimo ritualas. Virš kapo – Benbeno akmenį vaizduojanti piramidė

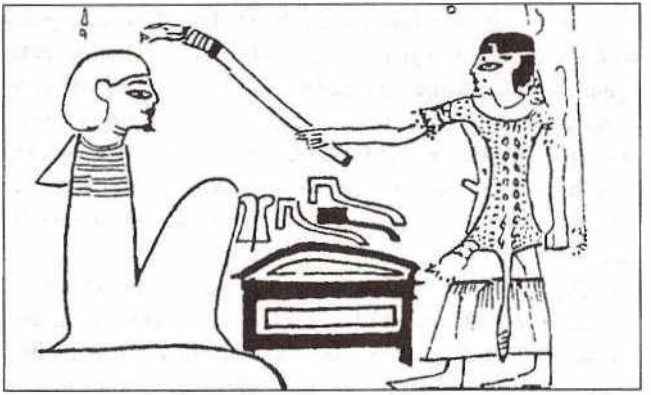

Žynys velionio statulai atlieka burnos atvėrimo apeigas

Galiausiai *kher heb* keturis kartus liepia *sem* žyniui: „Paimki *tun tet* instrumentą ir atverki burną bei akis". Tris kartus ištaria: „O *sem*, paimk Anubio instrumentą *tun tet*". Tada vėl taria: „Atverki burną ir dvi akis (kartoja keturis kartus) ir pasakyk: Aš atveriau tavo burną su Anubio instrumentu, kuriuo atveriamos dievų burnos. Horas atvėrė burną (kartoja tris kartus) su Seto geležimi, kuria jis atvėrė Osirio burną. Su geležiniu įrankiu (*meskhet*), kuriuo jis atvėrė dievų burnas (...). Horas atvėrė tavo burną ir dvi akis su instrumentu *seb ur* arba *teman*, su Kelių Atvėrėjo instrumentu *tun tet*, kuriuo jis atvėrė visų Šiaurės dievų burnas. Didysis Horas (*Heru-ur*; gr. *Heroeris*) atėjo tave apkabinti (...). Visi dievai atvėrė tavo burną pagal knygos nurodytą ritualą".

Tada *kher heb* žynys liepia *sem* žyniui užkloti mumiją arba statulą kažkokia juosta – *nemes* (galbūt tapačia karališkajam perukui arba karūnai *nemmes*, minimai ištarmėje apie virtimą dieviškuoju sakalu), kuri tolygi iš Nekheb plūstančiai šviesai ir yra tarsi spindinti Horo Akis. Jos dėka statulos veidas tampa „švytinčiu". *Sem* žynys, pirštu pakabinęs šventųjų tepalų, patepa mumijos arba statulos burną bei akis, sakydamas: „Aš ištepiau tavo veidą ir tavo akis kvapiaisiais tepalais, aš ištepiau tavo akis kvapiaisias tepalais *uat'* ir *mest'em* (...)". Statula tepama kartojant sakralines formules.

Šitaip „atveriama" mumijos arba *ka* statulos burna ir akys. Tai yra vienas iš medžiaginio pasaulio, šventyklos arba dievų statulos gaivinimo epizodų, naudojamų kaip laidotuvių programos sudėtinė dalis. Nei jo detalės, nei veikiančių personažų vaidmuo nėra pakankamai aiškūs. Minėtasis ritualas

vyksta Osirio gaivinimo pavyzdžiu. Jį atlieka Horas, Isidė bei kiti dievai talkininkai, kuriuos reprezentuoja konkretūs žyniai bei jų padėjėjai. Tai kartu ir aukojimo ritualas atkuriant noetinės Horo Akies pilnatvę. Atgaivinimas reiškia ryšio su anapusybe arba į dausų sritį įžengusiu valstybės nariu nustatymą, atveriant neregimos energijos apytaką.

Tekstas. Ištarmė Osirio-raštininko Ani, visiems dievams skirtų dieviškųjų aukojimų *(neter hetepu neteru)* valdininko, burnos atvėrimui. Telydi jį sėkmė Neter-kherte.

„Aš pasirodau iš slėpinių pasaulyje esančio kiaušinio[1]. Mano burna atverta, kad galėčiau kalbėti didžiojo dievo, Duato pasaulio viešpaties akivaizdoje. Tegul mano ištiestos rankos dieviškieji teisėjai neatstumia, nes aš esu Osiris, Restau viešpats. Osiris-raštininkas Ani yra šios ant laiptų viršūnės sėdinčio Osirio, Restau valdovo, viešpatijos dalininkas.

Išėjau, širdies vedamas, iš dvigubo Ugnies ežero ir užgesinau jį. Būki pagarbintas[2], spindulingasis viešpatie, nakties tamsybėse esantis didžiojo namo valdytojau. Aš atėjau pas tave. Esu pašlovintas ir tyras – tave remia abi mano rankos ir tu susilieji su mano protėviais. Atverk mano burną, kad ji kalbėtų, kad aš galėčiau širdies vedamas eiti per ugnį ir tamsą".

---

[1] Kiaušinis reiškia paslėpties sferą ir atgimstančią Saulę, kuri pasirodo vabalo skarabėjaus pavidalu. Tai prisikėlimas iš savo paties gelmių, perėjus visus embrioninių transformacijų etapus. Saulė simbolizuoja dvasiai tapatų dieviškąjį intelektą-kūrėją, pamatinę dvasinę substanciją, kurios dėka visi būties dėmenys „nušvinta" ir prisikelia naujam gyvenimo ciklui.

[2] Teksto tęsinys paimtas iš Saiso redakcijos 21 skyriaus.

Paveikslas. Virš hieroglifų teksto nutapyta kompozicijų virtinė.

1) Baltai apsirėdęs Osiris-Ani su žmona sėdi mažą trobelę menančioje *seh* menėje prie šaškių lentos, rankoje laikydamas pakeltą žaidimo figūrą.

2) Ant baltų pilonų tupi du paukščiai žmonių galvomis – Ani ir jo žmonos sielos (*bau*). Šalia Ani sielos parašyta: *ba en Ausar* – Osirio siela.

3) Grakštus aukų stalelis su nuliejimui skirtu indu, papuoštas dviem simetriškai sukomponuotais ir viršuje susikertančiais lotoso žiedais.

4) Heraldinė į priešingas puses žiūrinčių liūtų kompozicija. Tai liūtas *Sef* – „vakarykštė diena" ir liūtas *Tuau* – „rytojaus diena". Abu jie laiko akiračio ženklą su tekančios Saulės disku, virš kurio pažymėtas Dangaus skliautas. Vakarykštė diena reiškia Osirį, rytojaus diena – Ra. Pirmine prasme liūtų pora yra Šu ir Tefnut.

5) Bennu paukštis – Heliopolio feniksas, garbintas Hetbennu šventykloje, stovi priešais aukų stalelį su lotoso žiedu. Paukštis Bennu, su kuriuo save rituališkai tapatina Osiris-Ani, yra vienas iš aukščiausiojo *neter* pavidalų – Ra sūnus, kuriame pasireiškia Atumas. Iš jo snapo pasirodo šviesai ir gyvenimui tapatus dvelksmas. Pirmapradėje Ugnies saloje sušvitęs paukštis Bennu taip pat yra pasaulį magiškai kuriantis Dievo žodis, prilygintas Atumo-Ra ir Osirio sielai *(ba)*. Tai atgimimo skelbėjas ir prisikėlimo simbolis.

6) Nedidelę šventyklą menančioje konstrukcijoje, prie kurios iš abiejų pusių budi du sakalai – Isidė ir Neftidė, ant liūto pavidalo neštuvų guli Osirio-Ani mumija. Apačioje po neštuvais sustatyti įvairūs reikmenys: raštininko paletė, stikliniai ir marmuriniai indai, dėžutės. Kituose papirusuose virš mumijos sklendžia sparnuota mirusiojo *ba*, laikanti hieroglifą *šen* – amžinybės simbolį.

7) Ritualine poza sėdi amžinybės vandenų dievas Heh, reiškiantis „milijonus metų". Jis laiko „metus" simbolizuojantį dygliuotą skeptrą. Mėlynas kūnas padengtas begalybės vandenis vaizduojančiu ornamentu. Kairę ranką (tarsi laimindamas) Heh laiko virš vandens tvenkinį menančio ovalinio apskritimo su Horo Akimi.

8) Dievas *Uat'-ura* – „Didysis žaliasis ežeras", dešinę ranką iškėlęs virš natrono tvenkinio, kairę – virš druskos (arba salietros) tvenkinio, kuriame buvo apvalytas atgimstantis Osiris.

9) Ornamentuoti Restau pilonai su durimis reiškia vartus į mirusiųjų pasaulį. Pilonais vadinami akmeniniai Egipto šventyklų vartai, vedantys į atvirus vidinius kiemus ir kolonų sales, už kurių įrengtos švenčiausios dievų menės. Pilonų viduje kartais būdavo kambariai ir laiptinės. Savo pavidalu pilonai siejasi su akiračio, arba horizonto, ženklu (*akhet*), kadangi Ra įkūnijanti Saulė teka tarp dviejų kalvų. Virš Restau pilonų nupiešta į kairę žvelgianti Horo Akis.

10) Ant balto pjedestalo ornamentuotu viršumi guli deivė Mehurt dieviškosios karvės pavidalu, vadinama *Mehurt maat Ra* – Mehurt-Ra Akimi. Tarp jos ragų – Saulės diskas, ant kaklo – gimimą bei atgimimą simbolizuojantis deivių atributas – *menat* vėrinys, o virš nugaros plaikstosi spragilas. Me-

hurt, arba *Mehet-urt*, reiškia „didžiąją pilnatvę“. Tai kartu sujungtų dviejų deivių Neith ir Hathor hipostazė, vaizduojanti kosmosą kaip visumą. Mehurt, kaip „didžioji plaukikė“, iš pirminių vandenų išneša tarp ragų suspaustą Saulės diską. Žvaigždėtas dangus yra šios karvės perlais nusagstytas pilvas.

11) Laidojimo skrynia su ornamentuotą kauburį menančiu dangčiu, iš kurios kyšo antropomorfinė sauliškojo Ra galva ir dvi rankos su gyvenimo simboliais *ankh*. Skrynia vadinama *aat Abtu* – „Abido apskritimi“, o ant jos fasado vaizduojami keturi Horo vaikai, saugantys įvairius mumifikuoto Osirio bei Osiriui prilyginto raštininko Ani vidaus organus.

12) Vienuolika sėdinčių dievų figūrų, menančių berankes statulas, su kuriomis save tapatina Osiris-Ani. Pirmosios trys figūros – *Maa-atef-f, Kheri-bek-f* ir *Heru-khert-maati* (pastaroji su Horui būdinga sakalo galva) – kartu su minėtais keturiais Horo sūnumis sudaro „švytinčių“ arba „palaimingų“ dievų septyniukę. Ketvirtuoju vaizduojamas Anubis juodo šakalo galva. Toliau – septynetas kitų dievų: *Net'eh-net'eh (Nedžeh-džeh), Akedked* (su gyvatės galva), *Khentiheh-f* („liepsnų gyventojas“) *Ami-unnut-f* („esantis savo laiku“, su gyvatės galva), *Tešer-maa* („turintis dvi raudonas akis“), *Bes-maa-em-kerh* („naktį reginti ugnis“), *An-em-hru* („nešantis dieną“).

13) Heraldiškai sustatyta simbolinė kompozicija, vaizduojanti pilonus tarp dviejų *džed* stulpų, ant kurių tupi du paukščiai: Ra „siela“ *(ba)* su Saulės disku ant sakalo galvos ir Osirio „siela“ su balta karūna ant žmogaus galvos. Šios dvi bau susitinka Busiryje, vienoje iš svarbiausių Osirio kulto vietų.

14) Sauliškąjį Ra vaizduojanti katė prie persėjos *(išed)* medžio Heliopolyje su peiliu kerta tamsos jėgas simbolizuo-

jančios ir stačia kilpa išsirietusios gyvatės Apep galvą. Iš kitos pusės šią sceną stebi trys lyg statulos sėdintys dievai su iškeltais peiliais. Vienas iš jų tikriausiai yra Horas Vyresnysis iš Sekhemo, kitas – Nefertumas (*Nefer-Tmu*, arba Nefer-Atumas), apie kurį *Piramidžių tekstuose* sakoma: „Pakilk kaip Nefertumas iš lotoso žiedo į Ra šnerves".

15) Ani ir jo žmona Thuthu, laikanti šventąjį Hathor instrumentą sistrą, klūpodami garbina tekančios Saulės laive sėdintį kosmogoninio tapsmo ir dvasinio atgimimo simbolį – dievą Kheperą. Tai statulą menanti balta figūra su skarabėjumi vietoj galvos, sėdinti priešais grakštų aukų stalelį su lotoso žiedu. Kitoje laivo pusėje tekančią Saulę, t. y. dievą Kheperą pamaldžiai sveikina du pavianai, reprezentuojantys Isidę ir Neftidę. Priešais jas – Horo Akis.

16) Laivu plaukia didelis besileidžiančios Saulės diskas, kuriame sėdi karūną dėvintis Atumas. Su juo save tapatina Osiris-Ani. Priešais saulėlydžio laivą stovi aukų stalelis su lotoso žiedu. Už jo ant pjedestalo guli dievas Rehu – liūto pavidalu. Virš jo kūno svyra lotoso žiedai. Vieną žiedą apsivijusi dangiškąją liepsną ir galią vaizduojanti kobra Uadžet – Ra Akies simbolis. Šalia nupieštas ugnies simbolis.

Tekstas. Čia išėjimui ir įėjimui į Neter-khertą (dieviškąjį dausų pasaulį) skirtų šlovinimų ir skaitymų pradžia, kad jų dėka būtų galima pasiekti gražųjį Amentetą ir išeiti į dieną (*pert em hru*) visais transformacijų pavidalais *(kheperu)*[1], žais-

[1] Kituose papirusuose: „būti tarp Osirio sekėjų, maitintis Unefero (*Unnefer)* maistu, išeiti į dieną" arba „kad galėčiau gerti šaltinių vandenį ir būti tarp Unefero sekėjų, kad Saulės diską regėčiau kiekvieną rytą".

ti šaškėmis[2], sėdint *seh* menėje, ir išeiti gyvosios sielos pavidalu *(pert em ba ankhi)*.

Sako Osiris-raštininkas Ani, atvykęs į uostą, pašlovintas už Žemėje atliktus darbus, tapęs (*kheperu*) visais Atumo žodžiais: „Aš esu kylantis Atumas, vienas vienintelis (*ua-kua*), iš [dievų tėvo] Nun gelmių išėjęs į būtį. Aš esu Ra, pasirodęs pradžių pradžioje ir ėmęs valdyti savo kūrinius[3]. Ką tai reiškia? Tai reiškia, kad pradžių pradžioje Ra pasirodė kaip karalius ir pakilo Suten-henepe. Kai Šu stulpai dar nebuvo sukurti, jis ant Khemennu (Hermopolio) kalvos [įveikė „negalios vaikus" – tamsos jėgas].

Aš esu pats save sukūręs didis [paslėptas ir nenusakomas] Dievas, Nun, kuris pasirodė „dievų substancijos" – *paut neteru* vardu kaip [save manifestuojantis] dievas. Kas jis toks? Tai yra Ra, savo paties narių (arba sklaidmenų) vardų kūrėjas, kuris pasirodė Ra virtinei priklausančių dievų pavidalu.

Aš esu tas iš dievų, kurio niekas neatstumia. Kas jis toks? Tai Atumas Saulės rate. Tačiau kiti sako, kad tai yra Ra, kylantis rytų padangėje.

Man priklauso diena vakarykščia, aš žinau rytojaus dieną. Ką tai reiškia? Vakarykščia diena yra Osiris, rytojaus diena yra Ra, kada jis triuškina Visų viešpaties priešus ir valdovu

---

[2] Visi panašūs žaidimai turi kosmologinę ir metafizinę prasmę, susijusią su archetipinių galių paskirstymu ant kosminę sceną simbolizuojančios lentos, kur susiremia priešingos galios: Horas ir Setas arba Vedų tradicijos devai ir asurai. Tai pasaulio likimą ir atskiros sielos kelią lemiantis dieviškųjų bei daimoniškųjų galių ritualinis žaidimas.

[3] Osiris-Ra, arba mirusiojo esybė, pirmiausia tapatina save su aukščiausiuoju pradmeniu, kuris yra vienas vienintėlis visų būties sklaidmenų šaltinis.

karūnuoja savo sūnų Horą. Dar aiškinama, kad tai yra šventės diena, kada Osirio tėvas Ra išvydo Osirio lavoną.

Amenteto viešpaties Osirio įsakymu dievai paruošė mūšio lauką. Ką tai reiškia? Tai yra Vakarų dykumos *(Set-Amentet)* valdovo paliepimu dievų sieloms *(bau neteru)* įrengtas dausų pasaulis *(Amentet)*. Dar sakoma, kad tai yra Amentetas, į kurį dievai nusileidžia kartu su Ra, kuris už juos kovoja.

Žinau ten įsikūrusį dievą. Kas jis toks? Tai yra Osiris. Tačiau kiti sako, kad jo vardas Ra, kad tai Ra falas, su kuriuo jis pats susijungė[4].

Aš esu paukštis Bennu, kuris Heliopolyje. Aš esu visos būties – esančių ir būsimų dalykų Knygos *(sapu)* sergėtojas (arba visų esinių prižiūrėtojas). Kas tai yra? Tai Osiris. Dar aiškinama, kad tai jo lavonas *(khat)*. Kitaip sakant – jo mėšlas. Esantys ir būsiantys dalykai yra jo lavonas. Dar sakoma, kad tai amžinoji trukmė *(neheh)* ir amžinybė *(džet)*. Amžinoji trukmė yra „diena", amžinybė yra „naktis".

Aš esu dievas Amsu[5] jo raiškos pavidalu – su plunksnomis ant galvos. Kas jis toks? Amsu yra Horas, keršijantis už

---

[4] R. O. Faulknerio variantas toks: „Jo vardas yra Ra, jo vardas yra Ra šlovė, jis yra Ra siela, su kuria jis pats mylėjosi". Tačiau Ani papiruso hieroglifų tekste pažodžiui skaitome: *„Ra ren-f* (Ra jo vardas), *hennu pu en nek-f am-f t'es-f* (su kuriuo jis pats susijungė)". Tai tikriausiai nuoroda į Atumo, arba Atumo-Ra, masturbacijos aktą, kurio dėka atsirado Šu ir Tefnut pora (iš vienatinės monados pasirodė diada) ir visas manifestacijų pasaulis.

[5] E. A. Wallis Budge teigimu, šio dievo vardas iš pradžių buvo skaitomas kaip Khem arba Min (R. Faulknerio priimtas variantas), bet veikiausiai tai bus su Amonu-Ra susijęs Amsu, garbintas Apu mieste, kurį helėnai vadino Panopoliu, o arabai – Akhminu.

savo tėvą, o jo pasireiškimas (arba pasirodymas minėtu pavidalu) yra jo gimimas. Plunksnos ant jo galvos reiškia Isidę ir Neftidę, nes jos ten įsitaisė kaip sargai ir įsitvirtino ant jo galvos. Kitaip tariant, jos yra du dideli ir galingi urėjai (liepsnas skleidžiančią Akį simbolizuojančios kobros) ant tėvo Atumo kaktos. Dar sakoma, kad šios ant galvos esančios plunksnos reiškia dvi jo Akis.

Osiris-Ani, visiems dievams skirtų aukų valdininkas, pakyla į savo šlovės vietą, įžengia į savo miestą. Ką tai reiškia? Tai yra jo tėvo Atumo akiratis (*akhet*).

Aš sunaikinau savo klaidas, aš įveikiau prieš mane nukreiptą blogį. Ką tai reiškia? Tai reiškia, kad nukirstas su gendančia medžiaga siejantis saitas.

Osiris-raštininkas Ani džiūgauja dievų akivaizdoje, nes visi teršalai jau pašalinti. Ką tai reiškia? Tai yra apvalymas (*ab*) jo gimimo dieną. Aš esu išvalytas dviejuose dideliuose lizduose, kurie yra Suten-henene (Herakleopolyje), tą dieną, kai ten atnašavo didžiojo dievo sekėjai. Kas yra tie [lizdai]? Vieno iš jų vardas *heh* – „milijonai metų", kito – „žaliasis ežeras". Tai natrono baseinas ir druskos (arba salietros) baseinas[6]. Kiti sako, kad vienas vadinasi „žengiantis milijonus metų", o kitas – „žaliasis ežeras". Kitaip tariant, vienas vadinasi „milijonų metų gimdytojas" (arba „sėkla"), o kitas – „žaliasis ežeras". Juose esantis didis dievas yra pats Ra.

Einu man žinomu keliu priešais tiesos salą (arba tvenkinį: *še-maat*). Kas tai yra? Tai yra Restau. Pietiniai dausų vartai yra Nerutefe („neturinčiame atžalų"), šiauriniai – [Osi-

---

[6] R. O. Faulkneris verčia „Maat ežeras", tačiau E. A. Wallis Budge variante *še maat* yra *a pool of nitre*.

rio] kape. Tuo tarpu tiesos sala yra Abido miestas. Kitaip tariant, tai kelias, kuriuo mano tėvas Atumas ėjo į Nendrių lauką (*Sekhet-aaru*).

Aš atvykau į akiračio būtybių salą, aš išėjau per šventuosius vartus. Kas tai yra? Tai yra Nendrių laukas, teikiantis maistą dievams, susibūrusiems priešais šventyklą. Šventieji vartai yra Šu stulpų vartai, šiauriniai Duato vartai. Kitaip tariant, tai durys, per kurias įeina Atumas, prieš pakildamas rytiniame Dangaus skliaute.

[Osirio] akivaizdoje esantys [dievai], duokite man savo rankas, nes aš esu dievas. Aš pasirodau tarp jūsų. Kas tai yra? Tai yra kraujo lašai, nukritę iš Ra falo, kai šis apsipjaustė. Tada jie pasirodė (*kheper*) Ra sekančių dievų pavidalu – Hu (valdžia arba kuriantysis žodis) ir Sia (protas arba išmintis), diena iš dienos einantys paskui Atumą.

Aš, Osiris-raštininkas Ani, atstačiau šventąją Akį (Uadžet), kai ši buvo pažeista dviejų kovotojų susirėmimo metu. Ką tai reiškia? Tai reiškia, kad Horo ir Seto kovos metu pastarasis sužeidė Horo veidą (arba užtemdė jį mėšlu), o Horas išplėšė Seto sėklides. Totas tai padarė savo rankomis (t. y. atstatė sužeistą Akį).

Aš pakėliau plaukus (arba nustūmiau debesis), dengiančius Akį, kada ši buvo įniršusi. Kas tai yra? Tai dešinioji Ra Akis, įniršusi ant jo, kad buvo išsiųsta. Totas pakėlė nuo jos plaukus [tarsi neišmanymo skraistę] ir atstatė sveikatą bei gyvasties kupiną pilnatvę. Dar sakoma, kad tai yra serganti Ra Akis, kuri aimanavo ir kurią Totas spjūviu išvalė.

Aš regiu sauliškąjį Ra, vakar gimusį iš karvės Mehurt buveinės. Jo galia yra mano galia, o mano galia yra jo galia. Ką tai reiškia? Tai reiškia dangiškuosius vandenis. Kitaip ta-

riant, tai yra kas rytą atgimstančios Ra Akies atvaizdas *(tut)*. Mehurt yra šventoji Ra Akis.

Todėl teisuolis Osiris-raštininkas Ani yra vienas iš didžių dievų, priklausančių Horo būriui ir tariančių jam meilius žodžius. Kas tie dievai? Tai [keturi Horo sūnūs]: Amsetas, Haapis, Duamutefas ir Kebehsenufas[7].

Būkite pasveikinti, tiesos viešpačiai, ir jūs – už Osirio stovintys Ramybės laukų deivės (*Hetep-sekhus*) sekėjai, keliantys siaubą nedorėliams. Leiskite man prisiartinti. Sunaikinkite visas mano ydas, kaip sunaikinote septynių spinduliuojančių Sepos sekėjų [ydas], kuriems Anubis paruošė vietas įėjimo dieną. Ką visa tai reiškia? Tiesos viešpačiai yra Totas ir Amenteto valdovas. Už Osirio stovi Amsetas, Haapis, Duamutefas ir Kebehsenufas. Jie stovi už Didžiųjų Grįžulo Ratų (*khepeš* – Šlaunies) žvaigždyno šiaurės Danguje. Ydas naikinantys ir siaubą keliantys deivės Hetep-sekhus sekėjai yra [krokodilo pavidalu pasireiškiantis dievas] Sebekas ir vandenų gyventojai. Ramybės laukų deivė-sergėtoja yra Ra Akis. Kitaip tariant, tai yra Osirį lydinti liepsna, kuri sudegina jo priešų *bau*. Tuo tarpu visiems dievams skirtų aukojimų valdininko Osirio-Ani ydos reiškia visas amžinybės valdovų akivaizdoje padarytas klaidas, išėjus iš motinos įsčių. Tuo tarpu septynios švytinčios dvasios (*akhu)*, t. y. Amsetas, Haapis, Duamutefas, Kebehsenufas, taip pat *Maa-atef-f* („savo tėvą regintis"), *Kheri-bek-f* („po medžiu esantis") ir *Herukhenti-maa* („Horas Beakis"), Anubio paliepimu saugo Osirio kūną. Kitaip tariant – saugo Osirio išvalymo (arba balza-

---

[7] E. A. Wallis Budge transkripcija: *Mestha, Hapi, Tuamautef, Qebhsennuf*. R. O. Faulknerio: *Imsety, Hapy, Duamutef, Qebehsenuef*.

mavimo) vietą. Tačiau kiti sako, kad septyni švytintys [dievai] yra: 1) *Nedžeh-džeh*, 2) *Akedked*, 3) „priešais save viską deginantis jautis", 4) „ateinantis nuskirtą valandą", 5) „raudonakis raudonosios drobės dvaro gyventojas", 6) „įeinantis ir išeinantis šviesulys", 7) „naktį regintis tai, ką padarys dieną"[8]. Jiems vadovauja Horas, keršijantis už savo tėvą. Tuo tarpu „įėjimo diena siejasi su žodžiais, kuriuos ištarė Ra Osiriui: „Prašau įeiti, kad pamatyčiau tave". Tokia tvarka Amentete.

Aš esu jo *ba,* priklausanti dviems paukščiams-jaunikliams. Ką tai reiškia? Tai yra Osiris, einantis į Mendeto miestą, ieškoti Ra sielos *(ba)*. Ten jie abu apsikabina. Tada jų sielos pasirodo dviejų jauniklių pavidalu[9]. Šiedu jaunikliai yra Horas, keršijantis už savo tėvą, ir Horas Beakis. Kitaip tariant, dvi *bau* jauniklių pavidalu yra Ra siela ir Osirio siela, arba – pas Šu esanti siela ir pas Tefnut esanti siela, t. y. dviguba *ba* Mendeto mieste.

Aš esu Katinas, kovojęs prie persėjos *(išed)* medžio Heliopolyje tą naktį, kai buvo sunaikinti Visų viešpaties priešai. Ką tai reiškia? Katinas yra pats Ra. Katinu (*maau*) jį pavadino Sia (dieviškoji išmintis), kada pasakė: „Jis panašus (*maau*) į tai, ką jis sukūrė, todėl ir vadinamas Katinu *(maau)*. Kiti tvirtina, kad tai Šu, sukūręs reikmenis Gebui ir Osiriui. Kova prie persėjos medžio Heliopolyje reiškia, kad negalios vaikai gavo tai, ko nusipelnė. Kova vyko naktį, o tai

---

[8] Migloti, sunkiai suvokiami ir beveik neišverčiami epitetai, kuriuos perteikti galima tik apytikriai.

[9] Toliau du sakiniai Ani papiruse praleisti, todėl jie paimti iš Nebseni papiruso.

reiškia, kad jie (negalios vaikais vadinamos tamsos jėgos) įžengė į rytinę padangę, todėl mūšis vyko Danguje ir visoje Žemėje.

O [Ra], savo kiaušinyje tūnantis ir spinduliuojantis iš disko, kuris pakyli virš savo akiračių švytėdamas auksu, neturintis sau lygių tarp dievų, kuris plauki tarp dviejų dievo Šu stulpų, alsuodamas liepsna ir savo spinduliais nušviesdamas abi (Egipto) žemes; o Nebseni, pamaldžiųjų viešpatie, gelbėk mane nuo dievo, kurio pavidalas paslėptas (*šeta aru*), kurio antakiai mena svarstyklių lėkštes nedorėliams skirto atpildo naktį. Kas tai yra? Tai yra *Anaf* („rankomis skaičiuojantis nedorėlius"). Tuo tarpu „nedorėliams skirto atpildo naktis" reiškia pasmerktųjų deginimo naktį, kada jiems užneriama kilpa skerdykloje, kur žudomos sielos. Kas tai yra? Tai yra Šesmu (arba Nemu) – Osirio skerdėjas. Tačiau kiti sako, kad tai [gyvatė] Apep, iškėlusi tiesą (*maat)* ant savo vienintelės galvos. Dar sakoma, kad tai dvigalvis Horas, ant vienos galvos iškėlęs teisingumą *(maat*), ant kitos – neteisybę. Jis atsilygina blogiu nedorėliams ir tiesa (arba gėriu) savo sekėjams. Kitaip tariant, tai yra didysis Horas, gyvenantis Sekheme (Letopolio mieste). Tačiau kiti sako, kad tai deivės Bastet sūnus Nefertumas, pakilęs į kovą su Visų viešpaties priešais.

Išgelbėk mane nuo peiliais ginkluotų baudėjų, aštrianagių žudikų, kurie nori papjauti Osirio sekėjus, kad jie manęs neįveiktų, kad jų peiliai manęs nepasiektų. Kas tai yra? Tai yra Anubis ir Horas Beakis. Tačiau kiti sako, kad tai yra baudėjai, pakilę prieš Visų viešpaties priešus. Tegul jų peiliai manęs nepasiekia, kad nepapulčiau į jų nagus, nes aš juos pažįstu, aš žinau jų vardus. Aš žinau vardą Smogiko,

kuris yra su jais Osirio name ir iš kurio akies plūsta šviesa, nors jis pats nematomas. Visą Dangų apžiojusi jo ugninė burna, jis įsakinėja Nilui (dievui Hapiui), bet jo paties negalima įžvelgti.

Stiprus esu ant žemės Ra akivaizdoje, laimingas keliauju pas Osirį. Lai nestinga jūsų aukų, sudėtų ant altoriaus. Kheperos potvarkiu aš esu Visų viešpaties būryje. Aš skrendu kaip sakalas, aš gagenu kaip žąsis (pasaulio kiaušinį dedantis demiurgas), aš visada (arba milijonus kartų, *heh*) kertu amžinybę kaip dieviškoji gyvatė Nehebkau. Ką visa tai reiškia? Ant altoriaus yra Ra Akies atvaizdas *(tut)* ir Horo Akies atvaizdas.

O Ra-Atumai, didžiojo namo viešpatie, kuris esi visų dievų valdovas, jų gyvastis, jėga ir sveikata, išgelbėk mane nuo dievo, pasirodančio šuns snukiu su žmogaus oda ir mintančio lavonais, kuris budi prie Ugnies ežero ir ryja mirusiųjų kūnus, užvaldo jų širdis ir skleidžia teršalus, bet pats yra nematomas. Kas jis toks? „Milijonų *(heh)* rijikas" yra jo vardas ir gyvena jis Unet ežere. Tuo tarpu Ugnies ežeras yra tarp Nerutefo („niekada neturinčio atžalų" – taip vadinami vieni iš Duato pasaulio vartų į šiaurę nuo Restau) ir Šenit menės. Nešvarių atėjūnų ten laukia paruošti peiliai. Dar sakoma, kad jo vardas – Aštrusis Peilis. Kitaip tariant, jo vardas – Sekhet ir jis saugo šį Amenteto vingį. Jis yra minėtų Amenteto vartų sargas. Kiti teigia, kad jis vardu Prižiūrėtojas *(Heri-sep-f)*.

Būki pasveikintas, siaubo viešpatie *(neb neru)*, dviejų šalių valdytojau kruvinasis, kuris esi paruošęs skerdyklą ir ėdi vidurius. Kas jis toks? Tai Amenteto vingio (arba užutekio) sargas. Kas jis toks? Tai Osirio širdis, visos skerdienos ėdikė.

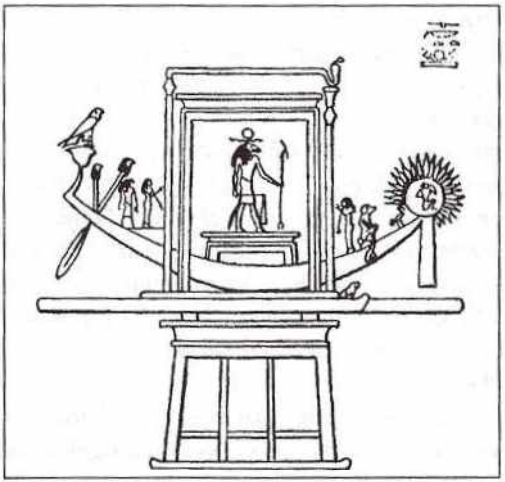

Sektet laivas ant neštuvų. Šventajame būste – Osiris-Ra avino galva

Jam kaip Suten-heneno valdytojui buvo duota *ureret* karūna ir suteiktas džiaugsmas širdžiai. Kas jis toks? Tas, kuriam buvo duota *ureret* karūna ir suteiktas džiaugsmas Suten-henene, yra Osiris.

Jam buvo pavesta valdyti dievus dviejų žemių susijungimo dieną Visų viešpaties akivaizdoje. Kas jis toks? Tas, kuriam buvo pavesta valdyti dievus yra Horas, Isidės sūnus. Jam skirta valdyti tėvo Osirio soste dviejų žemių (aukštutinio ir žemutinio Egipto) susijungimo dieną. Tai reiškia dviejų žemių susijungimą Osirio kape.

Suten-hetepe gyvenanti *ba*, teikianti *ka* (peną ir gerą dalį), sunaikinanti nedorėlius ir vedanti amžinybės keliais, kas ji tokia? Tai yra pats Ra.

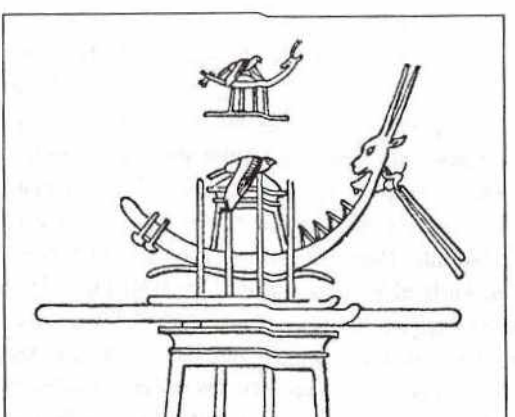

Sokaro-Osirio laivas ant neštuvų

Apsaugok mane nuo didžio dievo, nunešančio sielas, ryjančio purvą ir gyvenančio puvėsiais tamsybių sergėtojo, kuris pats – šviesoje (Sokaro laive) ir kurio bijo netikėliai. Paukščių jauniklių viduje esančios *bau* (Ra siela ir Osirio siela) yra pas dievą, kuris nuneša sielas, kuris ryja širdis ir minta puvėsiais, – pas tamsybių sergėtoją, plaukiantį Sokaro laivu, kurio bijo nusikaltėliai. Kas jis toks? Tai yra Setas. Kitaip tariant – „didysis skerdikas" (*Smam-ur*), kuris yra Gebo *ba*.

Būki pasveikintas, Khepera, savo laive. Tavo kūną sudaro dvi dievų virtinės. Apsaugok teisuolį Osirį-Ani nuo kvotai pasirengusių sargų-teisėjų. Visų viešpats tau paliepė jį saugoti ir supančioti jo priešus, kurie darbuojasi peiliais

skerdyklose ir nuo kurių neįmanoma pabėgti. Tegul manęs niekada nepasiekia jų peiliai ir tegul niekada nepatenku į jų kankinimo kambarius. Aš niekada nedariau dievams nemielų dalykų, švarus esu Meskete (išsimaudęs Paukščių Take). Pyragėliai su šafranu jam buvo aukojami Tanenete (Osirio ir Ptah šventavietėje). Ką tai reiškia? Laivu plaukiantis Khepera yra pats Ra. Sargai-teisėjai pavianų pavidalu yra Isidė ir Neftidė. Dievams nemieli dalykai – nedorybė ir melas. Tas, kuris eidamas išsimaudo apsivalymui skirtoje vietoje Meskete, yra Anubis, stovintis už dėžės su Osirio viduriais. Tas, kuriam nešami pyragėliai su šafranu Tanenete, yra Osiris. Tačiau kiti sako, kad pyragėliai su šafranu Tanenete reiškia Dangų ir Žemę. Dar sakoma, kad jie vaizduoja abi [Egipto] žemes Suten-henene iškalusį (arba sutvirtinusį) Šu. Šafrano pyragėliai yra Horo Akis, o Tanenetas yra Osirio kapas.

Atumas pastatė tavo namą, Dvigubo Liūto pavidalu pasirodantis dievas įkūrė tavo būstą. Atnešus kvapiąsias medžiagas (*rert*) – Horas išvalomas, Setas sustiprinamas (arba sudievinamas, *neterti*), ir atvirkščiai. Ateina jis į šią žemę žengdamas abiejomis kojomis – Osiris-raštininkas Ani, teisus Osirio atžvilgiu. Jis yra Atumas, jis yra tavo mieste. Nusigręžki, liūte Rehu, su švytinčiais nasrais ir purtantis galvą, nusigręžki, jo jėgos neatlaikęs. Dar sakoma: venki to, kuris budi ir yra nematomas. Osiris-Ani turi būti saugus, nes jis yra Isidė – surastas po jos išskleistais plaukais, kurie draikosi virš kaktos. Jį pradėjo Isidė, o pagimdė Neftidė, ir jos atitolina nuo jo (arba išpjauna) viską, kas turi būti pašalinta. Tu sėji baimę iš paskos, o priekyje – tavo siaubą kelianti didybė. Milijonams metų tave apkabina jų rankos, [atnašau-

jantys] mirtingieji suka aplink tave ratu, tu triuškini savo priešų sąjungininkus ir laikai surakinęs tamsos galių rankas. Tau duotos dvi palaimą teikiančios seserys (Isidė ir Neftidė). Tu sukūrei tai, kas yra Kheraboje (arba Kherahe, mieste šalia Heliopolio) ir kas yra Annu (Heliopolyje). Tavęs bijo kiekvienas dievas, nes tu esi didelis ir baisus. Tu keršiji kiekvienam dievą įžeidusiam žmogui ir laidai strėles. Tu gyveni kaip tau patinka. Tu esi Uadžet, liepsnų šeimininkė, todėl blogai baigiasi tavo priešams.

Ką visa tai reiškia? „Paslėptas pavidalas (*šeta aru*), kurį davė Menhu" yra kapo (arba sarkofago, „žuvies spąstų") vardas. „Matantis tai, kas jo rankoje" yra *kerau* – „audros debesio" vardas. Kiti sako, kad taip vadinama skerdykla. Tas, kurio nasrai švyti ir kuris purto galvą, yra Osirio falas. Dar sakoma, kad tai Ra falas. Kada kalbama apie išskleistus plaukus, kurie draikosi virš kaktos, omenyje turima Sokaro šventykloje esanti Isidė, kuri slepiasi už savo išskleistų plaukų. Tuo tarpu Uadžet, liepsnų šeimininkė, yra Ra Akis".

VARTAI Į SEPTYNIS DAUSŲ KAMBARIUS

Paveikslas. Raštininkas Ani, iškėlęs rankas atverstais delnais, su žmona artėja prie pirmojo arito (vietovės arba kambario), kurio vartų karnizas išpieštas valdžios, gyvenimo bei tvirtybės simboliais (tai karališkasis skeptras *uas*, kilpinis kryžius *ankh* ir Osirio stulpas *džed)*. Prie įėjimo sėdi trys dievai – kiškio galva, gyvatės galva ir krokodilo galva. Pirmasis laiko *sa* simbolį menančią varpą, kiti du – peilius.

Tekstas. Pirmasis aritas. Vartininkas vardu *Sekhet-hra-aštaru* („išvirkščiu veidu, turintis daug pavidalų"), sargas vardu *Meti-heh* (arba *Samatti,* „kuris slapta klausosi"), šauklys vardu *Ha-kheru* („sklindantis balsas").

Žodžiai, kuriuos turi ištarti Osiris, atėjęs į pirmąjį aritą Amentete[1].

Sako teisuolis Ani, eidamas į pirmąjį aritą: „Aš esu galingas – savo paties šviesą sukūriau. Aš atėjau pas tave, Osiri, ir garbinu tave, apsivalęs nuo to, kas tave teršia. Veski mane į priekį ir nevadink manęs Restau vardu (t. y. neleisk pasilikti Duato prieangyje). Būki pašlovintas, Osiri, stiprus ir galingas Restau vietovėje (kuri yra į kapą arba Duato pasaulį vedantis praėjimas). Pakilki kaip nugalėtojas, Osiri, Abido mieste. Tu eini ratu aplink Dangų, tu plauki kartu su Ra, tu regi visus išminčius (*rekhit,* žinijos kupinas būtybes). Tebūnie pašlovintas ratu plaukiantis Ra. Iš tiesų sakau, esu aš Osiris, dieviškasis kūnas (*sah neter*)[2]. Sakau taip, kad nebūčiau nuvarytas šalin, kad nelikčiau prie degančių žarijų sienos.

Atveriau kelią Restau, palengvinau Osirio kančią, priėmiau tai, ką pasvėrė [svarstyklių] stati ašis, nutiesiau jam kelią į didįjį slėnį, nutiesiau kelią. Tešvyti Osiris".

Paveikslas. Žalius antrojo arito vartus saugo trys peiliais ginkluoti dievai – liūto, žmogaus ir šuns galvomis.

---

[1] Šis sakinys, kurio Ani tekste nėra, paimtas iš kito papiruso.

[2] E. A. Wallis Budge verčia: „Iš tiesų sakau, Osiri, esu aš dievą menantis valdytojas". A. Šapošnikovas verčia: „O Osiri tiesoje, esu aš dievo Sahu (dvasinis kūnas arba laidojimo tekstas)". Dviprasmybė atsiranda todėl, kad Ani tapatus Osiriui, į kurį kreipiasi. *Sah* yra mumija paverstas idealus kūnas arba jo dieviškas archetipas.

Tekstas. Antrasis aritas. Vartininkas vardu *Un-hat* („kurio užpakalinė dalis išsiplėtusi"), sargas vardu *Seket-hra* („pasislinkęs veidas"), šauklys vardu *Uset* („degintojas").

Taip kalba Osiris-Ani: „Jis atsisėda, kad įgyvendintų širdies troškimą, ir sveria žodžius, lyg būtų antras Totas. Toto stiprybė (arba Osirio stiprybė, kuri yra Toto stiprybė) nuramina pasislėpusius tiesos dievus (*maata šeta*), kurie gyvena (arba minta) tiesa metų metais. Aš atnašauju tada, kai jis eina keliu. Aš prisiartinu ir išeinu į kelią. Leiski man eiti toliau, kad aš išvysčiau Ra kartu su atnašautojais".

Paveikslas. Baltus trečiojo arito vartus saugo trys dievai – šakalo, šuns ir gyvatės galvomis. Pirmasis laiko *sa* simbolį menančią varpą, kiti du – peilius.

Tekstas. Trečiasis aritas. Vartininkas vardu *Kek-hauatu-ent-pehui* (arba *Unam-hauatu-ant-pahaui*, „ėdantis savo užpakalio išmatas"), sargas vardu *Seres-hra* („ištįsusiu veidu" arba „budrusis"), šauklys vardu *Aa* („didysis" arba „prakeikiantis").

Sako Osiris-Ani: „Aš esu paslėptas didžiose gelmėse (*šeta keb*), Rehui (Horo ir Seto) teisėjas. Aš atėjau ir atitaisiau Osiriui padarytą skriaudą. Aš pritvirtinau stulpą, pasirodantį iš jo *ureret* karūnos. Aš paruošiau daiktus (*khet*, ritualinius reikmenis) Abido mieste. Aš atvėriau kelią Restau vietovėje. Aš palengvinau Osirio kančią. Aš išlyginau svarstykles (arba stovėjimo vietą) ir nutiesiau jam kelią. Jis švyti Restau".

Paveikslas. Ketvirtojo arito vartus saugo trys dievai – žmogaus, sakalo ir liūto galvomis, laikantys tuos pačius atributus kaip ir pirmojo arito triada.

Tekstas. Ketvirtasis aritas. Vartininkas vardu *Khesef-hra-ašt-kheru* („atstumiančiu veidu, labai iškalbingas"), sargas vardu *Seres-tepu* („kupinas budrumo"), šauklys vardu *Khesef-at* („atstumiantis grobuonį").

Sako Osiris-raštininkas Ani, teisuolis: „Aš esu jautis, Osirio pramotės sūnus. Teliudija už jį jo tėvas, dieviškųjų palydovų viešpats, ten, kur teisiami nusikaltėliai. Aš įpučiau į jo šnerves amžinąjį gyvenimą. Aš esu Osirio sūnus. Aš įveikiau kelią ir įžengiau į Neter-khertą".

Paveikslas. Žalius penktojo arito vartus saugo trys peiliais ginkluoti dievai – sakalo galva, žmogaus galva ir gyvatės galva.

Tekstas. Penktasis aritas. Vartininkas vardu *Ankh-f-em-fent* (arba *Ankhaf-ma-fant*, „mintantis kirmėlėmis"), sargas vardu *Šabu* („ugninis"), šauklys vardu *Teb-hra-keha-kheft* (arba *Tib-hri-kha-khaft*, „begemoto veidu, įniršęs").

Sako Osiris-raštininkas Ani, teisuolis: „Aš atnešiau tau žandikaulius iš Restau, aš atnešiau tau stuburą į Heliopolį ir surinkau ten visas tavo kūno dalis. Aš apgyniau tave nuo pabaisos Apep. Aš numazgojau žaizdas. Aš atėjau pas jus (arba tarp jūsų nusitiesiau taką). Aš esu Senolis tarp dievų. Aš atnašavau Osiriui, švenčiančiam pergalę. Aš surinkau jo kaulus ir sudėjau kartu visas jo kūno dalis".

Paveikslas. Baltus šeštojo arito vartus saugo trys dievai – vienas šakalo galva, du šunų galvomis. Laiko tuos pačius atributus kaip ir pirmojo arito triada.

Tekstas. Šeštasis aritas. Vartininkas vardu *Atek-au-kehak-kheru* (arba *Atak-tau-kahak-khru*, „minkantis duoną šiurkščiabalsis"), sargas vardu *An-hra* („visur besižvalgantis"), šauklys vardu *Ates-hra* (arba *Atas-hri-aris*, „aiškiai regintis ežero prievaizdas").

Sako Osiris-raštininkas Ani: „Aš ateinu kas dieną, aš ateinu kas dieną. Aš nutiesiau (arba įveikiau) kelią. Aš keliauju Anubio padarytų dalykų dėka. Aš esu *ureret* karūnos viešpats, magiškų galios žodžių (*hekau*) žinovas, teisingai kerščijantis už sužeistą Akį. Aš suvysčiau Osirį ir parodžiau (arba nutiesiau) jam kelią, kuriuo eina Osiris-Ani".

Paveikslas. Žalius septintojo arito vartus saugo trys dievai – kiškio, liūto ir žmogaus galvomis. Laiko tuos pačius atributus kaip ir pirmojo arito triada.

Tekstas. Septintasis aritas. Vartininkas vardu *Sekhem-matenu-sen* (arba *Sakhmat-ma-tasu-san*, „tas, kuris juos sukapoja"), sargas vardu *Aa-maa-kheru* („garsiai kalbantis"), šauklys vardu *Khesef-khemi* („saugantis nuo piktadarių").

Sako Osiris-Ani: „Atėjau pas tave, Osiri, išvalytas. Tu Danguje keliauji ratu, regėdamas Ra ir žinijos kupinas būtybes (arba išminčius, *rekhit*). Tu esi vienas vienintelis (*ua)* ir plauki naktiniu *sektet* laivu[3], kuris juda ratu Danguje. Sakau, ką turiu pasakyti jo mumijai (*sah* kūnui), kuris sustiprėja ir

---

[3] Kitas variantas: „Tu pašauki Ra dangiškajame *sektet* laive". Viso teksto suvokimą sunkina ta aplinkybė, kad (panašiai kaip Korane ir kituose senuosiuose Artimųjų Rytų tekstuose) kalbama tai pirmuoju, tai antruoju, tai trečiuoju asmeniu.

atgyja (*kheper-f*) bekalbant. Tu atgręži jos veidą. Paruoški man gerus kelius, kurie atveda pas tave".

OSIRIO NAMO PILONAI

Paveikslas. Raštininkas Ani su galvą lotoso žiedu pasidabinusia žmona Thuthu vaizduojami ta pačia ritualine poza kaip ir artėdami prie pirmojo arito (abi kompozicijos papiruse nutapytos viena virš kitos, tačiau pilonų eilė vaizduojama apatiniame aukšte). Ani ir Thuthu eina prie pirmųjų pilonų (*sebkhet*), menančių puošnią stačiakampę nišą, viršuje dekoruotą *khakeru* ornamentu, kurioje profiliu sėdi žalia *neter* figūra paukščio plėšrūno galva ir laiko statmenai iškeltą šluotelę. Ant jos galvos – Saulės diskas.

Tekstas. Žodžiai, kurie tariami priėjus pirmuosius pilonus. Teisuolis Osiris-Ani sako: „Įleiski mane, nes aš tave pažįstu, aš žinau tavo vardą ir žinau tave saugančio dievo vardą[1].

Siaubų (arba drebinančių šiurpulių) šeimininkė, viešpataujanti tarp aukštų sienų, griaunamosios galios valdytoja, tarianti [magiškus] žodžius, kurie veja šalin piktadarius ir apsaugo nuo sunaikinimo iš toli atėjusius keliautojus. [Toks yra tavo vardas[2].] Tuo tarpu vartininkas – vardu *Neruit* („baisūnas")".

---

[1] Šis sakinys yra tik R. O. Faulknerio pateiktame variante. Juo prasideda Osirio-Ani kalba, priėjus kiekvienus pilonus (*sebkhet*). Nors Ani papiruse šio sakinio nėra, jis kartojamas kreipiantis į visus pilonus.

[2] Šie žodžiai yra R. O. Faulknerio variante ir logiškai užbaigia mintį. E. A. Wallis Budge variante jų nėra, o visas sakinys suvokiamas ne kaip tvirtinimas, o kaip tiesioginis kreipinys į deivę.

Paveikslas. Antruosius pilonus saugo šventavietėje sėdintis dievas liūto galva. Ornamentuotos pilonų šventavietės viršuje horizontaliai pavaizduota keturių vijų gyvatė.

Tekstas. Žodžiai, kurie tariami priėjus antruosius pilonus. Teisuolis Osiris-Ani sako: „Įleiski mane, nes aš tave pažįstu, aš žinau tavo vardą ir žinau tave saugančio dievo vardą.

Dangaus šeimininkė, abiejų [Egipto] žemių valdovė, laižanti [savo veršiukus][3], mirtingųjų valdytoja, pranokstanti visus žmones – toks yra tavo vardas. Tuo tarpu vartininkas – vardu *Mes-Ptah* („užbaigėjas")".

Paveikslas. Trečiuosius pilonus saugo šventavietėje sėdintis dievas žmogaus galva. Viršuje – amžinybės simbolis *šen,* iškilęs virš trijų vandenį reiškiančių juostų ir pjedestalo. Iš abiejų pusių – dieviškosios Akys.

Tekstas. Žodžiai, kurie tariami priėjus trečiuosius Osirio namo pilonus. Teisuolis raštininkas Ani sako: „Įleiski mane, nes aš tave pažįstu, aš žinau tavo vardą ir tave saugančio dievo vardą.

Altoriaus šeimininkė galinga, kuriai atnašaujama, kuri yra kiekvieno į Abidą plaukiančio dievo numylėtinė (su kuria kiekvienas dievas jungiasi arba kuri džiugina kiekvieno dievo širdį), – toks tavo vardas. Tuo tarpu vartininkas – vardu *Sekab* („tas, kuris nušviečia")".

---

[3] Žodis *nesbit* dar verčiamas „ėdanti" arba „naikinanti ugnimi".

Paveikslas. Ketvirtuosius pilonus saugo šluotelę laikantis dievas karvės galva, o šventavietės viršuje – galvas su Saulės diskais iškėlusios devynios kobros (urėjai).

Tekstas. Žodžiai, kurie tariami priėjus ketvirtuosius pilonus. Teisuolis Osiris-raštininkas Ani sako: „Įleiski mane, nes aš tave pažįstu, aš žinau tavo vardą ir tave saugančio dievo vardą.

Peiliais ginkluota galingoji (*sekhem*) abiejų [Egipto] žemių valdytoja, ramios širdies (*urt ab*, t. y. Osirio) priešų triuškintoja, kurios potvarkiu nuskriaustieji išvengia blogio, – toks tavo vardas. Tuo tarpu vartininkas – vardu *Nekau* („jautis ilgaragis")".

Paveikslas. Penktuosius pilonus saugo deivė begemotė su milžinišku peiliu, pasirėmusi ant sagtį menančio pjedestalo, kuris atrodo tarsi minėto peilio rankena. Šventavietės viršus ornamentuotas papiruso stiebais (tai jaunystę ir gyvybinę galią sugrąžinantis žalias *uadž* simbolis) bei ugnies ženklais.

Tekstas. Žodžiai, kurie tariami priėjus penktuosius pilonus. Teisuolis Osiris-raštininkas Ani sako: „Įleiski mane, nes aš tave pažįstu, aš žinau tavo vardą ir tave saugančio dievo vardą.

Ugninė karščio (arba iš šnervių plūstančio dvelksmo) šeimininkė, kuriai kažkas vis duodama, bet prie kurios neįmanoma prisiartinti, – toks tavo vardas. Tuo tarpu vartininkas – vardu *Hentet-Arkiu* (arba *Hanti-Rakiu*, „supjaustantis priešus")".

Paveikslas. Šeštuosius pilonus saugo dievas žmogaus pavidalu, tarsi karališkas regalijas laikantis prie krūtinės sukryžiuotus peilį ir šluotą. Ši figūra skiriasi nuo schematišką sėdinčios statulos profilį menančių ankstesnių figūrų. Jos plikas pakaušis ištįsęs. Šventavietės viršuje – vingiuojanti gyvatė.

Tekstas. Žodžiai, kurie tariami priėjus šeštuosius pilonus. Teisuolis Osiris-raštininkas Ani sako: „Įleiski mane, nes aš tave pažįstu, žinau tavo vardą ir žinau tave saugančio dievo vardą.

Tamsos valdovė (arba iš tamsos kylanti šviesos valdovė, *nebt senk*)[4], garsiai riaumojanti, kurios nežinomas nei plotis, nei aukštis, kuri į nieką nepanaši nuo pradžių pradžios (arba kurios dydis nežinomas) ir kurią juosia nežinomas skaičius gyvačių, atsiradusių prieš pasirodant „nurimusiai širdžiai" (Osiriui), – toks tavo vardas. Tuo tarpu vartininkas – vardu *Semati* („sujungtas kartu")".

Paveikslas. Septintuosius pilonus saugo dievas avino galva. Šventavietės viršus dekoruotas *khakeru* ornamentu.

Tekstas. Žodžiai, kurie tariami priėjus septintuosius pilonus. Teisuolis Osiris-raštininkas Ani sako: „Įleiski mane, nes aš tave pažįstu, aš žinau tavo vardą ir žinau tave saugančio dievo vardą.

Nusilpusį (t. y. velionį arba Osirio mumiją) dengiantis rūbas, kūną meiliai užklojantis raudotojas – toks tavo vardas. Tuo tarpu vartininkas – vardu *Saktif*".

---

[4] R. O. Faulkneris verčia „tamsos valdovė", o E. A. Wallis Budge – „šviesos valdovė".

Velionis įveikia Setą simbolizuojančią juodą kiaulę

Žinijos peiliu ginkluotas velionis stoja prieš tamsybių vabalą

Paveikslas. Aštuntuosius pilonus saugo ant ornamentuotos laidojimo dėžės arba pastato tupintis sakalas, dėvintis dvigubą Šiaurės ir Pietų Egipto karūną. Jo (kaip ir visų pilonų sargų) atributas – šluotelė. Virš sakalo nugaros – Uadžet, t. y. Horo Akis. Ant pilonų šventavietės stogo – du sakalai su žmonių galvomis: Ra *ba* ir Osirio *ba*. Taip pat – du gyvenimo simboliai *ankh*.

Tekstas. Žodžiai, kurie tariami priėjus aštuntuosius pilonus. Teisuolis Osiris-raštininkas Ani sako: „Įleiski mane, nes aš tave pažįstu, aš žinau tavo vardą ir žinau tave saugančio dievo vardą.

Liepsnojanti ugnis, nenumalšinama naikinanti liepsna aštriais liežuviais, greita ir žudanti be įspėjimo, per kurią iš baimės niekas negali pereiti – toks tavo vardas. Tuo tarpu vartininkas – vardu *Khu-t'e-f* (arba *Khut-taf*, „kūną saugantis")".

Paveikslas. Devintuosius pilonus saugo dievas liūto galva, ant kurios – Saulės diskas. Šventavietės viršus išmargintas urėjais – kobromis, laikančiomis Saulės diskus ant iškeltų galvų.

Tekstas. Žodžiai, kurie tariami priėjus devintuosius pilonus. Teisuolis Osiris-Ani sako: „Įleiski mane, nes aš tave pažįstu, aš žinau tavo vardą ir žinau tave saugančio dievo vardą.

Vyriausioji galios valdovė, raminanti širdį savo viešpačiui, – ta, kurios liemens apimtis trys šimtai ir penkiasdešimt uolekčių, kuri padengta žaliu Pietų [Egipto] akmeniu ir

kuri iškelia paslėptą dieviškąjį atvaizdą *(bes)*, kuri užkloja nusilpusį [Osirį] ir kas dieną maloni savo viešpačiui, – toks tavo vardas. Tuo tarpu vartininkas – vardu *Ari-su-t'esef* (arba *Arisut-tasaf*, „jis pats")".

Paveikslas. Dešimtuosius pilonus saugo dievas avino galva su karališka *atef* karūna. Virš šventavietės – dvi vingiuojančios gyvatės.

Tekstas. Žodžiai, kurie tariami priėjus dešimtuosius pilonus. Osiris-Ani sako: „Įleiski mane, nes aš tave pažįstu, aš žinau tavo vardą ir tave saugančio dievo vardą.

Garsiai rėkianti, kuri savo balsu priblokšia prašytojus, baisi ir siaubinga, kurios neįmanoma įbauginti, – toks tavo vardas. Tuo tarpu vartininkas – vardu *Sekhen-ur* („didis nendrių vartotojas")[5]".

DVIEJŲ ŽYNIŲ PASIRODYMAS (TOTUI SKIRTOS LITANIJOS ĮŽANGA)

Paveikslas. Raštininkas Ani su žmona, kuri galvą pasipuošusi lotoso žiedu, o dešinėje rankoje laiko iškėlusi sistrą, nutapyti pagal tą pačią ikonografinę schemą kaip ir ankstes-

[5] Čia baigiasi pilonams skirtas Ani papiruso tekstas, nors *Sekhet aaru* turi dvidešimt vienerius pilonus. Kituose papirusuose yra su Ani nepaminėtais pilonais susiję tekstai, pavyzdžiui, ilga litanija, kurioje velionis Horo pavidalu sveikina „dvidešimt pirmuosius Nurimusios Širdies (Osirio) pilonus".

nėse vinjetėse. Už keturių statmenų hieroglifų stulpelių regime Ani su žmona vedantį žynį anmutefą (*an-maut-f*), dėvintį apeiginį leopardo kailio rūbą, su jaunatviška Horo-vaikaičio (*Heru-pa-khrat*, gr. Harpokrato) plaukų sruoga, kuri dailiai surišta. Anmutefu kartais vadinamas Osiris. Žynys dešine ranka rodo į priekį ir supažindina su toliau sėdinčiais dievais.

Tekstas. Anmutefas sako: „Aš atėjau pas jus, stiprūs dieviškieji valdytojai, kurie Danguje, Žemėje bei Neter-kherte – dausų pasaulyje, ir atvedžiau jums Osirį-Ani. Jis nenusikalto jokiems dievams. Leiskite jam būti su jumis kartu kas dieną".

Osirio, Restau valdovo, bei Neter-kherte esančio didžiojo dievų būrio (*paut neteru*) pagarbinimas. Osiris-raštininkas Ani sako: „Sveikinu tave, Amenteto viešpatie, Abido mieste esantis Uneferai. Aš atėjau pas tave ir mano širdis pilna tiesos. Mano kūnas *(khat)* nesuterštas ir aš sąmoningai niekada nemelavau, nebuvau veidmainis. Duokite man [mirusiojo *ka* skirtų] pyragų, leiskite prisiartinti prie tiesos valdytojų altoriaus, kad galėčiau aš laisvai įeiti ir išeiti iš Neter-kherto, kad mano *ba* nebūtų nuvyta šalin ir kad amžinai regėčiau Saulės diską bei Mėnulį. Du kartus [tarti šiuos žodžius]".

Paveikslas. Apatiniame registre regime analogišką kompoziciją: raštininkas Ani su žmona ir žyniu semerefo (*semer-f*)[1] figūra, identiška žynio anmutefo figūrai – su leopar-

[1] Semerefais vadinami žyniai su ritualiniu įrankiu nekropolyje atveria mumijai burną ir akis. Šie žyniai atlieka *Heru šemsu* – „Horo sekėjų" vaidmenį.

do kailiu, kurio dėmės simbolizuoja žvaigždes, ir Harpokrato sruoga.

Tekstas. Semerefas sako: „Aš atėjau pas jus, dieviškieji valdytojai, gyvenantys Restau, ir atvedžiau jums Osirį-Ani. Duokite jam duonos[2], vandens ir oro Ramybės laukų dvare kaip ir visiems Horo sekėjams".

Osirio, amžinosios trukmės valdovo bei Restau dieviškųjų būtybių viešpaties, pašlovinimas. Osiris (Ani) sako: „Būki pagarbintas, Neter-kherto karaliau, Akerto valdytojau. Aš atėjau pas tave, žinodamas, ką esi numatęs. Man suteikti tavo Duato pavidalai (*arų*). Paskirk man vietą Neter-kherte šalia tiesos valdytojų ir tegul mano ūkis amžinai klesti Ramybės laukuose, kad tavo akivaizdoje gaučiau duonos kasdieninės".

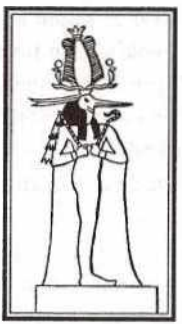

Osiris – Amžinybės Viešpats

[2] Pažodžiui – pyragų, arba bandelių, bet logiškiau versti „duonos", nes omenyje turimas atnašaujamas maistas „kasdieninės duonos" prasme.

Paveikslas. Viršutiniame registre – tamsiai nuspalvinti monumentalūs vartai, ant kurių statmenai išdėstytų simbolių greta: trys *maat* plunksnos ir trys kobros su Saulės diskais ant galvų – vadinamieji urėjai. Apatiniame registre – žalsvai nuspalvinti vartai. Ant jų – šakalo Anubio figūra ir dieviškoji Akis Uadžet.

Tekstas[1]. „Būki pasveikintas, Totai, kurio tiesos žodžių dėka Osiris įveikė savo priešus. Tegul ir šis Osiris (raštininkas Ani) įveikia savo priešus, panašiai kaip [archetipinis] Osiris tavo tiesos žodžiais įveikė savo priešus stebint vietininkams (*tatau*, arba *t'at'at*), kurie kartu su Ra ir Osiriu būna Heliopolyje „nakties dalykų naktį" (kuri reiškia „aušrą ant Osirio sarkofago"), kautynių naktį, kada supančiojami Sebau pakalikai, – Visų viešpaties priešų sunaikinimo dieną".

Paveikslas. Vertikaliai išdėstytuose stačiakampiuose langeliuose profiliu sėdi penki statulas menantys dievai su jiems priklausančiais atributais ant galvų: Atumas, Šu, Tefnut, Osiris ir Totas.

Tekstas. „Didieji vietininkai (*tatau)* Heliopolyje yra Atumas, Šu, Tefnut, Osiris ir Totas. „Supančioti Sebau pakalikai" reiškia sutriuškintus priešus, Seto sekėjus, kada šie antrą kartą nešė blogį.

---

[1] Šis tekstas iš Nebseni papiruso.

Būki pasveikintas, Totai, kurio tiesos žodžių dėka Osiris įveikė savo priešus. Tegul ir Osiris-Ani tiesos žodžiais sutriuškina savo priešus didžiųjų vietininkų akivaizdoje Busiryje tą naktį, kai Busiryje iškeliamas *džed* stulpas".

Paveikslas. Vertikaliai išdėstytuose langeliuose sėdi keturi statulas menantys dievai: Osiris, Isidė, Neftidė ir Horas.

Tekstas. „Didieji vietininkai Busiryje yra Osiris, Isidė, Neftidė ir Horas, keršijantis už savo tėvą[2]. „Naktį, kai Busiryje iškeliamas *džed* stulpas" reiškia Sekhemo (Letopolio miesto) valdytojo Horo peties [ritualinį] iškėlimą. Jie (minėtieji dievai) stovi už Osirio lyg apsauginiai tvarsčiai[3].

Būki pasveikintas, Totai, kurio tiesos žodžių dėka Osiris įveikė savo priešus. Tegul ir Osiris-Ani tiesos žodžiais sutriuškina savo priešus vietininkų akivaizdoje Sekheme, „nakties dalykų naktį" Sekheme"[4].

Paveikslas. Stačiakampiuose langeliuose iš viršaus į apačią: Osiris, Horas, pilonai, virš kurių nupiešta Uadžet Akis, dar vieni tokie patys pilonai su Akimi ir dievas Totas.

---

[2] Horas keršytojas – savo tėvą Osirį saugantis Horas, gr. Harendotis.

[3] Nebseni papiruse: „Dvigubo *džed* stulpo iškėlimas reiškia Sekhemo valdytojo Horo du pečius ir rankas; jie stovi už Osirio lyg jį dengiantys tvarsčiai".

[4] *Kerh en khet khaui em Sekhem*: tikriausiai „naktį Sekheme vykstančių misterijų (apeigų arba šventės) metu".

Tekstas. „Didieji vietininkai Sekheme yra Horas Beakis (*khenti-an-maa*) ir Totas, esantis kartu su Nerutefo vietininkais. Šventinė „nakties dalykų naktis" reiškia aušrą (tekančios Saulės šviesą arba prasikalusius želmenis) virš Osirio sarkofago.

Būki pasveikintas, Totai, kurio tiesos žodžių dėka Osiris įveikė savo priešus. Tegul ir Osiris-Ani tiesos žodžiais sutriuškina savo priešus vietininkų akivaizdoje dvigubame Pet ir Dept (t. y. Buto) mieste, tą naktį, kai iškeliami Horo stulpai ir kai šis tampa savo tėvo daiktų paveldėtoju".

Paveikslas. Vertikaliai išdėstytuose langeliuose sėdi keturi dievai: Horas, Isidė, Amsetas (arba Mestha) ir Haapis (pastarieji – du iš keturių Horo sūnų).

Tekstas. „Didieji vietininkai Pet ir Dept mieste yra Horas, Isidė, Amsetas ir Haapis. „Horo stulpų iškėlimas" reiškia, kad Setas pasakė savo sekėjams: „Iškelkite jo stulpus"[5].

Būki pasveikintas, Totai, kurio tiesos žodžių dėka Osiris įveikė savo priešus. Tegul ir Osiris-Ani tiesos žodžiais sutriuškina savo priešus vietininkų akivaizdoje Taui Rekhit (Osirio žūties vietoje) tą naktį, kai Isidė atsigulė (arba užklojo Osirį) ir budėjo, apraudodama savo brolį Osirį".

---

[5] Neaiški vieta. Tikriausiai – Horo pečiais vadinamų *džed* stulpų iškėlimas. E. A. Wallis Budge: *seaha aaiui eres – set up columns upon it.* A. K. Šapošnikovas verčia „Horo Senti iškilimas", bet nepaaiškina, ką turi omenyje.

Paveikslas. Vertikaliai išdėstytuose langeliuose sėdi penki dievai: Isidė, Horas, Anubis, Amsetas ir Totas[6].

Tekstas. „Didieji vietininkai Taui-Rekhite yra Isidė, Horas ir Amsetas.

Būki pasveikintas, Totai, kurio tiesos žodžių dėka Osiris įveikė savo priešus. Tegul ir Osiris-Ani tiesos žodžiais sutriuškina savo priešus vietininkų akivaizdoje Abido mieste dievo Hakero naktį, kada mirusieji atskiriami, kada *akhu* dvasios teisiamos ir kada pasirodymo *(kheper*, atgimimo arba procesijos išėjimo) metu Tinite pasigirsta džiaugsmingi šūksniai".

Paveikslas. Vertikaliai išdėstyti trys dievai: Osiris, Isidė, Upuatas (Anubį menantis „kelių atvėrėjas" šakalo snukiu, kartais vairuojantis naktinį Saulės laivą, kartais vadinamas Vakarų valdytoju – *Khenti Amenti*) ir Osirio prisikėlimą dausų pasaulyje vaizduojanti *džed* kolona.

Tekstas. „Didieji vietininkai Abide yra Osiris, Isidė ir Upuatas.

Būki pasveikintas, Totai, kurio tiesos žodžių dėka Osiris įveikė savo priešus. Tegul ir Osiris-raštininkas Ani, visiems dievams skirtų dieviškųjų aukojimų (*hetep neter*) valdininkas, tiesos žodžiais sutriuškina savo priešus vietininkų akivaizdoje – tų, kurie teisia mirusius sunaikinimui ruošiamų nedorėlių atrankos naktį".

---

[6] Įsižiūrėjus į Ani papiruso vinjetę, atrodo, kad iš tikrųjų vaizduojami šie dievai: Osiris, Isidė, Anubis, Amsetas ir Totas.

Paveikslas. Vertikaliai išdėstyti keturi dievai: Totas, Osiris, Anubis ir Astennu (arba Astes).

Tekstas. „Didieji vietininkai, kurie teisia mirusius, yra Totas, Osiris, Anubis ir Astennu. „Sunaikinimui ruošiamų nedorėlių atranka" reiškia bergždžiai maištaujančių sielų (*bau*) įkalinimą.

Būki pasveikintas, Totai, kurio tiesos žodžių dėka Osiris įveikė savo priešus. Tegul ir Osiris-raštininkas Ani tiesos žodžiais sutriuškina savo priešus vietininkų akivaizdoje tą naktį, kai kasama ir maišoma žemė Busiryje, tą naktį, kai kasama žemė ir sumaišoma su jų krauju, kada Osirio tiesos žodžiai pergalingai triuškina priešus".

Paveikslas. Vertikaliai išdėstyti trys su Busiryje vykstančia žemės kasimo švente susiję dievai.

Tekstas. „Didieji vietininkai žemės kasimo (*khebs ta* šventės arba ritualo) metu Busiryje reiškia štai ką: kada ten ateina žvėrimis pasivertę Seto pakalikai, jie nužudomi šių dievų akivaizdoje ir pasrūva krauju. Šitaip galima elgtis ir su nedorėliais, kuriuos nuteisia Busiryje esantys dievai.

Būki pasveikintas, Totai, kurio tiesos žodžių dėka Osiris įveikė savo priešus. Tegul ir Osiris-Ani tiesos žodžiais sutriuškina savo priešus vietininkų akivaizdoje tų, kurie yra Nerutefe „paslėptųjų pavidalų" (*sešeta aru*) naktį (kada slepiamas „didžius pavidalus" turintis Osiris)".

Paveikslas. Vertikaliai išdėstyti keturi dievai: Ra, Osiris, Šu ir Bebi (galimi variantai: Ababi, Babu) šuns galva.

Tekstas. „Didieji vietininkai Nerutefe yra Ra, Osiris, Šu ir Bebi. „Paslėptųjų pavidalų" naktis reiškia, kad ant Osirio sarkofago dedami Osirio Unefero šlaunies *(khepeš* – tradicinio aukos simbolio), peties ir pėdos pavidalai.

Būki pasveikintas, Totai, kurio tiesos žodžių dėka Osiris įveikė savo priešus. Tegul ir Osiris-Ani tiesos žodžiais prie Osirio sutriuškina savo priešus vietininkų akivaizdoje Restau tą naktį, kai Anubis padeda savo rankas ant daiktų šalia Osirio ir kada Horas tiesos žodžiais nugali savo priešus".

Paveikslas. Dievai: Horas, Osiris, Isidė ir neįvardintas dievas.

Tekstas. „Didieji vietininkai Restau yra Horas, Osiris ir Isidė. Osirio širdis laiminga, Horo širdis džiūgauja. Dvi akiračio pusės skendi ramybėje.

Būki pasveikintas, Totai, kurio tiesos žodžių dėka Osiris įveikė savo priešus. Tegul ir Osiris-raštinikas Ani, visiems dievams skirtų dieviškųjų aukų valdininkas, tiesos žodžiais sutriuškina savo priešus vietininkų akivaizdoje, kurie yra kartu su Ra ir su Osiriu, su kiekvienu dievu ir kiekviena deive priešais Visų viešpatį. Jie sutriuškino savo priešus, sunaikino blogį".

Pastaba. Skaitant šį tekstą *(re)*, tyras velionis išeina į dieną *(per pu em hru)* tokiu pavidalu *(tut)*, kokiu tik nori jo širdis. Jeigu šis tekstas garsiai skaitomas virš velionio [mumijos arba sarkofago], jis pasirodys virš žemės ir išvengs visokios ugnies. Ir nepalies jo negeri daiktai ar blogis niekada per milijonus metų *(heh sep)*.

OSIRIO-RAŠTININKO ANI BURNOS ATVĖRIMUI SKIRTI ŽODŽIAI

Paveikslas. Raštininkas Ani vaizduojamas kaip profiliu sėdinti berankė statula. Leopardo kailį užsimetęs *sem* žynys, dešinėje rankoje laikantis ištiestą *ur heka* instrumentą, atlieka burnos atvėrimo ritualą (*un re*). Priešais velionio statulą (tiksliau – statulai prilygintą Ani) stovi laidojimo reikmenų skrynia bei įvairūs ritualiniai įrankiai, reikalingi atgaivinimo apeigoms: *seb ur* (Seto magiškasis instrumentas, atveriantis kelius tarp Dangaus ir Žemės), *tun tet, temanu* ir *peš en kef*[1]. Viename iš papirusų šias apeigas atlieka Horas.

Tekstas. Osirio-raštininko Ani burnos atvėrimui skirta ištarmė. Reikia sakyti taip:

„Ptah atveria mano burną ir mano miesto dievas atriša tvarsčius (*netu*), dengiančius mano burną. Tada pasirodo magiškų galių (*hekau*) kupinas Totas ir atriša tvarsčius, mano burną juosiančius Seto pančius. Atumas grąžina juos tiems, kurie mane sutvarstė, numeta Seto pančius.

---

[1] *Ur heka*, arba *ur hekau*, – „didelė magiškoji galia", „stipriausias iš kerų". Tai skeptras, kuriuo perduodama gyvuosius kosmoso pavidalus formuojanti *sa* galia, gyvybės syvai ir nemirtingumas. *Ur hekau* taip pat yra žynių kategorija, tarpininkaujanti tarp dievo Heka ir žmonių. *Seb ur* – iš meteorito geležies, „šiaurės metalo", pagamintas apeiginis kabłys, kurio dėka dausų plotmėje atstatoma galimybė kalbėti, valgyti ir gerti. Kablio forma mena „jaučio šlaunimi" vadintą žvaigždyną. Šiuo įrankiu Setas atvėrė burnas dievams.
Peš-en-kef (arba *pešeskef*) yra burnos atvėrimui naudojamas įrankis iš rožinio kvarco arba granito, savo forma menantis akušerinį instrumentą, kuriuo nupjaunama kūdikio bambagyslė.

Mano burna atveriama, Šu (arba Ptah) pražioja mano burną su dangiškosios geležies (*baat en pet*) įrankiu, kuriuo pražiojamos dievų burnos. Aš esu Sekhmet (arba Uadžet) ir aš sėdžiu šalia *amt urt* – didžiojo Dangaus vėjo. Aš esu didžioji Sah žvaigždė tarp Heliopolio sielų.

Jeigu prieš mane bus nukreipta magija (*heka*) ir visokie žodiniai kerai, tegul dievai ir dieviškoji eneada *(paut neteru*) visa tai atremia".

KERŲ SUTEIKIMAS OSIRIUI-ANI

Tekstas. Ištarmė apie kerų (arba magiškos galios, *heka*) suteikimą Osiriui-Ani.

„Aš esu Atumas-Khepera, pats save sukūręs (*kheper*) tarp savo motinos kelių. Padaryti vilkais tie, kurie Nun gelmėse, ir hienomis tie, kurie tarp vietininkų *(tatau*). Žiūrėkite, aš surinkau kerus (arba galios žodžius, *hekau*) iš visų vietų ir iš visų juos turinčių būtybių greičiau, negu lekia skalikai, ir sparčiau, negu sklinda šviesa (arba juda šešėlis, *šuit).*

Sveikas, ugninio Ra laivo (*makhent)* nešėjau, tvirtai laikantis burės virvę, pučiant šiaurės vėjui, ir plaukiantis į aukštupį Ugnies ežeru (*še-nesert*, arba Ugnies salos link) Neterkherte. Štai tu surenki kerus iš visur, kur jie bebūtų ir kas juos beturėtų, greičiau, negu lekia skalikai, ir sparčiau, negu sklinda šviesa (arba juda šešėlis). Kitaip tariant, greičiau, negu Šu sukūrė dievus iš tylos *(sekera*), ištraukęs juos bejėgius [it naujagimius] ir sušildęs šių dievų galvas[1]. Tie kerai paverčia

[1] Šis sakinys iš Nebseni papiruso.

(*kheperu*) motina-paukšte (arba suteikia jos pavidalus), iš tylos sukuria dievus ir dievams suteikia motinišką šilumą. Žiūrėkite, šitie kerai man duoti iš įvairių vietų greičiau, negu lekia skalikai, ir sparčiau, negu sklinda šviesa (*šuit*), arba, kaip dar yra sakoma, sparčiau, negu juda šešėlis (*šuit)*".

KAD PRISIMINTUM SAVO VARDĄ DAUSOSE

Tekstas[1]. Ši ištarmė skirta tam, kad velionis prisimintų savo vardą (*ren)* Neter-kherte.

„Tebūnie duotas man (arba teišlieka) mano vardas Didžiajame Name *(per ur*), kad aš prisiminčiau savo vardą Ugnies Name (*per neser*) tą naktį, kada ten skaičiuojami metai ir skelbiamas mėnesių skaičius. Aš esu su Dievybe ir sėdžiu rytinėje Dangaus pusėje. Jeigu už manęs pasirodo koks nors dievas, aš nedelsdamas pasakau jo vardą".

OSIRIUI-ANI DUODAMA ŠIRDIS DAUSOSE

Paveikslas. Baltai apsirengęs raštininkas Ani stovi priešais Anubį su širdimi dešinėje rankoje. Anubis laiko didelį *uas* skeptrą ir gyvenimo simbolį *ankh.* Tarp Ani ir Anubio – milžiniškas vėrinys (kurį prilaiko kairė Ani ranka), tikriausiai deivės Hathor apykaklė *usekh,* dedama ant mumijos kaklo

---

[1] Ši ištarmė (25 skyrius pagal Lepsiusą) paimta iš Nebseni papiruso, kadangi betarpiškai siejasi su ankstesne ištarme ir yra daugelyje kitų papirusų.

ir suteikianti sielai galimybę kvėpuoti. Vėrinio viršuje – pilonus menanti sagtis, o apačioje – skrynios pavidalo plokštė, ant kurios nupieštas Saulės laivas su skarabėjumi.

Tekstas. Ištarmė, kaip Osiriui-Ani duodama širdis Neter-Kherte.

[Ani sako:] „Tegul mano širdis būna su manimi Širdžių Name (*per abu* – teismo salėje, kur sveriama mirusiojo širdis), tebūnie mano širdis su manimi Širdžių Name. Tegul mano širdis būna su manimi ir ilsisi manyje, kitaip aš nevalgysiu Osirio pyragų rytinėje Gėlių ežero pusėje ir neturėsiu nei kuo žemyn [Nilu] plaukti, nei aukštyn kilti, ir negalėsiu įžengti į laivą kartu su tavimi. Noriu turėti burną, kad galėčiau kalbėti, ir abi savo kojas, kad galėčiau jomis vaikščioti, ir savo rankas, kad galėčiau apsiginti nuo priešų. Teatsiveria man Dangaus vartai. Tegul Gebas, dievų vyresnysis *(erpat neteru)* man plačiai prasižioja. Tegul jis atveria mano aklas akis, tegul priverčia vaikščioti kartu subintuotas kojas. Tegul Anubis sustiprina mano šlaunis, kad galėčiau stovėti. Tegul deivė Sekhmet mane kilsteli, kad galėčiau pakilti į Dangų ir kad Ptah *ka* name (*Het Ptah Ka*, dangiškajame Memfyje) būtų viskas padaryta, ką liepsiu.

Aš žinau savo širdį, aš valdau savo širdį. Aš valdau savo abi rankas ir alkūnes. Aš valdau savo kojas. Aš galiu daryti viską, ko nori mano *ka*. Mano *ba* nebus įkalinta kūne (arba lavone, *khat*) prie Amenteto vartų[1], kada aš taikiai *(hetep)* įeisiu ir taikiai išeisiu".

---

[1] Neaiški vieta. Galbūt: „Mano siela nebus atskirta nuo kūno prie dausų pasaulio vartų" (Wallis Budge) arba „mano siela ir mano lavonas nebus suvaržyti prie Vakarų vartų" (Faulkneris).

KAD ŽMOGAUS SIELA NEBŪTŲ ATIMTA

Paveikslas. Ani rankose laiko savo *ba* – paukštį žmogaus galva.

Tekstas. Ištarmė, neleidžianti, kad iš žmogaus būtų atimta jo siela Neter-kherte.

Sako Osiris-raštininkas Ani: „Aš esu tas, aš esu būtent tas, kuris pasirodo iš vandens srautų (*akab*), kuriam suteikta potvynio pilnatvė ir duota galia kaip [Nilo] Upei"[1].

APIE VANDENS GĖRIMĄ DAUSOSE

Tekstas. „Aš esu tas, aš esu būtent tas, kuris pasirodo nuo Gebo. Jam buvo duotas potvynis, kurį jis valdo Hapio pavidalu.Aš, būtent aš atvėriau dvipuses Dangaus duris. Dvipuses vandens gelmių (*kebh*) duris atvėrė man Totas ir Hapis, dieviškieji dvyniai – stiprūs ir spindintys Dangaus sūnūs. Duokite man galią valdyti (arba įveikti) vandenis, panašiai kaip Setas įveikė savo priešus pasaulį sukrėtusią dieną. Aš praeinu pro didžiūnų pečius, kaip jie praeina pro didįjį Dievą – visko pertekusį *akh,* kurio vardo nežino niekas. Aš praeinu pro stiprų Senolį galingais pečiais, aš atveriu Osirio srautus, aš pereinu Toto-Hapio-Atumo, akiračio viešpaties, srautus „Žemę perskėlusio Toto" vardu. Aš valdau vandenis kaip Setas, įveikęs savo priešus. Aš plaukiu Dangumi, aš

---

[1] Daugelyje papirusų ši ištarmė tėra dalis ilgesnio teksto (su vinjetėmis) apie vandens gėrimą Neter-kherte. Todėl pateikiame jo tęsinį.

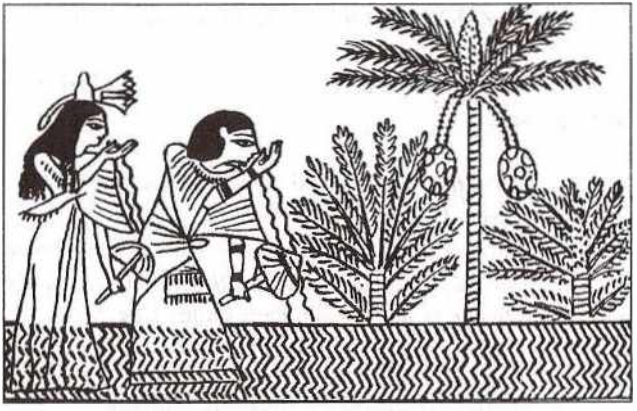

Velionis su žmona geria gyvąjį vandenį dausose

esu Ra. Aš esu liūtas. Aš esu jautis. Aš suvalgiau aukojimui skirtą šlaunį *(khepeš)*, aš pagriebiau mėsą. Plaukioju aplinkui Nendrių laukų kanalais. Man skirta ribų neturinti amžinybė (*neheh*). Tik pažvelkite, aš esu amžinybės įpėdinis, kuriam duota amžinoji trukmė".

APIE KVĖPAVIMO SUTEIKIMĄ DAUSOSE

Paveikslas. Ani neša kvėpavimą, orą ir vėją simbolizuojančią burę, kuri taip pat reiškia gyvastį teikiančią dvasią.

Tekstas. Ištarmė apie kvėpavimo suteikimą Neter-kherte.

Sako Osiris-Ani: „[Atumai, duoki man mielą kvėpavimą, kuris yra tavo šnervėse, nes] aš esu Didžiojo Gagentojo *(ne-*

kek ur) kiaušinis (*suht)* ir aš saugau tą iškilią vietą, kurią Žemėje įsteigė Gebas[1]. Aš gyvas ir ji gyva. Aš augu ir stiprėju. Aš gyvenu, aš kvėpuoju oru. Aš esu *Uta-aab*[2], ir aš einu aplink jo kiaušinį. Aš suardau stipriojo Seto kėslus[3]. Būki pasveikintas, pasaulio numylėtini, papenėtas *t'efa* maistu (t. y. *ka* skirtu dvasių maistu), esantis Dangaus žydrynėje. Saugok šio lizdo kūdikį, kuris keliauja pas tave".

KAD ŽMOGAUS ŠIRDIS NEBŪTŲ ATIMTA

Paveikslas. Ani su keliautojo lazda kairėje rankoje.

Tekstas. Ištarmė, kad žmogaus širdis nebūtų iš jo atimta Neter-kherte.

Sako teisuolis Osiris-Ani: „Eik šalin, visų dievų pasiuntiny. Ar tu pasirodei ketindamas paimti mano gyvąją širdį? Neatiteks tau mano gyvoji širdis. Kai ateinu, visi dievai išklauso mano prašymus ir nuleidžia veidus (arba nusilenkia iki žemės) savo pačių valdose".

Paveikslas. Pamaldžiai iškėlęs rankas Ani sveikina ant *maat* pjedestalo sėdinčius keturis dievus. Tarp šių statulas menančių figūrų ir Ani stovi stalelis su širdį vaizduojančiu

---

[1] R. O. Faulknerio variante: „Aš esu sargas tos didžios būtybės, kuri atskyrė Dangų ir Žemę".

[2] R. O. Faulkneris: „tas, kuris perskelia geležį".

[3] R. O. Faulkneris: „mano yra rytojus įstabios Horo galios ir Seto jėgos dėka".

indu. *Maat* pjedestalas reiškia ne tik tiesą, bet ir dieviškąjį įstatymą, visatos dermę, meninį kanoną.

Tekstas. Ištarmė, kad žmogaus širdis nebūtų iš jo atimta Neter-kherte.

Sako Osiris-Ani: „Jūs, kurie nusinešate širdis, kurie vagiate širdis ir kurie verčiate širdį keistis pagal žmogaus atliktus poelgius, kol jis užmiršta save. Būkite pasveikinti, amžinybės viešpačiai, amžinosios trukmės steigėjai, neimkite savo pirštais Osirio-Ani širdies ir neleiskite atsirasti jo širdžiai kenkiantiems žodžiams (arba blogiui), nes ši širdis priklauso Osiriui-Ani, galingam didžiųjų vardų savininkui (t. y. Totui), kurio žodžiai yra jo kūno dalys ir kuris pasiunčia širdį į kūną *(khat)*. Miela dievams tiesą kalbančio Osirio-Ani širdis, kurią jis valdo, niekam neduodamas ataskaitos. Jis valdo savo paties kūno narius. Širdis jo klauso, nes jis yra jos viešpats, iš kurio kūno ji niekada neiškris. Įsakau, kad būtum paklusnus man Neter-kherte, nes aš esu Osiris-raštininkas Ani, kurio tiesos žodžiai neša taiką (*hetep*) ir pergalę nuostabiajame Amenteto pasaulyje ant amžinybės kalno"[1].

APIE ORO ĮKVĖPIMĄ IR VANDENŲ ĮVALDYMĄ

Paveikslas. Laikydami orą ir dvasią simbolizuojančias bures, Ani ir Thuthu geria delnais pasemtą vandenį iš šventojo

---

[1] *maakheru em hetep maakheru em Amentet nefert her set ent heh.* E. A. Wallis Budge žodį *maakheru* verčia „pergalingas", „triumfuojantis". R. O. Faulkneris verčia „išteisintas", A. Šapošnikovas – „kurio žodžiai – tiesa". Tad galimi variantai: teisuolis, nugalėtojas, kalbantis tiesą, bylojantis tiesos balsu. Mes parafrazuojame atsižvelgdami į kontekstą.

tvenkinio, prie kurio žaliuoja medžiai ir auga vaisiais apkibusi palmė.

Tekstas. Ištarmė apie oro įkvėpimą ir vandenų įvaldymą Neter-kherte.

Sako Osiris-Ani:

„Atsiverki man.

Kas tu esi ir iš kur tu eini?

Aš esu vienas iš jūsų.

O kas su tavimi?

Tai Meriti (dvi mielos deivės – Isidė ir Neftidė).

Tu turi galvą atskirti nuo galvos, įžengdamas į Mesken menę (Paukščių Taką).

Jis man liepė keliauti į veidus suradusio dievo šventyklą. „Sielų surinkėjas" vadinasi mano laivas. „Šiaušiantys plaukus" – tokie irklų vardai. „Geras" *(sert)* yra laikiklio vardas. „Plaukti tiesiai per vidurį" yra vairinio irklo vardas, panašiai kaip (...) ežere[1]. Duoki man ąsočius su pienu, bandelių ir duonos, gerti ir valgyti Anubio šventykloje".

Pastaba. Žinodamas šią ištarmę, jis įeis palikęs Neter-khertą (arba įeis vidun, išėjęs į Neter-khertą)[2].

---

[1] Neaiški ir sugadinta vieta. E. A. Wallis Budge spėjimu, sunkiai suprantama netgi vėlesnių laikų Egipto raštininkams. R. O. Faulkneris verčia taip: *like him who smoothed things over when you buried yourself in the waters.*

[2] Pažodžiui sunkiai suvokiamas sakinys, įvairių vertėjų skirtingai verčiamas, bet jo prasmė apytikriai tokia: žinodamas šiuos žodžius, įveiki kliūtį, laisvai judi. Tačiau neaišku, kur konkrečiai einama ir iš kur. R. O. Faulkneris verčia taip: *As for him who knows this spell, he will go in after coming out in the cemetery of the beautiful West.*

Paveikslas. Osiris-Ani klūpo prie šventojo tvenkinio, šalia kurio auga šventasis sikamoros (*nehet*) medis. Jame esanti deivė Nut iš indo pila vandenį ant velionio rankų.

Tekstas. Ištarmė apie oro įkvėpimą ir vandenų įvaldymą.

Sako Osiris-Ani: „Būki pasveikintas, Dangui (Nut) priklausantis sikamoros medi. Duoki man tavyje esančio vandens ir oro. Aš apkabinu sostą (*auset*), kuris yra Unnu (Hermopolio mieste). Aš saugau ir prižiūriu Didžiojo Gagentojo kiaušinį. Jis auga ir aš augu, jis gyvena ir aš gyvenu, jis įkvepia orą ir aš įkvepiu orą – Osiris-Ani, teisuolis".

KAD NENUMIRTUM ANTRĄ KARTĄ DAUSOSE

Paveikslas. Osiris-Ani sėdi priešais atnašavimų staliuką, dešinėje rankoje laikydamas *kherp* skeptrą, kairėje – lazdą.

Tekstas. Ištarmė, kad nenumirtum antrą kartą Neter-kherte.

Sako Osiris-Ani: „Mano slėptuvė atidaryta, mano slaptavietė atskleista. Šviesa (*akh)* perskrodė tamsą. Horo Akis mane pašventino, Upuatas mane išauklėjo. Aš pasislėpsiu tarp jūsų, niekada neišnykstančios žvaigždės. Mano antakis mena Ra antakį, mano veidas atviras, o širdis sėdi soste. Aš sakau žodžius, kuriuos žinau. Aš esu pats Ra iš tiesų (*nuk Ra maket*). Niekas manęs netrikdo ir niekas neskriaudžia. Tavo tėvas gyvena dėl tavęs, Nut sūnau. Esu tavo vyriausiasis sūnus ir regiu tavo slėpinius. Esu karūnuotas kaip dievų karalius ir nenumirsiu antrą kartą Neter-kherte".

KAD NESUGESTUM IR NEIŠNYKTUM MIRUSIŲJŲ PASAULYJE

Paveikslas. Anubis atlieka dieviškųjų galių perdavimo ritualą: rankomis liečia (arba ruošiasi apkabinti) stovinčią mumiją – Osirį-Ani.

Tekstas. Ištarmė, neleidžianti sugesti Neter-kherte.

Sako Osiris-Ani: „Ramus, ramus kaip Osiris. Ramūs kūno nariai kaip Osirio. Kad jie nebūtų sustingę, kad jie nesugestų, kad jie nesupūtų, kad jie neišnyktų. Tebūnie man viskas padaryta kaip Osiriui".

Pastaba. Jeigu Osiris-Ani žino šią ištarmę, jis nesupus Neter-kherte.

Paveikslas. Vienoje durų pusėje – Osirio-Ani *ba* (paukštis žmogaus galva), kitoje – aukštesnį dvasinį pradą bei alcheminę transformaciją simbolizuojantis garnys – šventasis Heliopolio paukštis Bennu, arba feniksas.

Tekstas. Ištarmė, kad neišnyktum ir būtum gyvas Neter-kherte.

Sako Osiris-Ani: „Būkite pasveikinti, Šu vaikai rytmetiniai, turintys jo *hamemet* vainiką, kad aš pakilčiau ir keliaučiau kaip Osiris".

KAD IŠVENGTUM BUDELIO TRINKOS

Paveikslas. Už Osirio-Ani nugaros stovi budelio trinka ir iškeltas peilis.

Kairėje: velionis kreipiasi į dausų keltininką, prašydamas nuplukdyti į kitą krantą. Dešinėje: dausų budelio trinka

Tekstas. Ištarmė, [kuri skaitoma] norint išvengti budelio trinkos.

Sako Osiris-Ani: „Mano kaklo keturis kaulus ir mano nugarą Danguje sujungė Ra – Žemės prižiūrėtojas. Tai atsitiko tą dieną, kai man buvo skirta įveikti silpnumą ir atsistoti ant dviejų kojų, kai buvo nukirpta plaukų sruoga. Mano kaklo kaulus ir nugarą sujungė Setas su dievų būriu (*paut neteru*, dievų eneada), kaip kadaise, kad jie nebūtų atskirti. Suteikite man jėgų atsilaikyti prieš tėvo žudiką. Aš galiu valdyti abi [Egipto] žemes. Nut sustiprino mano [galvą ir kaklą laikantį] stuburkaulį. Aš matau, kaip viskas buvo iš pradžių (*sep-s tepi*), matau kokia jų tvarka (*maat)* dar prieš gimstant dievams regimaisiais pavidalais *(ašemu* arba *akhemu).* Aš esu Penti. Aš esu didžiųjų dievų įpėdinis – teisuolis Osiris-raštininkas Ani".

Paveikslas. Osiris-Ani, pamaldžiai iškėlęs rankas, sveikina tris vienas šalia kito stovinčius dievus su skeptrais ir simboliais *ankh*.

Tekstas. Ištarmė, kad žmogus nebūtų nugabentas į rytinę Neter-kherto pusę.

Sako Osiris-Ani: „Būki pasveikintas, Ra fale, kuris priartėjęs sutriuškini priešininkus. Milijonus metų nejudėję daiktai pasirodė (*kheper*) Gebo dėka. Todėl stipresnis esu už stipruolį, daugiau turiu galios (*sekhem-a*) negu galiūnas. Nebūsiu aš išvežtas ir jėga nugabentas į rytus dalyvauti priešininkų šventėje. Nebūsiu aš subadytas peiliais, nebūsiu suplėšytas arba ragais sudraskytas, ir žuvis manęs nesuės"[1].

Paveikslas. Osiris-Ani garbina statulą menantį dievą, kuris sėdi ant vandens plūduriuojančioje valtyje su irklu. Tai perkėlėjas į kitą krantą. Dievo galva atsukta į nugaros pusę, šitaip pabrėžiant išvirkščią Duato pobūdį.

Tekstas[2]. „Priešai nepadarys man nieko bloga, nebūsiu aš ragais sudraskytas. Nesuės [žuvis] Ra falo, kuris yra Osirio galva. Štai aš einu į savo laukus ir nuimu derlių. Su manimi kalba dievai (arba aprūpina mane maistu). Neper-

---

[1] Teksto pabaiga sugadinta ir neaiški.

[2] Šis tekstas, E. A. Wallis Budge teigimu, yra ankstesnio tęsinys, tačiau Ani papiruse (tikriausiai perrašinėtojui suklydus) pateiktas kaip atskiras skyrelis.

skros jo Ra-Khepera, iš tiesų Atumo Akis nesusirgs (arba neįžengs, *an kheper*, į ją liga), nebus ji pažeista.

Kad galo negaučiau ir nebūčiau nugabentas į rytus, į mane nugalabyti ketinančių priešų šventę. Kad nebūčiau žiauriai subadytas peiliais ir nebūčiau nuplukdytas į rytus, nes aš – Osiris, visiems dievams skirtas aukas skaičiuojantis raštininkas Ani, tiesą sakantis, tiesą sakantis ir laimingas, pagarbos [nusipelnęs] valdovas *(neb)*".

KAD NEBŪTŲ NUKIRSTA GALVA DAUSOSE

Tekstas. Ištarmė, kad nebūtų nukirsta žmogaus galva Neter-kherte.

Sako Osiris-Ani: „Aš esu Didžiūnas *(ur)*, Didžiūno sūnus. Aš esu Ugnis *(nesert)*, Ugnies sūnus, kuriam buvo įteikta jo nukirsta galva. Kaip Osirio galva nebuvo iš jo atimta, taip ir Osirio-Ani galva nebus iš jo atimta. Aš sujungiau ir sutvirtinau savo kaulus. Aš tapau vientisas ir sveikas. Aš atgavau savo jaunystę. Aš esu Osiris, amžinybės viešpats".

KAD SIELA SUSIJUNGTŲ SU SAVO KŪNU

Paveikslas. Osiris-Ani mumijos pavidalu guli ant grakštaus, liūtą menančio šarvojimo gulto tarp dviejų aukštų smilkyklių su kylančiais liepsnos liežuviais. Virš mumijos sklendžia sparnuota Osirio-Ani siela, laikanti amžinybės simbolį *šen*.

Tekstas. Ištarmė, padedanti sielai *(ba)* susijungti su savo kūnu *(khat)* Neter-kherte.

Sako Osiris-Ani: „Būki pasveikintas, dieve Annitu. Būki pasveikintas, savo menėje gyvenantis Peh-reri. Padaryki taip, didis dieve, kad mano siela iš bet kurios vietos galėtų pas mane ateiti. Jeigu jinai vėluotų, atvesk pas mane mano sielą, kad ir kur ji bebūtų.

Tu surasi šalia stovinčią Horo Akį kaip tas Osiriui tapačias būtybes, kurios niekada neatsigula [mirties miegui]. Tegul ir Osiris-Ani, kurio žodžiai teisingi, kurio žodžiai teisingi, neguli mirties patale Heliopolyje – žemėje, kurioje vyksta tūkstančiai jungčių (arba kurioje sielos su kūnais jungiasi tūkstančiais). Mano siela bus man sugrąžinta kartu su tiesą liudijančia *akh* dvasia, kur ji bebūtų. Sekite mano sielą, Dangaus sargai, kur ji bebūtų. Jeigu jinai vėluotų, padėkite mano sielai pamatyti mano kūną, nes mane remia Horo Akis[1].

Būkite pasveikinti, dievai, kurie iriatės Milijonų metų viešpaties (*neb heh*) laivu (arba tempiate šį laivą), kurie vairuojate jį virš Duato Nut (Dangaus) keliais, kurie leidžiate sieloms įžengti į jų *sahu* (sudievintus kūnus arba dieviškąjį archetipą įkūnijančias mumijas), kurių rankos tvirtai laiko irklus (arba virves) ir žeberklus, – sunaikinkite priešą. Apsidžiaugs šventasis laivas ir didysis dievas plauks kupinas ramybės (*hetep*). Tad leiskite šiai Osirio-Ani sielai, kuri dievams sako tiesą *(maakheru kher neteru)*, kuri jums sako tiesą, išeiti iš rytinės Dangaus pusės ir keliauti [su Ra] ten, kur ji buvo vakar, –

---

[1] Sugadinta ir neaiški vieta, kurią vertėjai labai skirtingai perteikia.

pilna ramybės, pilna ramybės, Amenteto pasaulyje. Tegul ji išvysta savo *khat* kūną, tegul ji nurimsta virš savo *sah* kūno, kad šis niekada neišnyktų ir nebūtų sunaikintas".

Pastaba. [Šie žodžiai] turi būti sakomi virš brangakmeniais inkrustuoto auksinio *ba* [atvaizdo], padėto ant Osirio krūtinės.

KAD ŽMOGAUS SIELA NEBŪTŲ ĮKALINTA DAUSOSE

Paveikslas. Osirio-Ani siela *(ba)* stovi prie pilonų arba šventyklos vartų. Kituose papirusuose sutinkami šie variantai: 1) Osiriui tapatus velionis pasitinka pro vartus išlekiančią sielą, kuri laiko *šen* simbolį; 2) velionis ritualiniu gestu sveikina vartus, o siela stovi už jo nugaros ant žemės; 3) velionio siela sklendžia virš juodo žmogaus šešėlio, už kurio nugaros – kapo pastatas su durimis. Virš pastato – į vidų nukreiptais spinduliais išraižytas Saulės diskas.

Tekstas. Ištarmė, kad žmogaus siela nebūtų įkalinta Neter-kherte.

Sako Osiris-Ani: „Būki pasveikinta iškili *(ka)* ir išgarbinta galingoji sielų Siela (arba dieviškasis Avine, *ba*), kelianti nepaprastą siaubą, kurios bijo patys dievai ir kuri vainikuota didžiajame soste. Ji nuties kelią švytinčiai *akh* dvasiai ir Osirio-Ani sielai. Man viskas suteikta, aš esu aprūpinta dvasia ir keliauju ten, kur yra Ra ir Hathor".

Pastaba. Jeigu ši ištarmė žinoma, jis taps *(kheper-f)* viskuo aprūpinta *akh* dvasia Neter-kherte ir nebus jam užtrenk-

tos jokios Amenteto pasaulio durys nei įeinant, nei išeinant iš Dangaus.

APIE KAPO ATIDARYMĄ SIELAI IR ŠEŠĖLIUI

Paveikslas. Osiris-Ani stovi prie įėjimo į kapą, kairėje durų pusėje. Dešinėje durų pusėje – analogiška Osirio-Ani figūra, veikiausiai reiškianti šešėlinį antrininką (*khaibit*), virš kurio sklendžia Osirio-Ani *ba*.

Tekstas. Ištarmė apie kapo atidarymą sielai ir šešėliui (*khaibit*), apie išėjimą į dieną *(pert em hru)* ir apie galios suteikimą kojoms.

Sako teisuolis Osiris-raštininkas Ani: „Suvaržymų vieta atverta – ta, kuri antspaudais užantspauduota[1]. Suvaržymų vieta atverta joje gyvenančiai mano sielai. Horo Akies dėka grožybę (arba ornamentą, *khakeru*) prisegu ant Ra kaktos, ir mano žingsniai pailgėja, [žengiant] mano šlaunys kilnojasi[2]. Einu didžiuoju keliu ir mano nariai yra žvalūs. Aš esu Horas, keršijantis už savo tėvą. Atnešu *ureret* karūną ir užkeliu ant stovo.

---

[1] Neaiški vieta, kurią mėginama praskaidrinti, remiantis Nebseni papirusu. Pirmuosius sakinius R. O. Faulkneris verčia taip: „Atidaryk ir uždaryk. Tu, kuris miegi, atidaryk ir uždaryk mano sielai pagal Horo komandą".

[2] Sunkiai išverčiama vieta. R. O. Faulknerio variantas visiškai skirtingas: „O Horo Akie, išgelbėk mane, įtvirtink mano grožį ant Ra viršugalvio. O Toliažengi, plačiomis kojomis, nutieski man kelią, nes mano kūnas parengtas".

Atverti sielų keliai. Mano siela Ra laive regi didįjį dievą sielų dieną (*hru bau*). Mano siela – priešais metų skaičiuotojus. Ateiki, nes mano sielą man išlaisvino Horo Akis, mano grožybes prisegė ant Ra kaktos ir spinduliais padabino veidus tų, kurie tapatūs Osirio kūno nariams. Neuždarykite mano sielos, nesuvaržykite mano šešėlio. Tebūnie atvertas kelias mano sielai ir mano šešėliui, kad jie galėtų regėti didįjį dievą šventykloje sielų teismo dieną ir kartoti Osirio žodžius. Tegul nedaro man nieko bloga slaptųjų būstų (arba sostų) gyventojai, Osirio kūno suvaržytojai ir sielų bei švytinčių dvasių suvaržytojai, kurie surakina mirusiųjų šešėlius ir gali man pakenkti. Tegul jie suka kitu keliu, šalin nuo manęs. Tavo širdis su tavimi. Mano *ba* ir mano *akh* pasirengę juos atremti. Aš esu tarp savo sostuose gyvenančių didžiūnų. Tegul mano sielos nekausto Osirio kūno narių suvaržytojai, sielų suvaržytojai, kurie surakina mirusiųjų šešėlius. Nebūsi įkalintas, nes tau skirtas Dangus".

Pastaba. Žinodamas šią ištarmę, jis išeis į dieną ir jo siela nebus įkalinta.

APIE VAIKŠČIOJIMĄ DVIEJOMIS KOJOMIS IR IŠĖJIMĄ ŽEME

Paveikslas. Osiris-Ani priklaupęs garbina ant postamento stovintį Sokaro laivą su raguotos antilopės galva.

Tekstas. Ištarmė apie vaikščiojimą dviejomis kojomis ir išėjimą žeme.

Sako Osiris-Ani: „Tu atlikai visus savo darbus, Sokarai, tu atlikai visus savo darbus, gyvendamas mano kojose Neter-kherte. Aš šviečiu virš Dangaus Šlaunies (pirmąją nakties valandą skelbiančio žvaigždyno). Aš įžengiau į Dangų ir sėdžiu šalia švytinčių dvasių (*akhu*).

Deja, silpnas esu ir bejėgis, silpnas esu ir bejėgis. Eičiau, bet negaliu pajudėti [regėdamas] tuos, kurie griežia dantimis Neter-kherte. Esu tiesą bylojantis Osiris-raštininkas Ani [kuris ilsisi] ramybėje".

KAD PEREITUM AMENTETĄ IR IŠEITUM Į DIENĄ

Paveikslas. Osiris-Ani su lazda stovi priešais Amenteto – neregimojo dausų pasaulio (arba Vakarų šalies) – simbolį, kylantį iš horizontą vaizduojančio postamento. Ant minėtojo simbolio tupi sakalas (Horas) ir kyšo *maat* plunksna.

Tekstas. Ištarmė, siekiant pereiti Amentetą ir išeiti į dieną (*pert em hru*).

Sako Osiris-Ani: „Heliopolis[1] atvertas, mano galva užantspauduota. Totai, tobula yra Horo Akis. Mano išgelbėta[2] Horo Akis šlovingai spindi ant dievų tėvo Ra kaktos. Esu tas pats Amentete gyvenantis Osiris. Osiris žino savo dieną:

---

[1] R. O. Faulkneris: Hermopolyje. E. A. Wallis Budge: *unu unnu* – „valanda atverta".

[2] E. A. Wallis Budge: *sešetu-a* – „aš išlaisvinau". R. O. Faulkneris: „Horo Akis išlaisvina mane".

jeigu jo ten nebūtų, ir manęs ten nebūtų. Esu tarp dievų kaip Mėnulis[3] ir niekada neišnyksiu. Stokis, Horai, nes esi prilygintas dievams".

Tekstas. Ištarmė apie išėjimą į dieną ir gyvenimą po mirties.

Sako Osiris-Ani: „Esi vienas vienintelis *(ua)*, šviečiantis iš Mėnulio, esi vienas vienintelis, šviečiantis iš Mėnulio[4]. Leiski Osiriui-Ani praeiti pro tave supančias (arba išorėje prie vartų esančias) minias. Leiski jam įsitvirtinti tarp spindulingų dvasių *(akhu)*. Tebūnie atvertas jam Duatas. Žiūrėki, Osiri, Osiris-Ani išeina į dieną, kad galėtų Žemėje tarp gyvųjų daryti, ką nori".

IŠĖJIMAS Į DIENĄ, ATVĖRUS KAPĄ

Paveikslas. Osiris-Ani garbina ant baltų pilonų stovintį aviną su *atef* karūna tarp ragų (kurią sudaro Saulės diskas ir plunksnos). Tarp Ani ir dieviškojo avino stovi stalelis su atnašavimui (skysčiui nulieti) skirtu indu ir lotoso žiedu, taip pat smilkalams deginti skirtas indas, iš kurio kyšo liepsnos liežuvis.

Tekstas. Ištarmė, skirta išėjimui į dieną, perėjus visą kapą (arba atvėrus kapą).

---

[3] E. A. Wallis Budge: *nuk aah* – „esu Mėnulis". R. O. Faulkneris: „aš esu Ra".

[4] R. O. Faulkneris: „šviečiantis mėnulyje... spindintis saulėje".

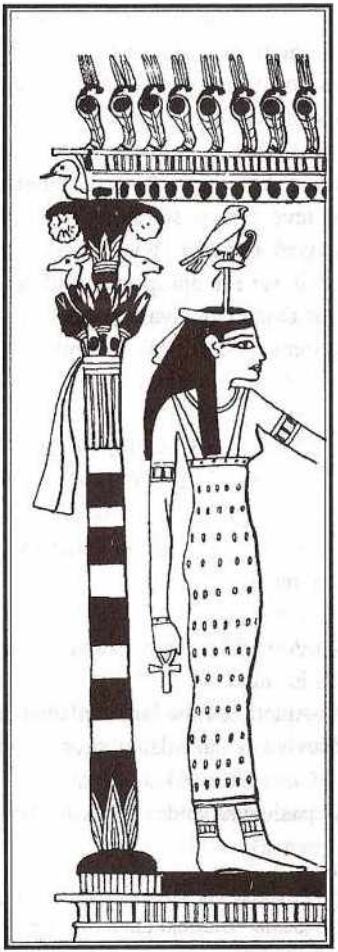

Dausų valdovė deivė Amentet, arba Amenta, Osirio šventykloje

Sako Osiris-Ani: „Būki pasveikinta, didingoji Siela. Iš tiesų esu čia. Atėjau, kad išvysčiau tave. Perėjau Duatą ir išsklaidęs tamsą pamačiau tėvą Osirį, nes esu jo numylėtinis. Atėjau, kad galėčiau išvysti savo tėvą Osirį. Pervėriau Seto širdį, atlikau viską, kas reikalinga (t. y. aukas sudėjau), savo tėvui Osiriui. Atvėriau sau visus Dangaus ir Žemės kelius. Esu savo tėvo Osirio sūnus numylėtinis. Aš esu *sah* (dvasinis kūnas), aš esu *akh* (švytinti dvasia, arba dieviškasis intelektas). Viskuo esu aprūpintas. Būkite pasveikinti, visi dievai ir visos švytinčios dvasios, ruoškite man kelią, nes aš – Osiris-raštininkas Ani, tiesą sakantis".

KAD GALIMA BŪTŲ SUGRĮŽTI IR VĖL PAMATYTI SAVO NAMUS ŽEMĖJE

Paveikslas. Osiris-Ani su ploną ieties kotą menančia lazda stovi priešais duris.

Tekstas. Ištarmė, kad žmogus galėtų sugrįžti ir vėl pamatyti savo namus Žemėje.

Sako Osiris-Ani: „Esu su lanku plačiai žengiantis Liūtas[1]. Strėles iššoviau ir sužeidžiau savo laimikį, sužeidžiau savo laimikį. Aš esu Horo Akis. Aš atvėriau Horo Akį tinkamu laiku. Aš pasiekiau valdas[2]. Telydi Osirį-Ani ramybė".

---

[1] Dievas Liūtas tikriausiai yra Šu, kurį Danguje (žvaigždžių Duate) įkūnija „plačiai žengiantis" Didžiojo Liūto žvaigždynas. Horo Akis šiame kontekste tapati Saulei.

[2] R. O. Faulkneris: „upės pakrantę". E. A. Wallis Budge: „vagas" (*uteb*).

KAD ŽMOGUS IŠEITŲ Į DIENĄ, ĮVEIKĘS SAVO PRIEŠUS

Paveikslas. Osiris-Ani su ieties kotą menančia lazda, kuri baigiasi pusapvaliu lanku, prispaudžia prie žemės besirangančios tamsybių gyvatės galvą.

Tekstas. Kita ištarmė, kad žmogus išeitų į dieną, įveikęs savo priešus Neter-kherte.

Sako Osiris-Ani: „Aš perskyriau Dangų, aš perkirtau horizontą, aš perėjau Žemę. Man atiteko didžiūnų dvasios protingos (*akhu*, jų dieviškų intelektų šviesa), nes aš žinau milijonus burtažodžių (*heka*, dieviškosios magijos priemonių). Aš valgau savo [kosmine] burna, aš tuštinuosi savo apatine [kosmine] dalimi. Pažvelk, aš esu dievas – Duato viešpats. Tegul Osiriui-Ani būna suteiktos šios amžinojo buvimo dovanos".

RA PAGARBINIMAS, KAI ŠIS PAKYLA VIRŠ HORIZONTO IR KAI NUSILEIDŽIA

Paveikslas. Osiris-Ani iškėlęs rankas sveikina laive sėdintį dievą Ra sakalo galva, virš kurios – Saulės diskas. Laivas vaizduojamas ant Dangų reiškiančios mėlynos platformos. Priekyje ant puošnaus paaukštinimo tarp dviejų kilpų sėdi Horas-vaikaitis (*Heru-pa-khrat*, gr. Harpokratas). Laivo kraštas papuoštas tiesą ir dieviškąjį įstatymą (*maat*) simbolizuojančiomis plunksnomis bei Uadžet Akimi. Irklų galai ir jų įkabos užbaigiamos sakalų galvomis, ant irklų plokščių – dieviškosios Akys (*Heru merti).*

Tekstas. Ra pagarbinimas, kai šis pakyla virš horizonto ir nusileidžia, išeidamas (*kheper*) į gyvenimą.

Sako Osiris-raštininkas Ani: „Būki pagarbintas, Ra, kylantis kaip Atumas-Heru-khuti (kaip Horakhtis – Abiejų akiračių Horas). Šlovinu tave, nes mano akyse – tavo grožybės, o krūtinę užlieja (*kheper)* [dvasinė ir intelektinė] šviesa *(akh).* Tu ramiai plauki į priekį naktiniu *sektet* laivu. Tavo širdį *(ab)* džiugina dieninį *atet* (arba *mandet)* laivą nešantys vėjai – laiminga ta širdis. Ramiai keliauji Dangumi, nes tavo priešai sumušti. Giesmėmis tave šlovina niekada nesiilsinčios žvaigždės (*akhemu),* garbina tave niekada neišnykstančios žvaigždės, kada tu, dviejų Dangaus pusių gražuoli, gyvasis viešpatie ir mano valdove, leidiesi už Manu horizonto.

Būki pagarbintas, kylantis Ra, gražiai besileidžiantis Atumai. Tu pateki ir švieti virš savo motinos (Nut) nugaros, vainikuotasis dievų karaliau. Nut garbina tavo veidą, Maat apkabina tave tekant ir leidžiantis. Keliauji Dangumi laimingas (arba džiugia širdimi) ir nurimsta (*kheper em hetepu*) Dviejų Peilių ežeras. Krito maištautojas (*sebau*) – nukirstos jo rankos ir kojos, supjaustytos peiliais jo gyslos. Ra lydi vėjas palankus ir į uostą gena burinį *sektet* laivą. Pietų, šiaurės, vakarų ir rytų dievai pamaldžiai sveikina tave, *pautti* (dviguba dieviškoji substancija), iš kurios kilo visi būties pavidalai. Tu pasiuntei [dieviškąjį] žodį (*kheru)* ir Žemę užliejo tyla.

O vienas vienintelis [Dieve], kuris Danguje pasirodei *(kheper)* prieš atsirandant (*kheper*) Žemei ir kalnams. Ganytojau, vienas vienintelis viešpatie, visų esančių daiktų kūrėjau, tu dieviškajai eneadai suteikei kalbos dovaną (*nes*), viską ištraukei, kas kyla iš [pirmapradžių] vandenų, ir pats iš jų išnėrei virš tyvuliuojančio Horo ežero. Leiski man įkvėpti

oro, plūstančio iš tavo šnervių – iš tavo motinos dvelkiančio šiaurės vėjo. Išaukštink mano dieviškąją dvasią *(akh)*, sudievink mano sielą *(ba)*, Osiri. Tu pagarbintas ramybėje, dievų viešpatie, tu pakylėtas savo nuostabių darbų dėka. Kiekvieną dieną savo spinduliais užlieki man krūtinę, nes aš esu Osiris – visiems dievams skirtų aukojimų surašinėtojas ir valdininkas – Abido valdovams priklausančių grūdų saugyklų prižiūrėtojas, tave mylintis karališkasis raštininkas – Ani, teisingai kalbantis ir kupinas ramybės".

HIMNAS OSIRIUI – AMŽINYBĖS VIEŠPAČIUI

Paveikslas. Osiris-Ani stovi pamaldžiai iškėlęs rankas, už jo – žmona Thuthu, nešina sistru, *menat* simboliu ir papiruso žiedu. Ant jos galvos – lotoso žiedas. Šalia – tapatybę nustatantis užrašas: „Osiris, namo šeimininkė, Amono žynė, Thuthu".

Tekstas. „Pagarbinimas Osirio, amžinybės viešpaties, Unefero (Onufrijo, visada gražaus ir laimingo), Abiejų akiračių Horo (*Heru-khuti*), turinčio daug kaitos pavidalų *(kheperu)* ir didžių formų. Jis yra Ptah-Sokaras-Atumas, Heliopolyje slaptojo namo (*šethit* šventyklos) viešpats, kuris sukūrė *Het-ka-Ptah* (vitaliniam dievo Ptah principui *ka* skirtą aptvarą, t. y. Memfį, plačiąja prasme – Egiptą) ir jo dievus. Tave jie garbina – Duato vedlį, kai tu nusileidi į Nut [gelmes]. Isidė tave apkabina ramybėje ir nuveja priešus iš ten, kur prasideda tavo keliai. Tu atsuki savo veidą į Vakarus (Amentetą) ir švytinčiu auksu (arba *smu* metalu) užlieji pasaulį. Mirusieji keliasi, kad

tave pamatytų – jie įkvepia orą ir žvelgia į tavo veidą, disko (*aten)* pavidalu kylantį virš horizonto. Jų širdys ramios, nes jie mato tave, kuris esi amžinybė ir amžinoji trukmė".

ĮVAIRIAIS PAVIDALAIS PASIREIŠKIANČIAM OSIRIUI SKIRTA LITANIJA

Paveikslas. Kape-šventykloje, kurios viršų vainikuoja sakalo galva ir devynios Saulės diskus laikančios kobros, stovi Osiris mumijos pavidalu su balta Abido karūna *hedžet* ir valdžios regalijomis: *uas* skeptru, *nekheka* spragilu ir *heka* kabliu. Už jo nugaros stovi Isidė.

Tekstas. „Būki pagarbintas, nes tu esi dieviškosios žvaigždės Heliopolyje, sauliškosios Dangaus būtybės *(hamemet)* Kheraboje, visus dievus pranokstantis *(akhu* švytėjimo prasme) dievas Unti, paslėptas (*šeta*) Heliopolyje.

Būki pagarbintas, *An* (heliopolitieti), esantis *An-tes* (arba *Iun-des)* vietovėje, Abiejų akiračių Horai, dideliais žingsniais kertantis Dangų. Tu esi Abiejų akiračių Horas.

Būki pagarbintas, amžinybės Avine (arba Siela, *ba),* Mendeto mieste gyvenantis Avine, Nut sūnau Uneferai. Tu esi Tyliosios šalies (*Akert*) viešpats.

Būki pagarbintas, Busirio valdove, su tvirtai ant galvos besilaikančia *ureret* karūna. Tu esi vienas vienintelis (*ua*), savo jėgos kūrėjas, Busiryje pilnas ramybės.

Būki pagarbintas, akacijos (*naret* arba *nart*) medžio viešpatie, ant rogių padėtas Sokaro laive, blogį nešančio priešo išvarytojau, kuris į sostą įkeli šventąją Uadžet Akį.

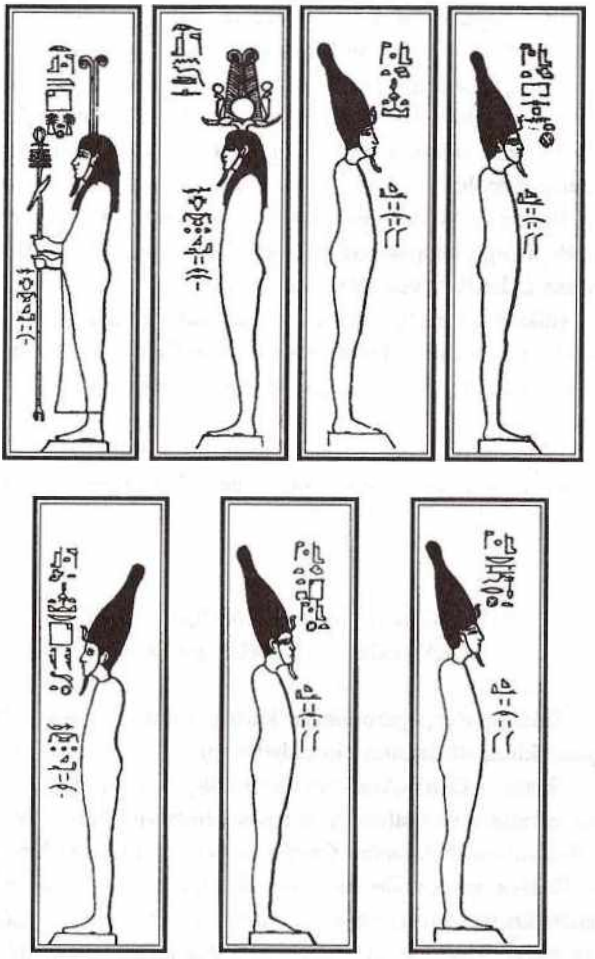

Septyni Osirio pavidalai, garbinti Abido mieste

Būki pagarbintas, stipruoli, didysis galiūne, Nerutefo (arba *Na-aret-f)* valdytojau, amžinybės viešpatie, amžinosios trukmės kūrėjau, Suten-heneno (Herakleopolio) šeimininke.

Būki pagarbintas, tiesoje rymantis Abido viešpatie, kurio kūno nariai sujungti Šventojoje Žemėje, kuris nekenti apgaulės ir melo.

Būki pagarbintas, plaukiantis laivu šventuoju, kuris išvedi Hapį (upę Nilą) iš jos versmės, kurio kūną (*khat)* užlieja šviesa ir kuris gyveni Nekhene.

Būki pagarbintas, dievų kūrėjau, aukštutinio ir žemutinio Egipto karaliau Osiri, teisybę sakantis ir savo maloningais ritmais formuojantis pasaulį. Tu esi Abiejų Krantų viešpats.

Paruoški man kelią, kad galėčiau juo ramiai keliauti. Aš esu tiesus ir teisus, aš sąmoningai nemelavau ir nebuvau veidmainis".

RA PAGARBINIMAS, KAI ŠIS PAKYLA Į RYTINIO DANGAUS AKIRATĮ

Tekstas. Ra pagarbinimas, kai šis pakyla į rytinio Dangaus akiratį džiūgaujant jo palydovams.

Teisuolis Osiris-Ani sako: „Būki pasveikintas, Saulės diske, spindulių viešpatie, kas dieną kylantis virš horizonto. Tu nušvieti tiesą bylojančio Osirio-Ani veidą. Jis pagarbina tave išaušus, jis pamalonina tave vakarėjant. Tegul tiesą bylojančio Osirio-Ani *ba* pakyla su tavimi į Dangų, tegul ji plaukia *maatet* laivu, tegul ji uostą pasiekia *sektet* laivu, tegul ji sukasi tarp nenuilstančių Dangaus žvaigždžių".

Garbindamas savo viešpatį, amžinybės viešpatį, ramybės kupinas Osiris-Ani teisingai sako: „Būki pagarbintas, Abiejų akiračių Horai, pats save sukūręs Khepera. Kaip nuostabiai gražiai tu pateki virš horizonto, savo spinduliais nušviesdamas abi [Egipto] žemes. Džiūgauja visi dievai, regėdami tave Dangaus karaliaus pavidalu. Karališkoji gyvatė (*Nebt-Unnut*) iškelta virš tavo galvos ir jos pietinė dalis (Pietų Egipto karūna) bei šiaurinė dalis (Šiaurės Egipto karūna) – ant tavo viršugalvio. Ji (gyvatė) įsikūrė priešais tave. Totas stovi tavo laivo priekyje, kad sutriuškintų visus priešus. Duato gyventojai išėjo tavęs pasitikti, norėdami išvysti tavo nuostabų (*nefer)* atvaizdą (*sem).*

Aš atėjau pas tave, kad būčiau su tavimi ir regėčiau tavo diską kas dieną, kad niekas manęs nevaržytų ir nenuvytų šalin, o mano kūno nariai atsinaujintų tavo grožybių akivaizdoje – kaip ir visų tavo numylėtinių, nes aš esu vienas iš tų, kurie garbino tave Žemėje. Kad pasiekčiau amžinybės kraštą, kad susiliečiau su amžinosios trukmės šalimi. Tu man visa tai nuskyrei, mano viešpatie".

Štai Osiris-Ani, ramybės kupinas teisuolis, sako: „Būki pagarbintas tu, kuris pakyli virš horizonto Ra pavidalu, tiesoje rymantis. Kai plauki Dangumi, visi veidai stebi tavo judėjimą, nors pats esi nematomas (*amen* arba *amun*) jų žvilgsniams. Tu kas dieną save rodai nuo aušros iki sutemų. Sparčiai juda į priekį tavo didybę nešantis *sektet* laivas. Nors tavo spinduliai nušviečia kiekvieną veidą, nesuvokiamas tavo auksinis švytėjimas. Tavo spinduliai nenusakomi, kai tu žvalgaisi po dievų šalis. Kalnuotojo Punto spalvos byloja apie tavo slėpinius. Pats vienas kuri savo raiškos pavidalą (*sem*), iškylantį virš pirmapradžių vandenų. Tegul jis keliauja, kaip

ir tu keliauji, tegul nevėluoja, kaip ir tu, išaukštintasis, niekada nevėluoji, vienu akimirksniu įveikdamas begalinį atstumą, kurį [žmogui] keliauti reikėtų milijonus ir šimtus tūkstančių metų. Visa tai atlikęs, tu nusileidi ir ramiai ilsiesi. Tu užbaigi nakties valandas, jas tinkamai skaičiuodamas, ir žengi toliau, kad Žemę užlietų šviesa. Pirma savo kūrinių pasirodai Ra pavidalu, pakildamas virš horizonto".

Tiesą bylojantis Osiris-raštininkas Ani garbina tavo spindesį ir sako džiaugsmingai, kai tu pasirodai ir pateki išaušus: „Esi spindulingu grožiu vainikuotas ir, būdamas nesukurtas, pats sukuri savo kūno narius, gimdamas Ra pavidalu, kildamas į padangę. Leiski ir man pasiekti amžinybės Dangų ir palaimingųjų Kalną. Leiski man prisijungti prie šventų ir tobulų dvasinių šviesulių *(akhu* būtybių) Neter-kherte, kad galėčiau išėjęs su jais vakarėjant stebėti tavo spindulingąjį grožį, kada tu keliauji pas savo motiną Nut (plaukdamas į deivės burną), atsisukęs veidu į Vakarus. Abi mano rankos pamaldžiai pakeltos, kai tu leidiesi į [amžinąjį] gyvenimą, nes esi amžinybės kūrėjas, esi pagarbintas, kai leidiesi į pirmapradžius vandenis. Nesvyruodamas priėmiau (arba įkėliau) tave į savo širdį, nes esi už dievus dieviškesnis (*neteri er neteru)*".

Teisingai sako Osiris-Ani: „Garbinu tave, kuris pateki, spinduliuodamas auksu, nušviesdamas abi [Egipto] žemes savo gimimo dieną. Pagimdė tave motina (Nut) ant savo rankų ir tavo dėka spindi Saulės disko apvadai. Tu esi iš pirmapradžių vandenų kylanti didžioji Šviesa, tu – Nilo potvyniu stiprini žmonių kartas (arba suvieniji savo šeimyną vandenyse). Tavo dėka švenčia visos šalys, visi miestai ir visos šventyklos, šlovinančios tavo grožybes ir peninčios tavo *ka* dvasių

maistu *(t'efau)*. Tu iškilus savo pergalėmis. Tu esi galių Galia (*sekhem sekhemu*). Prie tavo sutvirtinto sosto neprieis nedorėliai. Tavo jėga spinduliuoja naktiniame *sektet* laive, tavo jėga neišmatuojama dieniniame *atet* laive.

Suteiki tiesą sakančiam Osiriui-Ani šlovę (arba dvasinį švytėjimą) Neter-kherte, kad neturėtų jis jokių ydų Amentete. Meldžiu, kad jo nuodėmės būtų paslėptos už tavo nugaros. Leiski jam būti tarp pagarbintų būtybių, tarp spindinčių dieviškųjų dvasių (*akhu*), leiski prisijungti prie Šventosios Žemės (*Ta Sertet*) sielų, kad keliautų jis Nendrių laukais (*Sekhet-aaru*), laiminga širdimi paklusdamas tavo įsakymui".

[Šitaip atsako jam Ra:] „Teisingai kalbantis Osiri-raštininke Ani, tu pakilsi į Dangų, tu perplauksi skliautą, tu susijungsi su dieviškomis žvaigždėmis. Tu būsi garbinamas [naktiniame *sektet*] laive, tau bus giedami himnai dieniniame *atet* laive. Tu kontempliuosi Ra jo šventajame būste, kas dieną pamaldžiai palydėsi jo diską. Tu regėsi *ant* žuvį, pasirodančią (*khepera*) iš tiurkio spalvos vandenų, tu regėsi *abtu* žuvį, pasirodančią jai tinkamu metu. Pinkles tau spendžiantis nedorėlis (arba tamsybių žaltys) bus įveiktas, jo nugaros slanksteliai bus sukapoti peiliais.

Plaukia Ra naktiniu *sektet* laivu, pučiant palankiam vėjui, ir pasiekia uostą. Džiūgauja Ra jūreiviai. Laiminga Nebtankh („gyvenimo valdovės") širdis, nes sutriuškinti jos viešpaties priešai. Tu regėsi Horą ant vairininko tiltelio (arba Horą nuostabiu veidu), Totas ir Maat stovės jam iš abiejų pusių. Džiūgaus visi dievai, regėdami taikiai (*em hetep*) pasirodantį Ra, einantį atgaivinti širdžių šviesos dvasioms (*akhu*). Tiesą bylojantis Osiris-Ani, dievams skirtų aukų valdininkas, tarnaujantis Tėbų miesto valdovams, bus su jais kartu".

Paveikslas. Saulės laive ant *maat* pjedestalo sėdi statulą menantis dievas Ra sakalo galva, ant kurios – raudonas diskas. Ant dievo kelių iškeltas gyvenimo simbolis *ankh*. Laive stovintis Osiris-Ani garbina Ra.

Tekstas. Ištarmė, kurios tikslas – išaukštinti *akh* Neterkherte didžiosios dievų eneados akivaizdoje[1]. Turi būti skaitoma pirmąjį mėnesį.

Tiesą bylojantis Osiris-raštininkas Ani ramybėje sako: „Ra pakyla savo horizonte ir dieviškoji eneada seka jam iš paskos, kai dievas pasirodo iš savo slaptosios sostavietės (*auset ament*), atskleisdamas savo jėgą ir [iš deivės Nut įsčių] įkrisdamas į rytinį Dangaus horizontą sulig [jo pavidalą manifestuojančios] Nut žodžiais *(kheru Nut)*. Džiugina juos (dievus) ratu keliaujančio Ra – didžiojo Senolio *(ur)* – keliai. Tu pakylėtas, Ra, savo šventajame būste (arba tavo nariai sujungti). Tu įtrauki į save vėjus ir praryji šiaurės vėjus. Tu suvalgai savo [slaptąjį tamsos] būstą, [išskleidi šviesos kupiną] dieną, kvėpuodamas tiesos aromatais (arba bučiuodamas tiesą). Tu išskirstai savo sekėjų būrį, lydintį šventąjį laivą, kuris plaukia (kas dieną atgal sugrįždamas) tarp senolių didžiūnų, klausydamas tavo žodžio. Tu suskaičiuoji savo kaulus, tu surenki savo kūno narius, tu atgręži savo veidą į gražųjį Amentetą (Vakarus), tu sugrįžti ten kas dieną atjaunėjęs. Tik pažiūrėk, tu esi auksinis atvaizdas *(tut)*, turintis disko spin-

[1] Taip vadinasi šis tekstas kituose papirusuose, tačiau Ani papiruse šis pavadinimas praleistas.

desį, ir Dangus net virpa, kai tu eini ratu, atsinaujindamas kas dieną.

Būki pasveikintas. Užlieja horizontą džiaugsmo šūksniai, kai Dangaus dievai virvėmis traukia [laivą]. Jie mato tiesą sakantį Osirį-Ani ir garbina jį kaip Ra, nes Osiris-raštininkas Ani yra *ureret* karūna vainikuotas didžiūnas. Jam, tiesą sakančiam (*maakheru*) Osiriui-Ani, paskirstyti atnašavimų valgiai ir gėrimai: Nuolat stiprėja jo kūnas *(khat)*, ir jis yra Ra akivaizdoje esančių dievų (*amu*) vyresnysis. Tiesą sakantis Osiris-raštininkas Ani stiprus ir Žemėje, ir Neter-kherte. Tiesą sakantis Osiris-raštininkas Ani kas dieną pakyla galingojo Ra pavidalu. Tiesą sakantis Osiris-Ani nedelsia ir nelieka šiame krašte visam laikui gražiai sustingęs. Savo akimis regi tiesą, savo ausimis girdi tiesą Osiris-raštininkas Ani. Sugrįžta, sugrįžta iš Heliopolio tiesą sakantis Osiris-Ani, kaip Ra surikiuodamas Nun sekėjų irklus. Niekam neprasitars teisuolis Osiris-Ani apie tai, ką regėjo, niekam nepasakos, ką Osiris girdėjo Slaptajame Name.

„Būki pasveikintas!" – džiaugsmingai šaukiama Osiriui-Ani, teisuoliui, nes jis yra dievas, dievybės Nun (arba pirminių vandenų) dieviškajame laive esantis Ra kūnas kartu su ramybės *(hetep)* pilna (arba aukojimais prisotinta) dievo *ka*, paklūstančia jo valiai. Ramybės kupinas teisuolis Osiris-Ani yra lyg iškiliais būties pavidalais pasirodantis Horas".

Paveikslas. Šventajame laive ant *maat* pjedestalo sėdi Ra sakalo galva, virš kurios – Saulės diskas. Laivas plaukia žvaigždėtą Dangų vaizduojančios stelos link.

Pastaba. Šiuos žodžius reikia sakyti virš septynių uolekčių ilgio laivo, padaryto iš žalio malachito, dalyvaujant die-

viškiesiems [nomų] vietininkams. Turi būti padarytas žvaigždėtas Dangus (t. y. simbolinis jo paveikslas), išplautas ir išvalytas natronu bei smilkalais. Tada reikia ant naujos (šviežiai nutašytos) akmens plokštės ochros dažais nupiešti Ra atvaizdą *(tut)* ir pastatyti priekinėje laivo dalyje. Po to reikia padaryti [velionio] *akh* atvaizdą, tobulą ir vertą būti šiame laive. [Kėlus atvaizdą į Ra laivą, pats Ra į jį žiūrės. [Minėtoji *akh* dvasia bus įtvirtinta Ra širdyje ir valdys dievų eneadą, o šie dievai bus kartu su ja ir laikys ją sava. Mirusieji ją regės dausose Saulės spindulio pavidalu ir lenksis iki žemės.][2]

Niekas neturi matyti, kaip visa tai daroma, išskyrus tave patį arba tavo tėvą arba sūnų, kurie turi saugoti savo veidus. Tik tada jie išvys velionį Neter-kherte Ra pasiuntinio (arba angelo, *aptu en Ra*) pavidalu.

LAIVU PLAUKIANČIO RA PAGARBINIMAS

Paveikslas. Šventajame laive ant *maat* pjedestalo sėdi Ra sakalo galva, ant kurios – Saulės diskas. Priekinėje laivo dalyje priešais Ra figūrą vaizduojamas kitas milžiniškas diskas.

Tekstas. Ra šlovinantis himnas, giedamas jam plaukiant laivu [jauno] mėnulio [pasirodymo] dieną.

„Būki pagarbintas, laive esantis. Tu pakyli, tu pakyli spinduliuodamas šviesą ir milijonus metų džiaugiasi žmonija, paklūstanti tavo valiai. Tu rodai savo veidą sauliškosioms bū-

[2] Šių sakinių Ani papiruso tekste nėra. Jie paimti iš R. O. Faulknerio verstos versijos.

tybėms *(hamemet)*, laive sėdintis Khepera. Kaip tu įveikei [tamsos gyvatę] Apep, taip ir Gebo vaikai sutriuškins teisuolio Osirio-Ani priešus, sunaikins Ra laivui grasinančius nedorėlius (arba sunaikins nedorėlius, plaukdami Ra laivu). Danguje Horas nukirs jų žąsų pavidalo galvas ir kris jie į Žemę, pavirtę žuvimis. Visus vyriškos ir moteriškos lyties priešus sunaikins Osiris – nesvarbu, nusileis jie iš Dangaus ar pakils iš Žemės, išnirs iš vandens ar pasirodys tarp žvaigždžių, – visus juos nužudys Totas, prasikalęs iš kiaušinio lukšto (išėjęs iš Anreti). Pavers juos nebyliais Osiris-raštininkas Ani.

Tik pažvelkite į šį dievą [Ra], kuris yra siaubą keliantis didysis žudikas: jis maudysis jūsų kraujuose, jis prausis jūsų krešuliais. Sunaikins jus Osiris-raštininkas Ani, sėdintis savo viešpaties Ra laive. Tiesą bylojantis Osiris-Ani yra Horas, jo širdis gyva (*ankh ab*), nes pagimdė jį motina Isidė, o žindė (arba išauklėjo) Neftidė, panašiai kaip Seto šalininkus įveikusį Horą, ant kurio galvos matosi įtvirtinta *ureret* karūna ir kuriam lenkiasi priešai. Išvydusios tiesą sakantį Osirį-Ani Horo pavidalu su *ureret* karūna, nusilenks jam žmonių, dievų ir prakeiktųjų dvasios (*akhu*). Teisuolis Osiris-Ani nugali savo priešus tiek viršutiniame Danguje, tiek ir apatiniame Danguje, visų dievų ir visų deivių vietininkų *(tatau)* akivaizdoje".

Pastaba. Šiuos žodžius reikia sakyti virš didžiojo sakalo, kuris stovi su balta karūna ant galvos. Tada Atumo, Šu, Tefnut, Gebo, Nut, Osirio, Isidės ir Neftidės atvaizdai turi būti nupiešti (arba vardai užrašyti) ochros dažais ant naujos lentelės *(mehtet)*, ištrinti kvapiaisiais aliejais ir įdėti į laivą kartu su velionio *akh* atvaizdu *(tut)*. Tada jiems deginami dieviškieji smilkalai *(neter senther)* ir kepamos antys. Tai Ra

pagarbinimas, kai šis atplaukia laivu (arba ritualas, *dua Ra*). Jo dėka velionis prisijungia prie Ra, visur su juo keliauja ir sunaikina Ra priešus. Tai tikrų tikriausia tiesa. Ištarmė apie *sektet* laivą turi būti skaitoma šeštąją šventės dieną.

Toliau Ani papiruse kartojama Totui skirta litanija ir Osiriui prilyginto velionio pristatymas įvairiems dievams su panašiais paveikslais.

ATĖJIMAS PAS OSIRIO VIETININKUS

Paveikslas. Osiris-Ani ir Thuthu garbina ant pilonų viršų menančio pjedestalo sėdinčią dievų triadą.

Tekstas. Ištarmė, skirta atėjimui pas Osirio vietininkus.

Sako Osiris-raštininkas Ani, teisuolis: „Mano *ba* man pastatė būstą Busirio mieste, ir aš suklestėjau Pe (Buto) mieste. Aš suariau laukus šiais savo pavidalais ir mano palmės medis stiebiasi kaip Minas (arba vaisingumą prižiūrintis dievas Amsu, vienas iš Horo aspektų). Aš nevalgau, aš nevalgau jokios nekenčiamos bjaurasties. Bjaurastis, kurios nekenčiu, yra išmatos, ir aš jų nevalgau. Jau paruoštas atnašavimų maistas tiems, kurių nesunaikina purvas. Todėl nesieksiu mėšlo savo rankomis, nemindžiosiu jo savo sandalais, nes mano duona iš baltų kviečių, mano alus iš raudonų Hapio (Nilo) miežių. Juos atveža man naktinis *sektet* (arba *mesket)* laivas ir dieninis *atet* (arba *mendet)* laivas, ir aš valgau visa tai sėdėdamas po medžiais, žinodamas jų gražias šakas. Šlovingai spindi baltoji karūna, kuria mane vainikuoja urėjai.

Sveikas, durų sargybini, nešantis taiką pasauliui (t. y. aukštutiniam ir žemutiniam Egiptui), atvesk man atnašautojus su aukomis, kad galėčiau pakelti Žemę, kad spindulingosios dvasios *(akhu)* atvertų man savo glėbį, kad dievų eneada kreiptųsi į Osirį-Ani sauliškųjų būtybių *(hamemet)* žodžiais. Tegul dievų širdys sustiprina jį ir palydi į Dangų pas dievus, kurie reiškiasi regimaisiais pavidalais. Metų pradžioje iš rytų ateinantis Osiris-raštininkas Ani, teisuolis, suvalgo kiekvieno sutikto dievo ir kiekvienos deivės širdį ir tuo yra gyvas. Jį kalbina Ra protėviai, jį kalbina Šviesos protėviai. Jis yra švytinti dvasia *(akh)*, tarp didžiūnų pasidabinusi Danguje. Tiesą sakančio Osirio-raštininko Ani maistas – jų burnoms skirtas alus ir bandelės.

Aš įeinu pro Saulės diską, aš išeinu pro dieviškąjį Mėnulį (arba pro Saulės diską įžengiu į vidų, su Mėnulio dievu ateinu). Aš kalbu su dievų sekėjais, aš kalbu su Saulės disku, aš kalbu su sauliškomis būtybėmis. Disko dėka švenčiu pergalę nakties tamsybėse, karvės Mehurt viduje, netoli jos kaktos. Žiūrėkite, aš esu su Osiriu ir mano vieta yra jo vieta tarp didžiūnų. Aš kreipiuosi į jį žmonių kalba, klausau, ir jis man atsako dievų kalba. Esu visko pertekęs ir ramybės kupinas teisuolis Osiris-Ani. Tegul priartėja prie tavęs tie, kurie tave myli. Aš esu švytinti dvasia, labiau aprūpinta negu visos kitos dvasios (*akhu*)".

VIRTIMAS KREGŽDE

Paveikslas. Ant žaliais ir raudonais dryžiais nuspalvinto kauburio tupi kregždė.

Tekstas. Čia prasideda ištarmės apie transformacijas. Virtimas kregžde.

Sako Osiris-Ani, teisuolis: „Aš esu kregždė, kregždė, Ra duktė skorpionė. Būkite pasveikinti, maloniai kvepiantys dievai, būkite pasveikinti, maloniai kvepiantys dievai. Būki pasveikinta, virš horizonto kylanti (arba iš horizonto išeinanti) Ugnie. Būki pasveikintas, mieste esantis [Totai]. Veski mane, vingio (arba įlankos) sarge. Ištieski man savo rankas, kad galėčiau praleisti dieną Ugnies saloje (ant pirmapradžio kauburio Hermopolyje). Aš keliauju su pavedimu, aš ateinu su ataskaita – priimkite mane ir aš jums apsakysiu ką matęs. Aš esu tarsi Horas, šventojo laivo vairininkas, kuriam suteiktas jo tėvo sostas, surišus Nut sūnų Setą už jo blogus darbus. Sekheme esantis (*Heru-ur*, Horas senolis) mane priima ir aš ištiesiu rankas virš Osirio.

Atėjau, kad būčiau patikrintas ir galėčiau tarti: „Leiskite man eiti toliau ir pateikti savo ataskaitą. Aš įeinu patikrintas, išaukštintas žengiu pro Visų viešpaties vartus. Aš esu tyras didžiojoje išėjimo vietovėje (arba kapinyne), aš atsikračiau savo ydų, aš įveikiau savo blogybes, aš ištaisiau savo klaidas. Aš esu tyras, aš esu dieviškas. Leiskite įeiti, vartininkai, nes aš esu į jus panašus. Aš išėjau į dieną. Aš vaikštau abiejomis kojomis, aš valdau švytinčių dvasių žingsnius. Aš žinau, tikrai žinau slaptuosius kelius ir vartus, kurie veda į *Sekhet-aaru* (Nendrių laukus dausose). Aš pakylu, kad galėčiau ateiti ir tėkšti savo priešus į žemę, nors mano kūnas *(khat)* palaidotas".

Pastaba. Žinantis šią ištarmę (arba knygą) išeis į dieną Neter-kherte ir galės įeiti išėjęs. Jo nenuvys nuo vartų ir jis pasirodys kregždės pavidalu. Nežinantis šio teksto negalės įeiti išėjęs ir negalės išeiti į dieną.

VIRTIMAS AUKSINIU SAKALU

Paveikslas. Ant stovo tupi auksinis sakalas, laikantis valdovo spragilą – *nekheka* skeptrą.

Tekstas. Ištarmė apie virtimą auksiniu sakalu.

Sako Osiris-Ani: „Aš pakilau iš *sešet* (slėpinių) kambario kaip auksinis sakalas, išsiritęs iš kiaušinio. Aš lekiu tai aukštyn, tai žemyn, tarsi sakalas, turintis septynių uolekčių *(meh)* ilgio nugarą, kurio sparnai – iš žaliojo Pietų smaragdo. Aš kylu naktiniu *sektet* laivu pasiimti savo širdies iš rytinių kalnų. Aš leidžiuosi dieniniu *atet* laivu ir man lenkiasi savo ritmams paklūstantys [dievai] pirmapradžiai. Aš pakylu, aš tikrai prisikeliu, surinkęs į visumą savo [išbarstytas] dalis, kaip gražus auksinis sakalas su paukščio Bennu galva, kuris kas dieną pasirodo teisėjaujančio Ra akivaizdoje ir sėdi tarp didžiųjų Nut (Dangaus) dievų. Man paruoštas Ramybės laukas (arba ūkis, *Sekhet hetep*) su atnašavimų gėrybėmis. Aš valgau ten ir tampu švytinčia dvasia, gaudamas viską, ko tik trokšta širdis. Mano burnai siūlomi dieviškieji kviečiai ir aš sugebu valdyti savo galvą (arba turiu galią, kurios dėka valdau savo galvos prižiūrėtoją)".

VIRTIMAS DIEVIŠKUOJU SAKALU

Paveikslas. Ant pilonų viršų menančio pjedestalo tupi žalias sakalas su valdovo spragilu. Vinjetę lydintis tekstas yra religinės-ritualinės dramos ištrauka, kurioje pasisako įvairūs veikėjai.

Tekstas. Ištarmė apie virtimą dieviškuoju sakalu.

Sako Osiris-Ani: „Būki pasveikintas, didžiūne [Horai]. Nusileiski į Busirį ir paruoški man kelius, kad galėčiau apeiti savo sostus, kad atjaunėčiau ir sustiprėčiau. Atneški man baimę [keliantį pavidalą], suteiki man siaubą [keliantį pavidalą], kad bijotų manęs Duato dievai, kad jie už mane kovotų. Neleiski prie manęs prisiartinti kenkėjui, galinčiam sužaloti mane tamsybių būste, užkloki silpnąjį savo sparnais ir paslėpki".

[Dievai:] „Taip ir daryki", – sako dievai, kurie girdi, kaip kalba Osirio sekėjų būriui priklausantys valdytojai.

[Horas:] „Nutilkite, dievai, tegul su manimi kalba Dievas ir išgirsta tiesą, kurią aš jam pasakysiu. Kalbėki su manimi, Osiri, kad aš eičiau ratu, paklusdamas žodžiams, kurie pasigirsta iš tavo burnos, kad regėčiau tavo pavidalus, kad suprasčiau tavo sielas (*bau*). Suteiki stiprybę mano kojoms, kad galėčiau vaikščioti ir būti panašus į Visų viešpatį, sėdintį savo soste. Kad bijotų manęs Duato dievai ir kovotų už mane prie vartų. Suteiki man galimybę kilti kartu su dieviškosiomis būtybėmis. Įtvirtinki mane ant kauburio kaip Gyvenimo valdovą (*Neb-ankh*). Tegul mane lydi deivė Isidė. Tegul sustiprina mane [dievai], kad galėčiau atsilaikyti prieš žalą darantį kenkėją, ir kad niekas manęs neišvystų nusilpusio. Leiski man judėti, kad galėčiau pasiekti tolimiausias Dangaus kertes. Aš kreipiuosi į Gebą, aš meldžiuosi [dieviškajam Žodžiui] Hu ir Visų viešpačiui, kad Duato dievai manęs bijotų, kad kovotų už mane prie vartų, matydami, jog tu davei man paukščių ir žuvų. Aš esu viena iš tų švytinčių dvasių, kurios gyvena [dieviškojo intelekto] šviesoje. Aš sukūriau savo pavidalus *(aru)* pagal jo pavidalus (arba sukūriau savo formą pagal dievo paveikslą), kuriais jis ateina ir pasirodo Busiryje. Aš tapau

pagarbos vertas todėl, kad jis yra pagarbos vertas. Jis tau apsako visus mano nutikimus. Jis suteikia man baimę [keliantį pavidalą], jis suteikia man siaubą [keliantį pavidalą], kad Duato dievai bijotų manęs ir už mane kovotų".

[Dausų keleivis Osiris-Ani:] „Aš esu, aš iš tikrųjų esu švytinti ir dieviškoje šviesoje gyvenanti dvasia, kuri įžengė į būtį ir buvo sukurta iš dievo [kūno] narių. Aš esu viena iš tų švytinčių dvasių, gyvenančių šviesoje, kurias sukūrė pats Atumas ir kurios pasirodė iš jo Akių blakstienų. Jis suteikė egzistenciją, palaimino ir sutaurino šių kartu su juo esančių [dvasių] veidus, pats būdamas vienas vienintelis Nun gelmėse. Jos jį garbina, kai jis kyla virš horizonto, ir primena, kad jo bijotų dievai ir visos kartu su juo pasirodančios šviesos dvasios, [visos galios ir visi pavidalai]. Aš esu viena (arba vienintelė) iš tų gyvačių, kurias sukūrė vieno vienintelio *(ua)* Viešpaties Akis. Dar prieš atsirandant Isidei ir Horui aš jau buvau stiprus ir klestėjau. O kai pasenau, buvau pranašesnis už visas kartu su juo atsiradusias šviesos dvasias, nes aš iš tiesų pakilau ir pasirodžiau dieviškojo sakalo pavidalu. Horas man suteikė garbingą savo sielos *(ba)* pavidalą, kad turėčiau viską, kas priklauso Osiriui Duate".

[Dvigubas Liūtas prieštarauja:][1] „Slaptavietėje esantis Dvi-

---

[1] Kai kurie laužtiniuose skliaustuose nurodyti veikėjų vardai paimti iš R. O. Faulknerio versijos, kuria nemažai teko remtis, verčiant įvairias šio painaus teksto vietas. Tik R. O. Faulkneris išskiria įvairių personažų – Osirio, Horo, dievų, Osirio-Ani (kurį jis vadina Pasiuntiniu), Dvigubo Liūto – kalbas, šitaip sukurdamas tam tikrą loginę struktūrą. Kitų autorių vertimai beveik nesuprantami, o hieroglifų tekstas atviras įvairioms interpretacijoms. Antroje dalyje R. O. Faulkneris taip pat nutolsta nuo Ani papiruso teksto.

gubas Liūtas[2] – *nemmes* karūnos (arba karališkojo peruko) namo sargybinis man sako: Kaip tu pasieksi Dangaus aukštumas (arba pakraščius)? Nors ir turi garbingą Horo pavidalą, bet neturi *nemmes* karūnos. Ką kalbėsi, kildamas į Dangaus aukštybes?"

[Dausų keleivis Osiris-Ani:] „Aš esu Osirio reikalus Duate tvarkančio Horo pavidalu. Horas man garsiai pasakė, ką išgirdo iš savo tėvo Osirio jo laidotuvių dieną anuo metu".

[Dvigubas Liūtas:] „Pakartok man, ką Horas pasakė išgirdęs iš savo tėvo Osirio jo laidotuvių dieną. Tada aš tau duosiu karališkąjį peruką – *nemmes*, kad tu galėtum keliauti ir išvaikščioti Dangaus kelius, kad pamatytų tave horizonto paribių gyventojai ir bijotų tavęs Duato dievai", – sako Dvigubas Liūtas.

[Dausų keleivis Osiris-Ani perduoda Osirio žodžius:] „Gali džiaugtis juo, nes jis supažindintas su žodžiais šių dievų – Dangaus paribių valdovų – kurie saugo vieno vienintelio Viešpaties šventavietę", – tarė tas, kuris išaukštintas ir gyvena dėl manęs kape.

[Dvigubas Liūtas patenkintas:] „Paimki *nemmes* karūną (arba karališkąjį peruką)", – sako man Dvigubas Liūtas.

[Gavęs karališkąjį peruką – leidimą vykti toliau, Osiris-Ani tęsia savo kelionę ir sako:] „Aahet (arba Heret) man

---

[2] Dvigubas Liūtas veikiausiai yra archetipinė Šu ir Tefnut dievų pora, kurią žemesniu lygmeniu kartoja kitos panašios poros. Ji vaizduojama dviejų heraldiškai sustatytų liūtų pavidalu. Virš liūtų – savo uodegą ryjančios amžinybės gyvatės žiedas, kuriame sėdi vaikaitis – Saulės dievas. Tai dieviškąją pilnatvę reprezentuojančio Atumo sakralinė ikona.

paruošė kelią. Aš esu pakylėtas [Horo pavidalu], Dvigubas Liūtas man davė *nemmes* karūną. Jis suteikė man sparnus ir ant savo didžiosios vėliavos pritvirtino mano širdį. Nenustums manęs Šu, nes aš esu nurimęs (*hetep*) ir pasipuošęs dviejų karališkų gyvačių viešpats. Aš žinau spindulingąjį dievą, nes jo dvelksmas – mano kūne (*khat*). Neatstums manęs siaubą keliantis jautis. [Žengiu aš kas dieną į Dvigubo Liūto namą, paskui keliauju į Isidės namą. Aš regiu paslėptus šventuosius dalykus, man atliekami šventi ir slapti ritualai. Aš regiu, kas čia yra, ir mano žodžiai suteikia pilnatvę didžiajam Šu, atitolina negerą valandą. Aš esu Horas, kuris gyvena dieviškoje šviesoje[3]. Man priklauso jo vainikas (*sešet*). Man priklauso jo šviesos spinduliai (*sešepu*). Aš keliauju į tolimiausius Dangaus pakraščius. Horas sėdi savo soste, Horas sėdi savo vietoje. Ir mano veidas mena dieviškojo sakalo veidą. Esu savo viešpaties aprūpintas. Aš ateinu į Busirį. Aš matau Osirį. Aš keliuosi (arba kylu) iš abiejų jo pusių, ir Nut [driekiasi virš manęs]. Dievai mane mato ir aš matau dievus. Horo Akis liepsnoja priešais mano akis [ir įtraukia arba praryja mane]. Dievai man tiesia savo rankas. Sustiprėjęs pakylu ir išvaikau savo priešus. Dievai atveria man šventuosius kelius, jie regi mano pavidalą, jie girdi žodžius, kuriuos jiems tariu.

---

[3] R. O. Faulknerio versija visiškai skirtinga: „Aš žinau Nut kelius, vėjai mane saugo, padūkęs jautis manęs nenuvaro šalin. Einu į tą vietą, kur gyvena Tas, kuris miega, bejėgis, kuris yra Amžinybės laukuose, kuris buvo nuvestas į vakarinę tamsą – jis ir yra Osiris. Kas dieną išeinu iš Dvigubo Liūto Namo ir iš ten einu į Isidės Namą, [pasineriu] į slėpinius. Man pristatomi jos slėpiniai (arba aš prisidedu prie šių slaptų dalykų), nes ji parodo man, kaip gimsta Didysis Dievas. Horas man suteikia savo pavidalą, kad galėčiau pasakyti, kas čia yra".

Duato dievai atvirkščiais veidais[4], kurių galia artėja, veskite mane pas niekada nepailstančias dieviškąsias žvaigždes (*akhemu*). Paruoškite man šventuosius kelius į *kematet* namą pas jūsų viešpatį – siaubą keliančią didžiąją Sielą *(ba)*".

[Osiris-Ani cituoja Horo žodžius:] „Horas štai ką liepė: pakelkite savo veidus, kad galėtumėte mane matyti. Aš pakilau kaip dieviškasis sakalas, ir išaukštino mane Horas kaip savo *ba* paveikslą, kuriam Duate priklauso Osirio daiktai. Aš ėjau, aš keliavau, kol pasiekiau Osirio namą saugančius urvų (arba slaptaviečių) gyventojus. Pasakiau jiems apie jo galybę, kad žinotų jo siaubą keliančią jėgą – kaip ragais buvo įveiktas Setas. Jie žino, kas atnešė dieviškąjį žodį (arba dieviškąjį peną), kam priklauso Atumo galia".

[Dievai leidžia Osiriui-Ani praeiti:] „Keliauki sau laimingai", – sako man Duato dievai prakilniais vardais, kurie gyvena slaptavietėse ir saugo Osirio namą.

[Osiris-Ani atsako:] „Leiskite man ateiti pas jus. Aš sujungiau ir suvienijau jūsų galias. Aš valdau kelius, kuriuos prižiūri dangaus horizonto *hematet* sargai. Aš paruošiau jų būstus Osiriui, aš sutvarkiau jam skirtus kelius, aš atlikau visus reikiamus darbus. Aš atėjau į Busirį. Aš matau Osirį ir kalbuosi su juo apie jo *ba* (jo sūnaus Horo) reikalus, apie jo mylimą karalaitį ir sužeistą Seto širdį. Aš matau valdovą, kuris buvo bejėgis. Aš atskleidžiu jiems dievų sumanymus – tai, ką Horas nusprendė apie tėvą Osirį".

---

[4] E. A. Wallis Budge: „Duato dievai, kurie stojate prieš mane (arba atstumiate mano veidą: *khesefu hra-a)*, kurie priešinatės didžiūnams".

[Osiris-Ani kreipiasi į Osirį:] „Būki pasveikintas, Viešpatie [Osiri], stipri ir gąsdinanti Siela. Aš atėjau, kad tu būtum pagarbintas. Aš perėjau Duatą, aš atvėriau Dangaus sargybinių prižiūrimus kelius bei Žemės sargybinių prižiūrimus kelius, ir niekas manęs nesulaikė. Aš išaukštinau tavo veidą, amžinybės Viešpatie“[5].

VIRTIMAS GYVATE SETA

Paveikslas. Gyvatė Seta (arba Sata) su žmogaus kojomis.

Tekstas. Ištarmė apie virtimą Seta.

Sako Osiris-Ani, teisuolis: „Aš esu gyvatė Seta, apimanti daugybę metų. Tai guliu [mirusi], tai atgimstu kas dieną. Aš esu Seta, Žemės paribių gyventoja. Aš guliu [mirusi], aš atgimstu. Aš atsinaujinu, aš atjaunėju kas dieną“.

VIRTIMAS KROKODILU

Paveikslas. Ant pilonų viršaus guli didelis krokodilas, iškėlęs žalią galvą.

Tekstas. Ištarmė apie virtimą krokodilu *(sebak)*.

---

[5] R. O. Faulknerio pateikta paskutiniųjų pastraipų versija visiškai skiriasi. Kituose *Mirusiųjų knygos* papirusuose ši drama turi įvairius tęsinius.

Sako Osiris-Ani, teisuolis: „Aš esu siaubų pritvinkęs krokodilas. Aš esu viską naikinantis dieviškasis krokodilas. Aš esu didžioji Kemui (Karčiųjų ežerų) žuvis. Aš esu Sekheme (Letopolyje) garbinamas viešpats, ir Osiris-Ani yra Sekheme garbinamas viešpats".

VIRTIMAS DIEVU PTAH

Paveikslas. Profiliu vaizduojama dievo Ptah figūra (balta mumija) stovi ant *maat* pjedestalo šventyklos kabinoje (kurios langelis atvertas), priešais aukų stalelį su nuliejimų indu ir lotoso žiedu laikydama karališkąjį *uas* skeptrą.

Tekstas. Ištarmė apie virtimą Ptah.

Sako Osiris-Ani: „Aš valgau duoną, aš geriu alų. Aš apsirengiu ir skrendu kaip sakalas, gagenu kaip žąsis. Aš nutupiu ant tako prie kapo kauburio didžiojo [Dievo] šventės dieną. Bjaurių atliekų aš nevalgau, mėšlo aš nekramtau. Tai, kuo bjaurisi mano *ka*, nepateks į mano kūną. Aš gyvenu remdamasis dievų ir spindulingųjų dvasių žinija. Aš gyvenu ir stiprėju jų duonos dėka. Aš stiprėju valgydamas ją po mano valdovės Hathor medžio lapija. Aš kraunu aukas – duoną Busiryje ir alų Heliopolyje. Aš apsijuosiu deivės Tait išaustu rūbu, aš pasikeliu ir galiu atsisėsti, kur tik širdis geidžia[1].

---

[1] R. O. Faulkneris (lygindamas įvairius papirusus) čia įžvelgia dialogą:
„Kuo būsi gyvas?" – klausia manęs dievai ir dvasios.
„Gyvensiu ir turėsiu galią duonos dėka".

Mano galva primena Ra galvą, aš surinkau save iš dalių kaip Atumas[2], kaip visą Žemę apimančios keturios Ra apylinkės (arba keturios Saulės kelio dalys, kurias reprezentuoja keturios Saulės hipostazės). Aš einu pirmyn. Mano liežuvis yra Ptah liežuvis, mano gerklė yra Hathor gerklė, o burna kartoja tėvo Atumo žodžius. Jis pažabojo Gebo žmoną (Nut) ir iš baimės visi prieš jį lenkia galvas[3]. Giesmės šlovina jo jėgą. Aš esu paskirtas Žemės gynėjo bei valdovo Gebo įpėdiniu [ir atitinkamai aprūpintas]. Gebas duoda man vandens ir pakelia į savo aukštumas. Heliopolio gyventojai prieš mane nulenkia galvas, nes aš esu jų jautis, esu stipresnis už valandos valdytoją. Aš lytiškai santykiauju [su moterimis] ir valdau milijonus metų".

VIRTIMAS ATUMO SIELA

Paveikslas. Ant pilonų viršų menančio pjedestalo priešais smilkalų indą išdidžiai žengia raguotas avinas.

Tekstas. Ištarmė apie virtimą Atumo *ba*.

„Kur tu ją valgysi?" – klausia manęs dievai ir dvasios.
„Aš turėsiu galią ir valgysiu po mano šeimininkės Hathor medžio šakomis, kuri aukojo duoną, alų ir grūdus Heliopolyje. Aš gausiu strėnų raištį iš Tayt rankų, gyvensiu ten, kur panorėsiu".

[2] R. O. Faulkneris: „Mano galva yra su Atumu susijungusio Ra galva".

[3] Prasmė neaiški. R. O. Faulkneris: „pakartojau Atumo kalbą savo tėvui, kuris sunaikino Gebo žmonos didybę, kurios galva buvo nukirsta sulig jo žodžiu". A. Šapošnikovas: „prieš Gebo žmoną jis panaudojo prievartą ir perskėlė šalia buvusiųjų galvas".

Sako Osiris-Ani, teisuolis: „Aš neisiu į pražūties namą, aš neišnyksiu, aš nesupūsiu. Aš esu iš Nut [įsčių] pasirodęs Ra, dieviškoji Siela, sukūrusi savo paties kūno narius. Aš atmetu blogį (*isefet*, arba *asfet*) ir į jį net nežiūriu, neburnoju prieš įstatymą ir tiesą (*maat*), bet joje gyvenu. Aš esu Hu (dieviškoji valdžia arba žodis), kuris savuoju *ba* vardu yra nesunaikinamas. Iš Nun gelmių aš pats save iškėliau Kheperos vardu. Aš pasirodžiau Ra pavidalu. Aš esu Šviesos Viešpats".

VIRTIMAS BENNU PAUKŠČIU

Paveikslas. Vaizduojamas garnį menantis paukštis Bennu – Heliopolio feniksas.

Tekstas. Apie virtimą Bennu paukščiu.

Sako Osiris-raštininkas Ani, teisuolis: „Aš atsirandu iš *paut* (pirminės dieviškosios substancijos). Aš pasirodau *(kheper)* Kheperos pavidalu. Aš išaugu augalų pavidalu ir esu paslėptas (*šeta*) vėžlio *(šeta)* pavidalu. Aš esu visų dievų sėkla (arba esmė). Aš esu keturių [pasaulio dalių] vakarykštė diena ir iš rytų pasirodę septyni urėjai (ugnies galią įkūnijančios karališkosios kobros)[1]. Aš esu didysis [Horas], savo kūnu nušviečiantis *hametet* būtybes, Setui prilygstantis dievas[2].

---

[1] R. O. Faulkneris: „Aš esu septintas iš septynių urėjų, kurie pasirodė vakaruose".

[2] R. O. Faulkneris: „prieš Setą stojantis dievas". Vienpusiškas Horo ir Seto antagonizmas yra Egipto Naujajai karalystei būdinga interpretaci-

Aš esu tarp jų (Horo ir Seto) stovintis Totas, kuris teisėjauja Sekhemo (Letopolio) valdytojo ir Annu (Heliopolio) sielų vardu. Aš esu tarp jų kylantis potvynis – aš ateinu ir esu karūnuojamas. Aš esu švytinti dvasia. Aš esu stiprus ir sudievintas tarp dievų. Aš esu Khonsu, kuriam visi paklūsta".

VIRTIMAS ŠENT PAUKŠČIU

Paveikslas. Vaizduojamas paukštis Šent – garnys, savo išvaizda analogiškas paukščiui Bennu, tik be galvą puošiančio dvigubo kuodo.

Tekstas. Apie virtimą Šent paukščiu.

Sako Osiris-raštininkas Ani: „Aš verčiu paklusti gyvulius, laikydamas peilį prie jų galvų, prie jų plaukų sruogų, [gyvulius, kurie aukojami] smaragdo laukų gyventojams, [dievams] senoliams ir švytinčioms dvasioms, kurios tiesą sakančiam, ramybės kupinam Osiriui-Ani nuskiria tinkamą laiką. Jis skerdžia Žemėje, ir aš skerdžiu Žemėje. Esu stiprus ir kylu aukštyn į Dangų, rituališkai apsivalęs. Dideliais žingsniais einu į savo miestą, keliauju į tylos žemę, pasiekiu Unnu[1].

---

ja, vaizduojanti Setą ne kaip būtiną darnios visumos komponentą, o kaip nekenčiamą absoliutų blogį, kurį iš dalies įkūnija svetimšalių, pavyzdžiui, persų, valdymas.

[1] Neaiški vieta. E. A. Wallis Budge: „kelyje į Sepu (?) aš įtvirtinau [tą, kuris yra] Unnu". R. O. Faulkneris arba verčia visiškai kitą tekstą, arba jį neatpažįstamai parafrazuoja.

Aš pastačiau dievus ant jų kelių, aš nušviečiau *(akhu)* altorių gyventojų šventyklas. Aš žinau Nut, aš žinau Tatuneną, aš žinau Tešert. Aš parsinešiau jų ragus. Aš žinau [visų magiškų būties transformacijų dievą] Heka, aš girdžiu jo žodžius. Aš esu rašikliu pažymėtas (arba rašmenimis parašytas) raudonas veršiukas (arba aukojimo blauzda, šlaunis). Sakys dievai, [mano žodžius] išgirdę: „Nuleiskime savo galvas (veidus, *hra)* ir tegul jis pas mus ateina, nešdamas šviesą".

Mano kūne *(khat)* – metų laikai. Tiesos į melą aš neiškeičiu kalbėdamas, tiesa ir įstatymu gyvenu kas dieną. Apgaubtas tamsos skraiste, plaukiu į Numirėliui skirtą šventę, kad apkabinčiau Žemę saugantį senąjį dievą, nes esu tiesą bylojantis Osiris-raštininkas Ani. Aš įžengiau[2] į žvaigždžių slaptavietes, atnešiau Osiriui šlovę ir nuraminau jo palydovų širdis. Nebijau nei siaubūnų, nei jų kraštų gyventojų. Žiūrėkite, aš esu pakylėtas savajame soste. Aš esu Nun. Neįveiks manęs nedorėlis. Aš esu Šu iš pirmapradės dieviškosios substancijos *(paut).* Mano *ba* yra dievas *(ba-a pu neter),* mano *ba* yra milijonus metų *(heh).* Aš pats sukūriau tamsą, nuskirdamas jai vietą Dangaus paribiuose, nes esu amžinybės *(džet)* valdytojas, pakylėtasis Nebu. Aš atjaunėju savo mieste, aš atjaunėju savo laukuose. Mano vardas – „Nenusileidžiantis". Mano vardas – „Nun Siela kūrėja, kurios sostas Neter-kherte". Nematomas mano lizdas, nepraskeltas mano kiaušinis. Esu Milijonų metų viešpats *(nuk neb heh),* Dangaus pakraščiuose susisukęs lizdą. Aš nusileidau į Gebo Žemę ir ištaisiau savo klaidas. Aš pamačiau savo tėvą Šautet viešpaties pavidalu.

---

[2] E. A. Wallis Budge: „aš neįžengiau".

Tuo tarpu Osirio (Ani) kūną Heliopolyje prižiūri tie, kurie su švytinčia dvasia Amenteto kapinyne..."

VIRTIMAS LOTOSU

Paveikslas. Iš stačiakampio tvenkinio kyla prasiskleidęs lotoso žiedas su kyšančia žmogaus galva. Žiedą iš abiejų pusių supa neišsiskleidę lotoso pumpurai.

Tekstas. Ištarmė apie virtimą lotosu (*sešeni*).

Sako Osiris-Ani: „Aš esu iš dieviškosios šviesos (*akh*) kylantis lotosas, Ra šnervių sargybinis, Hathor nosies sargybinis. Aš keliauju ir skubėdamas ieškau Horo. Aš esu iš [dangiškojo Ra] laukymės kylantis tyras [lotosas]".

VIRTIMAS TAMSYBĖSE ŠVIEČIANČIU DIEVU

Paveikslas. Sėdi statulą menantis dievas su Saulės disku ant galvos.

Tekstas. Ištarmė apie virtimą dievu, kuris šviečia tamsybėse (*sešep kekiu*).

Sako Osiris-raštininkas Ani, teisuolis: „Aš esu švytintis, šviesą spinduliuojantis Nun (pirminių vandenų arba visų dievų Tėvo) diržas, juosiantis jo krūtinę, jo dalis saugantis ir spinduliais skrodžiantis tamsą, taip pat suvienijantis dvi deives-palydoves (*rehti*), gyvenančias mano kūne (*khat*) magiškos didžių ištarmių galios dėka. Tegul su manimi Abido slė-

nyje susidūręs ir ten kritęs priešas daugiau nepakyla, kad aš būčiau ramus. Tačiau aš jį prisimenu, dievo Hu (valdžios arba žodžio) dėka valdydamas miestą, kuriame su juo susidūriau ir savo stiprybe įveikiau tamsą. Aš suteikiau pilnatvę Akiai [ir ją išgydžiau], kai ši buvo paliegusi, prieš prasidedant penkioliktosios dienos šventei. Aš išvariau Setą iš aukštutinio [Dangaus] namų, matant jį lydinčiam Senoliui. Viskuo aprūpinau Totą Mėnulio Namuose, prieš prasidedant penkioliktosios dienos šventei. Įsigijau *ureret* karūną ir tiesa [užliejo] mano kūną *(khat)*, [papuošė] savo [šventės] mėnesių smaragdais ir krištolu. Čia mano laukas (mano ūkis), kurį raižo žydros lazurito vagos. Aš esu tamsą nušviečianti *(sešep)* Moteris, aš atėjau, kad nušviesčiau tamsybes, kad visur pasklistų akinanti šviesa. Aš nušviečiau tamsybes ir išvijau blogio dvasias *(ašemi)*. Aš pagarbinau tuos, kurių vardai buvo paslėpti tamsoje. Aš padėjau atsistoti nusilpusiems raudotojams, kurių veidai buvo paslėpti, kad šie galėtų žvelgti į mane. Aš esu Moteris, apie kurią jūs neišgirsite nieko".

KAD ANTRĄ KARTĄ NENUMIRTUM

Paveikslas. Osiris-Ani ir Thuthu iškėlę rankas garbina ant pilonų viršaus sėdintį išminties dievą Totą paukščio ibio galva, laikantį gyvenimo simbolį *ankh*.

Tekstas. Ištarmė, neleidžianti antrą kartą numirti.

Sako Osiris-Ani, teisuolis: „Būki pasveikintas, Totai. Kas atsitiko Nut vaikams? Jie kariauja, jie kursto nesantaiką, jie sėja blogį, maištauja ir rengia žudynes. Jie neša nelaimes –

būdami stiprūs, skriaudžia už save silpnesnius (arba didybę paverčia menkyste).

O galingasis Totai, reikia įgyvendinti Atumo nutarimus, kad nematytum daugiau šių nedorybių ir nereikėtų piktintis, kad jie sumaišo savo metus ir grūsdamiesi supainioja mėnesius. Tavo atžvilgiu jie slapta elgiasi neteisingai[1]. Aš esu tavo rašymo paletė, Totai, ir aš duodu tau tavo rašalinę. Aš nesu iš tų, kurie slaptavietėse rezga niekšybes, ir nenoriu, kad man nutiktų kas nors bloga".

Sako Osiris-Ani: „Būki pasveikintas, Atumai. Į kokią dykumą aš atėjau? Nėra joje nei vandens, nei oro, tiktai neišmatuojama gelmė, tamsesnė už tamsiausią naktį, kurioje tenka klaidžioti".

[Atumas:] „Gyvenki joje ramia širdimi".

[Osiris-Ani:] „Tačiau nėra joje meilės džiaugsmų".

[Atumas:] „Vietoj vandens, oro ir meilės žaidimų aš tau duodu švytinčią dvasią, vietoj duonos ir alaus – ramybės kupiną širdį (*hetep ab*). Regėsi mano veidą ir aš neleisiu patirti nepritekliaus", – sako Atumas.

[Osiris-Ani:] „Tačiau kiekvienas dievas turi vietą Milijonų metų laive".

[Atumas:] „Tavo vieta dabar priklauso tavo sūnui Horui. Jis bus tarp didžiūnų. Jis valdys savo soste ir paveldės Ugnies ežero gyventojo sostą", – sako Atumas.

[Osiris-Ani:] „Padaryk, kad būčiau į jį panašus, kad ma-

---

[1] R. O. Faulkneris: „Parodyk didybę, Totai. Tu nepamatysi blogų dalykų ir tau neteks dėl jų kentėti. Sutrumpink jų metus, nukarpyk jų mėnesius, nes jie slapta kenkė tavo veiklai", – taip sako Atumas.. Kitaip negu kiti vertėjai, R. O. Faulkneris šį tekstą suvokia tarsi velionio (Osirio-Ani) ir Atumo dialogą. Mes jį taip pat pateikiame kaip dialogą.

no veidas matytų viešpaties Atumo veidą. Kiek tada aš gyvensiu?"

[Atumas:] „Tu gyvensi milijonų milijonus metų, tavo gyvenimas tęsis milijonus metų (*heh en heh aha en heh*). Paskui aš atšauksiu didžiūnus ir sunaikinsiu viską, ką esu padaręs. Žemė sugrįš į Nun gelmes, į savo pirmapradę būvą – pirminių vandenų bedugnę, iš kurių ji pasirodė. O man bus lemta pasilikti su Osiriu ir dar į kažką kita pavirsiu – į Gyvatę, kurios nei žmonės nežinos, nei dievai nematys. Aš aprūpinau Osirį geriau negu visus kitus dievus. Aš jam leidau valdyti dausas, o jo sūnus Horas – Ugnies saloje esančio sosto įpėdinis. Aš paruošiau jam vietą Milijonų metų laive. Horas tvirtai sėdi soste ir valdo savo turtus".

[Osiris-Ani:] „Tačiau kodėl Seto *ba* keliauja toliau negu visi kiti [Amenteto] dievai?"

[Atumas:] „Mano potvarkiu jo *ba* dabar sutramdyta ir tarnauja Saulės laive, kad gąsdintų [priešus] savo dieviškojo kūno nariais".

[Osiris-Ani sako Osiriui:] „O mano tėve, Osiri, padaryk man tą patį, ką tau padarė tavo tėvas Ra, – kad aš ilgai gyvenčiau Žemėje, kad mano sostas būtų tvirtas ir mano įpėdiniai būtų sveiki. Padaryk, kad mano kapas būtų žalias ir žvalūs draugai, kurie Žemėje. Kad mano priešų kaulus triuškintų deivė Skorpionė, nes aš esu tavo sūnus, Ra yra mano tėvas. Ir man suteik tą patį gyvenimą, stiprybę ir sveikatą, nes Horas tvirtai sėdi savo soste. Pakreipk mano gyvenimą tokia vaga, kad jis būtų vertas pagarbos"[2].

---

[2] Iš kitų papirusų fragmentų aiškėja, kad visas šis tekstas tėra didesnio teksto dalis, kuris turėjo būti skaitomas (arba vaidinamas) priešais Horo figūrą, padarytą iš žydro lazurito ir padėtą ant velionio kaklo.

Paveikslas. Osiris-Ani su žmona Thuthu stovi priešais gausiai maistu bei gėlėmis apkrautą aukojimų stalą ir, pamaldžiai iškėlę rankas, garbina kitame paveiksle vaizduojamą Osirį. Ši vinjetė analogiška Ani papiruso pradžios vinjetei, tačiau detalės skiriasi. Thuthu vienoje rankoje laiko sistrą, kitoje – *menat* simbolį, taip pat – lotoso ir papiruso žiedus.

Paveikslas. Šventykloje (altoriaus kabinoje) ant *maat* pjedestalo stovi Osiris – ornamentuota mumija žaliu veidu ir balta *hedžet* karūna, rankose laikydamas valdžios simbolius: skeptrą *uas*, spragilą *nekheka* ir *heka* krivulę. Ant jo kaklo – *menat* simbolis. Už Osirio stovi *ankh* simbolį laikanti Isidė, kuri reprezentuoja sostą. Priešais Osirį ant prasiskleidusio lotoso žiedo stovi keturios Horo vaikų figūrėlės. Kabinos viršų vainikuoja sakalo galva ir karališkosios kobros.

Tekstas. Ištarmė apie įžengimą į Dvigubos Tiesos *(Maati)* menę. Amenteto gyventojo Osirio pagarbinimas *(dua)*.

Sako Osiris-Ani, teisuolis: „Aš atėjau, aš priartėjau, kad matyčiau tavo grožybes. Mano iškeltos rankos garbina tave tiesos vardu. Aš priartėjau, aš atėjau į vietovę, kur neauga nei akacijos medis, nei kedras, kur dirva be žolės. Aš įžengiau į slėpinių būstą *(auset šeta)* ir kalbuosi su Setu. Pasitiko mane užtarėjas uždengtu veidu, rymantis virš paslėptų dalykų. Jis įėjo į Osirio namą, jis pamatė ten esančius slėpinius (*šeta*). Ten pilonų vietininkai švytinčių dvasių pavidalu".

Štai ką pasakė Anubis susirinkusiems iš abiejų pusių apie žmogų, atėjusį iš Ta-mera [šalies]:

„Jis žino mūsų kelius ir mūsų miestus. Be to, mane nuramino jo aukos. Jis kvepia taip, lyg būtų vienas iš mūsų. Jis man sako:

Aš esu Osiris-raštininkas Ani, teisuolis, ramybės kupinas teisuolis (*maakheru*, tiesą sakantis). Aš atėjau, priartėjau, norėdamas pamatyti didžiuosius dievus. Aš gyvas tų aukomis, kuriomis maitinasi jų antrininkai (*kau*). Aš lankiausi pas Sielą (arba Aviną, *ba*) – Busirio viešpatį, tapau Bennu paukščiu ir gavau kalbos dovaną. Aš [apsivaliau] upės vandenyse. Aš aukojau (deginau) dieviškuosius smilkalus. Aš keliavau prie akacijos medžio, priklausančio [dievų] vaikams. Aš lankiausi Abide esančiame Satet name (šventykloje). Aš paskandinau savo priešų laivą. Aš perplaukiau ežerą *nešem* laivu. Aš mačiau Kamuro *sahu* (dieviškuosius kūnus). Aš buvau Busiryje ir priverčiau save tylėti (arba nutilau). Aš pastačiau dievo atvaizdą (*sekhem*) ant kojų. Aš buvau *teptuf* name ir mačiau dievą – šventyklos gyventoją. Aš įžengiau į Osirio namą ir apsirengiau jo rūbais. Aš įžengiau į Restau ir mačiau ten paslėptus dalykus. Aš buvau paslėptas (palaidotas), bet radau išėjimą. Aš įžengiau į Nerutefą ir tenykščiais rūbais pridengiau savo nuogybę. Man buvo duotas moterų tepalas *anta* (tikriausiai mira) ir *šennu* milteliai, kuriais naudojasi žmonės. Setas iš tiesų man viską apie save papasakojo".

Aš pasakiau: „Sverkite viduje esančią mano širdį (arba tegul svarstyklės išsilygina, kaip mes to norime)".

Jo didenybė Anubis paklausė: „Ar tu žinai šių durų vardą, ar gali man jį pasakyti?"

Osiris-raštininkas Ani, teisuolis, ramybės kupinas teisuolis (*maakheru em hetep maakheru)* atsakė: „Šu nuveja šalin" (*Kher-sek Šu*) yra šių durų vardas".

Jo didenybė Anubis paklausė: „Ar tu žinai viršutinės ir apatinės durų sąvaros vardus?"

„Ant dviejų kojų stovintis *maat* viešpats" yra aukštutinės sąvaros vardas. „Stiprus valdovas, kuriam priklauso naminiai raguočiai" yra žemutinės sąvaros vardas".

„Gali eiti, nes tu žinai [jų vardus], Osiri-Ani, visiems Tėbų dievams skirtų aukojimų valdininke, tiesą sakantis, pagarbos vertas valdove"[1].

RITUALINĖ IŠPAŽINTIS DIEVAMS

Paveikslas. Milžiniška Dvigubos Tiesos salė vaizduojama kaip vertikaliomis bei horizontaliomis sekcijomis suskaidytas pailgas stačiakampis, kurį iš abiejų pusių uždaro laiptus menančios durys, o stogą puošia 42 kobros ir 42 *maat* plunksnos, išrikiuotos eile poromis. Pusė jų žvelgia viena kryptimi, pusė – kita, tuo tarpu viduryje vaizduojamas sėdintis amžinybės vandenų dievas Heh, reiškiantis „milijonus metų", vieną ranką laikantis virš Horo Akies, kitą – virš tvenkinio.

Didžioji Dvigubos Maat menės dalis padalinta vertikaliais stulpeliais. Kiekvieno stulpelio viršuje rašomas konkrečiam dievui skirtas pasveikinimas (kreipinys), viduryje vaizduojama jo figūra (kaip 42 horizontaliai išdėstytų figūrų eilės dėmuo), apačioje rašomas konkrečios ydos arba nuodėmės paneigimas. Dešinėje menės pusėje – keturių aukštų „ikonosta-

[1] Yra skirtingi šio teksto (125 skyriaus) variantai. R. O. Faulkneris verčia iš kito papiruso.

sas“, į kurį atsukti 42 dievų veidai. Tai atskiras sekcijas užimančios kompozicijos, žvelgiant iš viršaus į apačią. 1) Dvi sostuose sėdinčios deivės Maat, laikančios karališkuosius *uas* skeptrus ir gyvenimo simbolius *ankh*, o vietoj karūnų turinčios po plunksną. 2) Osiris-Ani garbina soste sėdintį Osirį su *atef* karūna ir valdžios simboliais – spragilu *nekheka* ir *heka* krivule. Tarp šių dviejų figūrų – stovas su apeiginiams nuliejimams skirtu indu ir išsiskleidusiu lotoso žiedu. 3) Anubis prie svarstyklių, kurių vienoje lėkštėje yra Osirio-Ani širdis, kitoje – *maat* simbolizuojanti plunksna. Šalia – pasirengusi praryti nuteistąjį pabaisa Ammit arba Amemit. 4) Ant pilonų viršų menančio pjedestalo priešais milžinišką *maat* plunksną sėdi Totas paukščio ibio galva su rašymo reikmenimis.

Tekstas. (Tarp kiekvieno konkretaus dievo pasveikinimo ir ydos paneigimo tekste nupiešta šio dievo figūra)[1].

---

[1] Egiptologai šį ritualinį Osiriui tapataus velionio kreipimąsi į 42 dievus (atitinkančius Egipto apylinkių, arba nomų, skaičių, t. y. visą žemiškąjį kosmosą, kuris kartoja dieviškojo kosmoso struktūrą ir iš dalies yra jam tapatus) vadina „neigiama išpažintimi“. Esama daug skirtingų šios „išpažinties“ variantų, kuriuose dievams išsakomos skirtingos nusikaltimų rūšys arba teiginiai dėstomi skirtinga tvarka. Nomų dievų vardus-epitetus ir vietoves dažnai sunku identifikuoti bei tinkamai išversti. Be to, kai kurių nomų pavadinimai neretai pakartojami. Dėstomų dorybių sąrašas sudaro idealią archetipinę Osirio esybės pilnatvę, o ne kažkokią realią individo „išpažintį“. Todėl svarbiausia yra ritualinė struktūra – būtent 42 kreipiniai, išryškinantys atitinkamas kokybes ir juos grindžiančius dieviškuosius principus. Po kiekvieno tvirtinimo tarsi įžengiama į dieviškųjų vardų bei teiginių sukurtą (arba patvirtintą) tiesos „lauką“, pranokstantį atskirą individą. Kituose *Mirusiųjų knygos* papirusuose esama ir daugiau Maati salėje vykstančiam teismui skirtų tekstų.

1) Būki pasveikintas, iš Annu (Heliopolio) atėjęs Plačiažingsni; aš blogai nesielgiau.

2) Būki pasveikintas, iš Kherabos atėjęs Liepsnų apkabintasis (*hept sešet*); aš nebuvau plėšikas.

3) Būki pasveikintas, iš Khemennu (Hermopolio) atėjęs Uoslę turintis [šnipinėtojau]; aš nevogiau.

4) Būki pasveikintas, iš Kerneto atėjęs Šešėlių rijike; aš žmonių nežudžiau.

5) Būki pasveikintas, iš Restau atėjęs Pavojaus [skelbėjau]; aš neėmiau aukojimui skirtų grūdų.

6) Būki pasveikintas, iš Dangaus atėjęs Dvigubas Liūte; aš nemažinau atnašavimų.

7) Būki pasveikintas, iš Sauto (Likopolio) atėjęs Ugniaaki; aš neliečiau dievo daiktų.

8) Būki pasveikinta, ateinanti ir išeinanti (arba atbulomis einanti) Ugnie; aš nemelavau.

9) Būki pasveikintas, iš Suten-heneno (Herakleopolio) atėjęs Kaulų laužytojau; aš nenešiau maisto šalin.

10) Būki pasveikintas, iš Het-Ptah-ka (Memfio) atėjęs Liepsnašaudy (arba Žalialiepsni); aš nieko neužgavau.

11) Būki pasveikintas, iš Amenteto (Vakarų) atėjęs Urvo gyventojau; aš nebuvau paleistuvis.

12) Būki pasveikintas, iš savo rūsio atėjęs Išvirkščiaveidi; aš nieko nepravirkdžiau.

13) Būki pasveikintas, iš slaptavietės atėjęs Basti; aš nevalgiau savo širdies (nebuvau apgavikas).

14) Būki pasveikintas, iš tamsybių atėjęs Ugniakoji; aš niekam nenusižengiau.

15) Būki pasveikintas, iš skerdyklos atėjęs Kraugery (Kraujo gerėjau); aš nieko neapgaudinėjau.

16) Būki pasveikintas, iš Mabeto atėjęs Vidurių ėdike; aš neapleidau ariamos žemės.

17) Būki pasveikintas, iš Maati atėjęs *maat* valdove; aš nieko slapta nepasiklausiau.

18) Būki pasveikintas, iš Basto (*Per-bast*, arba Bubasčio) atėjęs Atbulas keleivi; aš nieko nešmeižiau.

19) Būki pasveikintas iš Annu (Heliopolio) atėjęs Išblyškėli; aš nepykau be priežasties.

20) Būki pasveikintas, iš Andi atėjęs Padvigubintas blogi; aš svetimo vyro žmonos neišniekinau.

21) Būki pasveikinta, iš kankinimų kameros atėjusi Dvigalve gyvate (*Uaamemti)*; aš svetimo vyro žmonos neišniekinau.

22) Būki pasveikintas, iš Mino namo (Panopolio) atėjęs Regintis kas tau atnešta; aš pats savęs nesuteršiau.

23) Būki pasveikintas, iš Imau *(Imad, Amemt, Amentet*?) atėjęs Didžiavyri; aš niekam negrasinau.

24) Būki pasveikintas, iš Kesiu *(Ksois*) atėjęs Griovėjau; aš nesulaužiau įstatymo.

25) Būki pasveikintas, iš Urito atėjęs Sešet Kheru; aš nebuvau įsiutęs.

26) Būki pasveikintas, iš Uabo atėjęs Jaunuoli; aš nebuvau kurčias tiesos žodžiams.

27) Būki pasveikintas, iš Kenemeto (Tamsybių) atėjęs Kenemti; aš nepiktžodžiavau (arba nieko neįžeidžiau).

28) Būki pasveikintas, iš Sau (Saiso) atėjęs Aukų nešėjau; aš vengiau prievartos.

29) Būki pasveikintas, iš Unaseto atėjęs Sera Kheru; aš nekurščiau vaidų.

30) Būki pasveikintas, iš Netfeto atėjęs Veidų valdove; aš nedariau skubotų sprendimų (nebuvau nekantrus).

Ritualinė išpažintis Dvigubos Tiesos menėje

31) Būki pasveikintas, iš Uteno atėjęs Sekheriu; aš nesikišau į svetimus reikalus.

32) Būki pasveikintas, iš Sauti (Saiso) atėjęs Dviragi valdove; aš nešnekėjau be saiko (nestūmiau žodžio ant žodžio).

33) Būki pasveikintas, iš Het-Ptah-ka (Memfio) atėjęs Nefertumai; aš niekam nekenkiau.

34) Būki pasveikintas, iš Busirio atėjęs Temsepai (Savalaiki Atumai); aš nenaudojau kerų prieš valdovą.

35) Būki pasveikintas, iš Tebu atėjęs Savalaiki (Darantis tai, ką širdis liepia); aš neužtvėriau kelio vandeniui.

36) Būki pasveikintas, iš Nun atėjęs Sistro nešėjau; aš niekada nekėliau balso.

37) Būki pasveikintas, iš Sau (Saiso) atėjęs Žmonijos aprūpintojau; aš niekada neburnojau prieš Dievą.

38) Būki pasveikintas, iš savo urvo atėjęs Gėrybių davėjau (*Neheb-ka*); aš nieko nesisavinau (arba nelaikiau savęs pranašesniu už kitus).

39) Būki pasveikintas, iš savo urvo atėjęs Grožio davėjau (*Neheb-nefert*); atnašaudamas aš dievų neapgaudinėjau.

40) Būki pasveikintas, iš savo šventyklos atėjęs Iškeltagalvi; aš nevogiau *akhu* (švytinčioms dvasioms) skirtų aukų (arba duonos, *khenf*).

41) Būki pasveikintas, iš Maati atėjęs Tiesiantis savo ranką, aš neatėmiau iš vaiko duonos kąsnio; aš neįžeidžiau savo miesto dievo.

42) Būki pasveikintas, iš Ežero žemės (Fajumo) atėjęs Baltadanti; aš nesikėsinau į dieviškuosius gyvulius.

Šioje ritinėlio atkarpoje Ani papirusas padalintas į keturias horizontalias juostas, kurias kerta vertikalūs stulpeliai. Kiekviename stulpelyje iš viršaus į apačią 1) užrašoma Osirio kūno dalis (pvz., plaukai), 2) kartojama frazė *en Ausar an Ani maakheru* – „Osirio-raštininko Ani, teisuolio", 3) įrašomas dievo (su kurio plaukais arba kita kūno dalimi Osiris-Ani tapatina savo plaukus arba kitą kūno dalį) vardas, 4) piešiamas dievo atvaizdas. Vertime šių dalių dėstymas keičiasi. Pats tekstas tėra ištrauka iš daug ilgesnio skyriaus, vadinamo *Ištarme, kaip nuvyti šalin žudiką Suten-henene.*

1 paveikslas. Pirminius transcendencijos vandenis reiškiantis Dievas Nun, sėdinčio žmogaus pavidalu. Tai visų dievų Tėvas, aukščiausiasis nepažinus pradmuo.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani plaukai yra Nun plaukai[1].

2 paveikslas. Dievas Ra sakalo galva, ant kurios – Saulės diskas.

Tekstas. Osirio-raštininko Ani veidas yra Ra veidas.

3 paveikslas. Deivė Hathor su ragais, tarp kurių – Saulės diskas.

---

[1] Kiekvieno sakinio paskutinis žodis (šiuo atveju *šen* – „plaukai") kartojamas dėl aiškumo, nors papiruso tekste jo nėra. Todėl galima ir tokia interpretacija: „Osirio-Ani plaukai yra Nun" arba „Osirio-Ani kojų kaulai yra gyvieji urėjai" ir pan.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani akys yra Hathor akys.

4 paveikslas. Dievas Upuatas – kelių atvėrėjas – šakalo pavidalu.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani ausys yra Upuato ausys.

5 Paveikslas. Dievas Anubis šakalo galva.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani lūpos yra Anubio lūpos.

6 Paveikslas. Deivė Serket skorpiono pavidalu, su amžinybės simboliu *šen* ir gyvenimo simboliu *ankh.*

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani dantys yra Serket dantys.

7 paveikslas. Deivė Isidė.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani kaklas (arba skruostai, *nehedu*) yra Isidės kaklas.

8 paveikslas. Dievas Ba (Avinas arba Siela) avino galva su urėjumi – karališkąja kobra tarp ragų.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani rankos yra Ba, Busirio viešpaties, rankos.

9 paveikslas. Deivė Uadžet gyvatės pavidalu.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani petys (arba kaklas, *nehebt*) yra Uadžet petys.

10 paveikslas. Rankas iškėlusi giesmių ir muzikos deivė Mert, stovinti ant auksą reiškiančio simbolio ir laikanti žolynų puokštę.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani gerklė yra Mert gerklė.

11 paveikslas. Deivė Neith žmogaus pavidalu.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani krūtinė yra Saiso valdovės krūtinė.

12 paveikslas. Dievas Setas žmogaus pavidalu.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani stuburas yra Seto stuburas.

13 paveikslas. Dievas, savo išvaizda menantis Nun figūrą.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani krūtinės ląsta (arba raumenys) yra Kherabos (arba Kherahos – vietovės šalia Heliopolio) viešpačių.

14 paveikslas. Dievas, savo išvaizda menantis prieš tai vaizduotąjį, tačiau ne baltu, bet žaliu kūnu.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani mėsa yra Baisiojo Stipruolio (*Aa Šefit*) mėsa.

15 paveikslas. Deivė Sekhmet liūto galva, ant kurios – Saulės diskas.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani pilvas (arba nugara, *khat aat*) yra Sekhmet pilvas.

16 paveikslas. Horo Akis ant pilonų.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani sėdmenys yra Horo Akies sėdmenys.

17 paveikslas. Dievas Osiris su *atef* karūna, laikantis du skeptrus – *nekheka* spragilą ir *heka* krivulę.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani falas yra Osirio falas.

18 paveikslas. Deivė Nut (Dangus).

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani šlaunys yra Nut šlaunys.

19 paveikslas. Dievas Ptah.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani kojų pėdos yra Ptah kojų pėdos.

20 paveikslas. Sah žvaigždė (Orionas – Osirio dangiškasis archetipas).

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani pirštai yra *Sah* pirštai.

21 paveikslas. Trys karališkosios kobros – urėjai.

Tekstas. Teisuolio Osirio-Ani kojų kaulai yra gyvųjų urėjų (*aru ankh*) kojų kaulai.

KREIPIMASIS Į RA LAIVO PRIEKYJE SĖDINČIUS AUKSINIUS PAVIANUS

Paveikslas. Ugnies ežeras vaizduojamas kaip horizontalus stačiakampis, iš visų keturių pusių paženklintas ugnies simboliais. Kampuose sėdi keturi pavianai. Tekančią saulę riksmais sveikinantys pavianai, egiptiečių manymu, yra „rytiniai *bau*", anapusinės būtybės, kurios tik auštant pasirodo pavianų pavidalu, kad rituališkai pasveikintų Ra. Šakalai yra „vakariniai *bau*". Šį mandalą menantį motyvą su Ugnies ežeru ir pavianais Ani papiruse lydi su juo nesusijusi pastaba, todėl apačioje pateikiame trūkstamą tekstą (126 Lepsius) iš Nu papiruso (apie 1650 m. pr. Kr.).

Pastaba. Teisuolis Osiris-Ani, apsivyniojęs [baltu lininiu]

rūbu, su baltais sandalais, išteptas kvapiuoju *anta* tepalu (mira). Jam aukojamas jautis, žolynai, smilkalai (*neter sentra*, veikiausiai ladanas), antys, atnašavimų gėlės (*hetepi*), alus ir bandelės.

Žiūrėk, tu privalai aukojimų stalo atvaizdą *(sem hetepet)* nutapyti (arba užrašyti, *an*) aiškiomis (ryškiomis) spalvomis ant švarios plokštės ir užkasti šią plokštę lauke, kurio nemindžiojo kiaulės. Jeigu ant plokštės bus užrašytas šis [tekstas], jis prisikels ir jo vaikų vaikai klestės, kaip klesti Ra, – be pabaigos. Patirs jis karaliaus širdies malonę tarp didikų ir bus jam duota bandelių, vandens iš indų ir mėsos nuo didžiojo Dievo altorių. Nebus jis nuvytas nuo jokių Amenteto vartų, keliaus kartu su karaliais ir bus tarp Osirio sekėjų šalia Unefero nuolatos ir per amžius (milijonus metų, *heh en sep*).

Tekstas. „Būkite pasveikinti, Ra laivo priekyje sėdintys keturi pavianai (*anmu*). Jūs skelbiate tiesą Visų viešpačiui, kuris mano silpnumą lemia ir suteikia man stiprybę, kuris nuramina dievus savo burnos liepsna, kuris dievams duoda (arba skiria) dieviškąsias aukas, pomirtiniu maistu aprūpina švytinčias dvasias, kuris gyvena tiesa, niekada neapgauna ir nekenčia blogio (*isefet* arba *asfet)*. Sunaikinkite manyje esančią nedorybę, ištaisykite mano ydas, [išgydykite] mano žemiškas žaizdas[1], sunaikinkite visą manyje esantį blogį, kad jums nebeliktų jokių kliūčių. Leiskite man pereiti kapo menę, įžengti į Restau ir įeiti per slaptąsias

[1] Arba: ydas, kurios žemėje vertos žaizdų, t. y. kūniškos bausmės.

Amenteto duris, kad man būtų aukojamos bandelės *šens* ir *pasen* (arba *persen*) bei visi švytinčioms dvasioms skirti dalykai. Leiskite man įeiti ir išeiti iš Restau".

[Keturi dieviškieji pavianai atsako:] „Ateik, nes mes sunaikinome tavo nedorybę, ištaisėme tavo ydas, kurios Žemėje vertos bausmės, mes sunaikinome visą tavo žemiškąjį blogį. Įženk į Restau, pereik slaptuosius Amenteto vartus ir tau bus duota *šens* bandelių, alaus ir *pasen* (arba *persen*) bandelių. Tu galėsi įeiti ir išeiti kada panorėsi, panašiai kaip tos dvasios, kurios kas dieną pašauktos susirenka horizonte".

AUKSINIS OSIRIO STULPAS

Paveikslas. Osirio prisikėlimą bei tvirtumą simbolizuojantis *džed* stulpas, kuris taip pat vaizduoja visą visatą – keturias dangaus skliautą remiančias kolonas.

Tekstas. Ištarmė apie auksinį *džed* stulpą

Sako Osiris-Ani, teisuolis: „Tu pasikeli, nurimusi širdie, tu sau švieti, nurimusi širdie. Būki šalia manęs. Aš ateinu ir atnešu tau auksinį *džed* stulpą, kad tu jame būtum laiminga"[1].

---

[1] Esama skirtingų ir ilgesnių šios ritualinės maldos variantų su paaiškinimais, kad minėtoji ištarmė sakoma ant mumijos kaklo (arba saulės rezginio srityje, lygiagrečiai stuburui) padėjus auksinį *džed* stulpą (figūrėlę arba atvaizdą) su stovu, padarytu iš sikamoros medžio. Maldos žodžius ir jų prasmę žinantis velionis taps tobulu dausose, jam bus

ISIDĖS AMULETAS IŠ RAUDONOJO AKMENS

Paveikslas. Isidės simbolis *tet*, veikiausiai vaizduojantis įsčias, tyrinėtojų vadinamas Isidės „sagtimi" arba „mazgu". Skirtas gyvųjų bei mirusiųjų maginei apsaugai.

Tekstas. Ištarmė apie [simbolį] *tet* iš [raudonojo] karneolio (arba jaspio, *akhenem)*.

Sako Osiris-Ani, teisuolis: „Isidės kraujas, Isidės kerai (*hekau*, arba užkeikimai), Isidės jėga saugo šį didžiūną, nuveja šalin visus piktadarius"[1].

ŠIRDIS IŠ ŽALIOJO AKMENS

Paveikslas. Vaizduojama indą menanti širdis.

Tekstas. Ištarmė apie širdį iš *seher* (arba *sehret)* akmens[2].

---

atverti visi vartai ir duota maisto (bandelių, alaus, mėsos) ant Ra altoriaus. Visi jo priešai bus įveikti per amžius.

[1] Nu papiruse yra paaiškinimas, kad iš raudonojo akmens padarytą *tet* simbolį reikia numazgoti kvapiuoju *ankham* gėlių vandeniu, įdėti į deivei Hathor skirto sikamoros medžio apvadus ir, uždėjus ant mumijos kaklo (arba korpuso), skaityti užkeikimą. Jo dėka Isidės galia apsaugos visas kūno dalis ir Horas galės džiūgauti. Šį tekstą žinantis velionis taps Osirio Unefero sekėju, jam bus atverti visi vartai ir duotas kviečių bei miežių pasėlių ūkis *Sekhet-aaru* – dausų Nendrynuose. Jo vardas bus tariamas tarp dievų – dausose derlių renkančių Horo sekėjų – vardų.

[2] Širdies (*ab*) amuletas daromas iš žaliojo akmens. Jį į mumiją įdeda Anubio kaukę dėvintis *sem* žynys, kad širdis nepaliktų sielos. Kartais šiai širdžiai suteikiamas skarabėjo pavidalas, ant kurio išraižomas tekstas (esama įvairių jo variantų).

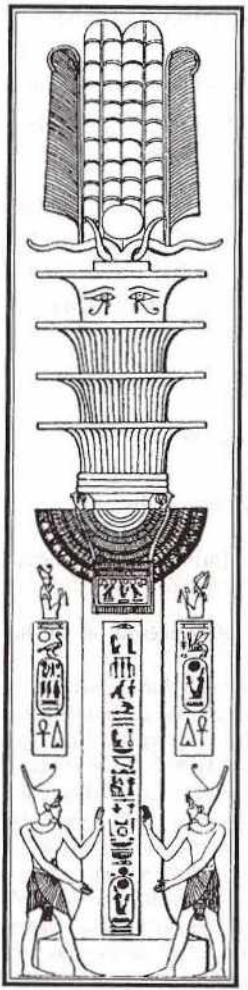

Kairėje: *džed* stulpas su karūna. Dešinėje: širdies pavidalo amuletas iš žaliojo akmens, kuriame išraižyti žodžiai iš *Mirusiųjų knygos*

Sako Osiris-Ani, teisuolis: „Aš esu paukštis Bennu, Ra siela (*ba*), dievų vedlys Duate, kada jie išeina. Jų *bau* Žemėje atlieka viską, ko trokšta jų *kau*, ir Osirio-Ani *ba* eina įgyvendinti savo *ka* troškimų".

OSIRIO GALVOS RAMSTIS

Paveikslas. Vaizduojamas *urš* (arba *ursu)* amuletas – stovas galvai arba pagalvei pasidėti, turintis maginės apsaugos galią[1].

Tekstas. Ištarmė apie Osirio galvos ramstį (*urš).*

Sako teisuolis Osiris-Ani, siekdamas atitolinti nelaimes nuo mirusio Osirio kūno: „Iškelki savo galvą horizonte. Aš suvienijau tave tiesos žodžiais. Ptah sutriuškino savo ir tavo priešus. Krito tavo priešai ir daugiau jie nepakils, Osiri".

DIEVAI UŽTIKRINA OSIRIUI APSAUGĄ

Paveikslas. Papiruso plokštuma (tarsi mumijos menės planas) padalinta į 15 langelių – tris eiles po penkis kvadratus, kurie užpildyti rašmenimis ir piešiniais. Centriniame langelyje vaizduojama po baldakimu ant liūto pavidalo suolo gulinti Osirio-Ani mumija, virš kurios palinkęs balzamavimo darbus prižiūrintis Anubis šakalo galva. Nebseni papiruse šį paveikslą

[1] Šis amuletas dažnai daromas iš Seto medžiagų, pavyzdžiui, geležies, tačiau buityje naudojami mediniai *urš* ramsčiai.

lydi tekstas, teigiantis, kad balzamavimo kambariuose gyvenantis Anubis, šventojo namo viršininkas, deda savo rankas ant gyvenimo viešpaties (mumijos) ir sako: „Būki pasveikintas, gražuoli viešpatie. Tu matei Saulės Akį, tave suvystė Ptah-Sokaras, tave suvienijo (arba iš atskirų dalių sudėjo į visumą) Anubis, Šu tau davė kvėpavimą. Tavo dešinė Akis yra *sektet* laivas, tavo kairė Akis yra *atet* laivas" ir t. t.

Centrinio kvadrato atžvilgiu piešiniai išdėstyti taip: dešiniajame langelyje tarp rašmenų klūpo Isidė, kairiajame – Neftidė. Viršutiniame vaizduojamas *džed* stulpas, apatiniame – ant pilonų viršaus gulintis šakalas (Upuatas arba Anubis) su įvairiais simboliniais atributais. Tarpiniuose langeliuose vaizduojami keturi Horo sūnūs: Amsetas, Haapis, Duamutefas ir Kebehsenufas. Šie devyni langeliai jau sudaro „magiškąjį kvadratą" menančią struktūrą, kurią papildo trys langeliai dešinėje ir trys kairėje. Juose iš viršaus į apačią vaizduojama: 1) ant baltų pilonų stovintis ir į dešinę žvelgiantis paukštis žmogaus galva (*ba*), pakelta ranka sveikinantis besileidžiančią Saulę; 2) iš taurės kylantis stilizuotas ugnies liežuvis; 3) baltą mumiją menanti magiškojo pagalbininko *ušebti,* arba *šebti,* figūra. Kitoje pusėje: 1) ant baltų pilonų stovintis ir į kairę žvelgiantis paukštis, sveikinantis tekančią Saulę; 2) stilizuotas liepsnos liežuvis; 3) magiškojo pagalbininko figūra.

Tekstas. [Isidė:] „Aš atėjau tave apsaugoti. Aš įkvėpiau orą į tavo šnerves ir šiaurės vėją, kuris kyla iš Atumo, [įkvėpiau] į tavo nosį. Aš išgydžiau tavo kvėpavimo kanalus ir padariau tave panašų į dievą. Tavo priešai guli sutriuškinti prie tavo sandalais apautų kojų. Tiesos žodžiais pasieki pergalę Danguje, nes esi galiūnas tarp dievų".

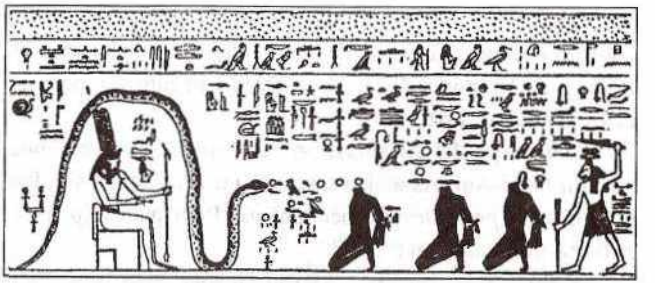

Osirį juosianti gyvatė Mehen nupučia nedorėlių galvas

[Neftidė] Sako teisuoliui Osiriui-Ani Neftidė: „Vaikštau aplink tave ratu, mano broli Osiri, kad galėčiau apginti tave. Mano galia bus šalia ir saugos tave per amžius. Ra išgirdo tavo raudojimą, ir dievai tau skyrė pergalę (arba veiksmingus tiesos žodžius). Tu pakilai ir atitaisei, kas buvo tau padaryta. Ptah parbloškė tavo priešus, nes esi Hathor sūnus Horas (*Heru sa Het-Her*)“[1].

[Isidės ugnis:] „Aš saugau tave šia liepsna ir genu priešus iš kapinių slėnio, aš nuvalau smėlį nuo tavo kojų. Aš apkabinu teisuolį Osirį-Ani, kupiną ramybės ir teisingumo“[2].

[Neftidės ugnis:] „Aš atėjau skaidyti, bet pati esu nesuskaidyta ir tavęs neleisiu suskaidyti. Aš atėjau naikinti, bet tavęs neleisiu sunaikinti, nes aš tave saugau“.

---

[1] Kadangi Ani papiruse ši vieta pažeista, tekstas atkurtas remiantis kitais panašiais variantais.

[2] Pažeistas tekstas. Kitas papirusas pateikia tokią versiją: „Aš kartu su smėliu apjuosiu paslėptą kapą ir nuveju iš ten piktadarį. Aš nušviečiu kapo slėnį, užlieju jį šviesa, keliauju ir saugau [Osirį]“.

[*Džed* stulpas:] „Aš greitai atėjau ir nukreipiau atgalios žingsnius dievo, kurio veidas paslėptas. Aš nušviečiau jo šventyklą. Aš stoviu šalia dievo Dželo nelaimėms pasibaigus. Aš saugau tave, Osiri".

[Amsetas] Sako Amsetas: „Aš esu Amsetas, tavo sūnus, teisuoli Osiri-Ani. Aš atėjau tave apginti ir aš padarysiu, kad tavo būstas *(per)* klestėtų per amžius. Ptah man taip liepė, pats Ra man taip įsakė".

[Haapis] Sako Haapis: „Aš esu Haapis, tavo sūnus, teisuoli Osiri-Ani. Aš atėjau tave apginti. Aš sujungiau tavo galvą su visais kitais kūno nariais, nukirtau tavo priešus. Aš atidaviau tau tavo galvą visiems laikams, visiems laikams".

[Duamutefas] Sako Duamutefas: „Aš esu tave mylintis sūnus Horas. Aš atėjau atkeršyti už tave, mano tėve Osiri, atkeršyti tam, kuris tave nuskriaudė. Aš sutriuškinau jį prie tavo kojų visiems laikams, visiems laikams, visiems amžiams, teisuoli Osiri-Ani, kuris esi ramybės pilnas".

[Kebehsenufas] Sako Kebehsenufas: „Aš esu tavo sūnus, teisuoli Osiri-Ani. Aš atėjau tave apginti. Aš surinkau tavo kaulus ir sujungiau tavo kūno narius. Aš atnešiau tavo širdį ir įkėliau į tavo kūno sostą. Aš pasirūpinsiu, kad tavo namas klestėtų, nes tu gyvensi per amžius"[3].

[*Ba* paukštis sveikina tekančią Saulę:] Ra pagarbinimas *(dua)*, kai šis pakyla rytų padangėje. [Garbina] teisuolis Osiris-Ani.

[*Ba* paukštis sveikina besileidžiančią saulę:] Ra pagarbinimas, kai šis leidžiasi vakarų padangėje. Sako teisuolis Osi-

[3] Du paskutiniai sakiniai atkurti remiantis kitu papirusu.

ris-Ani, kupinas ramybės Neter-kherte: „Aš esu tobula siela (*ba aker*)".

[Osiris-Ani] Sako teisuolis Osiris-Ani: „Aš esu tobula siela dieviškajame Kiaušinyje, kuris yra žuvies *abtu* viduriuose. Aš esu didysis Katinas, gyvenantis tiesos soste, iš kurio pakyla Šu".

[Osiris-Ani kreipiasi į *ušebti*, arba magiškąjį padėjėją] Sako prievaizdas Osiris-Ani, teisuolis: „Sveikas, pagalbininke *ušebti*. Jeigu Osiriui [Ani] bus pavesta ką nors dirbti Neter-kherte, tebūnie viskas už jį padaryta, nesvarbu, ar reikėtų laukus arti, ar kanalus pripildyti vandeniu (valyti), ar gabenti smėlį iš rytų į vakarus".

[*Ušebti*:] „Aš viską padarysiu. Pašauktas iš tiesų pasirodysiu"[4].

ATĖJIMAS Į RAMYBĖS LAUKUS

Paveikslas. Raštininkas Osiris-Ani ir Thuthu, pasiruošę įžengti į Ramybės laukus, stovi priešais išpuoštą aukų altorių, kurį juosia vainikas. Pamaldžiai iškėlę rankas, jie neša dideles papirusų ir mėlynų lotoso žiedų puokštes.

Tekstas. Čia prasideda *Sekhet-hetepu* ištarmės, taip pat ištarmės apie išėjimą į dieną, apie įėjimą į Neter-khertą ir

---

[4] Šis motyvas išliko arabų literatūroje bei folklore, kur *ušebti* funkciją atlieka džinas – butelyje arba lempoje tūnantis „genijus". Tam tikru požiūriu, *ušebti* yra vizualizuotos ir medžiaginiu pavidalu vaizduojamos sielos galios – jos pagalbiniai „veikimo" aspektai, kurie skiriasi nuo pirmapradės esmės.

išėjimą iš jo, apie atvykimą į *Sekhet-aaru* ir apie ramybės kupiną buvimą didžiajame mieste pas vėjų valdovę[1].

„Kad galią turėčiau ir būčiau stiprus ten (dausų pasaulyje), kad galėčiau ten arti. Kad galėčiau ten nuimti derlių, valgyti ir gerti, mylėtis ir pradėti palikuonis. Kad galėčiau ten daryti viską, kas daroma Žemėje".

Sako Osiris-Ani, teisuolis: „Setas nunešė Horą, kad šis pamatytų Sekhet-hetepo dvarą, ir paleido vėjus tą dieną virš Kiaušinyje slypinčios dieviškosios *ba*. Jis išlaisvino vidinę Horo kūno dalį iš Akero [dievų nelaisvės]. Žiūrėkite, aš plaukiu didžiuoju laivu per Ramybės ežerą (*Še Hetep*)[2], ir aš jį vainikuoju Šu namuose, žvaigždžių namuose. Jo žvaigždėtasis būstas sugrąžina jaunystę, sugrąžina jaunystę, todėl plaukiu jo ežeru, kad pasiekčiau jo miestus, kad priartėčiau prie Hetepo[3]. Žiūrėkite, aš įsikūriau jo apylinkėse (dangiškojo Egipto namuose arba valandas nurodančiuose žvaigždynuose). Jis perėjo savo senų sekėjų (*šemsu*), pirmapradžių dievų (*paut neteru*) apgyventą vietovę *meht* (arba palydėjo jų širdis). Jis sutaikė dieviškuosius Kovotojus (Horą ir Setą) – du gyvenimo sargybinius. Jis gražiai pasielgė sukrovęs auką, nes šitaip jis nuramino Kovotojus, kurie vaidijosi dėl bendro turto. Jis nukirpo Kovotojų plaukų sruogas, nutildė įsismarkavusius jų vaikus, išgydė jų sielas.

Aš visa tai valdau, aš visa tai žinau. Aš plaukiu jų (Ramybės laukų, *Sekhet-hetep*) vandenimis, kad pasiekčiau jų

---

[1] Miestas *(nut)* yra moteriškos giminės, todėl galima ir tokia prasmė: „mieste, kuris yra (arba vadinasi) Vėjų valdovė".

[2] Ši frazė įterpta iš Nebseni papiruso.

[3] Šis sakinys paimtas iš Nebseni papiruso.

miestus. Aš galiu kalbėti, man suteikta dvasinė šviesa. Kitos dvasios (*akhu*) neturės man galios, neturės man galios, nes aš esu viskuo aprūpintas Ramybės laukuose.

Darysi ten ką panorėsi".

RAMYBĖS LAUKŲ ŽEMĖLAPIS

Paveikslas. *Sekhet-hetep*, arba *Sekhet-hetepet*, t. y. Ramybės laukai, arba Atnašavimo laukai (šios dvi prasmės viena kitą papildo) vaizduojami kaip vandens kanalų juosiami keturi pailgi stačiakampiai registrai, dėstomi iš viršaus į apačią. Juose regime štai ką:

1. Dievų raštininkas Totas paukščio ibio galva, laikantis rašymo reikmenis, supažindina Osirį-Ani su minėta dausų vietove. Tuo tarpu Osiris-Ani su savo *ka* (arba šešėliu, *khaibit*, kuris vaizduojamas iš paskos sekančiu antrininku) garbina tris priešais sėdinčius dievus. Šie dievai (vienas iš jų – kiškio galva, kitas – gyvatės galva, trečias – jaučio galva) vadinami *pauti* – „dievų būriu", arba „dievų virtine".

Osiris-Ani irkluoja laivą, sėdėdamas priešais maistu ir žalumynais apkrautą aukų stalelį, arba padėklą.

Osiris-Ani ištiesęs ranką kreipiasi į sakalą, kuris tupi ant pilonų viršaus, atsukęs jam nugarą, tačiau žvelgia į mumijos pavidalo dievą, stovintį priešais ritualinį stalelį, arba altorių, su nuliejimui skirtu indu bei lotoso žiedu. Šalia dievo mumijos – keturi ovalai (kurie Nebseni papiruse turi savo vardus) bei užrašas: „Ramybės laukuose gali kvėpuoti (turi oro šnervėms)".

2. Osiris-Ani su pjautuvu pjauna javus. Šalia užrašas: „Osiris nuima derlių“ (*asekh Ausar*).

Osiris-Ani užsimojęs rykšte gena jaučius.

Osiris-Ani garbina šventąjį paukštį Bennu (Heliopolio feniksą, su kuriuo tapatinama Osirio *ba*), tupintį ant Benbeno piramidę arba pirminį kauburį simbolizuojančio stovo.

Osiris-Ani sėdi priklaupęs, laikydamas *kherp* skeptrą. Priešais jį – dvi raudonų miežių ir kviečių krūvos. Hieroglifai paaiškina, kad tai švytinčių dvasių maistas. Šalia – trys ovalai (Nebseni papiruse keturi ovalai ir visi turi vardus).

3. Osiris-Ani su jaučiais aria lauką, vadinamą *Sekhet-aaru* („augalų lauku“ arba „nendrynu“). Šalia parašyta: „Arti“ (*sekau*)[1].

Kitoje registro pusėje tekstas: „Ištarmė apie begemotą. Upės ilgis – 1000 [uolekčių]. Jos plotis nenusakomas. Nėra joje nei žuvų, nei gyvačių“.

---

[1] Turino papiruse arimo, sėjimo ir derliaus nuėmimo scenos vaizduojamos viename registre, ir velionis garbina „dievų tėvą Hapį“. Nebseni papiruse velionis garbina Ramybės laukuose gyvenančių dievų būrį, sakydamas:

„Būkite pasveikinti, *kau* viešpačiai. Aš atėjau ramybės kupinas į jūsų laukus, kad galėčiau gauti *t'efa* maisto (atmainyto sakramentinio dvasių maisto). Leiskite man kas dieną ateiti pas didįjį Dievą, leiskite maitintis, [pasirūpinkite] kad mano *ka* turėtų mirusiesiems aukojamo maisto ir gėrimo. Tegul Osiris ir Ramybės laukuose gyvenantys dievai sukrauna man karališką auką – duoda valgyti ir gerti, duoda visokiausių gėrybių, tvarsčių ir smilkalų kiekvieną dieną, kad sėdėčiau aš prie [dievo] stalo kiekvieną dieną, kad būtų duota man duonos iš jam priklausančios duonos, bandelių, vyno ir pieno (sakramentinio *t'efa* maisto). Leiskite man prisijungti prie dievų procesijos, kai ši per šventes pasirodo Restau“.

4. Kairėje registro pusėje vaizduojamas vandens skalaujamas pusiasalis (Nebseni papiruse jis turi atskirą sekciją, vadinamą „dievų gimimo vieta“) su užrašu: „Švytinčių dvasių sostas. [Vietovės] ilgis – 7 uolekčiai *(meh)*, kviečių aukštis – 3 uolekčiai. Juos pjauna tobuli *sahu (*dvasinius kūnus įgiję mirusieji)“.

Viršuje, prie pusiasalio sąsmaukos, vaizduojama nedidelė dangiškoji sala *ašet pet*, apačioje – didesnė sala su pakilimo laiptais. Turino papiruse vaizduojami trys čia gyvenantys dievai – Šu, Tefnut ir Gebas. Nebseni papirusas teigia, kad šioje saloje gyvena didysis Sekhet-hetepo dievų būrys.

Dešinėje sąsmaukos pusėje – uosto užutekis ir aštuonių irklų laivas, kurio galus vainikuoja gyvačių galvos. Laive – pakilimo laiptai, turintys septynias pakopas. Užrašas: „Čia yra dievas Uneferas“ (*neter am Un-nefer*).

Toliau vaizduojamas dar vienas laivas su pakilimo laiptais ir užrašas, veikiausiai bylojantis apie *t'efa* maistą. Turino papiruse šis laivas vadinamas „*Ra-Heru-khuti* laivu, kuris įplaukia į Nendrių laukus“.

DVASIOS APRŪPINIMAS DAUSŲ GĖRYBĖMIS

Paveikslas. Didelė salė, kurios kairiajame kampe stovi Osiris-Ani, garbinantis ant *maat* pjedestalo stovintį dievą. Pastarasis vaizduojamas kaip *uas* skeptrą laikanti balta mumija sakalo galva, ant kurios – Saulės diskas su gyvate. Turino papiruse šis dievas dėvi *atef* karūną ir vadinamas „amžinybės viešpačiu Osiriu“ bei „Akerteto valdytoju“, o šalia jo stovi „gražioji Amenta“. Tarp Osirio-Ani ir stovinčios die-

vo mumijos – du staliukai su vandens nuliejimui skirtais indais ir lotoso žiedais.

Už dievo mumijos nugaros – aštuoni vertikalūs registrai, kuriuose vaizduojamos septynios karvės su Saulės diskais tarp ragų ir kaklus juosiančiais *menat* simboliais, gulinčios priešais aukų kupinus padėklus. Apatiniame registre priešais didesnę aukų krūvą stovi jautis. Kituose papirusuose visos karvės turi vardus, pavyzdžiui, „Visų viešpaties *kau* būstas", „Paslėpto sosto gyventoja", tuo tarpu jautis vadinamas jų vaisingu patinu. Karvės simbolizuoja žvaigždynus.

Už hieroglifais išrašytos pertvaros – keturi irklai, išdėstyti keturiuose langeliuose iš viršaus į apačią.

Salės gale keturiais aukštais dėstomos dievų mumijų triados, stovinčios priešais ritualinius staliukus su vandens nuliejimui skirtais indais ir lotoso žiedais.

Tekstas. Sako Osiris-Ani, teisuolis: „Būki pagarbintas, Viešpatie, *maat* valdove, kuris esi vienas vienintelis, amžinybės valdytojau ir amžinosios trukmės kūrėjau. Aš atėjau pas tave, mano Viešpatie Ra. Aš sukroviau aukas septynioms karvėms ir jų valdovui jaučiui. Jūs, kurie duodate švytinčioms dvasioms bandelių ir alaus, leiskite mano *ba* būti su jumis. Tegul jis (Osiris-Ani) atgimsta tarp jūsų šlaunų. Tebūnie jis panašus į jus per amžius amžinuosius. Tegul jis švyti gražiajame Amenteto pasaulyje – teisuolis Osiris-Ani".

[Osiris-Ani iš eilės kreipiasi į keturis irklus:] „Būki pasveikintas, gražusis galiūne (*sekhem nefer*), nuostabus šiaurinio Dangaus irkle.

Būki pasveikintas, ratu Dangų išvaikštantis pasaulio

(Abiejų Egipto žemių) vairininke, nuostabus vakarinio Dangaus irkle.

Būki pasveikintas, dvasinis šviesuly *(akh)*, esantis dievų regimųjų pavidalų šventykloje, nuostabus rytinio Dangaus irkle.

Būki pasveikintas, raudonveidžių dievų šventykloje esantis pietinio Dangaus irkle".

[Osiris-Ani iš eilės kreipiasi į keturias stovinčių dievų mumijų triadas:] „Būkite pasveikinti, antžeminiai dievai, Duato vairininkai.

Būkite pasveikintos, antžeminės dievų motinos (*neteru mutet*), esančios Osirio name Neter-kherte, Osirio name Neter-kherte.

Būkite pasveikinti, antžeminiai dievai, Taserto (Šventosios žemės) vedliai, Duato vairininkai.

Būkite pasveikinti, Ra sekėjai, einantys Osirio procesijoje".

DAUSŲ GYVENTOJO OSIRIO PAGARBINIMAS

Paveikslas. Gerai pažįstamas motyvas – Osiris-Ani su žmona Thuthu stovi priešais aukomis (duona, mėsa, žalumynais, smilkalais) gausiai apkrautą altorių su didele papiruso žiedų puokšte.

Tekstas. Abide esančio Osirio, Amenteto gyventojo Unefero, pagarbinimas *(dua)*.

Teisuolis Osiris-Ani sako: „Būki pasveikintas, mano Viešpatie, keliaujantis amžinybėje ir visada esantis viešpačių Vieš-

patie, karalių Karaliau, iškilusis dievų Dieve *(neter neteru)*. Aš atėjau pas tave su tais, kurie kartu su tavimi gyvena[1]. Paruoški man sostą su jais Neter-kherte, su tais, kurie garbina tavo *ka* atvaizdus *(tut)*, kurie gyvena milijonų milijonus metų (...)[2]. Tegul ateina jie pas mane – dideli ir maži. Padaryki taip, kad Osirio-Ani *ka* galėtų laisvai įeiti į Neter-khertą ir laisvai iš jo išeiti, kad niekas jai neužtrenktų Duato vartų.

DEIVĖS HATHOR PAGARBINIMAS

Paveikslas. Žalioje šventyklos kabinoje (arba altoriuje) stovi baltą karūną su žaliomis plunksnomis dėvintis dievas sakalo galva ir baltu mumijos kūnu. Jo rankose – karališkosios valdžios regalijos. Užrašas teigia, kad tai „Sokaras-Osiris, slaptavietės Viešpats, didysis Dievas, Neter-kherto valdovas". Už jo – didelis aukų stalas, nukrautas gėrybėmis, su lotoso žiedo puokšte pačiame krūvos viršuje. Priešais šias aukas ant baltų pilonų viršų menančio pjedestalo stovi žirafos uodegą ir gyvenimo simbolį *ankh* laikanti deivė Hathor begemotės pavidalu. Ant jos galvos tarp ragų – Saulės diskas. Toliau – papirusų gojuje skendintis kauburys (pirmapradė kalva) ir baltas kapo statinys su piramidės pavidalo stogu, kurį vainikuoja juoda viršūnė, vaizduojanti dieviškąjį Benbeno akmenį. Iš žydinčių papirusų tankmės ir kauburio galvą iškišusi karvė Mehurt – viena iš deivės Hathor epifanijų.

---

[1] Tekstas pažeistas, todėl tiksli prasmė neaiški.
[2] Dalis teksto pažeista.

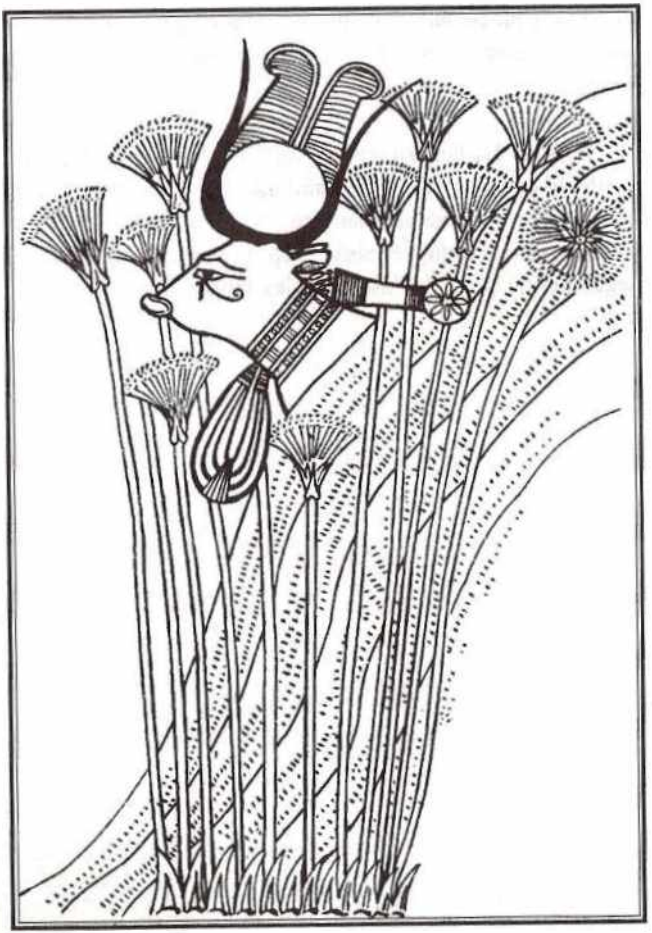

Deivė Hathor, šventosios karvės pavidalu pasitikdama velionį, iškiša galvą iš papirusais apžėlusios pirmapradės kalvos

Jos kaklą juosia *menat* simbolis, o tarp ragų – Hermopolio karūna *ureret* su Saulės disku ir dvejomis stilizuotomis plunksnomis.

Tekstas. Hathor, Amenteto valdove, Urto gyventoja, Taserto (Šventosios žemės) šeimininke, Ra Akie, spindinti po jo antakiu, Gražiaveide, plaukianti Milijonų metų laivu. Teisybei paskirtas Ramybės soste, tarp tų, kurie palaiminti (...)[1], tegul tiesoje plaukia didysis Saulės laivas.

[1] Tekstas pažeistas.

PRADMENŲ SKLAIDMENYS IR JŲ KŪNAI SENOVĖS EGIPTE

IŠĖJIMAS IŠ EGIPTO IR SUGRĮŽIMAS Į EGIPTĄ

Net Egiptą pavyzdžiu kėlęs Platonas jau negalėjo ar nenorėjo visiškai suprasti simbolinės šios šalies teologijos, kuria, stabmeldystę puolančių krikščionybės apologetų apmaudui, netiesiogiai (per hermetikus, gnostikus, neoplatonikus ir krikščionybę priėmusius koptus) rėmėsi krikščionių sakralinio ikonų meno tradicija. Senovės egiptiečiai nejautė ir neskelbė radikalios dvasinio bei fizinio pasaulio priešpriešos, kadangi daiktai, augalai ir gyvūnai galėjo tapti veiksmingi dieviškųjų galių reiškėjai. Pasaulis ne tik buvo pilnas dievų *(neteru* sklaidmenų, ką vėliau savaip kartojo Mileto filosofas Talis), bet ir pats buvo transcendentinis bei imanentinis dievas *(pantheos)*. Todėl savo dieviškuoju aspektu jis negalėjo būti patiriamas kaip grynai „fizinis" kūnas lavono prasme, juolab kad osiriškoji mirčių ir prisikėlimų ciklo samprata *a priori* neigė tokios vienpusiškos „mirties ontologijos" galimybę. Kadangi, žydų supratimu, „stabas" yra tik fizinis objektas ir nieko daugiau, egiptiečiai, pasak J. Naydlerio, niekada negarbino tokių stabų ir jų negalima kaltinti stabmel-

dyste[1]. Medžiaginiai sklaidmenys ir atvaizdai buvo vidinę gelmę ir ištaką atveriantys dieviškųjų spindulių nešėjai – tarsi permatomi šydai.

Objektyvios ir psichinę plotmę pranokstančios „vidinės" galios senovės Egipte buvo suvokiamos kaip „išorinės" galios – kaip visą tikrovę dengiantis ir jai tapatus demiurginių sklaidmenų bei pulsacijų kilimas. J. Naydleris nelinkęs C. G. Jungo pavyzdžiu šių galių vadinti *psuche* projekcijomis, kurios vėliau sugrąžinamos į vidinį subjektą, nes jos turėjo savarankišką ontologinį statusą ir metafiziniu požiūriu buvo ankstesnės už „sielą"[2]. Vėlesniais laikais minėtosios galios išstumiamos iš desakralizuoto landšafto ir sutelkiamos „sieloje", šitaip užtemdant simbolinį-alcheminį medžiaginės būties turinį ir sukuriant magišką izoliuoto subjekto iliuziją – *ego*, kurį nuo platesnio *neteru* sklaidmenų akiračio atsieta individuali sąmonė pasiryžta gelbėti kaip vienintelį savo tapatybės inkarą. Tai nereiškia, kad transcendenciją atveriantys simboliai ir atvaizdai „nemato", „negirdi" ar „nekalba": paprasčiausiai „izraelitai daugiau jų negirdi"[3] ir nenori girdėti. Jų „išėjimas iš Egipto" reiškia nutolimą nuo pirmapradžio gyvųjų simbolių pasaulio, atsisakymą per daiktus (išorines pradų kristalizacijas) ir pačiuose daiktuose regėti dieviškąją esmę.

Krikščionių apologetai iš dalies buvo teisūs „stabus" vadindami „dievais", bet jie klydo manydami, kad dievybė be išlygų redukuojama į atvaizdą. Dievai (jeigu šis žodis tinkamai perteikia daugialypes egiptietiško termino *neteru* reikšmes) iš tiesų neatsiejami nuo statulų, atvaizdų ir simbolių, kaip savo medžiaginės manifestacijos kūnų žmonių pasaulio lygmenyje. Štai, pavyzdžiui, skaitant hieratinį tekstą, kon-

templiuojant nupieštą šventąjį gyvulį arba atitinkamą ikonografinę figūrą ir vaizduotės dėka panyrant į mitinį arba metafizinį teksto turinį, mėginama prisiderinti prie atitinkamo „dievo", *neter*, energijos spektro ir su juo susilieti, keičiant sąmonės požymių tapatybę. Atvaizdai suteikia galimybę dvasiniam esiniui įsikūnyti: „žodis" nuolatos tampa „kūnu". Jų dėka gali pasireikšti mąstymo pavidalai, kuriuos pavaizduoti tolygu suteikti jiems egzistenciją. Ant nekropolio stelų išskaptuoti, ant kapo sienų arba papiruso lakštų nupiešti atvaizdai aktualizuoja savo dvasinius archetipus. Todėl, kaip aiškina J. Naydleris, „kreipiantis į pavaizduotos [arba įsivaizduotos] substancijos esmę, pats atvaizdas magiškai transformuojamas: iš paprasto atvaizdo tampa jo vaizduojamos dvasinės substancijos persmelktu vaizdu. Ši dvasinė substancija jį sugeria savo dvasiniame lygmenyje ir šitaip [atvaizdo dėka] pasidaro pasiekiama"[4]. Tikras ar nupieštas maistas dievybei siūlomas tik todėl, kad visi daiktai (tarp jų – duona, mėsa, alus arba vaisiai) turi savo dvasinius archetipus ir simbolines reikšmes – ne tik fizinę, bet ir psichinę bei noetinę substanciją, kylančią iš visos sklaidmenų tikrovės pamatinės versmės.

Analizuojant Ramesio IV kapo piešinį[5] galima (naudojant hermeneutinę analogiją) nesunkiai išskirti pirmapradės transcendencijos vandenyne ryškėjančias ir mitiniais atvaizdais perteiktas plotmes, analogiškas iš Egipto kilusio helėnų filosofo Plotino nurodytoms hipostazėms, kurias minėtame piešinyje jungia statmena gyvatė:

1) Nun – beformė, nežinoma, nesuvokiama, iki dievų esanti tamsa vaizduojama kaip figūra (Vieniui tapati versmė, *to hen)*, kuri laiko

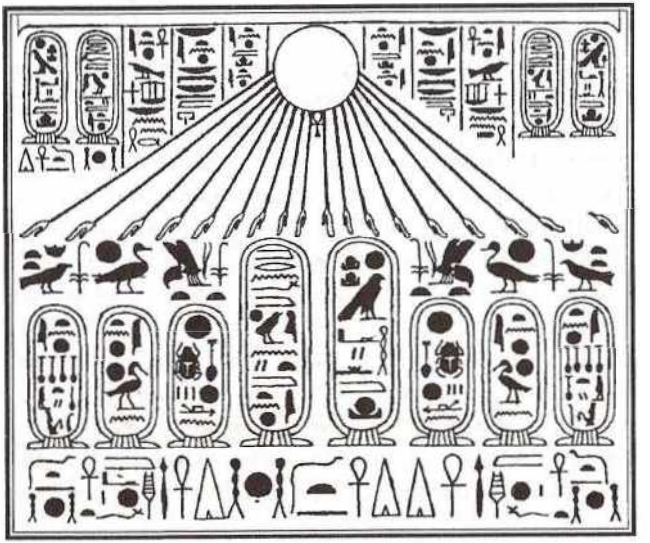

Saulės disko Ateno, arba Atono, spinduliai nušviečia faraono reformatoriaus Echnatono (Akh-en-Aton) ir jo šeimynos vardus

2) oro burbulą menantį gyvąjį Ra kosmosą *(nous, kosmos noetos)*, t. y. Saulės laivą su dievų būriu ir skarabėjumi Khepera, kuris teikia Saulės diską

3) deivei Nut, stovinčiai ant žiedu išlenkto ir Duato pasaulį steigiančio Osirio kūno (makrokosminės pasaulio Sielos, *psuche*).

Galima tarti, kad fizinė tikrovė yra šių trijų vidinių dieviškųjų diakosmų eksteriorizacija, vykstanti per išorinį „Kūną" įgyjančią „Sielą". Tačiau tarp minėtų plotmių nėra aklinų pertvarų. Vertinant bendro dvasinio archetipo požiūriu, skirtumas tarp tikro fizinio maisto ir nupiešto maisto yra nesvarbus. Velioniui tarnauti turinčios *ušebti* figūrėlės negali fiziškai atgyti. Jos kreipia į gyvąjį archetipą, kaip veikimo ištaką, ir šitaip dausų vaizduotės lygmeniu magiškai apibrėžia, „primena" bei mentalinio atminties saito dėka lyg sapne „atlieka" konkretų veiklos epizodą. Taip „semiotinė realija" kitu lygmeniu tampa „ontologine realija".

Egiptiečių hieroglifų ryšys su garsais ir atvaizdais yra itin svarbus. Rašmuo palaiko ryšį tarp regimojo pavidalo ir garso. Pastarasis yra dievų eneados („visiems daiktams vardus suteikiančios didžiosios burnos dantų ir lūpų": *Shabaka* 54) sklaidmuo arba Toto ištarto pirminio garso, tampančio substancialiu pasauliu, aidas. Būti hieroglifų rašto meistru ir simbolinės ikonografijos žinovu reiškė žinoti garso ir formos metafizinio ryšio bei kosmogoninės sąveikos paslaptį[6]. Tiek ištartas arba parašytas žodis, tiek ir nupieštas atvaizdas galėjo aktualizuoti pasakytas arba pavaizduotas realijas per jų noetinius archetipus, t. y. *heka* (magiškos demiurginės galios) dėka manifestuoti su konkrečiu pavidalu vertikalia „grandinine reakcija" susijusias galias. Taip žodis su-

teikia gyvastį pasakytai realijai, o atvaizdas tampa vaizduojamu daiktu, arba „anga", per kurią spinduliuoja vaizduojamo daikto noetinis provaizdis. Tačiau tokią „stebuklingą" galią turi tik ritualinis veiksmas, kuris nėra personalus, nes ritualo atlikėjas, tapdamas dvasinių diakosmų „magijos" (*heka*) tarpininku, arba retransliatoriumi, pats virsta gyvąja dievo kauke.

Ptolemajų ir Romos imperijos laikų Egipto hermetikai (Toto žinijos kelio sekėjai) panašias idėjas perteikia supaprastintai – meditacijai skirtų lakoniškų ištarmių pavidalu. Be to, jų doktrinos (net jeigu jos tėra pedagoginės priemonės gilesniam suvokimui pažadinti) struktūruojamos viduriniųjų platonikų metafizikos pavyzdžiu. Hermetikų, kaip dvasinio kelio (ne *falsafah*, bet *tarikah*, kalbant islamo terminais) mokymas, apimantis tris dvasinio pakilimo stadijas (*gnosis, logos, nous*), išauga iš Egipto Naujosios karalystės įšventinimų tradicijos, Aleksandrijoje filosofiškai transformuotos ir pritaikytos helėnistinei terpei. Tai nėra viso labo eklektiškas platonikų, pitagorikų ir stoikų filosofijos konspektas, kadangi dauguma hermetizmo idėjų perimtos iš egiptietiškų šaltinių. Mes pateikiame trumpą su atvaizdo (*eikon*) koncepcija susijusių teiginių santrauką, remdamiesi naujausiu *Corpus Hermeticum* vertimu, kurį atliko Clementas Salamanas, Dorine van Oyen ir Williamas D. Whartonas.

Vienis yra neatsiradęs, neįsivaizduojamas ir neiškskleistas (nemanifestuotas), bet jis pasirodo visokiausių atvaizdų pavidalu (*CH* 5.2), todėl atsiradusieji daiktai priklauso vaizduotės (*he phantasia e genesis*) sričiai (5.1), o atvaizdų dėka kylama į aukštesnius dalykus (4.11).

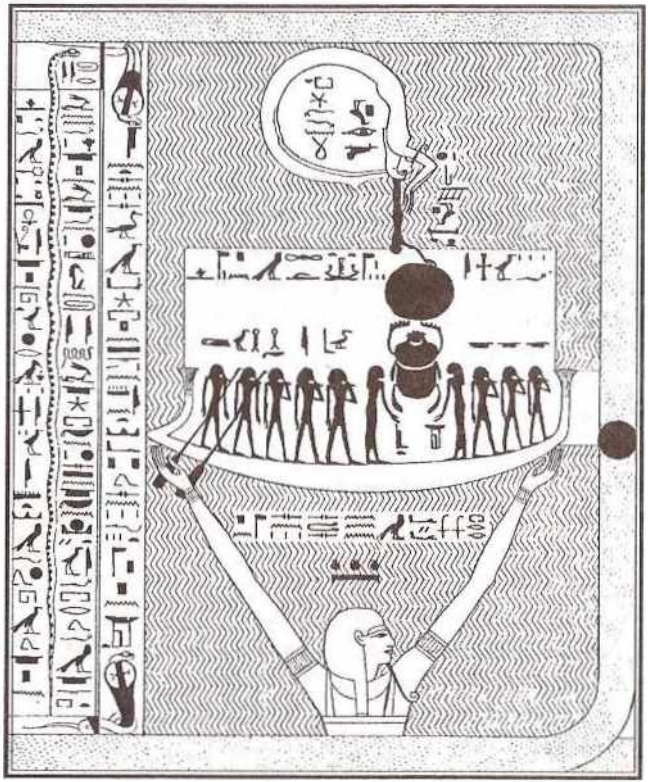

Dievų tėvas Nun laiko iškėlęs Saulės laivą, kuriame su savo įgula plaukia Khepera skarabėjaus pavidalu. Žiedu išriestas Osirio kūnas vaizduoja Duatą

Amžinybė yra Dievo atvaizdas, kosmosas – amžinybės, Saulė – kosmoso, žmogus – Saulės (11.15). Kosmosas yra Dievo sūnus, žmogus yra kosmoso sūnus, tarsi Dievo anūkas (10.14). Šiuo požiūriu, žmogus yra antrinis atvaizdas (*kat' eikona tou kosmou genomenos*) ir trečioji gyva būtybė po kosmoso ir Dievo.

Pasaulis yra *Nous* atvaizdas, *Nous* yra Dievo atvaizdas, panašiai kaip kūnas yra idėjos atvaizdas, o idėja yra sielos atvaizdas. Todėl puikiausia materijos dalis yra oras, puikiausia oro dalis – siela, puikiausia sielos dalis – *Nous*, o puikiausia *Nous* dalis – Dievas. Dievas apima viską ir yra viskas. Tuo tarpu *Nous* apima sielą, siela – orą, oras – materiją (12.14).

Dievas yra kosmoso Tėvas, kosmosas yra kosmose esančių daiktų tėvas. Kosmosas yra Dievo sūnus (9.8). Kosmosas turi savo jusles ir supratimą – tobulesnį ir paprastesnį negu žmogaus (9.5). Antrąjį Dievą (kosmosą) žmogus patiria kaip kūną, o pirmąjį Dievą – kaip nekūnišką esmę, kaip *Nous*, kaip aukščiausiąjį Gėrį (8.5).

Dievas pranoksta vardą, jis paslėptas ir kartu išskleistas (transcendentinis ir imanentinis). Jį galima išvysti tiek Intelektu (*Nous*), tiek akimis. Jis bekūnis ir kartu turi daug kūnų, tiksliau – visus kūnus. Jis yra viskas, kas egzistuoja. Jis yra kiekvienas vardas, bet pats savyje Jis – bevardis visų Tėvas (5.10). Dieną su būtybėmis jis bendrauja ženklais, o naktį – sapnais (12.19).

Sakai Dievas neregimas? Tačiau kas gali būti labiau regimas? Jis visus daiktus sukūrė tam, kad per juos galėtum išvysti Dievą. Toks yra Dievo gerumas arba gėris *(to agathon*: 11.22). *Nous* neatsiejamas nuo tikrosios Dievo esmės,

kaip spinduliai neatsiejami nuo Saulės. Žmoguje šis *Nous* yra Dievas, todėl kai kurie žmonės yra dievai. Agatodaimonas (*Agathos Daimon*) dievus vadino nemirtingais žmonėmis, o žmones – mirtingais dievais (12.1).

Bekūniai dalykai atsispindi kūnuose, o kūnai – bekūniuose dalykuose, t. y. fizinį pasaulį atspindi mentalinis, o mentalinį – fizinis. Štai kodėl reikia garbinti statulas, nes jose slypi kosminio proto formos (17).

Jeigu sieki Dievo, kartu sieki ir grožio. Tėra vienas į tą grožį vedantis kelias – pamaldumas ir žinija (6.6). Tik Dievo esmė (jeigu Dievas apskritai turi esmę) yra grožis, tuo tarpu žemiški daiktai yra grožio ir gėrio stokojantys atvaizdai – tarsi tapybos darbai (6.4).

Jeigu nori kontempliuoti Dievą, stebėk kosmosą – puikią tvarką. Panašiai kaip dangus (ugnis), vanduo, žemė ir oras yra kosmoso dalys, taip gyvenimas, nemirtingumas, kraujas, būtinybė, apvaizda, gamta, siela ir *Nous* yra Dievo, kaip aukščiausiojo Gėrio, organai (12.21). Dievas yra Viskas ir šis Viskas persmelkia ir apima visus dalykus. Anapus Dievo nėra nei apimties, nei vietos, nei kokybės, nei pavidalo, nei laiko (12.23)[7].

Šiose hermetikų doktrinose akivaizdūs supopuliarinto platonizmo atgarsiai (nors nereikia pamiršti, kad Platonas išminties sėmėsi Egipte), todėl J. Dillonas jas priskiria marginaliniam – „požeminiam" – platonizmui (*Platonic underworld*)[8]. Tačiau mums svarbiausia yra mokymas apie trijų lygmenų tikrovę – apie ontologinę ir teologinę hierarchiją, iš kurios ryškėja atvaizdų (*eikones*) koncepcija, pateisinanti kulto statulų garbinimą. Pastarąjį pateisina sudievintos, tiksliau paties Dievo manifestacijai tapačios hierarchinės būties vie-

nybė. Iš esmės tai yra reinterpretuota Horo, Osirio ir Ra hipostazių vienybė, Ra (sauliškąjį *Nous*) daugiau ar mažiau sutapatinant su jo nenusakomu ir nemąstomu šaltiniu – Nun, kuris yra „iki dievų" ir kurį neoplatonikai vadino Vieniu ir Dievu.

Krikščionys kartu su žydais „išeina iš Egipto", tačiau kartu su helėnais (platonikais, neoplatonikais) ir helėnizuotais hermetikais bei gnostikais „sugrįžta į Egiptą". Tai neturėtų stebinti, kadangi krikščionybė iškyla ant helėnizuoto judaizmo pamatų – judaizmo, kuris perėmė kai kurias babiloniškos, egiptietiškos ir helėniškos kilmės doktrinas, o *Septuagintos* ir jai skirtų komentarų dėka iš dalies buvo atsietas nuo savo grubaus pirmykščio pavidalo. Krikščionys tik II a. gale rimčiau susidomėjo *Septuagintos* fraze, kad Dievas žmogų padarė *kat' eikona... kai kath' homoiosin* (*Gen*.I.26: „pagal mūsų paveikslą ir mūsų panašumą": Skvireckas), t. y. pagal atvaizdą ir panašumą. Iš pradžių jie neskyrė *eikon* ir *homoiosis* terminų, kuriuos vartojo helėnų filosofinė tradicija ir jos terminiją mėgdžioję Biblijos vertėjai – Aleksandrijos žydai.

Sąvoką *eikon* vartojo ir faraonų epochos išmintį į filosofinę kalbą vertę egiptiečiai, juolab kad kūnu tampančio Dievo Žodžio *(medu neter)*, danguje esančių dievų žemiškųjų atvaizdų (*sekhemu*) ir žmogaus kaip Dievo atvaizdo (*tut*) doktrina yra dar Senojoje Egipto karalystėje (pusantro tūkstančio metų prieš Mozę) išvystytas mokymas. Todėl nenuostabu, kad demiurginio atvaizdo arba kosmogoninių atvaizdų serijos teoriją savaip mitologizavę gnostikai (žydų-krikščionių ezoterizmo, helėnizmo bei archajinių mitologijų pagrindu kūrę naują kosmogoniją bei soteriologiją) pasirodė ir suklestėjo būtent Egipte.

Mokymu apie *eikon* ir *logos* susidomėję anksty vosios Bažnyčios tėvai sekė Kristaus laikais Aleksandrijoje gyvenusiu žydų egzegetu Filonu Aleksandriečiu, kurį tyrinėtojai priskiria viduriniesiems platonikams. Pastarasis puoselėjo fantastišką hermeneutinį projektą, kurio tikslas – bet kokia kaina išaukštinti žydus kaip dieviškosios išminties nešėjus ir visą helėnų filosofiją paaiškinti kaip blankų tikrosios „žydų filosofijos" mėgdžiojimą. Pitagoras ir Platonas neva tebuvę „pačią filosofijos viršūnę pasiekusio" (*philosophias ep' auten phthasas akroteta: De opificio mundi* II.9) Mozės sekėjai. Filonas pats rašo graikiškai, skaito graikišką Biblijos (*ha-ssepharim)* vertimą, nes nei hebrajiškai, nei aramėjiškai nesupranta. Savo hermeneutikos metodus jis be skrupulų skolinasi iš stoikų, operuoja platoniškąja terminija, tačiau įsivaizduoja, kad visa, kas helėnų kultūroje vertinga, yra žydų paveldo dalis. Pasirodo, galima gerai gyventi Egipte ir skelbti „išėjimą iš Egipto", kuris sektantų vaizduotėje tampa juslinės tikrovės ir neišmanymo simboliu. Galbūt tai iš dalies yra slaptas „sugrįžimas į Egiptą", mėginant pasisavinti tai, kas buvo skubotai ir neapgalvotai atmesta?

Žydų egzegeto manymu, Dievas (*ho theos*) nutarė, kad gražią kopiją (*mimema kalon*) sukurti galima tik remiantis gražiu pavyzdžiu (*kalou paradeigmatos*), todėl jutimais suvokiamą daiktą (*ton aistheton*) tinkamai padaryti galima tik pagal noetinį archetipą (*pros archetupon kai noeten idean*). Regimąjį kosmosą (*ton horaton kosmon)* sukurti sumanęs Dievas pirmiausia padarė noetinį kosmosą (*ton noeton*), kad galėtų pagal šį bekūnį ir Dievą menantį (*theoeidestato*) pavyzdį kurti medžiaginį pasaulį, kaip noetinio kosmoso at-

vaizdą (*De opif.mund.*IV.16-17). Mozė teigia, kad žmogus sukurtas pagal Dievo atvaizdą (*kat' eikona theou*: nuoroda į *Gen.*I.27). Tad jeigu „dalis yra atvaizdo atvaizdas (*eikon eikonos*), – sako Filonas, – akivaizdu, kad ir visuma – taip pat, o jeigu visas jutimais suvokiamas kosmosas, pranokstantis bet kokį žmogiškąjį atvaizdą, yra dieviškojo atvaizdo kopija (*mimema theias eikonos*), akivaizdu, kad archetipinis atspaudas (*he archetupos sphragis*), kurį mes vadiname tik intelektu suvokiamu kosmosu [*to paradeigma, archetupos idea ton ideon*], yra pats Dievo Žodis" (*ho theou logos*: ibid. VI.25).

Nors Dievas viską sukūrė iš karto, pasauliui būdinga graži pirmesnių ir paskesnių dėmenų išdėstymo seka bei tvarka (*taxis*). Dievas pirmiausia sukūrė bekūnį dangų (*ouranon asomaton*) ir neregimą žemę (*gen aoraton*). „Netvarkoje grožio nėra" *(kalon gar ouden en ataxia*: ibid.VII.28), – kaip tikras platonikas pareiškia Filonas Aleksandrietis. Noetinio kosmoso šviesa savo grožiu bei spindesiu tiek pranoksta regimąją šviesą, kiek pastaroji pranoksta tamsą, diena pranoksta naktį, o intelektas – visos sielos valdytojas (*nous, ho tes holes psuches hegemon*) – kūniškąsias akis. Ši neregima noetinė šviesa pasirodė kaip dieviškojo Žodžio atvaizdas (*noeton phos ekeino theiou logou gegonen eikon*). Tai antdangiškas žvaigždynas (*huperouranios aster*), kuris yra jutimais suvokiamų žvaigždynų šaltinis (*pege*): iš jo savo šviesą proporcingai gauna regimoji Saulė, Mėnulis, fiksuotos žvaigždės ir planetos (ibid. VIII.30–31).

Akivaizdu, kad *Septuagintą* alegoriškai aiškinantis Filonas sąmoningai reinterpretuoja egiptiečių ir helėnų kilmės doktrinas, pateikdamas jas kaip Mozės mokymo tikrą-

ją ezoterinę gelmę. Egipto ir žydų nesantaika turi simbolinę prasmę – ir ne tik prakilnią, kaip vaizduoja mitinio Mozės autoritetu grindžiami raštai ir jų rabinistiniai ar kabalistiniai komentarai. Egiptiečių tradicijos teigimu, visuomenei pavojingus Mozės sekėjus – Seto, arba Baalo, garbintojus – XVIII dinastijos faraono Amenofio laikais išveja „Isidės pyktis". Aukščiausiojo Heliopolio žynio Manetono (galbūt *Mer-ne-thuti* – „Toto numylėtinio") parašytoje, bet neišlikusioje Egipto istorijoje, Mozės egiptietiškas vardas yra *Osarseph* – „Osiris" ir „Sepa". Sepa yra Heliopolio apylinkėse šimtakojo pavidalu garbinta chtoninė dievybė. Pasak Juozapo Flavijaus, Mozės vardas – *Tisithen* (*Contra Apionem* I.288–292), tačiau tai veikiausiai pagadintas *Peteseth* variantas, reiškiantis „Seto duotas". Mitinio-ritualinio mąstymo dėka egiptiečių ir Nilo deltoje laikinai gyvenusių Azijos semitų nesantaika virsta Horo ir Seto amžinosios kovos epizodu.

Plotinas nemėgo gnostikų dėl jų įkyriai skelbiamo išskirtinumo – „gnostikocentrizmo", kuris, E. P. Meijeringo žodžiais tariant, buvo „kraštutinė antropocentrizmo forma"[9], žydų pavyzdžiu teigianti, kad visas pasaulis sukurtas tik žmogaus labui arba galiausiai – „išrinktosios tautos" (kad ir kas ji būtų) poreikiams tenkinti. Platonikas Celsas priekaištavo krikščionims, kad žmogų jie laiko svarbesniu už kosmosą. Tačiau Origeno ir Celso polemika kartoja seną stoikų ir akademikų ginčą: stoikai įtikinėjo, kad pasaulis egzistuoja žmogaus (kurį reprezentuoja idealizuotas išminčius, o išpūstu pavidalu kartoja gnostikų *anthropos* bei konkrečiai įsikūnijęs *Logos)* labui, tuo tarpu akademikai šią hipotezę neigė. Platonikai manė, kad „anuo metu" išrinktiesiems herojams su-

teiktas apreiškimas nekinta, kad jis (nepaisant istorinių reinterpretacijų) negali būti duodamas laipsniškai, todėl iš esmės viskas jau yra pasakyta – belieka teisingai suvokti ir įkvėptai išaiškinti amžinąsias tiesas apie amžinąjį kosmosą. Plotinas neigė galįs pasakyti ką nors nauja. Pasak Celso, Platonas taip pat nebuvo išdidus ir nemelavo, kad gali kažką nauja įsteigti arba atrasti (*Platon ouk alazoneuetai kai pseudetai phaskon autos kainon ti heuriskein:* Orig. *Contra Celsum*.6.10). Todėl krikščionių atsiskyrimą nuo žydų (teigiant neregėtą negirdėtą naujieną) Celsas prilygina žydų sukilimui prieš Egiptą.

Su maištaujančiu (prieš tėvą sukilusiu) Abraomu nusigręžusi nuo šumerų-akadų Uro, o vėliau su maištaujančiu Moze (*Osarseph*) perėjusi Raudonąją jūrą (hebr. *yam suph* – nendrių jūrą, veikiausiai – Nilo deltos papirusų brūzgynus) žydų-krikščionių tradicija pasaulį ima vertinti kaip dieviškojo turinio perteikti nesugebančią tikrovę – ne kaip teofaniją, o kaip iš pašalies per keletą dienų *ex nihilo* sukurtą ir sunaikinimui skirtą negyvą medžiagą. Tai savotiška pasaulio desakralizacijos ir vėlesnių laikų „materializmo" užuomazga. Šio „materializmo" sklaidą stabdė tik archajinio mentaliteto liekanos (materijos demonizacija) ir iš stoicizmo bei platonizmo anksti perimtos metafizinės korektūros – žydų Mesijo pavertimas (pagal paskutinį tuometinio mokslo žodį) pasauliui imanentiniu *Logos* bei atitinkamos simbolio sampratos kristalizacija.

Irinėjo manymu, nereikia neigti, kad Egiptą paliekantys žydai prisiplėšė visokiausių egiptietiškų gėrybių, iš kurių vėliau pasidarė tabernakulį. Tai pagyrimo, o ne pasmerkimo verta strategija, kadangi žydų išėjimas iš Egipto simbolizuo-

ja būsimą krikščionių nusigręžimą nuo pagonybės, šį kartą sekant ne Moze, bet Kristumi. Todėl reikia be skrupulų savo reikmėms naudoti iš pagonių atimtas gėrybes. Minėtoji analogija Irinėjui akivaizdi todėl, kad žydų pranašai yra antgamtinio Kristaus kūno nariai. Kiekvienas pranašas turi atitinkamą funkciją ir atskleidžia konkretų Kristaus aspektą. Kristus čia suvokiamas (kalbant egiptietiškais terminais) ne tik kaip vieną vienintelį kartą įsikūnijęs Horas, Ra atvaizdas (sustabdant ir istoriškai fiksuojant ritualo kartojamą *arche* manifestaciją, t. y. pasisavinant ir aneksuojant į asmenį redukuotą teofaniją), bet ir kaip ezoteriškai aiškinamų rašmenų pavidalų laike nusidriekęs hermeneutinis kūnas.

Senovės Egipto valstybės – „organiškosios" teokratijos – narys galėjo sutapatinti save su vienu ar kitu dievu, virsdamas jo dvasinių galių perdavėju, kadangi asmens sąmonė, jo mintys, jausmai bei troškimai priklausė ne jam pačiam, kaip savarankiškam ir laisvam subjektui, bet buvo suvokiami tarsi dievų veikimas iš pašalies, nesvarbu – vidinės ar išorinės, transcendentinės ar imanentinės. Krikščioniškoji Bažnyčios, kaip mistinio Kristaus kūno, koncepcija grindžiama panašiu ontologiniu principu, perkeltu į kitos eschatologinės mitologijos ir labiau individualizuotos psichologijos plotmę. Kiekvienas Kristaus (kaip regimojo Horo) pavyzdžiu dieviškąjį panašumą (*homoiosis*) savyje aktualizavęs ekleziastinės metastruktūros narys šio integruojančio Archetipo malonės dėka tampa savotišku Ra sūnumi. Jo laisvė iš tikrųjų tėra šio principo aktualizacijos laisvė – dieviškojo *Logos* kosmogonijos *a priori* nulemto išganymo „istorinis" pasirinkimas. „Kiekvienas, išauklėtas būti nuolankus savo auklėtojui, tampa sūnumi", – pasak Klemento Aleksandriečio (*Strom.*I.1.2).

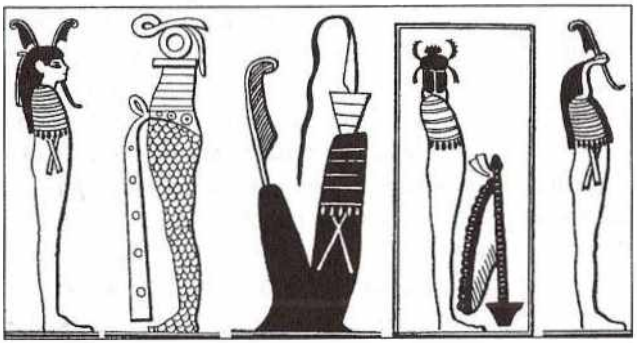

Simbolinės dievų ikonografijos pavyzdžiai

Tačiau Klementas bent pripažįsta, kad ne tik krikščionys ir jų pusiau išsižadėti mokytojai žydai yra prisilietę prie dieviškosios tiesos. „Aš manau, – jis rašo, – kad supratę išminčių teikiamą didelę naudą, brahmanai, odrisai, getai ir Egipto gyventojai gerbė šiuos žmones ir, filosofiją pavertę vieša institucija, aiškino jų žodžius tarsi šventuosius tekstus – kartu su chaldėjais ir Laimingosios Arabijos gyventojais, taip pat palestiniečiais, dauguma persų ir nesuskaičiuojama daugybe kitų tautų" (ibid.I.68.1).

Graikų kalbos žodis *magos* kyla iš senovės persų *mog, megh, magh*, kas reiškia žynį, šventiką, išminčių, tobulą žmogų. Iš čia ne tik „magijos" terminas (kadangi *magoi* helėnams reiškė tai, kas pavojinga ir svetima – nenuspėjamų ir nekontroliuojamų galių nešėjus), bet ir chaldėjų terminas *maghdim*, reiškiantis „sakralinę filosofiją", aukščiausiąją išmintį. Senovės Egipto išmintį iškeliančių žynių (ir netgi paties Platono) požiūriu, helėnų filosofija tėra blankus šios sak-

ralinės filosofijos šešėlis, vaikiška imitacija. „O Solonai, Solonai, – išmintingiausiam iš septynių tradicinių graikų išminčių neva pasakė senas Egipto žynys Saise, – jūs, helėnai, amžinai esate vaikai, ir nėra tarp helėnų senolio" (*Tim.*22b Kardelis). Ne veltui Solonas, Talis, Pitagoras ir Platonas išminties ieškojo Egipte, o Pitagorą helėnistinė tradicija (Aleksandras Polihistoras) vaizduoja asirų išminčiaus Zarato ir Indijos brahmanų mokiniu.

Filosofo figūra yra iš griežto kosmogoninio ritualo išsprūdusi ir pedagoginio (soteriologinio, psichoterapinio, fiziologinio, epistemologinio) švietimo link pastūmėta valdovo-mago, *ka* galių skleidėjo (arba jo įgaliotinio, kaip krikščionių filosofas yra Kristaus Tiesos įgaliotinis), dieviškųjų rašmenų hermeneuto ir apeigų atlikėjo figūra. Filosofas yra atrastos ir suvienytos sielos (sparnuotosios *ba, psuche*) gydytojas, mokytojas ir vedlys, šiuo požiūriu – pavaduojantis Hermį, Totą. Jeigu fizinis ir dvasinis pasaulis yra neatsiejami, tai fizinė liga suvokiama kaip kažkokio dvasinio nutikimo išorinis ženklas. Todėl Senovės Egipte liga (kaip Seto raiškos aspektas) mitinį precedentą kartojančio ritualo dėka projektuojama į antlaikišką archetipų plotmę – pradmens kosmogoninių galių šaltinį, kur Seto pralaimėjimas arba tiesiog priešpriešų panaikinimas yra neišvengiamas. Sveikatą neša iš amžinybės nuslydęs pirmapradės demiurgijos spindulys, kurio dėka viskas „prasideda iš naujo".

Gyvas psichosomatinis organizmas kaip atvaizdas gydomas kreipiantis į provaizdį. Pavyzdžiui, gyvatei įkandus, kreipiamasi į Horą: daromas medinis jo atvaizdas – mažas ištapytas sakalas. Galios žodžiais „atveriama" statulėlės burna, t. y. ji pripildoma gyvųjų Horo sklaidmenų, transcendentinių

dievo energijų. Minėtasis atvaizdas rituališkai smilkomas, ištepamas kvapiaisiais aliejais, maitinamas, jam (kaip ir šventykloje stovinčiai dievo statulai) siūloma duona ir alus. Tik po to atvaizdas dedamas ant ligonio veido ir tarsi paties dievo lūomis sakomas užkeikimas, kartojant su Ra, Totu, Iside ir Horu susijusį mitinį precedentą ir pabrėžiant, kad „taip kalba Horas, didysis magas".

Į pradmenį integruojamas ir makrokosmine pilnatve tampantis valdovas-magas *Piramidžių tekstuose* vaizduojamas kaip žmogėdra, kaip „gyvasis Dievas" (sakytume – visaapimantis *Logos*), ryjantis žmones ir dievus, jų magišką galią (*heka*) ir jų šlovę (*Pyr.*393–404). Tai lyg dieviškojo kosminio rato ašis, kuria iš pradžių įkūnija tik valdovas (Dievo Sūnus), kaip mistiniam ir kartu medžiaginiam kūnui tapačios valstybės-organizmo centras, teurginio pakilimo ir visos būties metafizinės integracijos Simbolis. Vėliau šią funkciją perima filosofas-teurgas, *homo religiosus*, istorinių religijų mistikas, kuriam rūpi įvairių pratybų dėka kristalizuotą individualią savastį (dabar jau suvoktą kaip atskirybės, emancipacijos nuodėmę) sulieti su visuotine Savastimi arba tiesiog „prisiminti" save, kaip Dievui tapačią Savastį.

SIELA KAIP SIMULIAKRAS IR ATVAIZDAS

Tirdami egiptietiškąją, o taip pat platoniškąją ir ikiplatoniškąją „atvaizdo" (bei su juo susijusios „sielos") sampratą, neišvengiamai susiduriame su sąvokų painiava, kadangi tie patys terminai skirtinguose kontekstuose ir skirtingiems suvokėjams gali reikšti skirtingus dalykus arba atvirkščiai –

tas pats dalykas gali būti perteiktas skirtingais terminais. Štai, pavyzdžiui, remiantis R. B. Onianso pastabomis, galima daryti išvadą, kad aristoteliškoji formos (*morphe, eidos*) ir materijos (*hule*) priešprieša tėra iš pitagoriškų Homero interpretacijų kilusios „ribos" (*to peras, to perainon)* ir „neribotumo" (*apeiron*) priešpriešos variantas. Platono *eide* tėra Homero *peirata*, kalbant apie dievų arba noetinių esinių pasaulį, prie kurio marus žmogus šliejasi, nuo kurio jis archetipiškai priklauso ir kuriame „dalyvauja" (*metechein, kainonein*), panašiai kaip iš Dzeuso indų (*pithoi*) gaudamas savo lemties pavidalą – nuskirtą ribą (*peirar*), savo dalį (*moira*)[10].

Rūmuose Dzeuso prie slenksčio statinės dvi didelės stovi,
Pilnos prikrautos: vienoj – tik skausmai, o antrojoj – palaima.
Jei Griausmavaldis kam nors sumaišydamas teikia likimą,
Tenka tam kartais ir skausmo, ir džiaugsmo patirti.
(*Il.*XXIV.526-528 vert. Ralys)

Aiškinant atgaline data, gali atrodyti, kad Homeras nurodo demiurginę veiksmo priežastį *(theos*), t. y. Dzeusą, ir formalią priežastį (*peirar*), panašiai kaip Platonas išskiria *theos* (dievą) ir *eidos* (pavidalą, formą, idėją), kurie yra amžini ir neklysta. Archetipinis saitas yra tarsi likimo siūlas, panašiai kaip lotynų *finis* „riba" yra *funis* „gija", ir siejasi su Saulės spinduliu bei aukojimo dūmu. Todėl „provaizdžio" ir „atvaizdo" problema yra vaizdinga mito kalba arba filosofinio diskurso priemonėmis suformuluota metafizinė, ontologinė,

kosmogoninė bei ritualinė „santykio" problema, daugialypio pradų ir sklaidmenų ryšio arba sąveikos klausimas. Tačiau suvokti šią sąveiką nustatančių ir apibrėžiančių sąvokų kaitą, jų imanentinę logiką bei dinamiką yra nepaprastai sunku.

Kas yra *psuche*, – pakartokime garsųjį J. P. Vernanto klausimą, – kūno simuliakras ar dievybės atvaizdas?[11] E. Arbmanu sekantis J. N. Bremmeris mano, kad helėnų civilizacijoje tik V a. pr. Kr. susiformavo vieningos sielos kaip veiklaus ir savarankiško piliečio sąmonės centro samprata. Tuo tarpu archajiniu laikotarpiu skiriama:

1) nepriklausoma *psuche*, kuri nubunda kūnui užmigus, skraido sapnų ir ekstazės metu palikusi bejausmį kūną (tarsi lavoną – *somation*), o jam mirus – keliauja į Hadą; ji (nors etimologiškai ir siejasi su veiksmažodžiu *psuchein* – pūsti, kvėpuoti) neturi jokių fizinių ar psichologinių bruožų;

2) gyvo, nemieguančio organizmo „sielos", susijusios su

a) *thumos* (krūtinėje esančiu jausmų šaltiniu);

b) *noos* (protu, mintimi, tikslingu mąstymu, veikiausiai kylančiu iš veiksmažodžio *neomai* – sugrįžti);

c) *nemos* (kartais reiškiančiu dievų suteiktą galią, antgamtinį kario įniršį, *lussa*);

d) *kardia*, *ker* (širdimi);

e) kitais sunkiai identifikuojamais organais arba kategorijomis, pavyzdžiui, *phrenes* (su diafragma ir plaučiais susijusia džiaugsmo, pykčio, baimės buveine)[12].

Homero amžininkų manymu, tik mirusieji tampa pamėkliškais šešėliais – „sielomis", *psuchai*, panašiai kaip senovės Egipte *ba* išryškėja tik mirusio kūno atžvilgiu. Eidolos taip pat nėra „atvaizdai", bet veikiau „antrininkai". E. A. Wallis Budge mano, kad egiptiečių *ka* (pasak jo, „atvaizdas", koptų

ko) yra helėnų *eidolon* atitikmuo[13]. R. Flaceliere nurodo, kad Demokritui *eidola* yra visą visatą skrodžiančių medžiaginių įtakų srautai: kada „įkaitusi" bepročio siela priima šiuos iš dievų kylančius sklaidmenis, ji pradeda pranašauti[14]. J. P. Vernantas išskiria tris terminu *eidolon* vadinamų antgamtinių pasireiškimų sritis[15]:

1) *Phasma* – dievo sukurtas fantomas, menantis gyvą žmogų. Pasak Homero,

Dievas patsai Apolonas, sidabro lanku pasipuošęs,
Leido pavidalą vyro, visai į Ainėją panašų,
Ir jo šarvais padabintą. (*Il.*V.443-445 vert. Ralys)

Ši į tikrąjį herojų visiškai panaši šmėkla – *eidolon* – pasirodo mūšio lauke, tuo tarpu žmonės nepajėgia suvokti apgaulės.

2) *Oneiros* – sapnas arba sapne regimas atvaizdas, pavyzdžiui, Dzeuso siunčiamas vaiduokliškas antrininkas, stovintis miegančio Agamemnono galvūgaly, ir „visiškai kaip Nestoras" (*Nestori dioi... anchista eoikei*: *Il.*II.56–59). Homero *Odisėjoje* Atėnė sukuria Ikarijo dukters šmėklą (*eidolon*) Penelopei raminti:

Siuntė šešėlį jinai, visai kaip moterį gyvą,
Kaip gražiakasę Iftimę, garbingojo Ikarijo dukrą.
(*Od.*IV.796–797 vert. Dambrauskas)

3) *Eidola kamonton* – mirusiųjų fantomai, *psuchai*, arba vėlės, savo išvaizda neatskiriamos nuo gyvo žmogaus, bet iš tikrųjų – sapną menantys šešėliai, tarsi kokie dūmai. Tačiau į juos galima kreiptis ir prakalbinti pavaišinus krauju:

Kam iš velionių šitų, lig šiolei numirusių žemei,
Leisi prie kraujo prieit, tasai prakalbės išmintingai.
(*Od.*XI.147-148 vert. Dambrauskas)

Šiuo požiūriu, *eidolon* yra ne fizinį provaizdį mėgdžiojantis „meninis" atvaizdas ar subjektyvios vaizduotės kuriamas miražas, bet kitai ontologinei plotmei priklausantis realus psichinis lukštas, panašumas, bekraujis neapčiuopiamas pavidalas, kūno simuliakras, atspindys, Hado karalystei priklausantis „šešėlis". Pats terminas *eidolon* siejasi su veiksmažodžiais *eisko, eikazo* (būti panašiam, atrodyti, supanašėti) ir būdvardžiais *eikastos, eikelos* („panašus", kaip ir jam gimininigas terminas *eikon*). Abu minėtieji terminai V a. pr. Kr. kartais reiškė beveik tą patį. Medūzos veido atspindys, kaip šį ir aną pasaulį jungiantis ir neregimą anapusybę rodantis „stebuklas", *teras*, yra siaubingas ir kartu nuostabus paveikslas, *eikon*, arba dievų siunčiamas pavidalas, *eidolon*. Kulto statula vadinama ne tik *hedos* arba *agalma*, bet ir *eikon, mimema*. Tuo tarpu *eidolon* gali reikšti dievybę, daimoną, slėpinį manifestuojančią figūrą, stabą, paradoksą, realiai esantį ir kartu nesantį arba kartu ir „čia", ir „ten" esantį dalyką.

Dabar pažiūrėkime, kaip, praėjus daugiau nei tūkstančiui metų po Homero epochos, tikrovę aprašo Plotinas, panaudodamas tas pačias *psuche, eikon* ir *eidolon* sąvokas. Intelektas Plotinui yra neįsivaizduojamo ir nenusakomo Vienio atvaizdas (*eikon: Enn.*V.1.6.33), nors vargu ar galima kalbėti apie Vienio „atvaizdą" tiesiogine prasme, kadangi *nous* yra Vienio kontempliacijos išdava, tačiau *nous* regi ne patį Vienį, bet noetiškai artikuliuotą jo „atvaizdą" – lyg patį save, ir šios kontempliacijos dėka ryškėja grynojo mąstymo aktualumas bei Formų (*eide*) arba esinių įvairovė (*Enn.*V.3.11.14–15). Tuo tarpu Siela (*psuche*) yra Intelekto atspindys – *eidolon nou*, nuo Intelekto neatsiejamas, tačiau jau ne toks ryš-

kus ir tyras paveikslas. *Psuche* yra atvaizdas (*eikon*) ir panašumas, simuliakras (*eidolon*).

Kadangi kūnas savo ruožtu tėra medžiaginis sielos simuliakras, filosofas turi nusigręžti nuo šio sielos atspindžio ir sugrįžti į pačios Sielos provaizdį (*nous*), nuo kurio siela „atskirta" tik tada, kai jį atspindi išorinės manifestacijos linkme. Siela ir gamtą tvarkantieji racionalūs principai yra atspindžiai (*all' esti hai haute eidolon kai hoi logoi: Enn.* V.3.8.9–10), kylantys iš aukštesnio „tikro" ir „tyro" šaltinio, nes atvaizdas (jeigu tik jis nesusilieja su provaizdžiu) visada priklauso kažkam kitam ir egzistuoja kažkame kitame (*eikoni gar prosekai heterou ousan en hetero gignesthai: Enn.* V.3.8.13–14; cf.Plat.*Tim.*52c2„4: „kadangi atvaizdas ne savyje pačiame talpina savojo gimimo priežastį, o nuolat pasireiškia kaip kažkoks kito šešėlis, jis ir privalo gimti kažko kito viduje, tarsi prigludęs prie esaties arba iš viso nebūti niekuo").

Pasak Plotino, žmonių sielos savo atvaizdus (*eidola*) regi it atspindėtus Dioniso veidrodyje (*hoion Dionusou en katoptro*) ir nukrenta į tą atspindžių lygmenį, nors ir neprarasdamos ryšio su savo pradmeniu bei Intelektu (*tes heauton arches te kai nou: Enn.* IV.3.12.1–4). Dievas Dionisas helėnams yra egiptiečių Osirio atitikmuo. Siela atgaivina visus savaime negyvus daiktus, kad šie gyventų į sielą panašų gyvenimą. Kadangi ji savo galiomis pripildo gamtos plotmę tvarkantį racionalų pradą (arba pati jame įsikuria: *en logo*), siela duoda šį pradą (*logos*) kūnui – t. y. atvaizdą (*eidolon*) to, ką pati turi, nes kūnui ji suteikia „gyvenimo atspindį" (*eidolon zoes*) ir kūno formas (*kai morphas somaton: Enn.* IV.3.10.38–41). Sielos dėka visatai nieko netrūksta.

„Todėl aš manau, – sako Plotinas, – kad senovės išminčiai (*hoi palai sophoi*), kurie statė šventyklas ir statulas (*hiera kai agalmata*), idant jose gyventų dievai, stebėdami visumos prigimtį, žinojo, kad sielą (*psuches phusis*) visur nesunku prisišaukti, tačiau, sukūrus jai adekvatų ir kažkokią jos dalį priimti galintį imtuvą, sielą prisišaukti lengviausia. Jai artima tai, kas ją vienaip ar kitaip mėgdžioja, tarsi pavidalą atspindintis vedrodis" (*hosper katoptron harpasai eidos ti dunamenon: Enn*.IV.3.11.1–8).

Plotinas omenyje turi dieviškųjų galių imtuvams tapačių šventyklų bei statulų atgaivinimą, medžiaginius daiktus pripildant gyvųjų Sielos sklaidmenų. Nežinia, ar tai nuoroda į Plotino gimtinės – Egipto – žynių kultinę praktiką, ar neoplatoniškąją teurgiją – *telestike*. Sielos šaltinį ir provaizdį – Intelektą – Plotinas prilygina Saulei, teigdamas, kad *psuche* yra savotiška ežia, nustatanti ribas (*ta perata*) tarp noetinės saulės ir regimosios saulės, susiedama pastarąją su dieviškąja sritimi, t. y. būdama hermeneutine tarpininke ir vertėja (*hoion hermeneutike*), transliuojančia bei „aiškinančia" tai, kas iš regimosios fizinės saulės kyla noetinės saulės link ir kas iš noetinės saulės leidžiasi regimosios saulės link (*Enn*.IV.3.11.17–22). Galima kalbėti apie įvairius Sielos manifestacijos lygmenis, nes visa medžiaginė visata tarpsta Sieloje, tarsi į vandenį įmerktas tinklas. Siela sukuria sakralinius imtuvus – statulas arba kūnus dievams ir „būstus" žmonėms (*ta men theon agalmata, ta de anthropon oikemata*) bei visoms kitoms būtybėms (*Enn*.IV.3.10.28–29). Tačiau kuria ji ne „iš pašalies", ne „meno" dėka, o savo prigimtimi, nieko diskursyviai neplanuodama ir nesvarstydama. Sielos požiūriu, menas (*techne*) yra antrinis – jis mėgdžioja (*mimei-*

tai) Sielą, kurdamas miglotus ir silpnus sekinius (*mimemata*), tarsi daug vertės neturinčius žaislus (*paignia*), kurie įvairiomis priemonėmis padeda jai kurti gamtos atvaizdą (*eis eidolon phuseos: Enn.*IV.3.10.17–19).

Plotinas iš dalies nuvertina meną (*techne*), kaip racionaliai pagrįstą mokėjimą mėgdžioti, nors kitoje vietoje (V.8.1.34–40) teigia, kad kartais „menas" gali patobulinti „gamtą", kurią sudaro migloti aukštesnių realijų atvaizdai, jeigu menininko intelektas tiesiogiai siejasi su minėtomis noetinėmis realijomis.

Homerui *psuche* reiškė tam tikroje mitinėje-ontologinėje plotmėje po mirties savarankiškai egzistuojantį kūno simuliakrą, o ne dieviškojo Intelekto simuliakrą arba dievybės atvaizdą, kurį savyje įkūnija gyvas žmogus, suvokdamas jį kaip „savastį". Homero aprašytoji *psuche* figūra (pavyzdžiui, Achilui pasirodanti Patroklo šmėkla: *Il.*XXIII.65) panaši į tą idealų paveikslą, kurį išryškina *kalos thanatos*, graži mirtis, arba *euklees thanatos*, šlovinga mirtis, atskleidžianti herojaus vardą supančią šlovę, tarsi nevystančių dorybių (*aretai)* vainiką. Šis herojiškos mirties spalvomis nupieštas „gražus paveikslas", kurio negali atstoti nei turtai, nei socialinė padėtis, yra it nemirtingos šlovės (*kleos*) spinduliavimui tapati *psuche*, kuri išlieka ne tik „anapusinio" simuliakro, bet ir didžiavyrių žygius bei standartines povyzas įamžinančios „šiapusinės" giesmės pavidalu. Priešingai negu Hado šešėlis (nors ir pastarasis svarbus tik į šiapusybe nukreiptu savo iliuziniu fasadu), „literatūrinis" atvaizdas byloja, kad asmuo egzistuoja tik eksteriorizuotų santykių būdu ir dėl visuomeninės nuomonės, kaip pedagoginis pavyzdys. Net sau pačiam herojus svarbus tik kaip jo idealų pavidalą – „spinduliuojančią jau-

nystę“ (*aglaos hebe*) atspindinčios giesmės veidrodyje išryškėjęs atvaizdas.

Kadangi žmogų sudaro dinamiška atskirų psichosomatinių organų ir pašalinių (dieviškų, daimoniškų, socialinių) veiksnių sistema, *soma* reiškia jau mirusį, negyvą kūną, dėl mirties įgijusį formalią vienybę. Viena žmogų sudarančio narių komplekso dalis tampa Hado karalystei skirtu simuliakru (*psuche*), kita – lavonu (*soma*), tarsi ikona manifestuojančiu sustingusios figūros grožį, kuris virsta kontempliacijos objektu. Atmintis turi išsaugoti šį gražų paveikslą (*eidos*), laužo liepsnai jį integravus į anapusybę, o antkapis (*sema*) – tapti regimu jo neregimo buvimo ženklu, jo „neblėstančios šlovės“ (*kleos aphthiton*) hieroglifu konkretaus socialinio kosmoso struktūroje.

Homeriškajai tradicijai priešingą *psuche* sampratą iškėlė orfikai ir pitagorikai, transformavę herojiškos šlovės idealą. Išorinės mirties ieškančio kario kelią keičia per iniciaciją patiriamos vidinės (simbolinės) mirties bei atgimimo ieškančio hierofanto – išminčiaus, kerėtojo ir mokslininko – kelias, sekant Egipto Naujosios karalystės hierofantų pavyzdžiu. Dabar ne tik valdovas galėjo būti suvoktas kaip gyvoji Horo statula, hipostazė arba Ra atvaizdas (kalbant egiptietiška terminija), bet ir kiekvienas apoloniškąjį arba dionisiškąjį pradą savyje atskleidęs įšventintasis. *Psuche* tebevadinama ambivalentišku *eidolon* terminu, tačiau dabar suvokiama ne kaip mirusio žmogaus simuliakras, bet kaip gyvo žmogaus pamatinis dėmuo, turintis dievišką kilmę. Platonas užbaigia šį savivokos perversmą, nurodydamas, kad *psuche* nėra maraus kūno fantomas, bet nemirtinga tikroji žmogaus savastis. Todėl, pasak J. P. Vernanto, pasikeičia gy-

vojo kūno statusas: kūnas tampa iliuzine apraiška, efemerišku tikrosios esaties atvaizdu, laikina sielos buveine, kadangi „kiekvieno iš mūsų kūnas tėra sielą lydintis atvaizdo panašumas" (Plat. *Leg.* 959b1). Dabar ne *psuchai* yra rituališkai sudegintų kūnų fantomai, *eidola*, bet lavonai yra mirusiųjų fantomai (*teleutesanton legesthai kalos eidola einai ta ton somata: Leg.* 959b2–3)[16].

Atvaizdas Platonui – tai magiškasis simuliakras, *eidolon*, nes jis yra provaizdį mėgdžiojanti apraiška, regimybė, iš kurios kerų išsivaduoti galima tik prisiminus savo ištakas (*anamnesis*), pasitelkus filosofinę askezę ir dialektiškai išvalius sielą. Filosofijos tikslas – mokytis mirti, nemirtingą *psuche* atribojant nuo maraus reiškinių pasaulio tiek, kad šis negalėtų jos niekaip paveikti, ir nukreipiant ją į noetinius pradmenis. Vaiduokliško tapsmo plotmėje *psuche* yra nemarios Būties pėdsakas, transcendentinių pradų projekcija, ne kūno, bet dievybės atvaizdas (*eidolon*). Todėl dabar Homero Achilas gali būti suvoktas alegoriškai, kaip dvasinio išsivadavimo archetipas ir herojinis pavyzdys.

PSICHOSOMATINĖS KATEGORIJOS IR DVASINĖS INICIACIJOS KELIAS SENOVĖS EGIPTE

Helėnų ezoterinės tradicijos (pirmiausia – pitagorizmo) terpėje reinterpretuotos sielos (*psuche*), kūno (*soma*) ir atvaizdo, simuliakro (*eikon, eidolon*) sąvokos turėtų būti aiškinamos atsižvelgiant į senovės Egipto dvasinę psichologiją bei teologiją. Todėl reikia aptarti egiptiečių „kosminės" antropologijos, kaip dieviškojo spinduliavimo ir sugrįžimo me-

tafizikos, kategorijas *khat, ka, ba* ir *akh*, pritariant C. Salamano nuomonei, kad „jos nėra visiškai nesuvokiamos“[17].

Senovės egiptiečių manymu, žmogų, kaip dieviškąją manifestaciją, sudaro daug skirtingų sudedamųjų dalių, išdėstytų skirtinguose lygmenyse ir galinčių kisti – pereiti iš vienos plotmės į kitą bei sudaryti skirtingas konfigūracijas bendrame *neteru* raiškos kontekste. Kosminių transformacijų rato požiūriu, žmogus yra „žuviapaukštis“, nes marųjį žmogaus kūną (*khat*) simbolizuoja žuvis, o nušvitimo ieškančią nemariąją „sielą“ (*ba*) – paukštis, turintis žmogaus galvą. Dieviškosios sklaidmenų tikrovės tapsmo metu įvairūs esiniai virsta tai žuvimis, tai paukščiais. Net vadinamiesiems zodiako dekanams atstovaujantys žvaigždynai virsta žuvimis ir septyniasdešimčiai dienų pasislepia pirminių vandenų gelmėse (nėra matomi dangaus skliaute), o paskui atgimsta paukščiais ir išskrenda į padangę. Žuvis paradoksaliai siejasi ne tik su medžiaginiu kūnu, bet ir su giliausios anapusybės būva – antbūtiškos tamsos sritimi. Ungurio pavidalu Nun gelmėse plaukioja Atumas.

Tačiau žmogų sudaro daug komponentų, kurie skirtinguose būties ir sąmonės lygmenyse išryškėja arba prigęsta. Iš nemarių dėmenų svarbiausieji yra *ka, ba* ir *akh*. Paukščio ibio simbolizuojama *akh* būva apskritai nėra „žmogiška“ šiuolaikine šio žodžio prasme, nes ji reiškia įvairiai išskleistas dvasines, arba noetines, šviesas. Minėtosios metafizinės „šviesos“ (*akhu*) taip pat gali būti suvoktos kaip prieš demiurgiją (būties sklaidmenų pasirodymą) stovintys ir kūrinijos galutiniu anagoginiu tikslu tampantys dvasiniai archetipai (pl. Korano *al-mabda'* – pradžios vieta ir *ma'ad* – sugrįžimo vieta). L. Lamy šias šviesas prilygina platoniškoms Idėjoms[18].

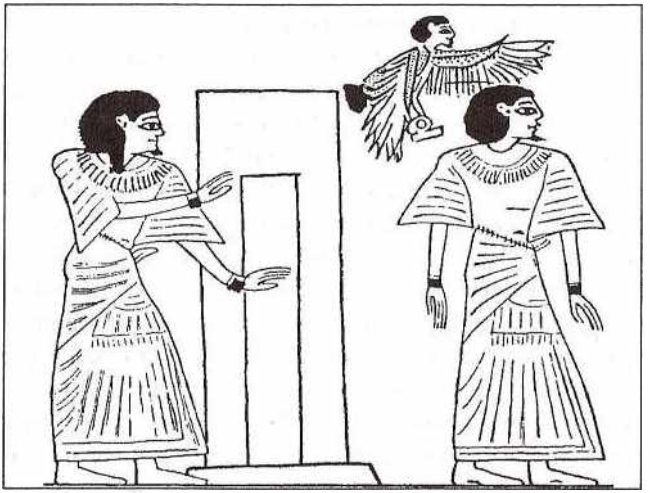

Velionis ir jo *ba* palieka kapą

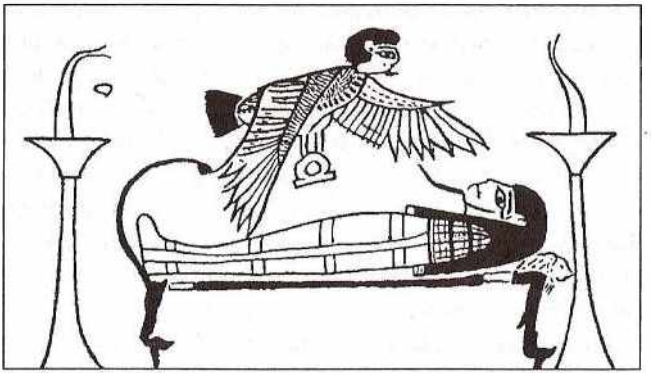

Velionio *ba* virš savo mumijos laiko amžinybės simbolį *šen*

Fizinis mirusio žmogaus kūnas (*khat*) turi būti transformuotas ir tapti išvalytu *sah* kūnu – Osirį menančia mumija. Šiuo požiūriu, *sah* yra tikrasis medžiaginis *eidos* – ideali simbolinė struktūra, kurią atskleidžia dramatiniam ritualui tolygus balzamavimo procesas, trunkantis septyniasdešimt dienų. Šis kūnas neva turi auksinę odą, kurią regimųjų simbolių plotmėje atstoja auksinės mumijų kaukės bei plokštės. Kai kurie tyrinėtojai *sah* vadina medžiaginiu kūnu, arba vienu iš septynių žmogaus „apvalkalų", kuris tapatus žemiausiai medžiaginei sielos nešėjai neoplatonizme. Kūnas gali būti išvalytas žmogui gyvam esant ir šis apsivalymo procesas yra pirmoji įšventinimo stadija. Mirusiojo *sah* atsiskleidžia tada, kai žemei skirtą fizinį lavoną dievas Anubis (ir jam atstovaujantis žynys) laipsniškai paverčia mumija. Kūnas iš pradžių „apsivalymo vietose" (*ubu* ir *uabet uat*) išskrodžiamas, išvalomas ir užkonservuojamas, atskiriant įvairius organus, o vėliau „grožio namuose" (*per nefer*) paverčiamas savotiška sakraline ikona. Balzamavimo metu įvairūs „dvasiniai" žmogaus komponentai laikinai sugrįžta į savo dieviškuosius provaizdžius, kuriuos regimuoju pavidalu simbolizuoja dangaus šviesuliai, o paskui vėl suprojektuojami į meistriškai parengtą imtuvą – mumiją. Pastaroji yra *sah* kūnas ir dausose vykstančių transformacijų dramos simbolinis pamatas – kertinė kosmologinė „atrama". *Sah* kūno integralumo išlaikymas buvo suvokiamas kaip pagrindinė reintegracijos į aukštesnius pradus sąlyga, prieš pradedant ritualinę kelionę dausų „stuburu". Transformacijų vektorių nukreipti į dvasinę *akh* šviesą galima tik nepriekaištingai atlikus laidotuvių ritualą (kuris kartojo gyviesiems skirtus įšventinimus) ir sugrąžinus į mumiją *ba* bei kitus „dvasinius" komponentus. Šiuo požiū-

riu, Indijos tantrikų mistinė fiziologija gali būti suvokta kaip „modernizuotas" ir labiau individualizuotas senovės Egipto kosminės fiziologijos bei alchemijos variantas.

Šiuolaikinių kalbų žodynuose jokio tikslaus atitikmens neturinti sąvoka *ba*, kurią kartais vaizduoja „gyvasis" saulės ratas, neoplatoniškų asociacijų kontekste reikštų noetinę, psichinę bei fizinę plotmę skrodžiančią ir užpildančią kokybę, aktyvią sklaidos galią (*dunamis*), tarsi į medžiaginę plotmę besileidžiančią ir į noetinių dievų pasaulį vėl kylančią sielą. Tam tikru aspektu *bau* (dgs.) konfigūracija gali būti tapati visuminei kosminei Sielai. Nors *ba* dažniausiai traktuojama ir verčiama kaip „individuali siela", tai yra tik vienas dinamiško tikrovės principo „rangas", erotinės (daimoniško nusileidimo ir pakilimo) traukos galią turinti nešėja. Visatos, kaip vientiso sklaidmenų organizmo, mozaiką sudaro diskretiškos atkarpos, klasifikuojamos atsižvelgiant į dinamiško būties transformacijų rato logiką, išreikštą mitinėmis kategorijomis. „Žmogus" sudaro tik tam tikrą šių galios „vardais" išskaidytų manifestacijų ir tapatumo galimybių ruožą.

Sunku apibrėžti žmogiškosios *ba* pasireiškimų spektrą, galintį aprėpti daug psichosomatinės bei dvasinės tikrovės simbolių, funkcijų ir nuorodų. *Ba* ne tik migruoja tarp atskirų ontologinių sferų, bet ir valgo, geria, jaučia. Aišku, ant kapų sienų nupieštas maistas tėra *per kheru* – „daiktai, atsirandantys iš žodžio", „namo žodžiai", o velionis – *maa kheru*, per žodį suvokiantis ir aktualizuojantis piešinį – „mintantis" imaginaciniu maistu. Dievų *bau* neretai yra žvaigždės, simboliai, daiktai, šventieji gyvuliai, gamtovaizdžiai, meteorologiniai reiškiniai, netgi kiti dievai. Velionį globojantys keturi Horo sūnūs, it keturi kosmologinės mandalos kampai,

yra Horo *bau*. Šventasis Memfio jautis Hapis yra pasaulio demiurgo Ptah *ba*, tuo tarpu oras yra dievo Šu *ba*. Dievo Šu *ba* taip pat yra Atumo ugnis, pasirodžiusi jo sėklos išsiveržimo metu – archetipinės teogonijos pradžioje. Sudaromos netgi *bau* virtinės, kurios mena vėlyvųjų platonikų išryškintas vertikalias kosmogonines „grandines" (*seirai*), įvairių lygmenų simbolius (*sunthemata*), jungiančius su konkrečia dieviškąja monada. Štai, pavyzdžiui, katė yra deivės Bastet *ba*, pati Bastet yra deivės Isidės *ba*, Isidė – sauliškojo dievo Ra *ba*, o Ra – aukščiausio nenusakomo pradmens *ba*[19].

Vienos Karnako šventyklos reljefe pavaizduota dešimt sauliškojo dievo Amono-Ra *bau*. Kiekviena iš šių *ba* išreiškia atitinkamą dieviškąjį veikimą, požymį arba kosmogoninį sklaidmenį, kuriuo steigiama ir patvirtinama gyvojo teofanijų organizmo struktūra. Kartu tai yra vieno viską apimančio Dievo (*pantheos*) kūno dalys arba jas gaivinančios ir palaikančios energijos: Saulė (dešinioji akis), Mėnulis (kairioji akis), oro pripildyta išskleistos būties erdvė (Šu), pirminiai vandenys (Nun), ugnis (Tefnut), žmonija (faraono *ka*), sausumos keturkojai, sparnuočiai ir gelmių gyventojai (dievas krokodilo pavidalu), požeminės galios (dievas gyvatės pavidalu). Šalia vaizduojamas itifalinis paukštis Amono galva, sklendžiantis virš bundančio Osirio, prie kurio regima Isidė bei Neftidė, tuo tarpu užrašas paradoksaliai teigia: „Amonas, Osirio pagarbintoji *ba*"[20]. Ant Ramesio VI kapavietės sienų vaizduojamą Saulės laivą, prieš jam panyrant į Nun vandenis, velka septyni *bau*. Atrodo, kad dieviškoje sferoje kiekvienas dėmuo atspindi visus kitus dėmenis ir tarpsta vienybėje, kurios nesuardo mitinių vaidmenų įvairovė.

Jeigu visata yra struktūrinis teofanijų kūnas, visi šios ratais keliaujančios kompozicijos elementai turi prasmę ir yra svarbūs pusiausvyrai. Todėl žmogiškoji *ba* išsaugo savo pilnatvę tik palaikydama atitinkamą santykį su mumija, savo eidetinę struktūrą rodančiu kūnu (*sah*). Nors „siela" skirta dangui, o „kūnas" – žemei, metų ir valandų padalomis išraižytoje tikrovės, arba „dieviškojo kūno", mandaloje, kurioje visi manifestacijų lygmenys it veidrodiniai atspindžiai kartoja ritualinio mechanizmo judesius, *ba* taip pat paklūsta šiam negailestingam ritmui ir turi kiekvieną naktį nužengti į mumiją, kad su ja susilietų. Nerasti šio kūniškojo imtuvo reikštų apmaudų kosminės dermės pažeidimą. Tad netgi įsitvirtinus tarp žvaigždžių – dievų buveinėje, jai privalu paklusti kertinio mito logikai ir, kartojant paros (dienos ir nakties) spektaklio judesius, įsilieti į sauliškojo dievo Ra amžinąją eiseną. Čia jau vaizduojamos ne „individualios" lemtys, bet atliekami dėsningi (todėl žanro požiūriu – monotoniški) pačios egzistencijos „apeigų" judesiai, grindžiami magiškai racionalia ir apskaičiuota „mokslinių" klasifikacijų sistema. Svarbiausia ne tai, kaip yra, bet tai, kaip turi būti. Taip lemia „laikas": valandomis, metais ir amžiais padalinta žvaigždžių virvė dievų rankose, išnyranti iš amžinybės nasrų ir vėl juose dingstanti. Minėtosios „valandos" tėra archetipiniai epizodai, mitinės bei metafizinės schemos, apriorinai pavyzdžiai. *Ba* gali įgyti įvairiausius pavidalus, tačiau ji paklūsta tipinei transformacijų dialektikai.

Atgimusiam Saulės diskui vėl išnirus iš Nun vandenų, jį velka keturiolika *kau*. Tyrinėtojai aiškina, jog *ka* yra psichinis arba vitalinis būtybės lukštas, savotiškas antrininkas, neatsiejamas nuo fizinės egzistencijos. *Ka* gali reikšti įvairias

gyvybines kūno kokybes, moralines bei socialines kategorijas, netgi dvasines tendencijas: transformuojančią maisto galią, virškinimą, pagarbą, jėgą, spindesį, magišką poveikį, paklusnumą šeimininkui, vertę, nušvitimą[21]. Tai dievams ir žmonėms būdinga nemari substancija – gyvybinė jėga, kuri perduodama iš giminės į giminę, tačiau kyla iš demiurgo *ka*. Dieviškasis kūrėjas turi milijonus *kau*, kurių dėka atgyja ir funkcionuoja medžiaginė visata. Tai lyg viena *ka*, atspindėta visuose būties lygmenyse, išdalinta dievams ir suteikta valdovui, kuris palaiko visą šalį, jos gamtovaizdį, šventyklas bei žmones.

Didžioji „dievų virtinė" (*paut neteru*), kurią sudaro devyni pirminiai dievai, yra lyg užkoduotas visų archetipinių pavyzdžių bei mitinių precedentų modelis, kurio dėka vyksta kosmogenezė ir ją mėgdžiojantis kosmoso daiktų gyvenimas. Iš tikrųjų tai metafizinių skaičių drama. Devyniukė (eneada) atsiremia į vienetą ir šitaip sudaro „pitagoriškąjį" dešimtuką (dekadą), kurio viduje prasideda demiurginės manipuliacijos. Jeigu dieviškąją eneadą (kurią galima įsivaizduoti ne tik trijų triadų pavidalu, bet ir kaip keturių porų aštuoniukę, kurią vainikuoja valdančioji monada) atspindi žmogų sudarančių dėmenų kompleksas, tai galima kalbėti apie devynias sudedamąsias dalis. Pripažindamas, kad jų išsidėstymo tvarka neaiški, A. Versluis nurodo šiuos komponentus, kurių interpretacija sukelia nemažą sumaištį: 1) kūną – *khat*, 2) intelektą – *khu* (arba *akh*), 3) šešėlį – *khaibit*, 4) širdį – *ab*, 5) sielą – *ba*, 6) antrininką – *ka*, 7) dvasinį kūną – *sah*, 8) vardą – *ren*, 9) galią – *sekhem*[22]. Šešėliu A. Versluis vadina „psichines žmogiškosios būtybės liekanas", *sekhem* – „būtį teikiančią galią", *khu* – protą, kaip laikišką-

jai plotmei būdingą mokėjimą skirti. Kūnas (*khat*) yra sielos (*ba*) atspindys, o siela atspindi dvasinį kūną (*sah*). Šie dėmenys neva sudaro vertikalių emanacijų triadą. Minėtasis autorius rašo:

„*Ka*, arba antrininkas, kaip nurodo Henry Corbinas, yra žmogaus angeliškoji dalis ir jo Esmė, prie kurios priartėjęs žmogus mato, kad pats ja esti labiau negu pačiu savimi. Jos žvaigždiškojo buvimo realizacija yra savo dvasinio kūno, savo angeliškosios Formos realizacija – perskyrą ir dualumą pranokstanti būva, kuri *in toto* vadinama *sahu* – gyvenimu Danguje"[23].

Šiuo požiūriu, *ka* yra tarsi pirmapradis *eidos*, gražus archetipinis nužengiančios gyvasties piešinys, kurio fizinis atspindys (imanentiškas personai) gali būti irracionaliai iškreiptas ir deformuotas. Apie mikrokosminį ir makrokosminį sugrįžimą (*apokatastasis*) kalbančiam autoriui fizinė žmogaus esybė yra pamėkliškas *ka* antrininkas, o ne atvirkščiai. Dangaus durys yra dvigubos: tai Osirio vartai ir Ra vartai. Pirmoji mirtis atveda į Osirio „akiračius" – subtilią psichinės transcendencijos plotmę (*Amentet*), kurioje ilgiau ar trumpiau laukiama naujo įsikūnijimo. Antrosios mirties (tiksliau – prisikėlimo, nes antroji mirtis gali reikšti ir pražūtį) dėka paliekama lunarinės transcendencijos (arba „skaistyklos") sfera ir noetinė žmogaus dalis įžengia pro Ra vartus, susiliedama su sauliškuoju pradmeniu[24]. Tai išrinktųjų kelias: visą mikrokosmą dvasiškai sintezuojančio valdovo ir tų įšventintųjų teokratijos valdininkų bei tarnautojų (sakytume – hierofantų ir mistų), kurie „numiršta" dar gyvi būdami ir pagal pilnatvę atgavusio Osirio provaizdį tampa „tiesos balsais" arba mistinės žinijos dėka Amenteto pasaulyje atskleidžia juose sly-

pinčio *imago* tapatumą sauliškajam provaizdžiui – visas teofanijas vienijančiai monadai, arba Dievui.

Piramidžių tekstai byloja, kad dvasinis pradas „*akh* – dangui, *khat* – žemei" (*Pyr*.474). „Unas laimingas su savo *ka*, Unas gyvena su savo *ka*" (*Pyr*.338). Vadinasi, nuo Uno neatsiejama *ka* yra danguje: *ka* – jo vedlys ir globėjas. *Kau* kūrėjas yra Ptah.

„Tavo *ba* yra žvaigždė", – toliau teigia *Piramidžių tekstai* (*Pyr*.904). Dvasinį kūną *sah* įgijęs V dinastijos faraonas Unas (apie 2367–2347 m. pr. Kr.) pasirodo tikruoju gyvojo *akh* pavidalu: „Pažvelk – tu esi *akh*, tu esi *akh* su visais *akhu*" (*Pyr*. 623–624).

„Galbūt danguje gyvenanti *Ka* turi žemėje gyvenantį antrininką, – spėja E. A. Wallis Budge,- (...) kurį galima pavadinti savotišku angelu sargu arba egiptiečio guru"[25]. Tačiau kartu su žmogumi gimusi *ka* nepakyla į dangų: ji gyvena kapavietėje, „*ka* name" esančioje statuloje. Ši statula pro akmeninėje sienoje padarytas angas stebi atliekamus ritualus ir uosto smilkalų dūmus. Tinkamai nepamaitinta *ka* gali palikti kapą ir šmėklos pavidalu eiti ieškoti maisto, pridarydama daug bėdų ir atnešdama įvairias ligas. *Ba* samprata yra miglota. E. A. Wallis Budge manymu, tai dieviškos prigimties dvasia ir kartu atitinkamos rūšies kūnas. Kadangi Saulės dievas turi *ba*, iš jo ašarų kilę žmonės taip pat turi *bau*. *Khaibit* yra *ba* šešėlis: velionis meldžiasi, kad jo *ba* ir *khaibit* nebūtų įkalinti mirusiųjų pasaulyje. Mirusio valdovo esybė *Piramidžių tekstuose* glaudžiai siejasi su *sekhemu, sahu* ir *akhu* esinių grupe. 1934 metais pasirodžiusioje studijoje apie Egipto dievus E. A. Wallis Budge neigia savo paties ankstesnę nuomonę, kad tai - mentalinės arba dvasinės žmogaus dalys: *sekhem* – vita-

linė galia ir kūno fizinės jėgos šaltinis, *sah* – anapusinis palaimingas kūnas, o *akh* – eterinė dvasia. Pasak minėtojo autoriaus, *sekhemu, sahu* ir *akhu* yra tam tikrą galios, šlovės ir žinijos lygmenį pasiekusios „sielos" arba noetinio pasaulio plotmės, menančios Dionisijo Areopagito angelų diakosmus[26].

Nūdien įtikinamiausia atrodo J. Naydlerio interpretacija, kuri tiesiogiai siejasi su R. B. Onianso tyrinėta sielos ir kūno tapatybės problema helėnų civilizacijos kontekste, tačiau išryškina naujus „sielos" (kaip kintančių sąmonės būvių ir būties lygmenų vektoriaus) sampratos aspektus, kurių negalėjo adekvačiai paaiškinti metafiziką bei įšventinimų tradiciją neigiantys egiptologai.

J. Naydleris teisingai pastebi, kad senovės egiptiečiams ne tik išoriniai, juslėmis suvokiami reiškiniai turėjo vidinę pusę, bet ir psichiniai reiškiniai, kurie, šiuolaikinio žmogaus požiūriu, yra „vidiniai" ir „subjektyvūs", galėjo būti patirti kaip „išoriniai" įvykiai, priklausantys ne individualios *psuche* kompetencijai, bet vadinamajai „viešajai vaizduotei", ir jos dėka įgyjantys konkretų „objektyvų" pavidalą[27]. Įvairių mitologizuoto landšafto dalių bei psichosomatinių energijų pavidalu manifestuojantys dievai vertė ne tik kasdieniškąjį (kalendorinį) „gamtos" pasaulį, bet ir socialinių santykių plotmę suvokti kaip dieviškųjų galių veikimo areną. Ritualinio veiksmo metu dieviškųjų sklaidmenų užlietas žmogus save patirdavo kaip gyvąją dievo skulptūrą ir aplinkinių būdavo vertinamas kaip pradmens epifanija. Dauguma psichinių galių, kurias šiandien laikome „savomis", buvo patiriamos ir suvokiamos kaip dieviškųjų energijų raiška iš pašalies. Todėl J. Naydleris daro išvadą, kad betarpiško kolektyvinio dievų potyrio užtemimą reikia laikyti būtina šiuolaikinio *ego* išsivystymo sąlyga[28].

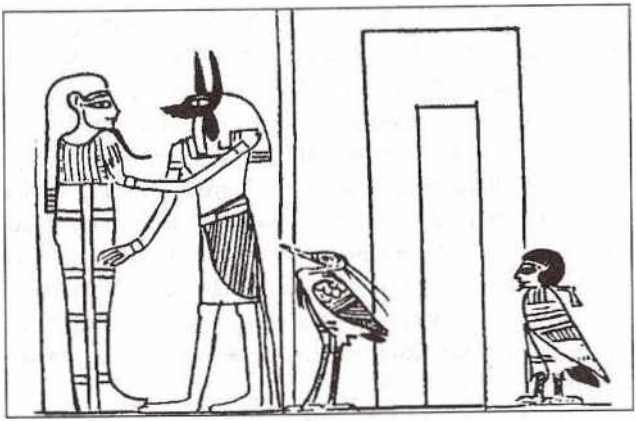

Anubis ruošiasi įnešti mumiją į kapą, prie kurio tupi paukštis Bennu ir mirusiojo siela

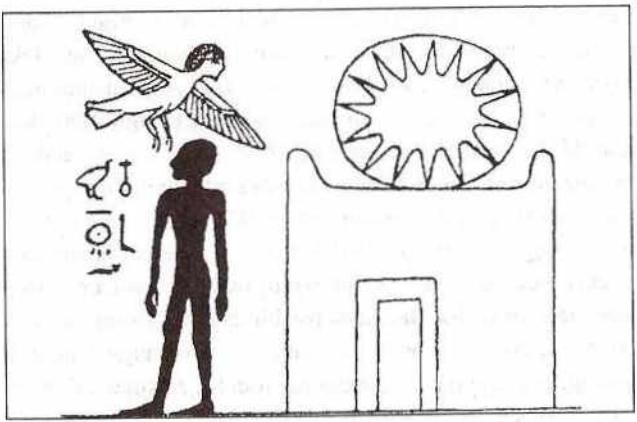

Mirusiojo siela sklendžia virš savo šešėlio, o iš kapo kyla Saulė

Senovės Egipte „sielos" funkcijos, požymiai ir kokybės suvokiamos kaip atskirų kūno narių bei savarankiškai veikiančių organų kokybės, savo ruožtu išreiškiančios universalius dievų atributus. Simbolinis hieroglifų raštas byloja, kad nėra skirtumo tarp „išorinės" ir „vidinės" tikrovės, tarp konkretaus ir abstraktaus pažinimo. Psichinė savastis it kokybiškai padalyta sąmonės substancija paskirstoma išorinėms ir vidinėms kūno dalims. Todėl ne pats žmogus kalba, o jo burna, tarpininkaujanti tarp fizinės ir dvasinės tikrovės, tarp gyvenimo ir mirties – tarsi anga, kurią galima „atidaryti" magiškais instrumentais. Panašiai atveriamos akys, kaip gerovės ir galios versmė, tampanti savarankišku „dvasiniu archetipu" ir netgi magiško kenkimo priemone, ką liudija archajinė „blogos akies" ir „nužiūrėjimo" samprata. Užtenka ką nors netinkamo išvysti, kad susiterštum arba būtum neigiamai paveiktas, kadangi psichinės galios juda be „išorinę" ir „vidinę" tikrovę skiriančių barjerų, nepaisydamos fizinės distancijos. Patekti į „išorinį" fizinės regos lauką tolygu prasiskverbti į „vidinį" sielos pasaulį, todėl labai svarbu, kas yra matoma: malonę spinduliuojantys „švarūs" sakraliniai dalykai ar teršalai. Bloga akis gali pagadinti gerą daiktą, tuo tarpu išminčiaus akis skleidžia malonę.

Išgirsti (kaip ir išvysti) taip pat reiškia „įgyti" ir susijungti su girdimu dalyku, todėl klausa tolygi išminčiai. Ptahotepas meldžia ne „išminties", o „girdėjimo", „klausos", kadangi pasaulis atsirado iš šviesai tapataus pirminio garso. Todėl dievai (pavyzdžiui, pirminį garsą savo liežuviu demiurgiškai artikuliuojantis Ptah) turi „girdinčias ausis", t. y. jie išmintingi ir mielaširdingi.

Kūnas yra savarankiškų psichinių požymių veikimo arena, gyvųjų narių (*hau*) mozaika, kurios vientisumas išryškėja tik po mirties, kai fizinis pavidalas virsta lavonu, kūnu (*khat* arba *šat*) tikrąja šio žodžio prasme – tarsi „neatgaivinta" medžiagine statula. Tačiau gyvosios kūno dalys (rankos, kojos, burna, širdis ir kiti vidaus organai) kaip dvasios požymių nešėjos – neskirtos žemei. Žemei skirtos ne kūno dalys, bet kūnas, kaip nuo šių organų atsietas bei integralia visuma tapęs lukštas. Kūnu vadinamas tik mumifikuotas medžiaginis lavonas. Šiuo požiūriu, gyvų dieviškų galių manifestacijos ir talpyklos – akys, ausys, burna, nosis, rankos, kojos, kepenys, plaučiai, pilvas, o ypač širdis – pirmesnės ir svarbesnės už lavonui tapatų vientisą kūną (*khat*, gr. *soma*).

Kaip ir senovės Egipte arba Mesopotamijoje, archajinėje Heladoje psichines funkcijas apibūdinti atsietai nuo atskirų fizinių organų buvo neįmanoma, kadangi psichinės galios tapatinamos su išoriniais ir vidiniais organais. Tačiau minėtosios kūno dalys (pavyzdžiui, širdis, diafragma, kepenys, plaučiai) iš esmės nėra fizinio kūno dalys, panašiai kaip ir landšafto dalys yra ne tiek fizinės, kiek dvasinės tikrovės elementai. Kiekvienas daiktas arba „išorinės" ir „vidinės" tikrovės perskyros nepaisantis būties komponentas, kaip ritualinės bendrijos narys, išreiškia atskirą visuotinės Sielos kokybę. J. Naydleris mano, kad šiame dinamiškų psichosomatinių sąveikų kontekste sutelkta individuali savimonė arba vieninga savastis galima tik fizinės mirties arba iniciacijos dėka[28a]. „Išoriniam" fiziniam kūnui supriešinta „vidinė" savimonė (dekartiškasis dualizmas) patiriama tik fiziniam kūnui mirus – per radikalaus atskyrimo traumą.

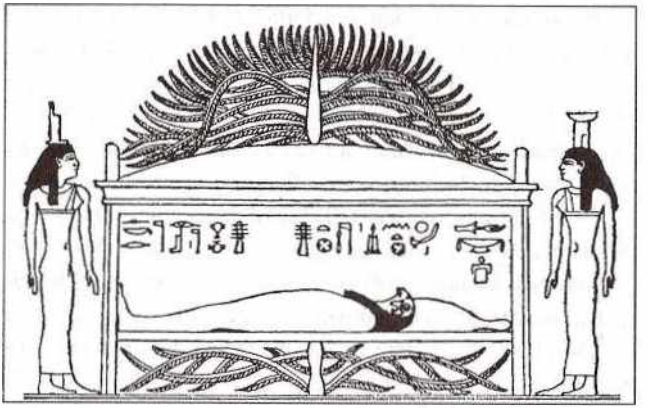

Dėžę su mirusio Osirio kūnu apraizgo šventasis medis

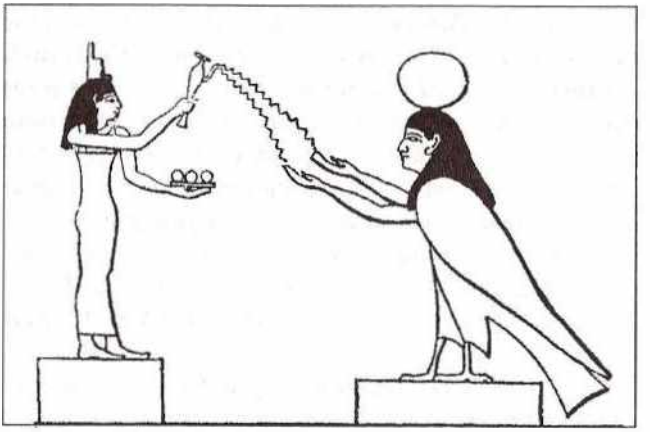

Isidė duoda vandens ir duonos mirusiojo sielai dausose

Ba visada yra nuo kūno atskirta „siela“: ją išryškina distancija, susidūrimas su mirusiu kūnu. Todėl J. Naydleris spėja, kad *ka, ba* ir *akh* kategorijos adekvačiai suvoktos gali būti tik ritualinių įšventinimų ir dvasinių pratybų kontekste. Nūdien „monocentrinė siela“ atrodo savaime suprantama duotybė, tuo tarpu Egipte ją kristalizuoti neva buvo įmanoma tik per ezoterines misterijas. J. Naydleris pernelyg drąsiai *ba* sutapatina su *ego*, todėl neišvengiamai iškyla klausimas: jeigu istoriškai paliudytos dvasinės iniciacijos (pavyzdžiui, sufizme, vedantoje, krikščionybėje) siekia transformuoti arba panaikinti *ego*, ar galima be išlygų teigti, kad senovės Egipte buvo siekiama priešingo dalyko – sukurti *ego*, kaip individualią vienybę laiduojančią egzistencijos ašį? Mano manymu, autoriaus piešiamas sąmonės raidos paveikslas gali pasirodyti pernelyg supaprastintas.

Jeigu gyva būtybė neturi individualios monocentrinės sielos, tai mintys, jausmai, aistros, geiduliai ir troškimai patiriami ne kaip šios būtybės savasties psichiniai sklaidmenys, bet kaip kompleksiškas dievų ir daimonų veikimas iš pašalies. Todėl mirusio žmogaus organai nedviprasmiškai tapatinami su dieviškosiomis realijomis (mano plaukai – Nun plaukai, mano veidas – Ra veidas, mano akys – Hathor akys), šitaip mėginant išsaugoti išskaidytos *psuche* integralumą, t. y. patvirtinant kiekvienos psichosomatinio komplekso dalies ryšį su ją pagrindžiančiu pradmeniu. Dievai pasireiškia ne tik kaip kraštovaizdžio, bet ir kaip žmogaus organizmo dalys.

Fizinio kūno dalių atskyrimo ir psichinės fragmentacijos prototipu laikomas Osirio sukapojimas ir išbarstymas po visą Egiptą, kaip kraštovaizdžiui ir valstybei tapačios vienos

kompleksinės būtybės. Dvasinės iniciacijos metu simboliškai paankstinama mirtis, atsiribojant nuo *khat* ir sukuriant savasties kristalizacijai būtiną distanciją, t. y. patiriant psichosomatinių dalių išskaidymą ir jų integraciją aukštesnės vienybės plotmėje. Šiuo požiūriu, vadinamieji *pert em hru (Išėjimo į Dieną)* tekstai, XIX a. egiptologų pavadinti *Mirusiųjų knyga*, kartu yra ezoterinės iniciacijos tekstai, bylojantys apie įvairias tipines dvasinio kelio pakopas, jų simbolinę topografiją, būdingiausias atsietos sąmonės būvas arba mitologiškai ir teologiškai „objektyvizuotas" *ba* situacijas bei maginės transformacijos priemones. Senojoje Egipto karalystėje dvasinės iniciacijos kelias buvo skirtas tik karališkajai giminei ir žynių elitui. Naujosios karalystės laikais jis tapo prieinamas įvairiems visuomenės sluoksniams. Ką šiame ezoterinės psichologijos kontekste reiškia *ka*?

Vitalinį psichinių galių srautą išreiškiantį pavidalą *(ka)* eiliniai egiptiečiai jautė ne kaip savo asmeninių požymių sklaidą, bet kaip iš pašalies teikiamą emanaciją, kylančią iš protėvių atstovaujamos „vitalinės anapusybės". Protėvių kapai suvokiami kaip gyvūnijos ir augalijos klestėjimą palaikantieji *ka* energijų retransliatoriai bei paskirstytojai, tačiau tikroji *ka* sklaidmenų ašis yra Horą ir Setą simbolizuojantis faraonas. Valdovo *ka* persmelkia visą šalį, todėl kiekvienas Egipto gyventojas betarpiškai jaučia Horo ir jį įkūnijančio valdovo galią savo širdyje. Visa šalis suvokiama kaip viena gyva būtybė, iš atskirų dalių sudarytas organizmas, todėl valdovo (lyg pneumatinėmis gijomis lėles valdančio lėlininko) *ka* yra viso Egipto *ka*, kurį arba kurią savo širdyje jaučia kiekvienas valstybinio organizmo narys. Tokia valstybė savo idealiu utopiniu pavidalu būtų be jokių „išorinių" įstatymų,

įsakymų ir netgi be fizinių kontaktų sinchroniškai valdomas organizmas, tarsi „vidiniam balsui" paklūstantis tvarkingas ir savarankiškai nemąstantis skruzdėlynas. Valdovas yra individuali kolektyvinės sąmonės ašis, vienintelis visos šalies Asmuo ir Mąstytojas, turintis Horo sąmonę bei įgaliojimus. Tačiau ir šiuo atveju ryškėja ne monocentrinė tapatybė, bet organų funkcijomis grindžiama savastis. Todėl valdovo *ka* yra kūnišką pavidalą turintis simuliakras, sudarytas iš tų pačių organų, kaip ir fizinis kūnas.

Remdamasis Uno piramidės tekstais, J. Naydleris mano, kad žmogaus ir landšafto vitalines energijas (gyvastį – *ankh* ir tiesą – *maat*) įkūnijantis *ka* veikiausiai nebuvo internalizuotas, bet patiriamas kaip savotiškas antrininkas, kaip eksternalizuota figūra[29]. Tačiau valdovas prie savęs turėjo šią figūrą – individualią *ka* sąmonę, kurią asmeninio centro stokojantys eiliniai žmonės galėjo patirti tik kaip pašalinę instanciją – valdovo teikiamos gyvasties emanaciją širdyje (maginį ir socialinį-moralinį imperatyvą, Horo įstatymą) arba kolektyvinį protėvių archetipą, su kuriuo susiliedavo po mirties.

J. Naydleris teigia, kad savo vidinį tapatumą Horui suvokę Egipto aukštuomenės nariai taip pat galėjo nustatyti individualizuotą santykį su savo *ka* ir šitaip „praplėsti" savastį[30]. Individualią sąmonę atskleidę išminčiai valdininkai (pavyzdžiui, Ptahotepas) savo *ka* dėka galėjo palaikyti sekėjų bei globotinių būrį, mažesniu masteliu kartodami valdovo santykį su pavaldiniais ir visa šalimi. Senojoje Egipto karalystėje aukščiausio rango valdininkai kartu buvo ir *ka* emanacijas (kaip magišką malonę, paramą ir gerą lemtį) skleidžiantys dvasiniai mokytojai. Jų pačių *ka* turėjo individualizuotam dai-

monui įkvėpėjui arba angelui globėjui būdingų bruožų. Tokį dvasinę ašį reprezentuojančio valdininko, mokytojo, globėjo santykį su mokiniais, globotiniais, administracija (veikiančiais „organais") vėliau islamo civilizacijoje kartoja neregimo dvasinio poliaus (*kutb*) santykis su visuomene ir landšaftu arba pilnatvę reprezentuojančio sufijų šeicho, guru, santykis su sekėjais „vergais", kurie prilyginami lavonams prausėjo rankose. Senojoje Egipto karalystėje neatsitiktinai paplitę tokie vardai: „Valdovas yra mano *ka*", „Mano *ka* priklauso valdovui". Čia gyvo struktūrinio organizmo pavidalu regime iki kosminių dydžių išaugusią viešpaties ir vergo dialektiką. Kartais net gali pasirodyti, kad *ka, ba* ir kitos panašios kategorijos tėra semiotinės realijos, priklausančios nuo pasirinkto klasifikacijos modelio bei mitinio-ritualinio siužeto interpretacijos.

Ba J. Naydleris suvokia kaip kūną palikusią „sielą", kuri padeda atsiriboti nuo įprastam žemiškam gyvenimui būdingos savimonės[31]. Vadinasi, *ba* kategorija turi būti aiškinama dvasinio kelio bei sąmonės transformacijos požiūriu. *Ba* išryškina ezoteriniai įšventinimai arba ji atskleidžiama fiziniam kūnui mirus, todėl daugumai egiptiečių *ba* yra anapus jų tikrovės suvokimo akiračio. Sakalo su žmogaus galva pavidalu vaizduojama *ba* artima Platono *Faidre* aprašytai sparnus auginančiai sielai, pasirengusiai grįžti į dievų pasaulį. Panašiai *psuche*, pasak Aristotelio, reiškia „drugelį" (*Hist.animal.* 551a). *Ba* juda tarp žemės ir dangaus, trokšdama pasiekti noetinį dievų pasaulį (*akh* šviesą), kaip į Saulę kylantis sakalas. Todėl *ba* išreiškia tarpinę dvasinės tapatybės būvą: ji visada kelyje, visada siekia šviesos, tačiau nuo šviesos meta šešėlį *(khaibit)*, kuris veikiausiai simbolizuoja netransformuo-

tas žemiškas tendencijas bei troškimus, tempiančius sielą žemyn.

Ba turi keletą galimybių: nuolat grįžti į kapą (o galbūt ir vėl įsikūnyti pagal konkrečią reinkarnaciją lemiančias taisykles), įstrigti „skaistyklos" pinklėse arba palikti Osirio pasaulį – tarpinę Duato plotmę ir, įžengus į sauliškojo Ra sferą, susilieti su noetine šviesa, tapti *akh*, spindulinga žvaigžde, Ra sūnumi. *Akh* kategorija, kurią simbolizuoja išminties paukštis ibis, reiškia sugrįžimą į dvasinę ištaką, dieviškąją Saulę. Galima tarti, kad *akh* yra sudievinta *ba*, transcendavusi Osirio psichinių metamorfozių pasaulį – „slėpinių vietą", kuri yra kosminės motinos Hathor aspektas. Osirį atgaivina Isidė ir Horas, o Ra pats atgimsta. Šiuos du provaizdžius kartoja karališkieji valstybiniai ritualai ir įšventinimų kelias. Osiriškųjų iniciacijų metu į savo kūną lyg iš pašalies žiūrintis mistas (įšventintas misterijų dalyvis) įkūnija *ba* sąmonei būdingą santykį. Pasak Plutarcho, vadinamosiose Hermio knygose neva parašyta, kad per šventuosius vardus (*hieron onomaton*) galima susisiekti su Horo, helėnų vadinamo Apolonu, sukimąsi tvarkančia galia bei Osiriu vadinama pneumatine galia (*De Iside et Osiride* 61f). Jo manymu, Osirio vardas sudarytas iš šventumą reiškiančių žodžių *hosion* ir *hieron*, kadangi Osiris (panašiai, kaip Anubis arba Hermanubis) tvarko dangiškojo ir žemiškojo pasaulio ryšius. Senovės žmonės aukštutinį pasaulį esą vadino *hosion*, tuo tarpu žemutinį – *hieron* (ibid.61e).

Priešingai negu *ba, akh* neturi jokio ryšio su fiziniu kūnu, tačiau naudojasi dvasiniu arba šviesos kūnu (*sah, sahu*), kaip individualizuotos noetinės *akh* sąmonės nešėju. Dvasinio kūno struktūra grindžiama dematerializuotų „švie-

sos organų" sąveika, kuri analogiška psichosomatinių fizinio kūno narių sąveikai, perkeltai į noetinę plotmę. Dvasinio kūno gimimą iš fizinio ir psichinio kūno, arba išsiveržimą iš Osirio karalystės sauliškųjų Ra versmių, lydi *ba* virtimas *akh*.

Žemiškajam reiškinių pasauliui, kuriam priklauso fizinis kūnas *(khat)*, atstovauja Horas. Tarpiniam slėpinių pasauliui, kuriuo keliauja *ba*, atstovauja Osiris, nes Duatas yra Osirio, arba deivės Nut, kūnas. Kalbant graikiškais terminais, *ba* yra nuo fizinio kūno, *soma*, atsieta *psuche*. *Ka* sąmonė reiškiasi kaip Horo savimonė, o *ba* sąmonė – kaip Osirio savimonė, transformacijų kelias. Tuo tarpu *akh* sąmonė tapati Ra savimonei, patvirtinančiai „sielos" jungtį su dieviškuoju *Nous*, sauliškuoju pradmeniu, kuris yra noetinės Dienos Šviesa, kosmogoniniu skarabėjaus arba Atumo pavidalu išnyranti iš pirmapradžių Nun gelmių, kurias psichinių slėpinių plotmėje atitinka Amenteto pasaulis – „vidinis" Egiptas.

MAGIŠKOJI SAVASTIES KRISTALIZACIJA

Archajinėje Graikijoje psichinė savastis taip pat pliuralizuota ir funkcionuoja socialinio organizmo pavidalu, pabrėždama ne individualią „vidinę" sielos dimensiją (pomirtinės eschatologijos prasmę, kurią išryškino Rytų patirties veikiama ezoterinė tradicija), bet „išorinę" arba visuomeninę psichosomatinių santykių plotmę. Kitaip tariant, savastis („aš" tapatumo prasme) nėra vieninga ir aiškiai apibrėžta. Ji suvokiama kaip atviras įvairių iš pašalies kylančių galių sankirtos laukas. Pastarasis patiriamas ne kaip vidinė mentalinių

įvykių arena, bet kaip išoriškai išskleistas mitinių personažų, daiktų ir savarankiškų pavidalų teatras.

Individai ieško ir randa save kituose, tarsi jų atvaizdus atspindinčiuose veidrodžiuose: kiekvienas toks atvaizdas yra jų savotiškas antrininkas, kurį įkūnija herojai, valdovai, tėvai, vaikai, giminaičiai, bičiuliai, netgi priešai. Individas projektuojamas į savo poelgius, darbus, veiksmus ir šitaip objektyvizuojamas it dekoratyvinė mozaika. Nėra jokios introspekcijos. Norint „atrasti save", nereikia gilintis į kažkokį paslaptingą vidinį pasaulį, kadangi viskas yra išorėje. J. P. Vernanto žodžiais tariant, „egzistencija pirmesnė už egzistuojančią sąmonę"[31a], todėl savimonė yra ne individuali, reflektyvi ir introvertinė, bet kolektyvinė, socialinė ir ekstravertinė. Archajinio helėno savastis, jo tapatybės mozaika – tai ne izoliuotas Descartes subjektas, *mens pura et abstracta*, ir netgi ne Plotino išryškinta individuali siela, tarsi sparnuotoji egiptiečių *ba*, pasiruošusi anagoginei odisėjai, o išoriškai išskleistas socialinių vertybių ir projekcijų voratinklis, iš pradžių turintis pabrėžtinai maginę lemties prasmę. Jį mezga dieviškosios galios.

Tačiau vargu ar šiame kontekste galima kalbėti apie „religiją" kaip apie soteriologinę maniją, kaip nuo pasaulio atsietą išganymo (įšventintųjų ganytojų ir avių) instituciją, o juo labiau šio privilegijuoto sąjūdžio ritualą supriešinti su magija. Senovės Egipte sklaidmenų pasaulį valdo *maat* ir *heka* (tarsi indų *dharma* ir *maya*). Heka yra Atumo tarties galia, kurios dėka jis pasirodė kosmogoninės Saulės pavidalu. Todėl šią sąvoką versti graikišku žodžiu *mageia* (kilusiu mitinės „savo" ir „svetimo" priešpriešos fone, susidūrus su medų ir persų šventikais „magais") bei suvokti kaip „magiją" šiuolaikine (tiks-

liau – krikščioniškąja) prasme nėra tikslu. Ikonografiškai Heka gali būti personifikuotas kaip visų dievų tėvas, bet kokios noetinės, psichinės ar medžiaginės tikrovės būtiškoji energija. Tačiau Heka yra ne tik kūrybinė galia, bet ir visų tikrovės dėmenų ryšio pagrindas. Kadangi Heka pirmiausia yra „dievų tėvas", transcendentinė būtybė, Atumo-Kheperos vaizduotės galia, o ne „mokslas", dievams įsakinėja ne žmogiškoji savastis, ne „magas" (pažodžiui – „Gyvenimo Namo raštininkas"), bet pats Heka, su kuriuo galima susilieti ir pačiam tapti Heka, šitaip atstatant arba patvirtinant savo (tiksliau – save ir pasaulį manifestuojančio Dievo) pirmapradį tapatumą.

Tik Osirio dausų pasaulį Duatą perėjęs, numiręs ir dvasiškai atgimęs, t. y. ezoterinio įšventinimo ir radikalios sąmonės transformacijos dėka naują tapatybę įgijęs „*per ankh* raštininkas" galėjo veiksmingai artikuliuoti *neteru* galiomis, panašiai kaip dievų *heka* „suvalgęs" valdovas, minimas *Piramidžių tekstuose* (*Pyr.*1318). Kadangi pasaulis yra medžiaginiu kūnu tapęs pirminis garsas ir šviesa, transcendentinė *heka* energija, grindžiama garsų bei šviesos (arba spalvų) eidetine artikuliacija, ir yra demiurgijos Ritualą kartojančio magijos ritualo pagrindas. Atlikdamas ritualinius judesius magas (nors geriau sakyti – apeigų atlikėjas, šventikas, žynys, teurgas) pats tampa hieroglifu arba hieroglifų seka – „rašmenų pyne". Ritualas vyksta ne tik dievų akivaizdoje, bet ir dievų pasaulyje, todėl neritualinis veiksmas yra nebūčiai tolygus ir viso labo žmogiškas veiksmas. Kaip šioje dieviškųjų sklaidmenų chorėjoje atskirti religinį veiksmą nuo maginio veiksmo, jeigu nėra *ego* prasme suvokto individo, o tik dinamiška gyvojo ontologinio Mito arba *heka* žaidimų bei komunikacijų architektonika?

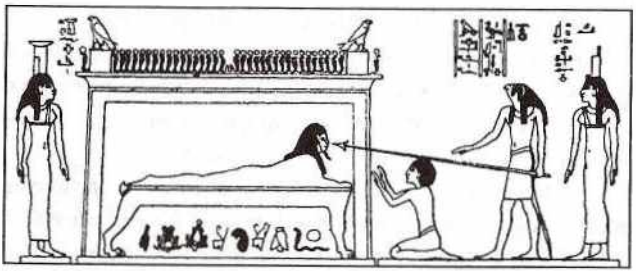

Horas ietimi atveria Osiriui burną ir akis

Tik ezoterinių tradicijų terpėje išryškėja individualios sąmonės ašis, kaip *heka* potencijas kristalizuojančio „sielos" epicentro sklaida, ieškant naujos tapatybės. Būtent „pas Radamantą vedantį mistinį kelią" (*mustikon oimon epi Rhadamanthun*) įveikę Osiriui prilyginto Dioniso misterijų įšventintieji (*telestai, mustai, bakchoi*) orfikai ir pitagorikai prabilo apie nemirtingą sielą, skirtą jungčiai su dievais, o ne bejėgį mirusio kūno fantomą. Tik neįšventintųjų sieloms vieta „po žeme" (*hupo chthona)*, jiems lemta virsti Hado šešėliais. Tuo tarpu Duato labirintus *ba* pavidalu įveikęs (šnekant egiptietiškais terminais), kaip Osiris numiręs ir prisikėlęs kaip Ra, inicijuotasis atranda savo tikrąją sielos ašį, tarsi noetinės Saulės spindulį, ir nustato jos transcendentinę tapatybę. Po mirties su dievybe susijungti skubančios sielos idėją, pasak J. P. Vernanto, iškėlė tradicinę *psuche* sampratą paneigę magai, kurie „kvėpavimo valdymo praktika ir apsivalymais mėgino surinkti po visą kūną dalimis išbarstytą sielą, kad kartą izoliuota ir suvienyta ji galėtų būti kada tik panorėjus atskiriama nuo kūno kelionei į anapusybę"[32].

Sokrato „sofistinė" dialektika ir Platono Akademijos pitagoriškasis racionalizmas išaugo iš šios tradicijos, tačiau ją savaip modifikavo, ezoterinio (filosofinio, racionalaus) *logos* jurisdikciją, *logos* „teisę" į privilegijuotą padėtį radikaliai priešpriešindami egzoteriniam mitui ir regimybei, idėją – atvaizdui, nemirtingą savastį – apgaulingam kūno simuliakrui. Tačiau netgi Sokratui *psuche* anaiptol nėra aistrų blaškomas mentalinis subjektas, *ego* šiuolaikine prasme, bet visus individualius psichosomatinius požymius pranokstanti noetinė esybė, tarsi *akh* tapti pasirengusi ir nuo kūno-lavono, *khat,* radikaliai atsieta sparnuotoji *ba. Psuche* yra dieviškoji būtybė, atskiro asmens ypatumus transcenduojantis daimonas, it archetipinės žvaigždės (kuri virsta Būčiai tapačia noetine Forma) manifestacija. Platonizmas išauga ant Egipto iniciacinės psichologijos pamatų. Jis išauga iš jatromantų ir „Apolono sūnų" – uliadų – tradicijai atstovaujančio Parmenido „apoloniškojo" mito bei Levanto, Mesopotamijos ir Egipto hieratinių mokymų paveiktos pitagoriškosios metafizikos. Šiuo požiūriu, filosofas platonikas yra amžinai jauno didvyrio, „mirti" pasirengusio dievų numylėtinio – *kouros* (pers. *javanmard*, arab. *fata*) atitikmuo, kuris įsitvirtina ne pažodinio ritualo sferoje, bet ritualui prilyginto mokslinio ir dialektinio svarstymo plotmėje.Gėrio, išminties bei racionalaus proto versmei tapatus Apolonas – dieviškasis *kouros* yra jo nemirtingos sielos vedlys, *kourotrophos,* ir provaizdis. Kalbėdamas apie *samadhi* potyrio analogijas Parmenido tradicijoje ir filosofiją racionalizavusį Platoną kaltindamas savotiška „tėvažudyste", P. Kingsley nurodo: „Tai, kas greitai turės būti paslėpta bei racionalizuota Graikijoje, išliks ir bus išvystyta Indijoje. Tai, kas Vakaruose tapo mis-

terijų, iniciacijos aspektu, Rytuose buvo suklasifikuota ir formalizuota“[33].

Pitagorikų atminties pratybų tikslas buvo ne atgaivinti asmeninius prisiminimus bei išgyvenimus, kuriais nostalgiškai svaiginosi lyriniai poetai ir kuriuos klasifikavo istorikai, bet „prisiminti“ pradmenis, atsekti „sielai“ tapataus dieviškojo principo inkarnacijų kelią, idant „pradžią sujungti su pabaiga“ ir išsivaduoti iš kosminių reinkarnacijų ciklo[34]. Tai reiškė susilieti su sauliškaja dievybe, transcendavus Osiriui arba Dionisui pavaldų mirčių ir prisikėlimų pasaulį, fragmentišką kosmogoninio daugio sferą. Ši atmintis (*anamnesis*) buvo ne laikiškojo pasaulio rekonstrukcijos, bet pabėgimo iš pasaulio priemonė – galiausiai pakylant į dievams tapačių noetinių „skaičių“ plotmę. Todėl šioje iniciacijos, pasiaukojimo ir askezės reikalaujančioje protingos filosofinės soteriologijos programoje nemirtinga siela, kaip daimonas, radikaliai priešpriešinama kūniškųjų regimybių pasauliui, jo reikmėms bei efemeriškiems malonumams. Žemesnio rango realijos ir pseudorealijos turi paklusti aukštesnio rango realijoms. Tačiau pitagorikų moralinė bei intelektualinė askezė kartu yra ir politinė askezė – *paideia* arba teisingo ir išmintingo „daimoniško“ valdymo utopija. Tik jos raiškos arena yra polis, miestas, privilegijuotų individų bendruomenė, o ne gyvųjų organų išklotinę menantis teokratinis Egiptas kaip teofanijų šventykla. Ezoterinių pratybų išryškinta „atmintis“ sofistų ir Aristotelio pastangomis buvo laipsniškai desakralizuota ir susieta su jusline sielos dalimi, šitaip sukuriant nuo jokių antgamtinių personažų nepriklausantį individualų žmogiškąjį subjektą ir jį tiriančią psichologiją.

ŠVENTYKLA KAIP PASAULIS IR PASAULIS KAIP ŠVENTYKLA

Teisingumu (*maat*) ir tarpusavio įsipareigojimais grindžiama kosminė-socialinė dermė byloja apie dieviškajam Intelektui atstovaujančio ir jį simbolizuojančio (arba jam giminingo) valdovo tvarkomos valstybės būtinybę. Tokia valstybė tėra visatos valstybės provincija, tačiau tik jos tarnautojas gali tikėtis integracijos į jo rangą atitinkančias pradmenų struktūras ir tinkamo gyvenimo po mirties. Valstybinė tarnyba senovės Egipte tolygi ritualizuotam mistiniam keliui tiesiogine šio žodžio prasme. Visa šalis suvokiama kaip daugiasluoksnis soteriologinis laivas, turintis aiškią anagoginę struktūrą. Kosminės liturgijos tarnyboje svarbiausia – žinoti savo vietą ir rangą visumos požiūriu. Žemiškoji valstybė taip pat reiškia konkrečius žemės sklypus valdančių šventyklų ir jose tarpstančių dievų epifanijų visuminę sanklodą, vainikuojamą tarp skirtingų realybės plotmių tarpininkaujančio valdovo.

Teofanijų valstybės kontekste miestas suvokiamas kaip šventavietė, kurios gyventojas patiria miestą tvarkančio ir globojančio dievo artumą. Simbolinę mandalą menantis miestas yra tiesioginė archetipo projekcija ir pakilimo takas, todėl miesto ilgesys tolygus dievo ilgesiui. Mitiniu požiūriu, miestas yra ant pirminės kosmogoninės kalvos išaugusi šventykla, kurią persmelkia ašinis demiurgijos ir teurgijos spindulys. Gyvenamosios erdvės šventumą lemia kosmogoninių pradų ir žemiškoje plotmėje aktualizuotų imanentinių dievosklaidos konfigūracijų artumas. Dirbamas žemes, sandėlius ir dirbtuves apimantis šventyklos kompleksas yra *per neter*, die-

vo ūkis – graikiško žodžio *oikos* prasme. Tuo tarpu „dievo namas" (*het neter*) yra spinduliuojantis ūkio centras.

J. Assmannas egiptiečių šventyklą suvokia kaip statišką ir dinamišką sanklodą: kaip centrą ir kaip kelią. Dievą įkūnijanti statula stovi švenčiausiame kambaryje, tuo tarpu dieviškųjų galių sklaidą išreiškianti sakralinė eldija švenčių metu išnešama į išorę, šitaip laikinai nutrinant ribą tarp vidinio ir išorinio dievybės aspekto arba tarp dangaus ir žemės[35]. Savo ruožtu šventykla kaip „dangiškojo akiračio atvaizdas" vaizduoja visą dieviškųjų galių užlietą kosmosą. Tai ne tik į žemiškąją plotmę suprojektuotas ir regimąjį raiškos pavidalą įgijęs pirmavaizdžio atspindys – Saulės nušviestą dangų menantis atvaizdas – bet ir simbolinė kosmoso kaip gyvųjų esinių bendruomenės visuma. Pasirodydama kaip kosmosas, šventykla kartu pasirodo kaip panteonas. Teogoniniu požiūriu, transcendentinio dievo *ba* imanentiškai susilieja su savo šventykla, užliedama visus medžiaginių sklaidmenų pavidalus ir regimuosius simbolius. Dievo kūnu tampanti šventykla analogiška apeigų statulai, kuri ne tik vaizduoja dievą, bet iš tiesų jį „objektyviai" spinduliuoja.

Šventykla atspindi ir transcendentinę dievo paslėpties, arba neišreikšties *(amun)*, būvą. Todėl šventojo kambario tamsoje skendinti dievybės statula vadinama slėpiniu (*šeta*), o tamsi patalpa – „didžiuoju slaptu juodojo akmens kambariu". Kosmogoninio ritualo dėka dievas palieka paslėpties plotmę (kurią simbolizuoja tvano vandenys, naktinis požemio pasaulis arba beformis gyvatės kūnas) ir pasireiškia kaip eidetinė teofanijų puokštė. Neišreikšties sferoje demiurgas nematomas. Dievų *bau* joje taip pat paslėpti (*šeta*). Tai lyg islamo hadiso minimas paslėptas brangakmenis, kuris buvo

nežinomas ir panoro būti žinomas. Šiuo požiūriu, šventyklos vidinė citadelė yra tarsi perlą auginanti kriauklė arba dieviškųjų pradų vienybės gemalas, iš kurio išnyra orfikų Fanetas. Teofanijų pasirodymas yra kūrimas (*hpr, kheper*), lyg noetinio sauliškojo pradmens išropojimas iš tamsių transcendencijos vandenų kosminio vabalo (*hpr, Khepera*) pavidalu.

Sakralinį pasaulio pobūdį demonstruojanti šventykla yra struktūriškai darnus hierofanijos modelis, atskleidžiantis visų kosmoso plotmių ir jas sudarančių dėmenų prasmę. Todėl šventykla yra tarsi hermeneutinei interpretacijai atviras teologijos veikalas, turintis visumą organizuojančią ašį (menančią neoplatonikų „temą" arba „taikinį" – *skopos*). Šventyklos visumos, jos dalių ir atskirus elementus saistančių ritualų egzegezė, apimanti visas penkias platoniškąsias kategorijas (*megista gene*) – būtį, rimtį, judėjimą, tapatumą ir skirtumą – tolygi nenusakomą neišreikšties būvą bei demiurginius-anagoginius vektorius (*mone, proodos, epistrophe*, t. y. buvimą vietoje, išėjimą ir sugrįžimą) įkūnijančios kosmoso visumos ir jo dalių egzegezei. Egiptiečiams tai yra statiško *unen* lygmens (*un* reiškia „būti") ir dinamiško *kheper* lygmens priešprieša. Kitaip tariant, išbaigtumo arba pilnatvės (*tem*) ir tapsmo (*kheper*) kategorijų sintezė, kurią sudaro du amžinybės pavidalai: *džet* ir *neheh*. Jų santykį tam tikru lygmeniu kartoja sielos (*ba*) ir kūno (*khat*) santykis, mėgdžiojantis Osirio-Ra archetipinę dialektiką.

Dievo namo ir visą erdvinę šventavietės mandalą sudarančių simbolių bei rašmenų hermeneutika kartu yra pačios būties hermeneutika ir mitinis-teologinis tikrovės pagrindų išaiškinimas. Teofanijų visatoje kiekvienas provaizdžius kartojantis žemiškosios plotmės įvykis (pavyzdžiui saulės pate-

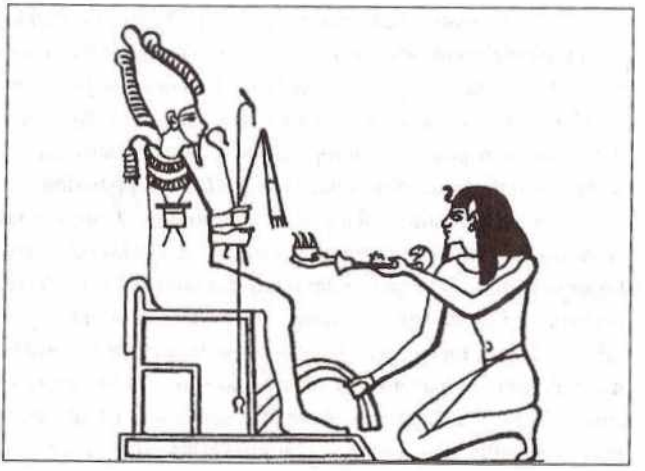

Faraonas atnašauja Osiriui, kairėje rankoje laikydamas smilkyklę

kėjimas, kasmetinis upės potvynis, darbo įrankio darymas, namo statymas, drėkinimo kanalo rausimas) yra tam tikrų dievoraiškos aspektų lydimas ritualinis procesas ir jį palaikančių transcendentinių galių pasireiškimas. Iš pirmapradžio kauburio išaugusi ir kosmosą simbolizuojanti šventykla, žemiškosios chronologijos požiūriu, turi savo „protėvių" genealogiją, siekiančią mitinę pradžių pradžią. Pastaroji (kaip antlaikiškas esaties centras) kiekvienoje šventykloje skleidžiasi čia ir dabar: ją atveria ritualinė pradmens epifanija.

Saulės pavidalu pasirodančiam dievui skirta rytmečio liturgija taip pat skirta ir visam bundančiam šventyklos dievų panteonui. Šis kosmogoninis pabudimas reiškia eidetinę manifestaciją iš slėpinių srities. Ašaritų ir kai kurių sufijų mo-

kymas apie kiekvieną akimirką sunaikinamą ir iš naujo sukuriamą pasaulį yra panašių kosmogoninių mitų filosofinė reinterpretacija. Kadangi ištarti dievų vardai ir epitetai neva aktualizuoja jiems tapačias realijas, vardų litanijos išskleidžia kūrinijos puokštę *(kheperu)* kaip kosminį dievų kūną, kurį pratęsia šventykla. Savo vardą slepiantis Dievas (*amunren-f)* pasirodo kaip vardų ir požymių gausa.

Himnų lydimas visų durų atvėrimas šventykloje reiškia dievo epifanijos pradžią. Patekėjusios Saulės spinduliai turi nušviesti *set uret* menėje ant pirmapradžio kauburio gulintį sauliškąjį laivą ir su juo „susijungti". Iš lauko į *set uret* – „didžiosios vietos" – menę veda ašinis koridorius, kuriuo juda procesijos. Už *set uret* menės esantis švenčiausias kambarys *mesen* visada tamsus: jį ir jame esančią statulą apšviečia tik žvakių šviesa. Edfu šventyklos kosmogoninio rytinio pasveikinimo litanijoje minimi įvairūs Horo aspektai: jis yra Behdet vietovės dievas ant paslėpto Behdet pylimo ir sėdi ant aukšto sosto, arba kauburio, jis yra auksinis sakalas (*bik nebu*), visagalis veidas (*sekhem hra*), iš vandenų išnyranti ietis, sparnuotas diskas, priešus žudantis sakalas ir slaptą pavidalą (*šeta kheperu*) turintis sakalas (Edfu I.14–15). Priekyje ir iš paskos jį lydi artimieji dievai (gr.*theoi sunnaoi*) ir protėviai arba, manifestacijos požiūriu, deaktualizuotos (mirusios) dievų formos (Edfu I.15–16). Smulkiai išvardijamos dievo kūno dalys, keliančios įvairias kosmogonines ir mitines-teologines sąšaukas, kadangi Horo kūnas tapatus jį sudarantiems ir kartu iš jo emanuojantiems dievams bei deivėms. Nurodomi garbinamo dievo skiriamieji ženklai, simboliai ir regalijos: gyvenimo simbolis *ankh*, skeptras *uas*, paženklintos aukštutinio ir žemutinio Egipto karūnos, dviejų

Horo Akių ženklas, dvi galvos plunksnos, du ragai, galvą puošianti gyvatė urėjus, paukštį plėšrūną vaizduojantis amuletas. Toliau vardijamos šventyklos dalys: priešais dievą stovintis ir priešus baidantis liūtas, miestas, kuriam priklauso šventykla, *mesen* sostas, tapatus paslėptam Sakalo menės lizdui, šventyklos portalas, *set uret* vartai, dieviškosios eneados kambariai, Behdet sostas *set uret* menėje, šventasis laivas, raižyti atvaizdai ant sienų ir daug kitų šventyklos sudedamųjų dalių, t. y. „viskas, kas yra" (Edfu I.18).

Statulos veido (*hra*) pasirodymas tolygus Saulės pasirodymui. Dievo veidą apreiškianti kultinė epifanija analogiška kosminei teofanijai. Žvakių šviesa nušvietus tamsųjį slėpinių kambarį, jame esantis dievas pasirodo kartu ir kaip kūrėjas, ir kaip kūrinys. Jis yra ir statulą bei visą kosmosą užliejanti šviesa, ir pati statula, pats dermei ir visuotinės sąmonės vykdomam teisingumui (*maat*) imanentinis kosmosas. Ritualo metu ant šventyklos stogo užkeltos skulptūros veidas susitinka ir mistiškai susilieja su spinduliuojuančiu Saulės Veidu. Kosmogonija yra ne tik teofanija, bet ir apreiškimas. Pasak R. B. Finnestado, demiurgo pasirodymą egiptiečių kulto žodyne reiškia žodžiai „išėjimas" (*peri*) ir „pasirodymas", „nusileidimas" (*hai*). Pirmasis vartojamas aprašant dievo nužengimą į savo medžiaginę šventyklą. Tuo tarpu „pasirodymas" reiškia ne tik „nusileidimą", bet ir esinių procesiją. Pati šventykla himnuose vadinama *per hai* – „pasirodymo namais"[36]. Kada gyvieji Saulės spinduliai susijungia su atvaizdais, nutapytais arba išraižytais ant sienų, mirusiajam, kurio satula kape gyvena *ka* gyvenimą, atveriama nauja būties plotmė[37]. Horui skirtame himne sakoma, kad šis dievas „nusileidžia" (*hai*) į savo atvaizdą (*sekhem*) ir susijungia su savo paveikslais (*akhemu*).

Žemiškuoju Dievo kūnu tapusi šventykla yra ne tik kosminės sanklodos atvaizdas, bet ir sakramentinis simbolis, atliekantis panašų vaidmenį, kaip įsikūnijęs Dievo Sūnus krikščionybėje. Tai ne tik dieviškojo apreiškimo ir gyvųjų teofanijų sklaidos vieta, bet ir regimas Dievo pavidalas – dieviškoji būtybė, kuriai giedami himnai. R. B. Finnestadas pabrėžia ikonologinį šventyklos aspektą, teigdamas, kad pastaroji yra Dievo ikona[38]. Visi šventyklos elementai (konstrukcijos, statulos, reljefai, hieroglifų tekstai) yra šios integralios kosminės ikonos, arba dieviškojo kūno, nariai. Šventaisiais rašmenimis išraižyti žodžiai – tai kartu transcendencijos atvaizdai („dievų sielos" – *bau neteru*) ir tam tikru būdu išreikšti dievybės pavidalai. Minėtasis autorius rašo: „Ikona (...) nėra viso labo dievo portretas, nes ji įkūnija dievo buvimą. Todėl ikonos turinys, kitaip tariant jos vaizduojamas dievas nuo medžiaginės ikonos neatsiejamas: pati ikona pasižymi dieviškąja kokybe"[39]. Tai ne panašus paveikslas ir ne metafora, bet kultinis Dievo kūnas, panašiai kaip pasaulis yra medžiaginis Dievo simbolis ir jo hierofanijų kūnas. Dievo sklaidmenų visatoje ryškėja skirtumas ne tarp šventų ir nešventų fenomenų, bet tarp archetipinės paslėpties ir kosminės išreikšties, kurią simboliškai įkūnija šventykla.

GYVASTĮ TEIKIANTI DIEVIŠKŲ GALIŲ RAIŠKA

Metafiziniu ir teologiniu požiūriu, visi senovės Egipto dievai, nepaisant jų kilmės bei mitinės raiškos pavidalų, yra tų pačių pamatinių pradų ir juos pranokstančio nenusakomo slėpinio henadiniai sklaidmenys, kertantys (kalbant neopla-

toniškais terminais) noetinę, psichinę ir medžiaginę tikrovės plotmę. Aukščiausias neišreiškiamas ir nenusakomas *deus invisibilis*, kaip ir neoplatonikų Vienis, tam tikru požiūriu, yra mistiškai ir pažodžiui tapatus visai realybei. Pastarasis, Plutarcho Chaironiečio teigimu, vadinamas Amunu (*Amoun legousin: De Iside et Osiride* 9.354d). Manetonas Sebenitietis praneša, kad šis žodis reiškia paslėptą dalyką, slėpinį (ibid.9.354d). Antbūtiškos prieblandos, arba pirminių vandenų, būvoje „dieviškoji burna" gimdo prieš noetinės būties pasirodymą esantį daugį. Dievas iškelia ir atskiria būtį ir nebūtį. Neaišku, kaip suvokti šią priešpriešą ir kaip ji siejasi su Parmenido laikais helėnų filosofijoje svarstyta būties ir nebūties priešprieša. Amuną pavadinęs Dzeusu, Plutarchas jį be skrupulų sutapatina su stoikų ir viduriniųjų platonikų *pneuma* (ibid.36.365d). Pastarąją iš dalies atitinka dievo Šu dvelksmas – gyvastį teikianti galia. Šu kvėpavimo – visiems esiniams imanentiško noetinio gyvenimo dvelksmo – dar neatgaivinta (egzistencijos neturinti) juslinio kosmoso būva skiriasi nuo paslėptos dievų būvos iki paties Šu pasirodymo.

Heliopolio teologijoje dievas Ra sako: „Vienas būdamas pirminiuose vandenyse esu Atumas, o kada šis šlovingai pasirodo ir ima valdyti, ką sukūręs, tada esu Ra". Siekiant medžiaginio pasaulio demiurgą aiškiai atskirti nuo noetinio pasaulio demiurgo, pastarasis vadinamas visaties viešpačiu (*neb tem*), dievų tėvu, gimdančiu būtį ir nebūtį, vieninteliu (*ua*), vienu ir tiktai vienu, esančiu iki būties pasirodymo. Jis savo paties priežastis. Tuo tarpu medžiaginio kosmoso kūrėjas yra Ptah. Jamblichas teisingai pastebi, kad Ptah yra anaiptol ne vienintelė demiurginiam Intelektui tapati dievybė. Kaip gėrio kūrėjas, šis Intelektas vadinamas Osiriu, kaip neregimų

slaptojo žodžio galių apreiškėjas – Amonu. Turi jis daug ir kitų vardų, kurie atskleidžia atitinkamus dieviškojo *nous* pavidalus (*De myster*.263.7-264.4).

Teologinės vardų konfigūracijos gali kaleidoskopiškai kisti. Kosminės Ptah širdies pavidalu Atumas yra *logos*. Kada demiurginis Intelektas pasirodo kaip visus daiktus meistriškai ir rūpestingai formuojanti, tvarkanti bei tobulinanti darymo galia, jis yra Ptah. Porfirijo žodžiais tariant, tai Hefaistas, arba meninio ir amatininkiško Intelekto (*technikos nous*) manifestacija, sau gimininggomis sielomis nusėjanti eterinę Mėnulio žemę (Procl.*In Tim*.I.147). Suteikęs būtį kosminiams dievams, Ptah sukuria Egipto apylinkes, miestus, šventyklas, skulptūras. Jis padaro dieviškoms galioms kūnus pagal jų pageidavimą. Šios galios nužengia ir įsikūnija medžiuose, akmenyse, molyje ir visuose daiktuose, pasirodančiuose ant Ptah ornamentinio kūno – jutimais suvoktame fiziniame pasaulyje. E. Iverseno manymu, Jamblichas (*De myster*.267.4) yra neabejotinai teisus, teigdamas, kad egiptiečiai tyrą Intelektą iškelia virš fizinio kosmoso ir kartu aiškiai skiria fizinio, psichinio ir noetinio gyvenimo lygmenis[40].

Pamatinė noetinės būties ir juslinės fenomenų būties perskyra išryškina skirtumą tarp noetinių ir juslinių dievybės teofanijų. Iš Vienio kylanti noetinių dievų visuma jutimais suvokiamoje plotmėje suskyla į savarankiškus raiškos spindulius, atskirus šventyklų dievus ir pačius įvairiausius kūniškosios visatos dėmenis. Kosmogenezės (arba esinių iškėlimo iš slėpinių srities ir atgaivinimo) procese svarbų vaidmenį vaidina iš noetinės šviesos išnyrantis šventasis *logos*, kitaip tariant – *medu neter*, dieviškasis Žodis. Medžiaginio kosmoso kūrėjo *logos* yra jo kūrybinės potencijos sklaida:

jutimais suvokiamas dievo kūnas. Juslinis patyrimas ir diskursyvų mąstymą pranokstanti betarpiška noetinė įžvalga glaudžiai siejasi. Regimojo apraiškų kosmoso kūrėjas vadinamas Viskuo, kadangi kosminiai dievai yra Ptah (kurio vardą žymi hieroglifai, reiškiantys dangų, žemę ir begalybę) kūno nariai. Dievai tarpsta jo kūne: Atumas yra jo širdis ir liežuvis, eneados dievai – lūpos ir dantys. Juslinis kosmosas gali būti prilygintas ir Horo jaunesniojo kūnui, nepamirštant priminti, kad *logos* manifestacijas pranokstantis Horas vyresnysis lieka slėpinių tamsybėse. Vadinasi, regimasis kosmosas (kaip vėliau šią mitinę ir simbolinę tiesą pakartoja Platono *Timajas*: 92c) yra gyva būtybė: žemesnio lygmens dievas ir šventas noetinės tikrovės atvaizdas (*eikon*) arba skulptūra (*agalma*). Helėnų filosofijoje prigijusi sąvoka *eikon* yra egiptiečių žodžio *tut* (panašumas, atvaizdas, paveikslas) atitikmuo. Dievai yra danguje, o jų atvaizdai – žemėje.

Šventyklų ir piramidžių tekstams iš dalies artimi hermetiniai tekstai, simbolių teologiją verčiantys į helėniškosios filosofijos kalbą, aprašo, kaip archetipinį žmogų sudaranti antgamtinė gyvastis ir šviesa manifestacijos metu virsta mirtingo žmogaus siela ir intelektu (*psuche kai nous: Poimandr*.I.17). Nepaisant filosofinės terminijos, akivaizdu, kad kalbama apie *ba* ir *akh*. Tuo tarpu hermetinis *Asklepijo* traktatas teigia, kad visas įstabias žmogaus kokybes pranoksta gebėjimas atrasti įgimtus dievų požymius ir juos atvaizduoti. Tai patvirtina meninius dievų kūrimo metodus išradusių „pirmtakų", t. y. senovės egiptiečių darbai. Negalėdami savo dirbiniams suteikti sielų, jie pasikvietė daimonų ir angelų sielas, šventųjų apeigų dėka įsmelkdami jas į dirbinius, kad šios statulos turėtų galią nešti gėrį ir blogį (*Asclep*.37). Žmo-

nės kuria medžiaginius noetinių dievų imtuvus, arba važiuokles, tačiau, kosminiu požiūriu, tai tėra demiurginio Intelekto (Ptah) ir jo padėjėjų bei tarpininkų kūrybos epizodai, apimantys skirtingus ontologinės raiškos lygmenis bei laikiškuosius ritmus išskaidyto daugio sferoje. Žmogaus intelektinės galios tėra noetinių šviesų projekcijos, kylančios iš Atumo-Šu-Tefnut, arba pirmapradės pilnatvės (*tem*), gyvasties (*ankh*) ir intelektinės dermės bei tiesos (*maat*) triados. Pastaroji mena noetinę būties-gyvasties-intelekto triadą vėlyvajame platonizme.

Noetinių principų ir įvairių lygmenų atvaizdų „panašumas" byloja apie vientisą daugialypės tikrovės sanklodą. Žodis *tut* (panašumas) reiškia ne tik ritualinę šventyklos statulą, bet ir valdovą, kaip tam tikroje ontologinės hierarchijos plotmėje išryškėjantį dievybės gyvavaizdį arba žemiškosios valstybės tikrovę vienijantį simbolį. Todėl Tutankhamonas yra „gyvasis Amono *tut*": panašumas, arba paveikslas. Žodis *ankh* šiame kontekste reiškia jutimais suvokiamą buvimą, kaip noetinio buvimo priešpriešą[41]. *Ankh* – „gyventi", kartu reiškia gimdyti, atgaivinti, suteikti gyvastį, daryti skulptūrą. Šiuo požiūriu, skulptorius yra gyvasties teikėjas, gimdytojas ir atgaivintojas.

Noetinio pasaulio šviesa skleidžiasi ir spinduliuoja kaip dieviškojo pradmens galių puokštė. Todėl būties ir nebūties kūrėjas vadinamas „galių galia" (*sekhem sekhemu*). Perkelta į ritualinių apeigų plotmę, sąvoka *sekhem* reiškia į statulą nužengiančią ir joje pasireiškiančią dievo galią, galinčią tiesiogiai veikti aplinką, spinduliuoti malonę ir siųsti pranašingus sapnus bei orakulus. Amono *sekhem ankh* – tai „gyvasis Dievo atvaizdas" (*eikon*), arba šventoji skulptūra (*hieron*

agalma). Pasak E. Iverseno, kartais sunku nuspręsti, ar *sekhem* reiškia „galią", ar „regimąją galios išraišką", t. y. pačią statulą[42], kaip rituališkai atgaivintą pavidalą. J. Assmannas *sekhem* suvokia kaip valdžią, galią, o siaurąja prasme – kaip valdžios simbolį ir atvaizdą[43]. Dievo *ba* nužengia į savo *sekhem*: skulptūrą, reljefą ar nutapytą atvaizdą. Dangiškuosius įvykius kartojančio ritualo metu naudojami atvaizdai įtraukiami į šventykloje vykstantį sakralinį veiksmą. Horui skirtame himne sakoma: „Diena iš dienos jis nužengia iš dangaus, idant išvystų savo skulptūrą soste. Jis leidžiasi į savo atvaizdą (*sekhem*) ir susijungia su savo paveikslais". Panašiai nusileidžia Hathor, kad galėtų įžengti į savo žemiškojo *ka* akiratį ir susijungti su atvaizdu: ne tik su pagrindiniu stabu, bet ir su visais nutapytais ir išraižytais šventyklos paveikslais, vaizduojančiais įvairius mitinius epizodus arba kulto scenas. Dievybės sklaidą žymi du poliai: paslėptis ir pasirodymas. Kaip sakoma viename Ramesidų dinastijos laikotarpio (XIII a. pr. Kr.) tekste, šios šalies Dievas – Saulė danguje, o žemėje – tik jo simboliai, t. y. medžiaginės statulos ir atvaizdai (*sekhemu*).

J. Assmanno teigimu, visi dievai suvokiami trejopo 1) *ba*, 2) kultinio atvaizdo ir 3) mumijos, arba lavono, pavidalo[44]. Priešingai gyvasties pradmenį ir jo sklaidą išreiškiančiam dievui, kuris regi, negyvėlio pavidalo dievas yra aklas ir simboliškai siejamas su sausa, šalta ir nevaisinga dirva. Tai antbūtiška kosminės „išorybės" paneigimo būva ir kartu kosminė naktis. Apie akląjį dievą sakoma: „Jo gražus atvaizdas – horizonto paveikslas mumijos pavidalo sausumoje". Saulei ir Mėnuliui nušvitus ant jo veido, aklasis dievas praregi ir tampa „išskleistu" dievu. Atumo Akies (kuri yra die-

vo „galia“) suradimas arba išbarstytos Horo Akies surinkimas mirusiajam reiškia dvasinį praregėjimą, susijungimą su gyvastį nešančia *ba* energija ir perėjimą į kitą ontologinę būvą. Atrodo, kad statulas gaivinanti *ba* substancija sutelkta Saulėje, arba dieviškajame Intelekte. Tačiau reikia atminti, kad medžiaginė statula ne tiek vaizduoja kažkokį kūną, kiek pati yra dievo kūnas. Ji nekopijuoja dievo pavidalo, bet suteikia jam regimą formą, panašiai kaip sakralinis gyvūnas arba gamtos reiškinys. Tam tikru požiūriu, statulos „gimdomos“, o ne „daromos“. Veiksmažodis „gimdyti“ tampa techniniu terminu, reiškiančiu dievo Ptah kosminę kūrybą ir tiesos kanonams paklūstančio šventyklos amatininko meninę-kūrybinę veiklą: piešimą, tapymą, rašymą, skulptūrų darymą. Su archajiniu mirusiųjų kultu susijęs ritualinis statulos „burnos atvėrimas“ tėra paskutinis kūrybos etapas, kurio metu dirbinys tampa gyva dievybės inkarnacija. Taip *medu neter* – Dievo žodis tampa kūnu.

Dieviškosios galios nužengia ne tik į statulas, bet ir į šventuosius rašmenis, todėl ritminė hieroglifų teksto struktūra analogiška kanonui paklūstančių dailės dirbinių struktūrai. Graikiškas žodis *kanon* giminingas nendrės lazdelę, kaip matavimo etaloną, reiškiančiam semitų žodžiui *kan.* Dar neišreikšta ir neišsakyta dievo mintis arba sumanymas įkūnijami tam tikra provaizdžių nulemta tvarka, kurią atspindi kūrybos kanonas. Jį atspindi ir taisyklių reguliuojamas teisingas gyvenimo būdas, kuris kartoja žvaigždžių išsidėstymo tvarką. Sakralinis kanonas nustato metafizines, matematines-geometrines, simbolines-ikonografines ir technines vaizdavimo taisykles, todėl kanonu grindžiama kūryba tolygi liturgijai ir kosmogoniniam ritualui.

Sunku adekvačiai suprasti senovės egiptiečių simbolinę ikonologiją ir kaleidoskopiškai kintančią struktūrinę semantiką, kadangi „atvaizdu" galima versti bent dvidešimt egiptietiškų žodžių, skirtinguose kontekstuose įgyjančių skirtingus atspalvius. Įvairių lygmenų ontologinės realijos yra skirtingų rūšių atvaizdai. Atvaizdas gali būti paslėptas ir atskleistas, tačiau egzistuoja skirtingos atvaizdo paslėpties ir raiškos kategorijos, kurias nustato hierarchiškai renčiamas ir dinamiškų galių raižomas metafizinis pasaulėvaizdis.

Dausų pasaulyje pasireiškiantis dievo pavidalas, arba atvaizdas (*sešem*), skiriasi nuo jo kūniškojo atvaizdo – nuo kape esančios skulptūros arba sienoje iškalto reljefo. Pasak N. A. Pomerancevos, žodis *sešem* vartojamas slėpininga prasme: jis apibūdina atvaizdo sugebėjimą atsirasti ir vėl išnykti, šitaip atskleidžiant jo dieviškąją esmę ir giminystę transcendentinį slėpinį reiškiančiam vardui *Amon*[45]. *Sešemu* vadinami atvaizdai *ka* dėka įsilieję į skulptūras arba nutapytus atvaizdus. Panašią reikšmę turi ir sąvoka *šeta*. Dramatizuoti vaidinimai iš dievų gyvenimo – *sešeta,* kuriuos Herodotas vadina misterijomis, pažodžiui taip pat reiškia „paslaptį" arba „slėpinį". Saiso Atėnės šventyklą ir šventąjį ežerą aprašantis helėnų istorikas teigia: „Tame ežere naktimis rodomi dievo kentėjimai; tai egiptiečiai vadina misterijomis. Bet apie tuos dalykus, nors ir gerai žinodamas, kas ten vyksta, nieko nepasakosiu – tylėsiu kaip užrišta burna" (*Hist.*II.171 vert. Dumčius).

Jau minėta sąvoka *tut* (panašumas, vaizdinys, paveikslas) vartojama kalbant apie įvairias stovinčias ir sėdinčias figūras – daugiausia vyriškas statulas, tarp jų – vaizduojančias raštininkus, sėdinčius sukryžiuotomis kojomis. He-

lėnizmo laikų tekstuose *tut* kartu su akį vaizduojančiu hieroglifu liudija apie betarpišką dievo buvimą čia ir dabar – šioje skulptūroje arba šioje vietovėje. Tuo tarpu sąvoka *aru*, panašiai, kaip *sešem*, byloja apie neregimą atvaizdo egzistenciją.

Helėniškos sąvokos *techne* (menas, gebėjimas, amatas) egiptietiškas atitikmuo yra žodis *mnh-t (menhet, menehet)* reiškiantis meistrystę, sugebėjimą, atitinkamais metodais grindžiamą darymo technologiją. Galbūt jis siejasi su deive Menhit, kuri yra Hathor aspektas arba žaliagalvės liūtės pavidalu vaizduojama Neith-Menhit – „tėvų tėvas ir motinų motina", „didžioji karvė, pagimdžiusi Saulę, subrandinusi dievų ir žmonių sėklas, Ra motina, anuo metu iškėlusi Atumą, kuri buvo, kai dar nieko nebuvo, ir kuri pasirodydama viską sukūrė". Visų rūšių naginga veikla – šventyklų, kapaviečių ir rūmų statymas, apipavidalinimas, šventųjų tekstų rašymas, ligonių gydymas, apeigoms skirtų daiktų gaminimas ir teurginis atnašavimas (*hieratike techne*) taip pat vadinami nagingumą, tobulą dalyko išmanymą ir meistrystę reiškiančia sąvoka *hemut*. Pastaroji vartojama apibūdinant ne tik žmogaus kūrybinius veiksmus, bet ir visų menų kūrėjo, dievo Ptah demiurginę veiklą bei šios veiklos rezultatus. Todėl žodis *hemut* yra tarp vyriausiojo Memfio žynio titulą sudarančių žodžių. Dievas Ptah kuria mintimi ir žodžiu, t. y. *logos* dėka išskleisdamas ir įkūnydamas archetipines Idėjas. Ne veltui E. Iversenas teigia, kad noetinę ir fizinę tikrovės plotmę aiškiai skirianti senovės egiptiečių teologija, istoriniu požiūriu, yra filosofinės Idėjų teorijos pirmtakas[46].

Ptah kuria konkrečius kanoninius šventyklų planų, dievų skulptūrų ir visų meninių dirbinių pavyzdžius. Kaip pasaulio

architektas, Ptah yra tiesos viešpats ir stovi ant tiesos, *maat*, pjedestalo. Vieną iš žodžio *maat* reikšmių – „tai, kas tiesu", E. A. Wallis Budge sieja su graikų žodžiu *kanon* ir matavimo prietaisu – tiesia lazda[47]. Tai tiesa, tiesus (anagoginis) kelias ir kosminis teisingumas. Saulės disko aspektu Ptah yra „dienos atvėrėjas". Žodis *ptah* taip pat reiškia raižyti, tašyti, skaptuoti, modeliuoti. Šiuo požiūriu, Ptah (kuriam apibūdinti taikomi ir visiems kitiems dievams, kaip aukščiausiojo pradmens aspektams, skirti epitetai) yra Toto nutartis įgyvendinantis konstruktorius – dangaus skliautą kalantis kalvis. Geležiniu peiliu jis (arba Šu) atveria dievų burnas. Žmogus taip pat gali būti integruotas į Ptah hipostazę.

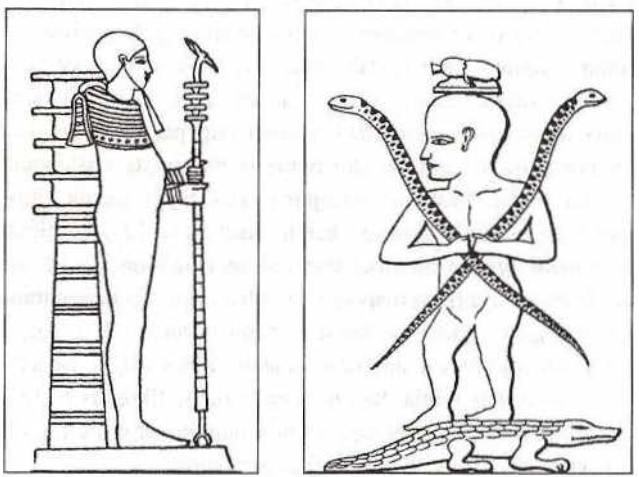

Kairėje: dievas Ptah ant *maat* pjedestalo
Dešinėje: Ptah kosminio kerėtojo pavidalu

Kaip teigė Parmenidas: *to gar auto noein estin te kai einai* – mąstymas ir būtis yra viena. Senovės egiptiečiui ne tik būti ir mąstyti, bet ir atvaizduoti, pažinti, patirti ir įgyti (susiliejant su atvaizdo provaizdžiu) yra viena. Jo kuriami meniniai dirbiniai mena gyvųjų simbolių ir atvaizdų piešiniu tapusį metafizinį tekstą, per kurį prabyla nenusakomi anapusiniai pradmenys, spinduliuojantys tiesą, gėrį ir grožį. Grožio (*nefer*) samprata siejasi su dieviškosios demiurgijos bangomis – noetinės ir medžiaginės Saulės švytėjimu bei žvaigždynų derme. *Nefer* yra dievų vardų sudedamoji dalis, tačiau kiekvienas tinkamai padarytas daiktas, atspindintis savo dangiškąjį arba antdangiškąjį provaizdį, yra gražiai arba gerai padarytas. „Grožio nešėjais" vadinami ne tik dievai, bet ir jų atvaizdai, šitaip pabrėžiant tiesioginį ir kartu simbolinį ryšį tarp slėpiningosios dievo esmės ir jos regimojo atvaizdo, kaip ritualinio kūno medžiaginių sklaidmenų pasaulyje.

ŠVIESOS SKLAIDMENŲ VARDAI IR JŲ KŪNAI

Kaip ir senovės Mesopotamijos miestuose, Egipto šventyklų religinį kultą sudaro medžiaginėje plotmėje aktualizuotų dievų aptarnavimas: statulų žadinimas, rengimas, maitinimas ir šlovinimas, t. y. kruopščiai parengtas simbolinis vaidinimas. Ritualų metu dievai priartėja ir pasirodo žmonėms. Kaip teigia Romos imperijos laikų hermetinis tekstas, Egiptas yra šventumo ir dievobaimingumo pavyzdys, kadangi savo dorybėmis paskatino dievus nusileisti į žemę (*Asclep.*25). Šie žodžiai kupini literatūrinio patoso ir gali būti klaidingai suprasti. Sakramentinėms apeigoms pasibaigus ir pašventinimams

netekus galios, dievai nutolsta ir jų medžiaginiai imtuvai ištuštėja.

Nors egiptiečių religines apeigas iš dalies sudaro valdovo aptarnavimui analogiškas „dievo namo" (*het neter*) stabų aptarnavimas, kultas reiškia realią akistatą su dievybe ir yra atsakas į transcendencijos veikimą, žadinantis nepaprastą religinį entuziazmą bei pamaldumą. Tam tikru požiūriu – tai ne žmogaus bendravimas su dievu, bet pačių dievų tarpusavio bendravimas, kaip sudėtinga pažadintų teofanijų ceremonija. Liturgines mantras kartojantys ir apeigas atliekantys žyniai tarsi apsimeta dievais, tiksliau – tampa dieviškųjų galių nešėjais ir tarpininkais, šitaip sakralinį veiksmą perkeldami į antžmogišką plotmę. Bet koks dievui aukojamas daiktas arba jam skirta substancija (pasiūlytas maistas) vadinami „Horo Akimi". Ši mistinė ir kone eucharistinė procedūra simbolizuoja dvasinę integraciją į archetipą. Sužeista ir išskaidyta Horo Akis (panašiai kaip titanų suplėšytas Dionisas) turi būti surinkta ir atstatyta. Su žinijos ir magiško audimo dievybėmis glaudžiai susijusi Akis, L. Lamy manymu, simbolizuoja medžiagoje įkalintą šviesą, kuri turi būti išlaisvinta[48]. Tik atstatytas Mėnulio pilnaties diskas, kaip veidrodinė Akis, tobulai atspindi sauliškojo Intelekto šviesą (*akh*). Šitaip spinduliu grįžtama į transcendentinę versmę, kartojant Šu ir Tefnut veiksmus. Pastarieji sugrąžina noetinėje plotmėje nuo Dievo nutolusią pirmapradę Akį. Panašiu nutolimo ir grįžtamosios kontempliacijos veiksmu Plotino filosofijoje įsteigiama iš Vienio kylanti Intelekto hipostazė. Grafiškai pavaizduotos Horo Akies dalys išreikšia įvairias matematines proporcijas. Kobrai (urėjui) prilyginta Akis simbolizuoja dieviškąją galią (helėnų *dunamis* arba indų *šakti*). Horo Akies sugrąžinimas

tolygus bet kokio trūkumo arba stygiaus pašalinimui, kiekvieno žmogaus, kape gulinčios mumijos ar gyvosios statulos poreikių patenkinimui.

Šventyklą aptarnaujantis žynys (*uab*) pažodžiui reiškia „tyras" arba „švarus" tiek kūniška, tiek ir moraline bei dvasine prasme. Jis dar vadinamas „dievo tarnu" (*hem neter*) arba „žinią nešančiu dievo tarnu", jeigu pastarasis yra dieviškųjų ženklų ir orakulų hermeneutas. Pasak J. Gwyn Griffithso, vyriausiasis Heliopolio žynys vadinamas „iškiliausiu [slėpinių] regėtoju", o vyriausiasis Memfio žynys – „amatininkų vadovu"[49]. Žyniams privalu skusti nuo kūno visus plaukus ir dėvėti lininius rūbus. „Dievo tarną" reiškiantį žynių titulą helėnai apmaudžiai perteikė žodžiu *prophetes*, kadangi šie žyniai buvo dievų valios egzegetai, aiškinantys ir protokoluojantys orakulus. Tai neturi nieko bendra su klajoklių genties oratoriaus arba pasakoriaus pranašavimu ir *nabi* koncepcija semitų pasaulyje, nors *nabi* taip pat verčiamas graikų žodžiu *prophetes*. „Dievo tarnai" yra dvasinės *akh* srities žmonės, kalba aktualizuojantys šias nenusakomas realijas ir įšventinimų metu perduodantys pačių dievų apreikštus gramatologinius bei ikonologinius metodus.

Kalba suriša Dangų ir Žemę, transcendenciją ir imanenciją, kadangi dangiškuosius precedentus perkelia į žemiškąją plotmę ir kulto veiksmus išaiškina kaip noetinio pasaulio įvykius. Šventykla, kurioje vyksta apeigos, simbolizuoja visą dieviškąjį kosmosą, jo dėmenų santykius bei procesus. Su dievais betarpiškai susitinkama ritualinėje apeigų erdvėje. Transcendencija atsiveria ritualiniais simboliais ir pasirodo žmogui suprantamu pavidalu. Platesniu požiūriu, apimančiu visus ontologinių sklaidmenų lygmenis ir jiems būdingus sak-

ralumo krūvius, pasaulis yra hierofanijų kompleksas ir dieviškąją vienybę atspindinti „architektūrinių" dalių visuma. Tikslias antgamtinių diakosmų schemas ir topografinius vadovus sudarinėjančiam egiptiečiui svarbiausia yra ne atsietas fizinių reiškinių ir medžiaginių faktų tyrimas (nes tokie reiškiniai, kaip savarankiškos struktūros, buvo nemąstomi), bet jų simbolinė interpretacija, leidžianti prasiskverbti į fenomenų plotmę pranokstančias sritis. Fiziniai reiškiniai suvokiami kaip sauliškojo pradmens teofanijos, todėl jie tiriami dieviškųjų galių veikimo požiūriu. Sauliškosios teologijos kontekste ieškoma ne fenomenų tarpusavio santykius neva lemiančių empirinių priežasčių, bet už reiškinių pamušalo slypinčių subtilių daimoniškų galių, psichinių bei noetinių struktūrų, demiurginių veidrodžių ir ekranų, kuriuos kirsdami lūžta gyvieji Saulės spinduliai. Gamtos reiškiniai tam tikru lygmeniu atskleidžia dievybės požymius bei kokybes, todėl, kontempliuojant pasaulio dėmenis, kontempliuojamas išskleistas dievo kūnas.

Regimąjį pasaulį gimdo, kuria ir atveria iš antbūtiškos paslėpties išnirusi noetinė Saulė. Žodis *kheper* reiškia paslėptų antbūtiškų galių būtiškąją sklaidą pagal archetipinės dermės planą, taip pat – konkrečių fenomenų pasirodymą. Manifestacijos eiga išreiškiama vaizdinga žodžių *kheper* (kūrimas, atsiradimas, įžengimas į būtį), *kheperu* (būties forma) ir *Khepera* (Saulės pasirodymas vabalo pavidalu) kombinacija. Gamtos reiškinių, kaip Saulės sklaidmenų – heliofanijų tyrimas, kodifikacija bei klasifikacija yra soliarinio kulto dalis. Nereikia pamiršti, kad Saulės šviesa iš tikrųjų yra dieviškojo Ra šviesa, išskleistam pasauliui suteikianti intelektinę kokybę. Ši šviesa užtikrina kosminę-socialinę dermę ir

tiesos pažinimą bei lemia atskirų tikrovės dėmenų magines sąšaukas.

J. Assmanno žodžiais tariant, egiptiečiams gamta „antgamtiška" ta prasme, kad atskiros „gamtos" sąvokos apskritai nėra[50]. Yra dieviškajai tikrovei tapatus Gyvenimas (*ankh*), kurio pasklidusias dalis arba atplaišas išgelbsti ir į pradmenį integruoja ne laike nusidriekusi „išganymo istorija", bet nepaliaujamas teurginis ritualas. Todėl šioje terpėje mantriniai dievybės vardai (himnografija) ir simboliniai atvaizdai (ikonografija) svarbesni už sekamas siužetines istorijas. Vardas (*ren*) atskleidžia visus daikto požymius ir jo esmę, todėl bet koks daikto arba reiškinio apibūdinimas žodžiu yra jo vardas. Sakralinei formulei tapatus vardas nustato ryšį tarp dievo, kokretaus veiksmo ir regimojo kulto reikmens, kurio pavadinimas suvokiamas kaip dievo vardas. Tokiais teofanijų vardais gali būti procesijose naudojamas palankinas, šventasis laivas, sarkofagas, šventyklų arba miestų pavadinimai, landšafto dalys, įvairios kosmoso sritys, pavyzdžiui, „šiaurines žemes juosiantis žiedas", „didysis saulėlydžio ratas". Ypatingas dėmesys skiriamas fonemų struktūrai, sudėtingoms žodinės išraiškos formų ir semantinių prasmių sąsajoms, slaptų asociacijų bei ritminių, muzikinių sąskambių žaismei. Visa tai suvokiama kaip dinamiškas demiurginio *logos* sklaidmenų visumos paveikslas, lemiantis maginį kalbos veiksmingumą. Iš vardų virtinių sudaryti liturginiai himnai vadinami „švytėjimais", arba „nušvitimais" – *sahu*, susijusiais su noetiniu spinduliavimu ir dvasine šviesa (*akh*). Žodis *akhu* reiškia dvasinę švytėjimo galią, iš kurios sklaidmenų atsiranda įvairių lygmenų kalba. Kadangi *logos* kyla iš dieviškųjų pradmenų ir yra demiurgijos priemonė, noetinės šviesos prisod-

rinta taisyklinga kalba atlieka anagoginę funkciją. Sakralinio ritualo metu ištartas žodis pasižymi dieviškaja kokybe, todėl minėtai šviesai padedant jis ne tik gali sukurti integracijai į archetipą reikalingą terpę, bet ir atskleisti žemiškųjų įvykių bei ceremonijų ezoterinę prasmę.

Kalba jungia anapusinį ir šiapusinį pasaulį, tą patį įvykį apibūdindama abiejų plotmių požiūriu. Junginiu „tai reiškia" vyksta interpretacija ir vertimas į dievų kalbą: šiapusinis veiksmas perkeliamas į aukštesnį tikrovės lygmenį. J. Assmanno teigimu, šiapusybės ir anapusybės lygmenis („čia" ir „ten") saisto ypatingas ryšys: jie simboliškai aktualizuoja vienas kitą, nes kulto veiksmas kartu reiškia dangiškojo pasaulio įvykį[51]. Pasak minėtojo autoriaus, šį procesą derėtų vadinti ne „ritualo mitologizacija", bet jo „sakraline interpretacija"[52]. R. Lawloras teigia, kad trys sieninių reljefų registrai – aukštutinis, vidurinis ir žemutinis atitinkamai išreiškia archetipinį (arba noetinį), ektipinį (psichinį, kuriame tarpsta geometrinių formų ir vaizduotės pasaulis) ir tipinį būties lygmenį[53]. Todėl galima spėti, kad žodinės sintemos (kalbant Jamblicho terminija) taip pat priklauso tarpinei sferai. Sakralinė interpretacija, nuskaidrinta vidinio kalbos švytėjimo, atskleidžia anapusinę apeigų prasmę, kurių metu žynys pats tampa *akh* sferos nariu. Vardų ir epitetų kupinas himnas tekančiai Saulei (arba iš paslėpties išnyrančiai kosmogoninei teofanijų puokštei) nėra saulėtekio aprašymas (*ekphrasis* helėniška prasme), bet šio įvykio nušvietimas, jo hermeneutinė interpretacija ir kartu pats teogonijos aktas. Sakralinis diskursas apšviečia pradmenis (gr. dgs. *archai*), ir ši šviesa atmaino žmogiškosios tikrovės daiktus, suteikdama jiems antgamtinę prasmę. Atskirų ritualų semantikos aiškinimas virs-

ta visatą sudarančių teofanijų hermeneutika, kuri žmogui adekvačiomis priemonėmis leidžia pajusti dievybės artumą ir transformuojamąją žodžio bei atvaizdo galią.

„Prasmės" sąvoką egiptiečiams atstoja „vardų" sąvoka. Omenyje turimi „slaptieji" daiktų ir įvykių vardai, kurių nežinant neįmanoma pasinaudoti magiškąja žodžio galia. Slaptieji vardai perteikiami 1) regimąją reiškinių bei atvaizdų plotmę ir 2) jų metafizinės bei anagoginės prasmės, arba „vardų", plotmę išskiriančio komentaro pavidalu: vienas dalykas neva reiškia kitą dalyką. Šią struktūrą kartoja ir mirusiesiems skirti tekstai, kuriuose velioniui tenka dieviškosios būtybės vaidmuo: tardamas atitinkamus slaptuosius vardus, jis savo kūną dalimis perneša į kitą ontologinę plotmę, vaizduote sukonstruodamas (arba tiesiog išryškindamas, aktualizuodamas) integralų anapusybės pasaulį ir pats į jį įžengdamas. Panašiai ir soliarinis laivas (it neoplatonikų *ochema augoeides* – švytinti sielos nešėja) pastatomas magišku būdu – paeiliui minint jo sudedamąsias dalis, tolygias dieviškiesiems vardams.

Ryšys tarp egiptiečių eschatologijoje minimų pomirtinių kūnų ir neoplatonizmo filosofijoje minimų sielos nešėjų (*ochemata*) – nematerialią sielą ir medžiaginį kūną susiejančių pusiau materialių kūnų, arba sielos dėvimų „tunikų" – nėra iki galo aiškus. Šis klausimas itin painus, nes nežinia, kiek yra nešėjų ir kaip jos diferencijuojamos: kaip vienos tarpininkaujančios visumos dalys, ryškėjančios tik manifestuojančios ir atgal į pradmenį kylančios sielos požiūriu, ar kaip savarankiškos ontologinės instancijos. Pasak neoplatonikų, visada esanti ir nemirtinga sielos nešėja skirta anapus medžiaginių inkarnacijų ciklo tarpstančiai sielai. Tai *augoei-*

des ochema, galbūt analogiška *akh* šviesai, nes šią važiuoklę sudaranti substancija gimininga noetinei šviesai. Simplikijas ją susieja su pasaulio Siela ir Platono padavime apie Erą aprašytu šviesos stulpu *(Rep.*616b: Simpl.*In phys.* 615.31–35). Sąvoka *augoeides* gali būti įvardintos pačios Formos arba noetinis diakosmas (Simpl.*In De anima* 29.15–20). Nežinia, ar šviesos pavidalo važiuoklė (*augoeides ochema*) ir eterinė *(aitherodes)* važiuoklė kuo nors skiriasi, juolab kad kartais minima viena *ochema,* kuri kartu yra eterinė, sudaryta iš šviesos ir pneumatinė: *aitherodes, augoeides* ir *pneumatikos*.

Gydytojas ir filosofas Galenas teigia, kad siela turi eterio ir šviesos kūną (*aitherodes te kai augoeides soma: De Hipp.et Plat.Plac.*V.643 Kuhn). Kita sielos nešėja reikalinga prieš įsikūnijimą žemėje ir po įsikūnijimo – žemiškam kūnui mirus. Ji skirta inkarnacijas patiriančiai, t. y. nužengiančiai ir pakylančiai sielai ir galbūt artima *ba* arba jos važiuoklei. Tai *pneumatikon ochema*, kurios dėka siela tarpsta paprastą žemiškąjį kūną pranokstančioje ontologinėje plotmėje. Simplikijo teigimu, „eterinė mūsų sielos nešėja" turi jusles ir vaizduotę (*In De anima* 17.16–17). Ne empirinis kūnas ir ne pati siela, bet būtent *ochema* yra kai kurių sielos gebėjimų raiškos vieta. Proklas teigia, kad aukštesnis (subtilus ir iš dalies psichinis) suvokimas jutimais (*aisthesis*) vyksta sielos nešėjoje ir yra tapatus vaizduotei (*In Tim.*III.296.20–29).

Priešingai negu medžiaginę kriauklę menančiame kūne (*ostreodes soma*) vykstantis juslinis suvokimas, aukštesnis juslinis suvokimas vyksta pneumatinėje sielos važiuoklėje, kurią egiptiečiai pavadintų laivu. Regimųjų dangaus kūnų važiuoklės vadinamos dieviškomis, tačiau joms (kaip ir miru-

siojo sielos važiuoklei) taip pat būdingas juslinis suvokimas. Su žemiausia (mintančia ir virškinančia) sielos dalimi susijusi nešėja (*ostreodes ochema*) pastebima tik sielai nužengus į žemiškąjį kūną, tarsi kokią kriauklę ar sraigės kiautą. Galbūt tai *ka* atitikmuo, jeigu ši važiuoklė nėra pats žemiškasis kūnas. Visos nešėjos yra atitinkamo lygmens kūnai. Šiuo požiūriu, marus žemiškas kūnas tėra paskutinė nemirtingų, iš dalies mirtingų arba visiškai mirtingų kosminių sielos kūnų grandis[54].

Nurodydami tas sritis ir prasmių kompleksus, į kuriuos įžengia arba patenka mirusiojo esybė, dekonstravus jos grubų medžiaginį kūną, litanijų „vardai" konstruoja pomirtinį kūną, kitaip tariant išryškina angelišką ar dievišką hipostazę, į kurią integruojama mirusiojo esybė. Magiškai „kuriama" ne žmogiškoji, bet dieviškoji būtybė, todėl perėjimas iš gyvų žmonių pasaulio į Duatą vaizduojamas kaip pakilimas į Dangų. J. Assmanno teigimu, senovės egiptiečiams „dievų pasaulis yra ne tai, kuo tikima, o tai, kas žinoma: žinoma kaip vardai, procesijos, veiksmai, įvykiai, kurie nusidriekia virš regimųjų kulto fenomenų pasaulio (sakralinio ne tiesiogine, o simboline prasme) ir paaiškina šį regimąjį pasaulį, suteikdami jam prasmę bei sakralumą, žodžiu – apšviesdami jį"[55]. Jeigu apeigų plotmėje dievų artumą liudija statulos (medžiaginės-simbolinės nešėjos) ir atvaizdai (*sekhemu*), o regimajame kosmose – saulėkosios hierofanijos, žvaigždžių dermė, gyvos būtybės ir įvairiausi daiktai, tai diskurso srityje dievai pasireiškia „vardų" pavidalu, kaip hermeneutinis tekstas, suteikiantis ezoterinę prasmę tiek ritualiniams veiksmams, tiek ir gamtos reiškiniams. Galiausiai šios dimensijos persipina: iš Dievo burnos išsprūdę dievai (*neteru*) yra jo kūno

dalių „vardai". Noetinių sklaidmenų kosmosą įsteigianti aukščiausiojo pradmens kalba suvokiama kaip archetipinis tekstas, kaip noetinių prasmių voratinklis, išskleistas prieš regimųjų fenomenų ir atspindžių pasaulio atsiradimą. Cituodamas M. Eliadę, J. Assmannas tokią pasaulėžiūrą vadina mitiniam mąstymui būdingu „platonizmu"[56].

Norint bendrauti su dievais, reikia išmanyti daugiasluoksnės būties architektonikos sandarą ir tobulai įvaldyti teurginiu simbolių mokslu grindžiamus interpretacijos bei transformacijos metodus. Hieroglifais rašytų tekstų kalba nesunkiai verčiama į vaizduojamosios dailės kalbą, kadangi abiem atvejais prasmę artikuliuoja vaizduotės kuriami simboliniai paveikslai, J.Assmanno žodžiais tariant – „ikonos"[57], arba dievų pasaulyje vykstančių procesų atvaizdai. Visi metų ir paros ciklo dėmenys tampa tokiomis ikonomis – prasmės perteklių ir dieviškąjį grožį spinduliuojančiais paveikslais. Kiekvienas saulėlydis kontempliuojamas kaip kelio į anapusybę simbolis.

TEOFANIJOS KAUKIŲ DRAMA MIRTIES IR GYVENIMO DIALEKTIKOS POŽIŪRIU

Teigdamas, kad asmenybė yra „individuali protingos substancijos prigimtis" (*naturae rationabilis individua substantia*), Boetijus nurodo graikišką šios sąvokos atitikmenį – *hupostasis*. Tačiau asmenį reiškiantis žodis *persona* (neva kilęs iš veiksmažodžio *personare* – garsiai skambėti, byloti per kažką) siejasi su tragedijose ir komedijose naudota vaidybine kauke, helėnų vadinta *prosopon*. Kadangi kaukėti akto-

riai vaidindavo skirtingą pavidalą (*forma*) turinčius individualius žmones – vieni Hekubą, kiti Medėją, tai romėnai asmenimis (*personae*) pavadino individualias protingos prigimties subsistencijas, kurias helėnai tebevadina hipostazėmis (*Contra Euth.*3). Tačiau sakralinė kaukė, iš kurios skamba dievų balsai, išreiškia ne atskirą individualybę, bet tipą, kaip sakralinės dramaturgijos dėka pažadinto archetipo epifaniją. Asmuo (*persona)* reiškia funkciją arba vaidmenį. T. Burckhardto žodžiais tariant, tai viena iš begalinių impersonalios dievybės kaukių[58]. Dievybė gali dėvėti įvairias kaukes: jų konkretų pavidalą lemia atnašautojo vaizduotės potencija ir dvasinio suvokimo lygmuo bei vyraujančios kultūros mitinių stereotipų visuma.

Dinamišką „politeistinių" panteonų pobūdį paaiškina paprastas faktas, kad atnašautojas gali pasirinkti jo vidinę struktūrą atitinkantį dievybės garbinimo aspektą – vieną ar kitą metafizinę Dievo kaukę, išmargintą skirtingais teologiniais ir mitologiniais ornamentais, bet slepiančią tą pačią dieviškąją transcendenciją. Šiuo požiūriu, kaukė yra ikonos rūšis. Kalbėdamas apie kaukės ir veido tapatybę, P. A. Florenskis tvirtina, kad senovės žmogui mirusiojo kaukė – tai pats velionis ne tik metafizine, bet ir fizine prasme: „Kitokios ontologijos neturėjo ir Egipto krikščionys: liudytojo ikoną jie laikė ne atvaizdu, bet pačiu liudytoju, ja ir per ją liudijančiu. Taip yra bent jau todėl, kad ši ontologija pirmiausia išreiškia faktą: ikona guli ant paties liudytojo kūno"[59]. Kaukė liudija dvasinį prototipą ir yra jo betarpiška regimoji raiška, manant, kad velionis yra reintegruojamas į minėtą noetinį provaizdį, neretai pateiktą saulės pavidalu. Egiptiečių mumijos veidą dengianti kaukė nėra stilizuotas

mirusiojo portretas (juo iš dalies tapęs Romos imperijos laikais), bet žemiškąjį velionio pavidalą pranokstantis simbolis, „rodantis ne kuo žmogus buvo, bet kuo jis turi tapti“[60]. Atsisakydama laikinų ir atsitiktinių bruožų, kaukė tarsi įkūnija dvasinio tobulumo potenciją. Šio apibendrinto idealaus atvaizdo atžvilgiu žmogaus veidas yra antrinis, panašiai kaip rūšis giminės atžvilgiu logikoje arba charakteriai mitinės fabulos atžvilgiu klasikinėje graikų tragedijoje (Arist.*Poet.*VI.50a15; XV.54a16).

Ritualiniuose vaidinimuose, kuriuos Herodotas pavadino misterijomis (*Hist.*II.171), kaukes dėvintys žyniai vaidino dievus, spektaklio metu tapdami jų tikromis hipostazėmis ir kartodami „anuo metu“ (*sep tepi*) vykusius ir amžinai vykstančius įvykius. Vaidinimas leido kūno, vaizduotės ir emocijų lygmeniu betarpiškai patirti dievų pasaulį. Simbolinę dramos struktūrą ir jos ikonografinę prasmę atskleisti galėjo pačiam mitinės fabulos tekstui imanentiška sakralinė hermeneutika, vienos plotmės dalykus aiškinanti kaip kitos plotmės realijas. Šioms misterijoms gaminamos ir „kalbančios galvos“, kurių mechaniškai valdomi apatiniai žandikauliai judėjo viduje pasislėpusiam žyniui skaitant personažo tekstą.

Vėlyvosios antikos laikais Egipte atsiranda žmogaus figūrą iki krūtinės arba priekinę gyvulio dalį ir kojas vaizduojančios tempera ištapytos kaukės protomos, stilistiškai artimos vadinamiesiems Fajumo portretams, tačiau neretai su simboliniu ornamentu. Tiek pomirtinės, tiek ir ritualinių misterijų kaukės daromos atsižvelgiant į nusistovėjusias vaizdavimo taisykles bei tradicinę ikonografiją. Auksinė spalva, kuria dažnai padengiamos netgi medinės kaukės, suvokiama kaip nuoroda į dvasinę šviesą spinduliuojantį dievų pasaulį.

Dėl šios priežasties P. A. Florenskis pabrėžia auksinės spalvos vaidmenį ikonų tapyboje, kartu teigdamas, kad auksiniais siūlais siuvinėtas brokatas vaizduoja dieviškosios šviesos prasiskverbimą į dvasiškai praskaidrėjusį kūniškąjį pasaulį[61]. Kipariso medis, iš kurio egiptiečiai darė pomirtines kaukes, simbolizuoja amžinąjį gyvenimą. Romėnų ritualinio portreto provaizdžiu buvo protėvis žmogus, todėl tiksli individualaus veido kopija laikyta provaizdžio atitikmeniu, tuo tarpu egiptiečių kaukės provaizdžiu buvo šviesą skleidžianti dieviškoji substancija, veido bruožus verčianti archetipiniu amžinybės ornamentu.

Nepaisant šios išlygos, mirusiojo veidas-kaukė turėjo būti atpažįstamas, nes jame taip pat sukoncentruota „formule" virtusi žmogaus gyvenimo visuma – įvairių karminių pasekmių ir psichinių tendencijų, prisiminimų ir mentalinių vaizdinių nuotrupų, moralinių pastangų, instinktų, minčių ir pasąmonės „autonominių kompleksų" sintetinė konsteliacija, išreikšta šešėlio bei „vitaliniu" *ka* pavidalu. Psichosomatinių liekanų kokybė ir turinys atspindi realią kūnų ir juose rusenančios sąmonės hierarchiją. Pasak T. Burckhardto, ši žmogaus dalis *(the lower subtle modality of man)*, kuri po mirties savaime suyra ir išsisklaido, gali būti sutelkta ir suprojektuota į mumijos pavidalą[62], taip pat – į kaukę arba statulą, kaip *ka* imtuvus ir magiškąsias „astralinio lavono" liekanų saugyklas. Šiuo atveju kaukė atlieka koordinuojančios ašies vaidmenį. Jos dėka rusenančios psichinių lukštų dalys ir chaotiški turiniai sutelkiami į naują struktūrinę formą – gyvojo kūno pakaitalą, šitaip nutiesiant savotišką tiltą tarp mirusio individo ir gyvųjų žmonių bendruomenės. Šiuo tiltu, kaip ryšio priemone, vėlę neva pasiekia bendruomenės maldos ir atvirkš-

čiai – mirusiojo spinduliuojama malonė, tarsi sufijų *barakah*, veikia aplinką. T. Buckhardtas teigia, kad mirus šventajam (kurio atitikmuo sufizme yra *wali* – Dievo „draugas"), tokia fiksacija įvyksta spontaniškai. „Žemesnioji psichinė plotmė arba kūniškoji sąmonė" transformuojama šventajam gyvam esant, tapdama jo dvasinės malonės skleidimo priemone[63]. Panašia idėja grindžiamas šventųjų palaikų ir relikvijų kultas.

T. Buckhardto samprotavimuose juntamas krikščioniškosios *amicitia* ir musulmoniškosios *walaya*, arba *awliya Allah*, – „Dievo artimųjų" – koncepcijos įtaka. Tačiau krikščioniškasis šventųjų kultas atsirado tik vėlyvojoje antikoje, kuri, P. Browno manymu, gali būti laikoma atvirkščiąja Euripido *Hipolito* puse: „Ši drama teigte teigia, jog ribos, skiriančios dievus ir žmones, turi išlikti nepajudinamos. Kad ir didžiausiu artumu su deive Artemide būdamas gyvas džiaugėsi Hipolitas, prisilietusi mirtis atvėrė prarają tarp Artemidės, nemirtingosios, ir Hipolito, mirštančio žmogaus"[64]. Rojaus sodui prilyginta šventojo kapo vieta krikščionybėje vadinta šventaviete – *loca sanctorum* arba tiesiog *ho topos*: joje juntama nematoma šventojo atgaiva – *praesentia*, kaip fizinis šventenybės buvimas. Pasak P. Browno, „šventųjų kultas – tai vieta, kur turtai eikvojami be pavydo, o *patrocinium* įgyvendinama be prievartos"[65]. Tačiau helėnus šiurpino toks kapų ir numirėlių išaukštinimas. Imperatoriaus Julijano teigimu, galilėjiečiai (taip helėnai vadino krikščionis) „miniomis spaudžiantis nešioja mirusiųjų kūnus ir visi savo akis suteršia blogą lemiančiu mirusiojo reginiu (...). Kaip po tokių apeigų galima artintis prie dievų ir šventyklų?" (R. Balčikonytės verstas P. Browno cituojamas tekstas.) Tikroji Ju-

lijano pasipiktinimo priežastis yra ta, kad mirusiuosius laidoti reikia ne dieną, bet naktį: priešingu atveju pažeidžiama pasaulio tvarka ir įžeidžiamos sauliškosios hierofanijos. Pažodžiui jis sako taip: sutikusieji laidotuvių procesiją vertina ją kaip blogą ženklą, o einantiems į šventyklą ir pakeliui išvydusiems numirėlį, negalima atnašauti prieš tai neapsivalius. „Po tokio reginio, – sako Julijanas, – nevalia artintis prie dievų, kurie yra gyvenimo ir visų mažiausiai gendančių daiktų priežastis" (*Ep.*56).

P. Brownas taip pat cituoja Eunapijo pasakojimą apie „pagonybės pabaigą Egipte": krikščionys neva „surinkdavo kaulus ir kaukoles nusikaltėlių, nuteistų myriop už nesuskaičiuojamus nusikaltimus (...), įrodinėdavo juos esant dievais ir manydavo, jog slampinėdami aplink kapus jie pasidarė geresni" (*Vitae soph.*472). Nuo krikščionybės atsimetusiam imperatoriui Flavijui Klaudijui Julijanui mirtis, poeto žodžiais tariant, yra „varinis miegas" (*ho chalkous hupnos*: cf.II.XI.241). Gyvenimą ir mirtį, kaip dieną ir naktį, skiria aiški riba. Taip esą mano senovės žmonės, teigiantys, kad dievai yra visų daiktų pradžia ir pabaiga, arba tikslas (*eti de panton hupelambanon archen einai kai telos tous theous*): gyvename paklusdami dievams, o iš gyvenimo pasitraukę – pas dievus sugrįžtame (*pros tous theous poreuesthai: Ep.*56).

T. Burckhardtas mano, kad egiptiečiai iš pradžių konsekruodavo tik dvasiškai iškilių arba hierarchijos požiūriu vertų žmonių mumijas, nes piktadarių psichosomatinės liekanos yra destruktyvios ir veikia neigiamai[66]. Pastarąsias neva galima magiškai kontroliuoti ir nukreipti atitinkama linkme. Įvairios tradicijos mini ne tik atskirų žmonių fiksuotus ar išsisklaidžiusius (kaip išsisklaido neoplatonikų žemesnioji *ochema*)

vitalinius lukštus, bet ir ištisų civilizacijų bei epochų „psichines liekanas". Antai žydų kabalistai tiek makrokosmine, tiek ir mikrokosmine prasme kalba apie šešias netobulas ir nebaigtas „žemesniąsias žemes" ir Edomo karalystes, „kurių subtilios arba animistinės manifestacijos, kaip tvirtina L. Schaya, tuščiai siekia įgyti pastovią medžiaginę formą"[67]. Tai vadinamieji „lukštų" (*qlippoth*) pasauliai. Abiejų minėtų autorių manymu, tradicinės civilizacijos fiksuoja ir nukenksmina individualias psichines liekanas arba simuliakrus, kurių nereikia painioti su nemirtinga „racionalia" (kalbant platonizmo terminais) siela. Dvasinei ir intelektinei esybei palikus šiuos lukštus, jie tampa klajojančiais ir pamažu nykstančiais simuliakrais, kurių neigiamą karminę įtaką (neva galinčią patologizuoti ir dezintegruoti nuo jų slėgio nepakankamai apsaugotas civilizacijas) sustabdo ir fiksuoja *ka* skirti ritualai.

R. Guénono žodžiais tariant, bet kokioms dvasinėms įtakoms reikia psichinių ir fizinių veikimo priemonių[68]. Miestai ir landšaftai gali skleisti malonę (apie ką byloja sakralinė geografija) arba tapti neigiamos paveikos židiniais. Tačiau, kaip ironiškai pastebi P. Brownas: „Bažnyčios atsiradimo Vakarų Europoje ryškiausias bruožas – tai žmogiškų valdymo struktūrų ir idealios *potentia*, susietos su neregimomis žmogiškomis būtybėmis bei su regimais žmogiškais jų atstovais, t. y. miestų vyskupais, įtvirtinimas, paaukojant, regis, patiės kraštovaizdžio pagimdytas tradicijas. Šventasis Martynas puolė tas vietas, kuriose, kaip manyta, gamta ir dievybė susiliedavo į viena: jis iškirto šventus medžius ir uždraudė procesijas, kurios eidavo per nuo neatmenamų laikų egzistuojančias ariamos ir neariamos žemės ribas. Jo įpėdiniai piktinosi

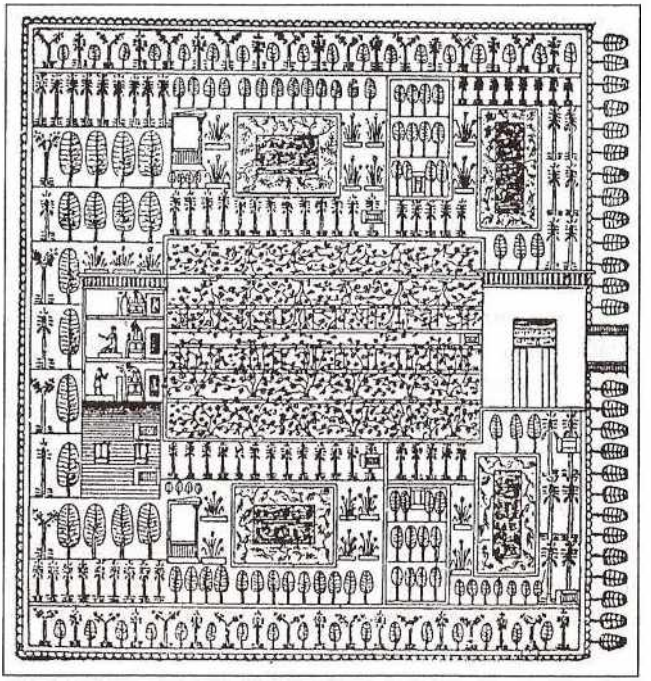

Egiptietiškas sodas su vandens tvenkiniais ir vynuogynu centre

medžiais, šaltiniais ir ateities spėjimo būdais įdėmiai stebint gyvūnų bei augalų elgseną. Darbo ir poilsio ritmus dabar jie nustatinėjo nepaisydami lėto Saulės, Mėnulio ir kitų planetų judėjimo danguje, o tai rodė tik grynai žmogišką laiką, susietą su iškilių asmenų mirtimi“[69].

Pasak R.Guénono, kai kurios pernelyg didelį dėmesį magijai skyrusios senovės civilizacijos degradavo ir išnyko, ne-

atlaikiusios infernalinių psichinių galių spaudimo, tačiau dvasinės šviesos netekę jų vaiduokliški simuliakrai arba „psichinių lavonų sklaidmenys" ilgai išlieka paveikūs ir gali būti sąmoningai arba nesąmoningai pažadinti[70].

Kalbėdamas apie sakralinių „liekanų" veikimą, F. Schuonas išskiria tris relikvijos galias:

1) paties daikto skleidžiamą maloningą paveiką;

2) atnašautojo arba maldininko intencionalią psichinę energiją;

3) nuo pirmųjų dviejų veiksnių nepriklausančią, bet neretai su jais susiliejančią „šventojo iš Dangaus siunčiamą paramą", t. y. aukštesnių noetinių galių teurginį veikimą, tarpininkaujant konkrečiai religinei-imaginacinei terpei priklausantiems reliktams[71].

Pastarosios jėgos neveikia aklai: jų teigiamą ar neigiamą įtaką lemia patiriančio asmens vidinės nuostatos bei prigimtis. Aptardamas „kaukės" vaidmenį plačiąja psichologine prasme, F. Schuonas išskiria dvi kaukių rūšis: iš geraširdiškumo ir iš negerų paskatų dėvimą kaukę, tapačią „apgaulingai regimybei"[72]. Žmogus gali suvokti arba nesuvokti, kad jo *persona* tėra kaukė. Tik perpratus vaidinamo gyvenimo komediją, atsiveria gilioji „protėjiško meno" prasmė. Dieviškąjį žaidimą (skr. *lila*) žaidžianti *Maya* turi begalę žemiškų ir dangiškų kaukių: kūnas (*corpus*) ir siela (*anima*) taip pat yra dvi dvasios (*spiritus*) kaukės[73]. Šventosios kaukės (kaip dirbiniai) ir šventikų rūbai išreiškia juos dėvintį asmenį transcenduojančius dalykus arba jo transcendentinę substanciją. Pasak F. Schuono, „istorinėms religijoms" *upaya* (mitinė paveikos priemonė, alcheminę funkciją atliekanti dogmatinė legenda) yra „nuogos tiesos" rūbas[74]. Dieviškuosius slėpinius

perteikiantys simboliai savo „raštuotais apdarais" pridengia ir kartu mitologizuoja nuogą anapusybę. Tą patį liudija Plutarcho Chaironiečio pastaba, kad Saiso (arba Sajo) mieste yra Atėnės, arba Isidės (iš tikrųjų – deivės Neith), statula su užrašu: „Aš esu viskas, kas buvo, yra ir bus, ir mano skraistės mirtingas žmogus nepakėlė" (*ego eimi pan to gegonos kai on kai esomenon kai ton hemon peplon oudeis po thetos apekalupsen: De Iside et Osiride* 9.354c).

Užmūrytame kape esančios portretinės mirusiojo statulos senovės Egipte neskirtos estetinei kontempliacijai. Jos kuriamos kaip mirusiojo „personą" sudarančių vitalinių sklaidmenų imtuvai bei surinktuvai. Fiziniam kūnui mirus, *ka* netenka savo natūralaus būsto, todėl šis individualią asmenybę, kaip egzistencinę kaukę, sudaręs psichinių virpesių kompleksas (jeigu tik pastarasis nereiškia už *ka* žemesnio šešėlio) „suviliojamas" ir rituališkai perkeliamas į statulą arba mumijos kaukę, it simbolinį asmens kūno antrininką. *Ka* vaizduoja dviejų iškeltų rankų emblema. Dievų *ka* yra pasaulio gyvasties ir jį sudarančių dėmenų individualizacijos šaltinis. Kartu ji reiškia dalią, nes individo *ka* (kaip karminė determinacija ar imanentinis teisingumas) lemia jo žemišką likimą. Kadangi *ka* taip pat yra vitalinė tapsmo galia, per tėvą veikianti *ka* gimdo sūnų. Šiuo požiūriu, *ka* yra vyro lytinė-genetinė potencija, kurią simbolizuoja jautis. Gimusio žmogaus protėviai vadinami *kau*, todėl „eiti pas savo *ka*", reiškia „mirti", arba keliauti į protėvių šalį. Dieviškajame makrokosme Osiris yra Horo *ka*, kadangi šis yra jo tėvas ir jo prigimtinės dalios pradas. Tačiau, kaip nurodo R. T. Rundle Clarkas, ritualo metu Horas apkabina Osirį, lyg būtų pastarojo *ka*. Visi esame vienas kito *ka* arba jį vienas kitam per-

duodame[75]. Kaip visa tai suvokti, mums tebėra mįslė. Mirusių asmenų *ka* reiškiančios arba priglobiančios skulptūros dažnai vaizduoja „fizine jėga ir grožiu trykštantį idealizuotą jaunikaitį"[76], tarsi įkūnijantį visas laimingo žemiško gyvenimo vertybes. Nusidėti šiame kontekste reiškia įžeisti *ka*, virtusį kažkokiu eudaimonišku (palaimingu) arba gyvenimą fatališkai griaunančiu šešėliniu antrininku. Pasak N. A. Pomerancevos, E. A. E. Reymondas teigia, kad seniausių šventyklų planus nubraižė jų kūrėjų *ka*[77]. Šiuo atveju *ka* įgyja netgi savotišką provaizdžio statusą, tačiau *ka* nedera painioti su *ba*. L. Lamy *ka* vadina „abstrakčiu elementu, simbolizuojančiu individo tendencijas, arba psichinius, moralinius ir dvasinius troškimus (*appetites*)". Jeigu pastarieji lieka nepatenkinti, jie stumia *ba* į naujas inkarnacijas[78].

L. Lamy išskiria tris *ba* aspektus:

1) bau, arba sielų visumos, pavidalu tai yra kosminė Siela;

2) vaizduojama kaip avinas su gulsčiais ragais, *ba* reiškia visas būtybes gaivinantį pradą, arba sielą, kuri kaip Osiris keliauja atgimimų ciklais;

3) vaizduojama kaip paukštis su žmogaus galva, *ba* simbolizuoja maraus kūno gyvybę palaikančią žmogaus sielą, kuriai (lyg spinduliui) pasitraukus, telieka psichosomatinis lavonas[79].

Neatsitiktinai „aukso namu *(per nebu)* vadinamos ne tik skulptorių dirbtuvės, kuriose „gimdomos" ir auksu bei brangakmeniais inkrustuojamos statulos, tačiau ir laidojimo kambarys, kuriame psichosomatinį lukštą palikusi ir savąją *ba* prigimtį suvokusi, arba atradusi, mirusiojo esybė galėjo „atgimti" amžinajam gyvenimui noetinės šviesos sferoje. Devyniomis uždangomis ir gaubtais dengiama, brangakmeniais ir

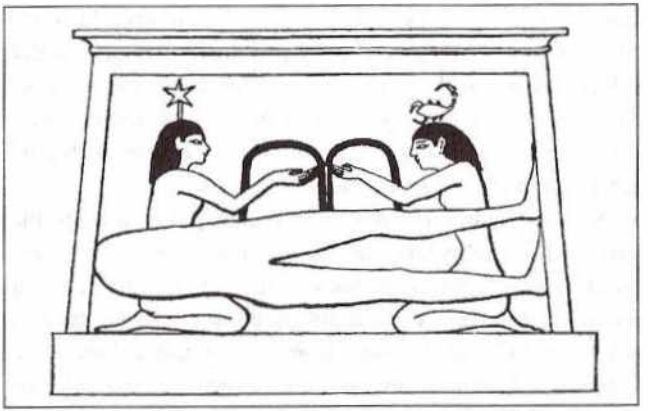

Dvi deivės atlieka magines apeigas prie sukapoto Osirio lavono dalies

amuletais nusėta mumija guli auksu užklotame futliare, apjuosta vėriniais ir gėlių girliandomis. Keturis akmeninio sarkofago kampus saugo keturios deivės: Isidė, Neftidė, Neith ir Selket. Šitaip sukuriama sakralinė mandala, simboliškai kartojanti visą kosmogenezės ir sugrįžimo į dieviškąjį šaltinį procesą. Kubo pavidalo „namas", kuriame guli su Osiriu simboliškai sutapatintas kaukėtas negyvėlis, yra *ba* nusileidimo ir pomirtinės transformacijos vieta.

Kape gyvenančios šmėklos *ka* ir į dausas keliaujančios *ba* priešprieša (arba negatyvaus šešėlio ir jungtinio *ka* bei *ba* kategorijų komplekso priešprieša) iš dalies mena krikščioniškojo mito kontekste P. A. Florenskio išryškintą kaukės (apgaulingos išorės, apsimetimo prasme: *ličina*) ir sakralinės ikonos veido (*lik)* priešpriešą. Pirmoji yra substancialumo stokojantis astralinis lavonas, tuščias mirusiojo simuliakras, t. y.

„tamsi vampyrinė jėga", savęs palaikymui ir savo instinktų pažadinimui ieškanti gyvo asmens, prie kurio ši astralinė kaukė galėtų prisisiurbti ir juo apsimesti[80]. Tuo tarpu veido atvaizdas sakralinėje ikonoje yra provaizdžiu tapęs veidas, analogiškas regimai idėjai (*eidos, idea*), spinduliuojančiai dvasinį grožį[81], arba *akh* plotmės šviesą.

Senovės Egipte profiliu vaizduojama galva yra *tep*, tuo tarpu galva arba veidas *en face* vadinami *hra*. Žodis *tep* reiškia ne tik žmogaus statulos arba mumijos galvą, bet ir plokštumoje nutapytą veidą, tuo tarpu *kher* – statulos arba pastato architektūrinį fasadą. Romos imperijos laikais, egiptiečiams ir Egipte gyvenusiems helėnams pamažu priėmus krikščionybę, šalia pomirtinių kaukių išplito ant lentų arba audinio nutapyti ritualiniai portretai *en face*, vadinami Fajumo portretais. Sekant helėnistine tapyba, pradėta vaizduoti veido apimtį išryškinančius šešėlius. Vėlyvosios antikos laikotarpiu, nuo individualaus atvaizdo krypstant link apibendrintos idealizacijos ir tapomą veidą paverčiant stilizuota simbolinių ženklų struktūra, minėtuosius šešėlius keičia šviesos atšvaitai, suvokiami tarsi neregimos dvasinės šviesos regimieji atspindžiai. Kaip teisingai pastebi N. A. Pomeranceva, „ritualinio portreto ir pomirtinės kaukės meniniai principai paruošė dirvą krikščioniškajai ikonai"[82]. Ankstyvosios krikščionybės sakralinė ikona atsirado veikiama dievybės *ba* gaivinamo atvaizdo (*sekhem*), *ka* fiksuojančios kaukės ir helėnistinio portreto koncepcijų. Ji grindžiama sena tradicine idėja, kad Dievas gali būti neregimas, paslėptas (*šeta*) ir regimas, nužengęs į atvaizdą. Apie tai byloja aukščiausiojo pradmens vardus bei požymius neigianti apofatinė teologija ir vardų bei simbolių gausą teigianti katafatinė te-

ologija. Su helėnizuoto Egipto religine metafizika bei ikonografija genetiškai susijusi ikona, pasak P. A. Florenskio, paveldėjo ritualinės kaukės (arba mumijos kūną dengiančių simbolinių užklotų ir ištapyto medinio sarkofago) funkcijas bei jos gamybos technologijas[83]. Kaip ir Egipto dailėje, bizantinės ikonos veido struktūrą formuoja ne būties stoką liudijantys šešėliai, bet archetipo galią, jo antgamtinį gėrį ir grožį skleidžianti anapusinė šviesa.

Kai kurie tyrinėtojai kalba apie Jono evangelijos ir Memfio teologijos pirmųjų eilučių kone pažodinį atitikimą. Kiti, pastebėdami simbolių ir teologinių dogmų panašumą, išskiria „egiptietiškąją srovę krikščionybėje"[84]. P. A. Florenskis be užuolankų tvirtina, kad ikonų tapyba yra „konkreti būties metafizika"[85]. Kadangi meną galima vadinti „daiktų ir būtybių ontogenezės pagrindinių etapų metafiziniu kartojimu"[86], auksu spinduliuojančios ikonos tapymo procesas yra demiurgijos procesų mėgdžiojimas. Šitaip neva išreiškiama būtis ir ją grindžiantis gėris (*to agathon),* kadangi ikonų tapytojams dieviškoji šviesa yra pamatinė ir galutinė tikrovė. Pasaulį kuriantis ir tiesą apreiškiantis *logos* taip pat suvokiamas kaip šviesa, tuo tarpu sukurto pasaulio harmoniją išreiškia dangaus šviesulių darna. Todėl nenuostabu, kad P. A. Florenskis pripažįsta glaudžias Bizantijos ir senovės Egipto tapybos sąsajas su platoniškąja ontologija[87]. Norint šią įžvalgą patikslinti, reikėtų kalbėti apie Plotino ir Jamblicho ontologiją, nors neoplatonikai savo henadų, šviesovaizdžių ir simbolių metafizikos nesiejo su Platono išpeikta tapyba ir neskyrė pastarajai beveik jokio dėmesio. Tačiau pati platoniškoji filosofija iš dalies tėra dialektinio diskurso ir hermeneutikos priemonėmis išryškintas Viduržemio bei Artimųjų Rytų sakralinės-

mitinės metafizikos variantas, kažkiek nukrypęs nuo archajinio provaizdžio ir turintis daug atšakų, arba tiksliau – vienas iš „modernių" (posokratinių) šios daugialypės „senovės išminties" interpretacijos būdų. Tai akivaizdžiai patvirtina paskutinis Atėnų Akademijos diadochas Damaskijas, Platono, Pitagoro, Lino, Orfėjo, finikiečių, egiptiečių ir chaldėjų teologiją aiškinęs kaip pačių dievų apreikštos vienos teurginės bei metafizinės metastruktūros atmainas.

Kadangi krikščioniškosios ikonos „veidas", pasak P. A. Florenskio, iš esmės tapatus „vardui", tai ne tik ikonų tapyba yra metafizika, bet ir metafizika yra savotiškas ikonų tapymas žodžiais[88]. Sekant senovės Egipto bei helėnizuota hermetine tradicija ir platoniškąja filosofija, pabrėžiamas regimasis *eidos* pobūdis, pradmenų „regėjimą" suvokiant kaip noetinės ir ją gimdančios antbūtiškos šviesos kontempliaciją, raginančią susilieti su šios šviesos šaltiniu, kurį Platonas vadina Gėriu arba Saule (*Rep.*508a–509c). A. F. Losevas platoniškąją Idėją (*eidos*) taip pat prilygina „gyvajam veidui"[89]. Skirtumas tik tas, kad P. A. Florenskis pabrėžia ikonografinį platoniškosios Idėjos pobūdį, o A. F. Losevas suvokia ją skulptūriškai, sekdamas ne tik helėnų visuomeninio kulto tradicija, bet ir teurginį dievų statulų vaidmenį akcentavusia neoplatonizmo tradicija.

DIEVAI IR JŲ SIMBOLIAI

F. Schuono teigimu, integralią tradicijos visumą galima lyginti su gyvu organizmu, kuris vystosi pagal griežtus dėsnius. Tai dvasinis ir socialinis organizmas, o ne atsitiktinių

konvencijų dėka iškilusi konstrukcija. Todėl tradiciją sudarančius dėmenis vertinant kaip su visuma nesusijusių faktų rinkinį, jų neįmanoma adekvačiai suvokti[90]. F. Schuonas taip pat pabrėžia kiekvienos ribotam mentalitetui pritaikytos tradicijos pasireiškimo pavidalų ribotumą: Abraomas, Mozė ir Kristus įvairias „pagonybės" formas neigė todėl, kad šios nukaršusios tradicijos neva tapo dvasinę gyvastį praradusiais lukštais[91]. Tačiau metafizinės struktūros ir simbolizmo požiūriu, senovės Egipto bei Artimųjų Rytų civilizacijos yra daug sudėtingesnės negu supaprastintos ir pakitusiai istorinei sąmonei pritaikytos monoteistinės civilizacijos, turinčios iš dalies slėpti savo ezoterinius branduolius.

F. Schuonas pripažįsta, kad senovės Egipto mene grožį spinduliuoja kūrinio reprezentuojama „vidinė tikrovė"[92]. Panašiai bizantiškoji ikona yra intelektinės intuicijos (*noesis*) ramstis ir šventųjų veidų epifanija išreikštų metafizinių realijų kontempliacijos priemonė. Senovės Egipte kiekviena sąvoka ir kategorija mąstoma kartu su jos priešybe. Išėjimas numano sugrįžimą, plėtra – susitraukimą. Plėtrą, kaip pirmapradį demiurginį iškvėpimą, simbolizuoja vėduoklę menantis ornamentinis vėrinys *usekh-hat*, iš kurio išauga lotosas. Panašiai ir islame kiekvieną dvasinio kelio etapą lydi susitraukimas (*qabz*) ir išsiplėtimas (*bast*), kurie atspindi makrokosminį visatos išsiplėtimą bei susitraukimą, kadangi Korane sakoma: „Dievas susitraukia ir išsiplečia" (II.245).

Sklaidos ir sugrįžimo į pradmenį kontekste itin svarbus lotoso žiedo simbolis. Pats švenčiausias rožinis lotosas (*Nelumbium speciosum*), Egipte vadinamas *neheb*. Baltojo lotoso (*Nymphas lotus*) ir žydrojo lotoso (*Nyphea caeulea*) žiedų girliandomis apjuosiamos mumijos. Lotosas išauga iš ant-

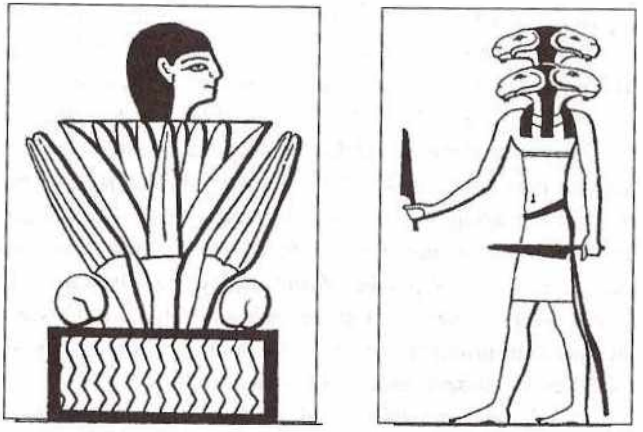

Dešinėje: atgimęs Ra pakyla iš dangiškojo lotoso žiedo
Kairėje: keturgalvis Avinas (*Ba*) su peiliais rankose

būtiškų Nun gelmių ir pražysta virš pirmapradžio teogoninio arba kosmogoninio kauburio. Tarp jo žiedlapių sėdintis kūdikis yra pasaulį nušviečiantis dievas Ra – iš lotoso gimusi Saulė. Šiuo požiūriu, lotosas yra šviesos ir teofanijų versmė bei noetinio gyvenimo šaltinis. Iš Ra akių spindulių arba ašarų pavidalu gimsta žmonės. Intelektinės Saulės kilimą, malonės sklaidą, transcendentines įsčias ir atgimimą simbolizuojantis lotosas kartu yra Horo lopšys. Vienio sklaidos potencijas slepiančiam kiaušiniui analogiškas archetipinis lotosas išsiskleidžia vidury šventojo ežero (pirmapradžių vandenų), todėl Osiriui prilyginta mikrokosminė mirusiojo esybė atgimsta su saulėtekiu, dvasiškai apsiplovusi šventajame ežere. Pasak N. A. Pomerancevos, gimimas ir atgimimas iš lotoso – viena iš egiptiečių liturgijos temų[93]. Ra pakilimą

mėgdžiojantis atgimimas iš lotoso šventajame ežere reiškia mirusiųjų atgimimą dieviškomis būtybėmis arba tiesiog sugrįžimą į dvasinių esinių sritį. Kai rytuose iš dangiškosios Nut įsčių pasirodo Ra, mirusiojo esybė tuščiaviduriu stiebu įžengia į įsčioms analogišką lotoso žiedą ir šitaip suartėja su dievais.

Atgimimo simbolis *imiut* vaizduojamas kaip alebastro indas, iš kurio išauga lotoso stiebas su pumpuru. Ant stiebo kabo mumijų balzamuotojo ir skrandžio globėjo dievo Anubio šuns oda, viršuje virstanti išsiskleidusia papiruso (*mehit*) vėduokle. Šitaip rodoma dvasinės transformacijos eiga. „Vakar diena yra Osiris, rytojaus diena – Ra", – sakoma *Mirusiųjų knygoje*. „Ra tarpsta Osiryje, Osiris tarpsta Ra", – teigia užrašas šalia Ra-Harakhčio (Ra hipostaze tapusio Akiračio Horo) ir Hathor prilaikomos mumijos su avino galva ir Saulės disku tarp ragų, nutapytos ant Ramesio II žmonos karalienės Nefertari kapo. Lotoso žiedų ir papirusų puokštės neretai vaizduojamos kartu, nes šie augalai atitinkamai simbolizuoja Egipto žemutinę ir aukštutinę dalį. Papirusų stiebai, kaip dangiškąjį skliautą laikantys ir tarp skirtingų būties lygmenų ryšį palaikantys stulpai, yra šventyklos kolonos. Jos būna dviejų rūšių: vienų kapitelis vaizduoja pumpurą, kitų – išsiskleidusį vėduoklės pavidalo žiedą, analogišką minėtai „plėtros" kategorijai. Pagal atitinkamas liturgines taisykles išdėstytose pomirtinės medžioklės ir žvejybos scenose mirusieji plaukia dangiškųjų vartų uždangą simbolizuojančių papirusų brūzgynų link. Papirusų stiebų, it deivės Hathor sistro, šnaresys tapatus mirusiojo maldai, kai šis stovi priešais Dangaus vartus. Šios maldos dėka iš papirusų iškiša galvą dieviškoji karvė, dažnai vaizduojama

reljefuose. Pasak E. A. Wallis Budge, deivės *Het-Hert* (graikiškai Hathor) vardas reiškia „viršutinį namą", kuris yra *Het Heru* – saulėkojo Horo namas[94]. Kaip šventosios dausų šalies mergelė, ji pasirodo iš pilkapio žengiančios karvės pavidalu ir stovi valtyje tarp papirusų. Ji yra „savo tėvo motina ir savo sūnaus duktė" – Isidės žvaigždė, dievų gimdytoja, helėnų prilyginta Afroditei. Gyvūnų ir margaspalvių vandens paukščių pilnas papirusų gojus, supantis paslėptą kauburį, yra tarsi išskleistas rojaus sodas, juosiantis slėpiningąjį branduolį, arba stebuklingąjį lotoso žiedą ant kosmogoninio kauburio, menančio pasaulio mumijos kokoną ir transformacijos įsčias. Hathor hipostazės išreiškia visų kosmogoninių procesų sintezę, o jos vėrinys *menat* simbolizuoja gimimą, atgimimą ir perėjimą į naują ontologinę būvą. Saiso mergelės Neith pavidalu ji dviem trečdaliais vyriška ir vienu – moteriška.

Nuo Herodoto laikų su Atėne tapatinta deivė Neith taip pat kartais vaizduojama kaip karvė su aštuoniolika žvaigždžių ant šono, vėriniu ir gyvenimo simboliu *ankh*. Ant jos nugaros įsitaisęs sauliškasis liūtas avino galva. Neith yra Ra pagimdžiusi karvė. Jos atributas – skydė, arba ant audimo staklių sukryžiuotos strėlės, L. Lamy teigimu, byloja apie „kryžminį" egiptietiško mąstymo pobūdį[95]. Neith globojama mokslinė žinija bei audimo menas pasižymi tuo, kad yra provaizdžio ir atvaizdo, prielaidos ir išvados, apmatų ir ataudų, nužengiančios formos ir medžiaginio imtuvo kryžminio susikirtimo vaisiai. Išskleistas mitinio pasakojimo bei ritualinės reprezentacijos scenas reikia suvokti kaip antlaikišką ikoną, nepaklūstančią linijinės chronologijos ir jai būdingos logikos sekai. Kaip išsireiškė mitus aiškinęs neoplatonikas Sa-

lustijas (egiptietiškų mitų, deja, nesupratęs): „(...) visa tai neatsitiko kažkokiu vienu metu, bet visada taip yra" (*tauta de egeneto men oudepote, esti de aei: De diis* IV.p.9.14–15 Nock). Todėl „kiekvienas ritualas (*telete*) siekia sujungti mus su kosmosu ir su dievais" (ibid.IV.p.6 25–26). Intelektas regi visumą, tuo tarpu žodžiai eina vienas paskui kitą, sudarydami diskretiškumo ir chronologijos regimybę.

Simbolinius atvaizdus taip pat reikia suvokti sinchroniškai, kaip integralios semantinės visumos komponentus. L. Lamy mano, kad vienu metu pripažindami kelias skirtingas teologines perspektyvas, egiptiečiai naudojasi tiek politeistiniais, tiek ir monoteistiniais tikrovės aiškinimo modeliais, pavyzdžiui, išskirdami dvi *neteru* (dievų) vardų kategorijas:

1) kokybes, funkcijas ir kintančias būvas reiškiančius dieviškuosius vardus;

2) absoliučias kategorijas reiškiančius dieviškuosius vardus[96].

Ar ši perskyra kuo nors ypatinga? Įsigilinus į „daugdievystės" temą, pamažu aiškėja kad netgi monoteistinių religijų ciklą vainikuojančiame islame yra aukščiausias Dievo vardas (*al-ism al-a'zam*, Dievo esmės vardas (*al-dhat*) ir begalė šalutinių Dievo vardų bei atributų arba kokybinių požymių, kurie tolygūs dieviškiesiems sukurtojo pasaulio provaizdžiams. Dievas yra tiek transcendentinis, tiek ir imanentinis: žmogus sukurtas pagal jo atvaizdą (*'ala suratihi*). Be to, Dievas yra dangaus ir žemės Šviesa. Neregimojo pasaulio (*'alam al-ghayb*) angelų hierarchiją be ypatingų hermeneutinių pastangų galime prilyginti dievų, noetinio kosmoso intelektų bei įvairių teofanijų panteonui, juolab kad Dievo vardo „Tiesa" (*al-haqq)* manifestuojama tiesa – *haqiqah* – pripildo vi-

są makrokosminę ir mikrokosminę tikrovę. Pastaroji taip pat kupina Dievo ženklų (*ayat Allah*). Viską lemia interpretacija, terminija ir atitinkamas požiūris.

Egiptiečių liturginis himnas Saulei (Ra) mini daug šio demiurginio pradmens teofanijų ir hipostazių. Visos jos ikonografiškai vaizduojamos kaip skirtingais ritualiniais atributais pasižyminčios figūros. Ženklas ir simbolis tarsi susilieja, kadangi visų vaizdavimo priemonių tikslas – išreikšti kosminę bei eschatologinę tiesą. Atvaizdų gretos sudaro išklotinę menantį tekstą, kuris yra ne padavimo iliustracija, bet dievybės sklaidmenų kūnas. Semantinę žodžio ir vaizdinio vienybę lemia juos grindžianti *arche* – hierofanijas vienijantis pradas. Gali egzistuoti skirtingos mitinės-ritualinės ontogenezės ir pasaulio sukūrimo versijos, papildančios viena kitą arba išryškinančios įvairias simbolines perspektyvas.

Aptardamas senovės Egipto religijos pobūdį, R. B. Finnestadas „simboliu" vadina „kulto objektą, kada į pastarąjį kreipiamasi taip, lyg šis būtų dievas"[97]. Minėtasis autorius šiek tiek trumparegiškai teigia, kad „monistinė senovės Egipto ontologija" Dievą ir kosmosą sulieja taip, kad metafizinis simbolio suvokimas tampa tiesiog neįmanomas. R. B. Finnestadas mano, kad egiptiečių Dievas kosmoso nepranoksta, todėl nors fenomenai yra dievų teofanijos, jų negalima vadinti žemiškąjį lygmenį pranokstančiomis teofanijomis. Vienintelė transcendencijos forma yra „latentiška kosminė būtis – chaosas" (lyg pastarąjį turėtume įsivaizduoti šiuolaikine medžiaginės „netvarkos" prasme), o vienintelė apreiškimo forma – atviras būties pasirodymas[98]. Tuo tarpu metafizinis simbolis neva būdingas tik medžiagą ir dvasią supriešinančioms dualistinėms ontologijoms. Be išlygų priėmus R. B. Finnesta-

do peršamą nuomonę, tektų apskritai suabejoti dvasinių būties struktūrų universalumu ir atsisakyti metafizinės hermeneutikos kaip nepagrįsto fantazavimo platoniškosios ontologijos temomis. Ra ir Osirio vienybės dinamika bei suvokimas, kad „dievas nepasirodo iš kito pasaulio, bet kyla iš savo paties gyvenimo potencijos", nepaneigia tikrovės lygmenų. Priešingu atveju visa anagoginė odisėja būtų bergždžias triūsas. Ką reiškia „kitas pasaulis"? Ar visos realybės topografijos „tapymas" simboliais ir įvaizdžiais, pavyzdžiui, tam tikrą transcendencijos lygmenį vadinant „pirminiais vandenimis", panaikina skirtumą tarp šalia tyvuliuojančio ežero ir transcendencijos? Ar islamiškoji „vienybės" (*al-tawhid*) koncepcija neskelbia tos pačios vienybės, tiktai aiškiai pabrėždama nepranokstamą būtiškojo Vienio (*al-ahad*) statusą, juolab kad „pasaulių Viešpats" (*Rabb al-'alamin*) gali būti simboliškai suvoktas kaip demiurginė Saulė? Pasak R. B. Finnestado, „kosmosas yra gyvenantis dievas", kartu dvasinis ir medžiaginis[99]. Tačiau tą patį teigia ir Platono *Timajo* kosmogoninis mitas, nepaisant archetipinio gyvūno, kūrėjo ir „pribuvėjos" menamos priešpriešos. Regimasis kosmosas taip pat yra sielą ir intelektą turinti būtybė, vadinama dievu (*Tim.*34b). Be to, dangų ir žemę, dievus ir žmones riša draugystė (*philia*) ir geometrinė proporcija (*he isotes he geometrike: Gorg.*508a).

Sakraliniai Egipto tekstai ir paveikslai kalba ne helėnų dialektikos terminais, bet imanentiniais kulto atvaizdais ir simboliais. Valstybinė teologija tvirtina, kad žmonių gyvenamas pasaulis yra dieviškas, todėl visi medžiaginiai reiškiniai ir žmogaus aplinkos daiktai (vėjai, sausros, potvyniai, miestai, drėkinamos žemės, sodai) yra dieviškosios būtybės. Kadangi kosminių dievų bendrijos ir hierarchijos kūrėjas pa-

sirodo kaip jo paties išskleistų dievų panteonas, todėl šventykla yra save suskaidžiusio teogono, arba dievakurio, atvaizdas. Tačiau galima pasakyti ir kitaip. Šventykla yra statinys, surėstas pagal Imhotepo „planų knygą", kuri nukrito iš Dangaus netoli Memfio. N. A. Pomerancevos manymu, šventyklos plano sąsajos su Dangumi, iš kur nusileido šventoji knyga, perkeltine prasme byloja apie šventyklos koordinates atitinkamų žvaigždynų atžvilgiu[100]. Tačiau pati pirmoji šventykla yra tarsi ontogenezės transformacijų eigoje atmainyta kosmogoninio kauburio „protėjiška" forma. Ji atsiranda „anuo metu" tarp vandenų ir pelkių – nendrių ir papirusų brūzgynuose, kaip dieviškojo sakalo valda ir *ka* buveinė. Tai paties dievo Taneno (Ptah hipostazės) ir jo gaivinančių galių pripildytos šventyklos *ka*. Seniausios egiptiečių šventyklos mėgdžioja Sakalo salos viduryje įrengtą *ka* būstą. Šią schemą galima būtų suvokti ir kaip fizinės bei mistinės žmogaus struktūros modelį, išreiškiantį dinamiškus sudedamųjų dalių santykius.

Tačiau yra ir kitas pirminės šventyklos pavidalas: atvira šventa laukymė (tarsi helėnų šventavietė – *temenos*), kurią vėliau apjuosia magiškasis kvadratas, vadinamas Sakalo sostu. Į šį aptvarą atskrenda dievybė Sakalo pavidalu. Pastačius perdengimo konstrukcijas, šventavietė tampa „dievo namais", kurių apipavidalinimas ornamentų ir simbolių kalba vis dar byloja apie pirmapradį kauburį supantį žemiško „rojaus sodą" – papirusų gojų ar šventąją palmių giraitę, virš kurios žydrame danguje spindi auksinės žvaigždės. Juk sauliškasis Horas sakalo pavidalu nusileidžia ant ežero viduryje augančios sikamoros – centrinės šventavietės ašies. Pirmapradė sikamora, kaip kosminis pasaulio medis, išauga iš transcen-

dentinių Nun vandenų. Kaip kokybinė sklaidos erdvė, ji jungia Dangų ir Žemę, o iš jos kamieno išeina deivės Nut ir Hathor. Pati sikamora (*nehet*) reiškia prieglobstį, apsaugą, malonės šešėlį. Nors šešėliai Egipto dailėje nevaizduojami, o žmogaus šešėlis gali reikšti psichosomatinę inerciją, sikamoros ir palmės šešėlis mirusiajam suteikia dieviškąją malonę, kurią skiria medžiui tapati mergelė, atitinkanti vėlesnių metafizinių sistemų išryškintą pasaulio Sielą. „Meilės pilna mylimąja" vadinamą kokoso palmę gali pakeisti akacija – taip pat Hathor epifanija, neretai pristatoma kaip moteriškoji dievo Atumo pusė[101], arba jo teofanijų galia. Būdama auksinė (*nubt*) „dievų karalienė", Ra mylimoji, karvės Mehurt pavidalu ji pasitinka velionį dausose.

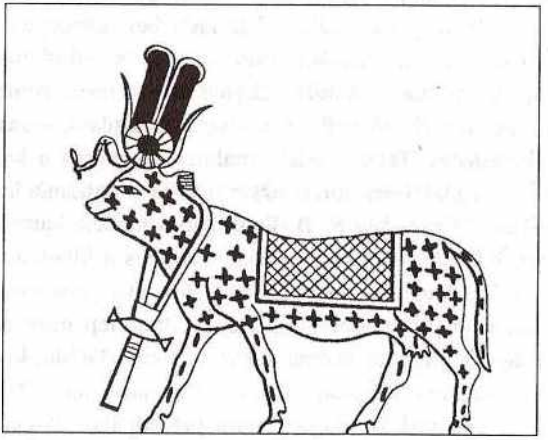

Deivė Hathor žvaigždėtos dangaus karvės pavidalu. Tarp ragų – Saulės diskas su galios simbolį laikančia kobra bei plunksnuotoji Ra karūna

Nepaisant hieratinio diskurso ypatumų, vargu ar dieviškoji Vienio ir daugio dialektika yra aukščiausiojo pradmens anapusybę sugriaunanti ir visiškai panaikinanti emanacija, tapati uždaram kosmologiniam dievo mirčių ir atgimimų ciklui. Nebent Egipto teologija būtų savotiškas stoikų teologijos pirmtakas arba jos variantas, neigiantis medžiaginį pasaulį pranokstantį pradą ir simboliais bylojantis apie tapsmo sričiai visiškai tapatų kūrėją, kulto pavidalu pasirodantį tik statulas tašančio žmogaus užkeikimų dėka. Be abejo, dievas „tiesiogine prasme" įžengia į savo atvaizdą ir su juo susilieja, panašiai kaip valdovas susilieja su savo sostu – Isidės paveikslu, tapdamas jos sūnumi[102]. Apeigas atliekantis „dievo tarnas" taip pat virsta šventyklos, kaip dievo kūno, arba visuminės kosminės ikonos, dalimi. Kartu jis pasirodo dievo pavidalu, kadangi ritualinių ištarmių dėka jis tarsi susilieja su dievu ir elgiasi kaip teogonas, „dievų kūrėjas", bei demiurgas, „pasaulio kūrėjas". Šventyklos „dievo tarnas" suteikia dievams *ka*, apkabindamas jų statulas. „Žynys kuria dievus šventyklai padedant, nes šis atvaizdas yra kūrėjo atvaizdas", – sako R. B. Finnestadas. Tačiau kodėl ritualinis teogonijos ir kosmogonijos mėgdžiojimas turėtų užkirsti kelią metafizinei hermeneutikai? Panašu, kad R. B. Finnestadas neįučia kartoja Salustiją, kurio manymu, blogiausia mitų rūšis ir blogiausias jų aiškinimo būdas yra „medžiaginis" (*hulikos*), ypač pamėgtas neišmanymu pasižyminčių egiptiečių. Pastarieji neva pačius medžiaginius daiktus vadina dievais: žemę – Osiriu, karštį – Tifonu, vandenį – Kronu, vaisius – Adoniu, vyną – Dionisu. „Sakyti, kad visi šie dalykai, taip pat augalai, akmenys ir gyvūnai yra skirti dievams – protinga, – sako Salustijas, – bet vadinti juos dievais – tolygu beprotybei" *(theous de kalein*

mainomenon: De diis: IV.p.6.2–10 Nock). Geriausiu atveju – panašūs tvirtinimai yra kalbos figūros.

Tokią apsišvietusiai romėnų aristokratijai būdingą Egipto mitų bei teologijos interpretaciją paneigia kiti neoplatonikai, pavyzdžiui, egiptiečių kilmės filosofai Asklepiadas ir Heraiskas, kuriais remiasi Damaskijas. Pastarasis perspėja, kad pirmapradę vienybę egiptiečiai skaido įvairiais būdais, padalintą noetinę sferą vaizduodami kaip savitų dievų gausą (*De princip.*I.324.10–15). Damaskijo teigimu, Heraiskas ir Asklepiadas (kurių veikalai neišliko) atskleidžia ezoterinę Egipto teologijos tiesą, palygindami ją su kitų šalių teologų nuomonėmis.

Egiptiečių dievų vardai, N. A. Pomerancevos manymu, nesutampa su jų atstovaujamų sferų pavadinimais, kadangi „dievų esmė suvokiama žymiai plačiau ir įvairiau už jų konkrečius apibūdinimus“[103]. Žodis *tem* kartu reiškia ir nebūtį, ir tobulą būties pilnatvę. Nesukurtojo dievų kūrėjo Atumo įvaizdyje šios sąvokos susilieja. Teogono esmės dvilypumą kartoja meniniai atvaizdai, vienijantys nebuvimo ir buvimo, slėpinio ir išreikšties, antlaikiškos ir laiko ritmui paklūstančios būties, visuotinumo ir individualumo kokybes. Galima tarti, kad įkūnijami pitagoriškieji ribos ir neribotumo principai, juolab kad vienas iš Atumo epitetų yra „beribis“. Pirmąją antbūtišką diadą, iš kurios kyla noetinis kosmosas, gimdantis aukščiausiasis pradmuo gali būti sąmoningai nutylimas, kaip nurodo Damaskijas, kalbėdamas apie babiloniečių teologiją (*De princip.*I.322.1–2). Tačiau pritarti M. Maspero nuomonei, kad „egiptiečių dievas yra gimstanti ir mirštanti būtybė, kaip žmogus – jis baigtinis, netobulas ir kūniškas, pilnas aistrų, dorybių ir nedorybių“[104], reikštų visiškai nesu-

vokti teofanijų pobūdžio ir neskirti liturginio diskurso simbolinės interpretacijos lygmenų. Iš Atumo išnyra pirmapradė Šu ir Tefnut diada, tačiau (panašiai kaip neoplatoniškoje antbūtiškų ir noetinių triadų dialektikoje) jie ne tik „pasilieka", „išeina", bet kartu ir „sugrįžta" į Atumą, kaip atsietą monadą, šitaip pabrėždami jo nepažeistą transcendenciją ir vienybę. Savo uodegą ryjančio žalčio pavidalu Atumas gali pasirodyti kaip sklaidmenų tikrovės kūrėjas ir sunaikintojas.

Žodis *neter* egiptiečiams reiškia tiek aukščiausiąjį Dievą, tiek dievus (*neteru*) arba įvairias angeliškas bei daimoniškas visatos galias. Tyrinėtojai spėja, kad vėliavėlę menantis *neter* hieroglifas vaizduoja kirvį, juolab kad išlikę kažkokie atvaizdai, kuriuose chaldėjų žyniai atnašauja ant altoriaus statmenai pritvirtintam kirviui. Pastarasis galėjo būti dievybės simbolis nuo neolito ar paleolito laikų, nes žodis *neter*, kaip ir koptų *nouti*, veikiausiai reiškia jėgą, stiprybę, visagalybę. Koptų kalbos žodžiais *nouti, noute* (pametusiais galinį priebalsį *r*) Biblijos vertėjai perteikia žodžius Dievas ir Viešpats. Jų atitikmenys graikų kalbos žodyne yra žodžiai *ischus* – galia, *paraklesis* – pašaukimas, pamokymas, pagrasinimas, globojimas ir galbūt – dvasinis vadovavimas. *Parakletos* – tai dangiškasis globėjas ir mokytojas, panašiai kaip krikščionims pažadėtoji užtarėja – Šventoji Dvasia (*pneuma hagion*), kurios nužengimas islame suvokiamas kaip Korano nužengimas ir apreiškimas. Pranašo ir įkvėpto hermeneuto funkcija šiame kontekste analogiška Šventosios Dvasios priėmėjos Mergelės Marijos funkcijai ir Intelektą priimančios pasaulio Sielos funkcijai. Todėl F. Schuonas sako, kad „Apreiškimo organas – širdis – tolygus akiai, šviesą skleidžiantis dieviškasis Principas – saulei, Intelektas – šviesai, o realijos, arba

dieviškosios esmės – regimiems daiktams“[105]. Pasak E. A. Wallis Budge, Egipto krikščionys Mariją pavadino Dievo Motina – *Theotokos*, o tai yra tikslus pažodinis *neter mut* – analogiško Isidės titulo vertimas[106].

Egiptiečių dievas Ptah kuria širdimi ir burna, t. y. intelektu ir žodžiu. Projektas „apmąstomas“ kūrėjo intelekte ir išreiškiamas žodžiais. Šiuo požiūriu, hermeneutika yra išoriškai išreikšto „vidinio žodžio“ aiškinimas. Garsu tapęs žodis turi magišką demiurginę galią. Mintyse išvardintos būtybės arba daiktai, fenomenų tikrovės požiūriu, yra potencialūs, tarsi daugybė noetinio pasaulio archetipų. Tik ištarus jų vardus, būtybės ir daiktai pasirodo išorinėje tikrovėje. Suprantama, kad makrokosminiai ir mikrokosminiai žodžio lygmenys skiriasi, tačiau juos vienija analogijos dėsnis. Panašu kad krikščioniškoji *logos* samprata ir egiptietiškoji dieviškojo žodžio doktrina yra tos pačios metafizikos ir logocentrinės kosmogonijos atmainos.

N. A. Pomeranceva mano, kad paprasta žmonių kalba nepajėgia atskleisti teofanijų esmės, todėl šiam tikslui būtina sakralinė metakalba ir atitinkama ikonografija[107]. Tačiau galiausiai kalbą praryja bežadė tyla, todėl meniniai vaizdiniai slėpinių iki galo neatskleidžia, visada reikšdami kažką daugiau negu sako išorinis pavidalas. Skirtingos ikonografinės to paties dievo formos įkūnija jo konkrečius raiškos aspektus, nukreiptus suskaidyto ir mitinės vaizduotės artikuliuojamo pasaulio linkme. Vardai, požymiai bei atributai neišsemia dieviškosios esmės. Įvairios konkretaus dievo hipostazės ir semantinės konsteliacijos senovės Egipte vaizduojamos keičiant figūros galvą arba kaitaliojant pozas, simbolius bei regalijas, panašiai kaip sakralinėje indų dailėje.

Aukščiausiojo pradmens kūno nariai, arba dievai, pasirodo Kūrėjui ištarus jų vardus. Peršasi logiška išvada, kad visi jie yra įvairius būties lygmenis formuojantys, ritmiškai tvarkantys ir atgal į versmę gręžiantys aukščiausiojo pradmens sklaidmenys, it šviesos spinduliai (arba intelektinių sėklų lietūs) smelkiantys visą daugiasluoksnę tikrovę. Atgaline tvarka tapatindama save su įvairias manifestacijos pakopas reprezentuojančiais dieviškaisiais esiniais, išgryninta ir depersonalizuota mirusio žmogaus sąmonė galiausiai atskleidžia savo tapatumą pradmeniui. Aukščiausios monados arba Būties-Gyvasties-Intelekto triados (kalbant neoplatoniškais terminais) pastovumą ir ciklinį kosminių mirčių bei atgimimų ratą išreiškia heraldinių liūtų (Šu ir Tefnut) laikomas ir diską menantis gyvatės pavidalo žiedas. Šis amžinybės apskritimas vadinamas „gyvatės žiedu" (*mehen*) arba „slepiančiuoju valandas" (*unut*). Jo centre – sauliškojo Atumo-kūdikio atvaizdas. Vienu aspektu ši gyvatė simbolizuoja Atumo išskleistą, arba sukurtą, gyvąjį tapsmo pasaulį. Tuo pačiu gyvatės pavidalu jis praryjamas kartu su visais dievais (paliekant tik Osirį, atgimstantį Ra pavidalu) ir sugrąžinamas į pradmenį. Gyvatė taip pat gali reikšti pradžios ir pabaigos neturinčią nebūtį – tamsiųjų jėgų prieglobstį. Jos sutemų kūnu keliauja Ra, prieš pakildamas kaip atgimusi Saulė. Dieviškojo žodžio galia įveikęs tamsybių slibiną, Ra išlaisvina jo prarytas bei įkalintas sielas. Atgimstantis žmogus yra šio sumegztą amžinybės žiedą (kuriame įrašomas kiekvienai būtybei skirtas vardas) menančio antspaudo *šen* centre – pirmapradėje tuštmėje ir pilnatvėje – tarpstančio Dievo paveikslas.

Remiantis R. T. Rundle Clarko pastabomis, galima išskirti daug „gyvatės", arba „žalčio", aspektų:

1) Kūrėjas, arba pirminė dvasinė manifestacija. Tai iki noetinės Saulės pasirodymo esantis nematomas Amunas – pirmapradis žaltys.

2) Pasipriešinimas, kurį įveikia iš transcendentinės bedugnės kylantis noetinis pasaulis. Būtis, gyvastis ir intelektas kyla iš pirmapradžių vandenų. Tuo tarpu stebuklinga būties sklaidos galia *heka* kyla iš „Ugnies salos" – transcendentinės šviesos branduolio, iš kurio emanuoja dievai ir iš kurio pasirodo paukštis Bennu (feniksas). Pastarasis yra esinių manifestacijos skelbėjas, aukščiausiojo pradmens raiškos pavidalas, dieviškasis žodis, kuris nutraukia transcendencijos tylą.

3) Pasaulį juosianti ir dievui tapati gyvatė, vaizduojama kaip daug vijų turinti angis, kaip savo paties uodegą kandantis žaltys uroboras arba kaip einantis šimtakojis. Tai savo uodegą ryjantis „žemės sūnus", juosiantis Hermopolį – pirminį kosmogoninį kauburį.

4) Gyvatės yra šio pasaulio ir mirusiųjų pasaulio sargai, dinamiškos energijos užtaisai (kaip *kundalini* tantroje). Su Akimi susijusi kobra simbolizuoja statmeną pasaulio ašį, anagoginę trajektoriją ir Maat – visatos dermę, teisingumą bei sąmonę.

5) Tamsos galias reprezentuojanti gyvatė Apep (*Apapi, Apopi,* gr.*Aphophis*), turinti ir begemotui bei krokodilui būdingų bruožų. Apep yra Ra priešininkė, kurią turi įveikti Milijonų metų laivu plaukiantis Saulės dievas prieš atgimimo aušrą.

6) *Neheb-Kau* – „atributų teikėjas", arba vaisingumo ir derliaus dvasia.Kaip pirmapradę gyvatę ją įveikia būtį steigiantis Atumas.

7) Vandens dievai, gyvenantys Nilo versmėse.

8) Visos išorinių teofanijų į paribius išstumtos nežmogiškos pirmapradės būtybės, gyvenančios tamsiose žemės arba vandenų gelmėse. Jos neturi nei rankų, nei kojų – kartais priešiškos, o kartais išmintingos, nes gyvatės išsinėrimas iš odos simbolizuoja prisikėlimą[108].

Leideno papiruso himnas teigia, kad nėra Vienio atvaizdo ir nieko apie jį negalima pasakyti. Neįmanoma atskleisti jo paslapties: mirštama tyčia arba netyčia ištarus jo vardą. Tačiau Būtis yra sudėtingos teofanijų sklaidos pradžia. Jos vienybę išreiškia trys pradai – Amunas, Ra ir Ptah, valdantys Tėbų, Heliopolio ir Memfio miestus. Šis tekstas mini ir pirmapradį dvasinės bei fizinės plotmės demiurgą (*khem*): „savo energija ir jutimais nesuvokiama esme jis sukuria patį save", kad iš tapsmo pradžią simbolizuojančio kiaušinio prasikaltų pasaulis, kad – „savo motinos jautis", tėvų tėvas ir motinų motina, pagimdytų tai, kas yra, ir tai, ko nėra[109]. Šis kūrimo procesas – tai ne tiek kova tarp pirmapradės netvarkos ir demiurginės tvarkos, kiek Vienio (*ua*) dialektinis virtimas daugiu.

DAUSŲ PASAULIO KRYŽKELĖS

Pasaulį sutvarko Hermiui prilyginto Džehučio, arba Tehučio, žinioje esantys skaičiai – dieviškoji matematika. Totas (*Tehuti, Djhuti*, gr. *Thouth, Thout*), kaip ir pridera dievui, yra henada, „pats iš savęs atsiradęs vienetas", vadinamas „*maat* viešpačiu", „dieviškųjų žodžių viešpačiu", „dviejų kovojančių dievų (Horo ir Seto) teisėju", „dukart didžiu" ir „triskart didžiu" (*trismegistos*)[110]. Jis vaizduojamas ibio, paviano pavi-

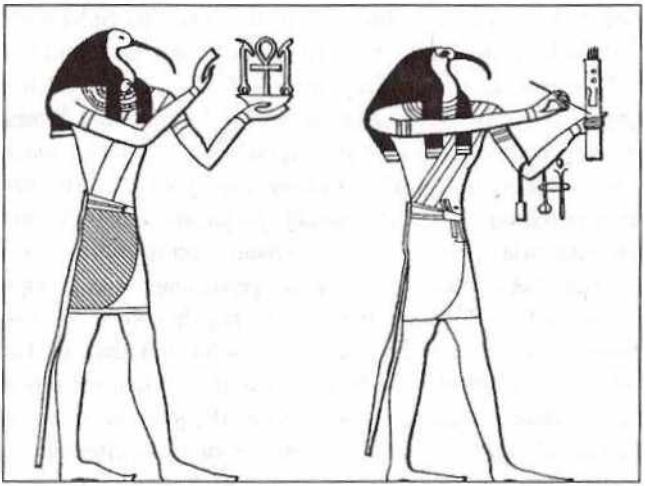

Kairėje: Totas – gyvastį ir taiką nešantis teisėjas
Dešinėje: Totas – dievų raštininkas

dalais arba žmogumi ibio galva, laikančiu skeptrą ir gyvenimo simbolį *ankh*. Kartais ant jo galvos regimas į diską įrašytas pusmėnulis. Pasirodydamas Šu pavidalu, jis dėvi Šu karūną. Totas vadinamas „*maat* ir dievų bendrijos raštininku", todėl laiko raštininko reikmenis. E. A. Wallis Budge mano, kad žodis *tehu* reiškia ibį, tuo tarpu galūnė *ti* nurodo, jog *Tehuti* vardu vadinamas valdovas turi paukščio ibio atributus[111].

Tehuti vardas taip pat siejamas su „svorį" reiškiančiu žodžiu *tekh*, kurį vaizduoja širdį menantis hieroglifas. Pasak Horapolono, norėdami parašyti žodį „širdis", egiptiečiai piešia paukštį ibį ir paskiria jį Hermiui (I.36). Totas yra ne tik Ra širdis ir liežuvis, t. y. *nous* ir *logos*, bet ir Ra širdies sumany-

mų išreiškėjas žodžiu. Totui ištarus demiurginius žodžius atsiranda Dangus ir Žemė. Jis pasako Isidei šventuosius žodžius, gebančius magiškai atgaivinti mirusio Osirio kūną, kad Isidė galėtų pastoti nuo numirėlio. Jis palaiko Dangaus bei Žemės jėgų pusiausvyrą ir yra visatos pagrindu vadinamos bei *maat* kanonais pagrįstos dieviškosios matematikos šaltinis. Prie Osirio svarstyklių vėlių kvotos menėje jis pasirodo kaip gyvenimo metraštininkas ir „žodžius sveriantis" mirusiųjų teisėjas.

Išminties kupinas Totas yra visų veiksmingų slaptųjų vardų, magiškų užkeikimų, teurginių maldų, litanijų ir jų ypatingos tarties metodų bei naudojimo aplinkybių žinovas. Tik jis gali pasakyti slaptažodžius, reikalingus keliaujant mirusiųjų pasauliu. Tinkamai ištarus personifikuotų tamsos galių vardus, šios galios nukenksminamos ir virsta pagalbininkais. Visas kelias „milijonų metų laivo" link atrodo lyg numegztas iš anagoginių galios žodžių substancijos. Tai į pražūtį traukiančios „nebūties" ir jos konsteliacijų laipsniška transformacija, vykstanti ritualinio *logos* dėka.

Apverstu dangumi vaizduojamas ir dvylika stočių, arba valandų, turintis Duato pasaulis yra transformacijų ir prisikėlimo vieta. Dvasinio atmainymo procesą simbolizuoja skarabėjo metamorfozės. L. Lamy teigimu, šią paradigmą kartoja ir krikščioniškasis *logos*, prisikeldamas iš mirusių[112]. Paslaptinga Osirio transformacija vyksta Žemės „krūtinėje", arba Sokaro kauburyje, kurį prižiūri Ptah-Sokaras. Tačiau Osiris prisikelia ne fizinėje, bet dausų plotmėje. Pasak E. A. Wallis Budge, „Ptah-Seker vaizduoja personifikuotą pirmapradės kūrybinės galios jungtį su inertiškų tamsos galių pavidalais, kitaip tariant Ptah-Seker yra Osirio, t. y. nakties Saulės, mirusio Saulės dievo, forma"[113]. Sokaro laivas *henmu* gabena

mirusio Saulės dievo kūną. Sauliškojo laivo viduryje stovi šventasis būstas (gr. *naos*), o jame – didysis *neter* avino galva, vadinamas „kūnu". Jį lydi įgula ir palyda: vairininkas, žinija Sia, kelių atvėrėjas Upuatas, dieviškasis žodis Hu, Maat, Sekhmet ir kiti atgimimo misterijų dalyviai. Pirmąsias šešias valandas, arba transformacijos kelio stotis, laivas leidžiasi žemyn, kitas šešias valandas gyvatės Mehen žiedais kyla aukštyn. „Sokaro lavonas – neregimas, paslaptingas atvaizdas – juda slaptaisiais keliais", – tvirtina Seti I kapo tekstas. Duato „stuburo" ašimi plaukiančio šventojo laivo krovinys yra mumija, kaip skarabėjo kiaušinis patirianti visas transformacijos stadijas šios „pomirtinės *kundalini* jogos" ritualų metu.

Pabaisų nusėta Duato upė, kuria plaukia Saulės laivas, surenkantis išsigelbėjimo nusipelnusius kosminės valstybės narius, yra dangiškojo Nilo tamsioji pusė. Duatas – tai išlenktas Osirio kūnas, ant kurio galvos stovi Saulės diską laikanti deivė Nut. Kiekviena iš dvylikos Duato stočių yra kokybiškai skirtinga nakties pakopa, turinti saugomas duris. Kiekvienas transformacijos etapas vadinamas lauku – *sekhet*, miestu – *nut*, kambariu – *arrit*, arba ratu – *kerert*[114]. E. A. Wallis Budge mano, kad sunaikinus mirusiojo kūną ir išsklaidžius jo šešėlį, *ka* bei kitas sudedamąsias dalis (kitaip sakant suardžius kapo šventavietės konsteliacijų mandalą, arba jos „tantrinės anatomijos" visuminę struktūrą), kyla „antrosios mirties" pavojus[115] – grėsmė, kad iš ritualiniu substratu paversto mirusiojo kūno neprasikals dvasinio kūno daigas, nebus išryškintas naujas dvasinis tapatumas. Todėl mirusiojo kūnas mumifikuojamas, galios žodžiais magiškai struktūruojamas, paverčiamas simboliniu kokonu, sie-

kiant šiame ritualiniame inkubatoriuje išauginti neregimą dvasinį kūną – pneumatinę sielos nešėją, sukonstruotą teurginio-kosmologinio žodžio ir simbolio dėka. Piešti ir perpiešti ikonografiškai tikslius šių stočių paveikslus yra pagirtina religinė dorybė.

Kada velionis kreipiasi į besileidžiančią (tiksliau – naktinę) Saulę kaip vieną iš Atumo hipostazių, klausdamas, kur einąs, Atumas atsako, kad mirusiojo esybė eina į karštą beorę ir bevandenę vietovę – neišmatuojamas gelmes, tamsesnes už tamsiausią naktį, kur širdis negali būti rami ir meilės troškimai neišsipildo. Į klausimą, kiek jis gyvensiąs, dievas atsako: „Tu esi milijonams metų, begaliniam gyvenimo metų tarpsniui“[116].

Pasak Plutarcho Chaironiečio, „sieloje Osiris yra intelektas ir protas (*nous kai logos*), visų gerų dalykų valdytojas ir viešpats“ (*De Isid.*371ab). Tuo tarpu Tifonas yra patiriančioji, titaniška ir neprotinga sielos dalis bei visos yrančios, gendančios, ligotos ir netvarkingos kūno dalys (ibid.371ab). Vadinasi, rituališkai tvarkingą ir noetinę bei skaičių dermę atspindinčios mumijos (išgryninto mirusio kūno, virtusio atgajos laukiančia „statula“) architektoniką galima priešpriešinti chaotiškoms puvimo, gedimo ir nebūties jėgoms. Setas tėra kitas Tifono vardas, reiškiantis „suvaržymą“ bei „kliūtį“ (ibid.371c). Makrokosminiu ir mikrokosminiu (bet abiem atvejais – eschatologiniu) požiūriu – tai gyvatė Apep, kurią turi sunaikinti laivu plaukiantis ir iš laipsniškai transformuojamos mumijos „kūno“ kylantis saulėkasis pradas. Gyvatė Apep yra tamsos personifikacija: pirmine prasme – tai bedugnių anapusybės vandenų tamsa ir inercija, kurios pasipriešinimą turi įveikti kylanti intelektinė Saulė. Analogiškas

ir makrokosminis mirusiųjų pasaulis, kurį kartoja mikrokosminė pasąmonės tamsa. Apep yra daug vardų turintis „blogis", kurį įveikti galima tik ištarus kiekvieną gyvatės vardą ir dievo Ra galių dėka nukenksminus ir sunaikinus kiekvieną jos pavidalą. Paveiksluose regimas į kiekvieną gyvatės viją įsmeigtas peilis.

Plutarcho teigimu, požeminę vietą (*ton hupochtonion topon*), kur vyksta mirusiųjų sielos, egiptiečiai vadina *Amenthes*, o tai reiškia „gaunanti ir duodanti" (*Amenthen kalousi, semainontos tou lambanonta kai didonta: De Isid.*362dc). *Amentet* yra „paslėpta vietovė". A. Versluis mėgina šį žodį susieti su sanskrito žodžiu *amrita* ir Budos Amitabhos vakarų šalimi, teigdamas: „Amentet yra (...) antžmogiška transcendentinė Tikrovė", esanti „tarp laikinojo pasaulio ir visiško išsivadavimo". Todėl „numirti Amentete" reiškia prarasti atmintį apie aukščiausiąjį pradmenį kaip transcendentinę pradžią[117]. Galima ginčytis su šio autoriaus pateikta interpretacija, tačiau panašu, kad senovės egiptiečių eschatologija numato kelis galimus sielos (arba jai artimų sąmonės ir gyvasties konsteliacijų) kelius po mirties:

1) Galutinį išsivadavimą per integraciją į noetinės šviesos sferą, tobulu Osirio pavidalu susiliejant su Ra; šio dievo tarnai po mirties tampa šviesos būtybėmis (į dievų Tėvą nukreiptais intelektais) ir minta šviesa;

2) Buvimą arba atgimimą įvairių kosminių manifestacijų plotmėse, įskaitant ir tokias ontologines būvas, kaip Osirio sekėjams suteiktas rojus;

3) Naują įsikūnijimą fizinėje plotmėje, jeigu Dvigubos Tiesos teismo salėje nuodėmingą ir neišmanymo kupiną sielą praryja prie svarstyklių tupinti pabaisa.

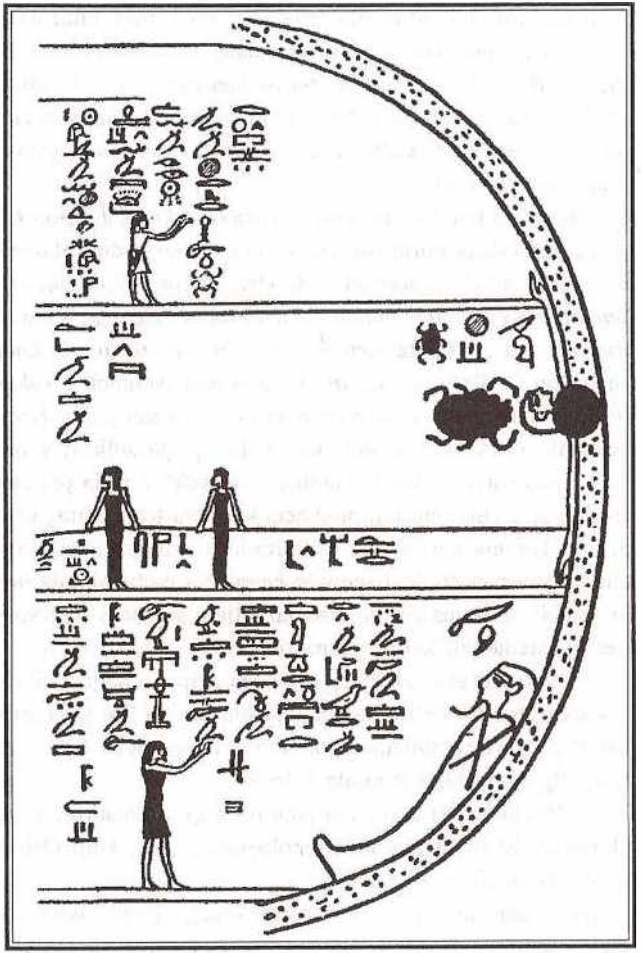

Rytinė Duato dalis. Skarabėjas simbolizuoja atgimti pasiruošusią Saulę

Amentetas yra daugialypis „mirusiųjų pasaulis", it savotiškas *mundus imaginalis* – objektyvi makrokosminės vaizduotės ir paslėpties sfera, kurią galima suprasti ne tik pažodžiui, bet ir simboline-alegorine prasme. Baltais lininiais rūbais apsirengę mirusieji dausose valgo vynuoges ir datules arba iš kviečių iškeptą „amžinybės duoną", kurią valgė Horas su savo keturiais vaikais. Jie geria vyną arba „amžinosios trukmės alų". Ramybės laukuose, kuriuos raižo gyvojo vandens kanalai, visko pertekę mirusieji gyvena sodybose su savo tėvais, žmonomis bei artimaisiais. *Piramidžių tekstai* teigia, kad miręs valdovas Unas žvejoja su tinklais Aaru vandenyse, kad jam priklauso Sekhet-Hetep vandenys ir dieviškasis miestas. „Uno vanduo yra kaip vynas", jis „keliauja Dangumi kaip Ra, kerta Dangų kaip Totas"[118]. Neaišku, ar Uno „dvasinę" ir iš dalies „kūnišką" būvą turėtume priskirti noetinei sričiai (galutinį išsivadavimą tapatindami su aukštesne neišreikšties plotme) ar suvokti ją kaip tarpinių Duato pakopų kristalizaciją. Galbūt du minėtieji keliai persipina. Ar įmanoma šiuos eschatologinius reiškinius paaiškinti pasitelkus daug vėliau atsiradusią neoplatoniškąją terminiją – pamatinę Vienio, Intelekto ir Sielos (*hen, nous, psuche*) hipostazių triadą? Kartais atrodo galima, o kartais ne.

E. A. Wallis Budge teigia, kad *Aaru* reiškia „svyruojančių nendrių plotus", dar vadinamus *Sekhet-Aaru*. Šis kraštas suskaidytas į atskiras sritis. Svarbiausia iš jų vadinama *Sekhet-Hetepet* – „atnašavimų lauku", arba *Sekhet-Hetep* – „ramybės lauku"[119]. *Sekhet-Aaru*, kuriame gyvena trijų rūšių nežemiškos būtybės, E. A. Wallis Budge manymu, gali reikšti ir „augalų lauką" – dangiškam ūkininkavimui tinkamą derlingą vietovę[120]. Į pietus nuo jo yra „žiogų laukas" su eže-

rais ir „šakalų laukas". Prieš pradėdama dausų gyvenimą, mirusiojo esybė apsivalo *Sekhet-Aaru* vandenyse.

Akademinę egiptologiją skeptiškai vertinantys tyrinėtojai, priklausantys hermetinei tradicijai, kalba apie keturis „šešėlinius pasaulius": *Neter Khert, Duat, Sekhet Hetepet* ir *Amentet*, siedami juos paeiliui su Dangaus šešėliu, Saulės šešėliu, Mėnulio šešėliu ir Žemės šešėliu. *Neter Khert* yra aukščiausioji dausų sritis, į kurią veda „žvaigždžių kelias". Jo tikslas – reintegruoti į aukščiausius dieviškuosius pradus. *Duat*, arba Saulės šešėlis, kurį simbolizuoja į Saulės diską įrašyta žvaigždė, apima regimus ir neregimus dieviškojo Saulės laivo maršrutus, t. y. šviesos (Horo) ir tamsos (Seto) teritorijas. Vieną *Duat* dalį sudaro *Sekhet Hetepet* – Mėnulio šešėlis, suskirstytas į dvylika apylinkių (*aat*), kartojančių Egipto sakralinį gamtovaizdį su keturiolika Osirio kapaviečių. Kitą dalį sudaro *Sekhet Aaru*, suskirstytas į septynis aritus (vietoves arba kambarius) ir turi dvidešimt vienerius pilonus, susijusius su Mėnulio ciklu. Tuo tarpu pirmoji *Sekhet Hetepet* apylinkė (*aat*) yra *Amentet* – Žemės šešėlis, atspindintis tamsią žmogaus pasąmonę. Šitaip išryškėja trys skirtingų lygmenų transformacijos bei „išsivadavimo" trajektorijos:

1) „žvaigždžių kelias" (žemėje su juo siejasi *per heh*, „amžinybės namo" šventyklos tipas);

2) saulėskųjų *neteru* (Ra, Horo) valdomas „saulės kelias" (žemėje su juo siejasi *per ankh*, „gyvenimo namo" šventyklos tipas);

3) Osirio valdomas „mėnulio kelias" (žemėje su juo siejasi *per aa*, „didžiojo namo" šventyklos tipas).

Ketvirtasis kelias reiškia įkalinimą tamsybėse arba sugrįžimą į fizinį pasaulį, tam tikrą medžiaginių reinkarnacijų ciklą

po alcheminių „pragaro" kančių. Pagal pitagoriko Filolajo kosmologiją, šie keturi šešėliniai pasauliai siejasi su 1) fiksuotų žvaigždžių sritimi (Olimpu), 2) planetų ir saulės sritimi, 3) pomėnuline sritimi ir 4) Antichtonu.

Sunku susigaudyti, ką reiškia įvairios pomirtinio gyvenimo versijos. Tai, kad valdovo mumija ir keturi indai su jo vidaus organais guli atskiruose sarkofaguose arba skirtingose kapavietėse, byloja apie mažų mažiausiai du kelius bei eschatologines strategijas. Nežinau, ar teisus A. Versluis, kalbėdamas apie neigimo kelią, *via negativa*, ir teigimo kelią, *via affirmativa*. Šis autorius spėja, kad sauliškosios Ra misterijos, kaip ir Porfirijo, Plotino bei Jambicho filosofija, analogiškos *dhyana* jogai, tuo tarpu Isidės ir Osirio misterijos mena Indijos šaivų ir tantrikų praktikuojamą *kundalini* jogą, kurioje iškeliamas „gyvatės" – *šakti* – vaidmuo[121]. Jeigu taip, tada ir Osirio *via affirmativa* yra išsivadavimo, o ne ciklinės reinkarnacijos kelias. Tačiau A. Versluis iškelta analogija stokoja aiškumo ir konkretumo.

Šiaurės viešpats Horas vadovauja transcendentinės šviesos paieškai, kurią simbolizuoja „Akies ieškojimas". Todėl mumija, kaip nuo gedimo apsaugotas ir išgrynintas dieviškosios šviesos imtuvas, yra šiaurinėje kapo pusėje. Pietų viešpats Setas valdo sėklos kelius ir atstovauja žemiškojo tęstinumo (skr. *samsara*) sričiai. Todėl pietų pusėje, kurioje alksta „maisto" trokštanti *ka*, laidojami gyvybiniai organai. Du minėtuosius kelius arba jiems būdingų simbolinių transformacijų eigą sunku atskirti. Kartais atrodo, kad viską lemia konkreti egzegezė arba išankstinė nuostata, vienaip ar kitaip aiškinant tas pačias pamatines schemas. Juk kiekvienas miręs žmogus, kaip atvaizdas, yra tapatus provaizdžiui – mirusiam Osiriui.

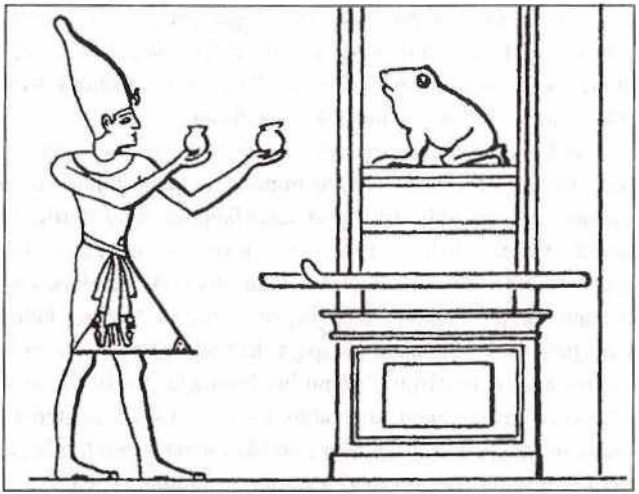

Faraonas atnašauja deivei Heket Abide

Osiris yra mirties ir prisikėlimo ciklui atstovaujantis pradas. Ne veltui deivės Hathor hipostazė – Heket su varlės galva – simbolizuoja atgimimą. R. V. Lanzone netgi teigia, kad šį motyvą perėmė krikščionys, nes ant vieno varlę vaizduojančio šviestuvo parašyta: *ego eimi Anastasis* – „Aš esu Prisikėlimas“[122]. Gulsčia *džed* kolona reprezentuoja mirusį Osirį, o pakelta – prisikėlusį naujam gyvenimui. Tam tikru požiūriu abi šios fazės yra vienalaikės. Kaip pastebi R. T. Rundle Clarkas, į akmeninį sarkofagą guldomų mumijų futliarai išpiešti taip, lyg mumija turėtų stovėti stačia. Tuo tarpu sarkofagų apipavidalinimas pabrėžia gulsčią padėtį. Minėtojo autoriaus manymu, šio skirtumo priežastis ta, kad prieš guldant į

sarkofagą futliaras su mumija pastatomas stačias ir jai rituališkai „atveriama burna“[123]. Su dangiškosios meteorito geležies įrankiu atliekant „burnos ir akių atvėrimą“ „atgaivinamos“ dievų statulos. Todėl mumija yra savotiška *agalma* – dievybės statula.

Mirusiųjų knygos papiruse, kuris dedamas šalia mumijos, Osirio vardui prilyginta mirusiojo esybė paeiliui sutapatina save su visais *neteru* – visais dievais ir dieviškaisiais esiniais, kurie savo ruožtu yra Dievo kūno nariai. Įvairiomis ištarmėmis siekiama pašalinti kliūtis, galinčias sutrukdyti Osiriui ir žvaigždei Orionui tapataus mirusiojo pakilimą į Dangų. Teisuolio (*maakheru*) statusą turinčio velionio žodžiai yra tarsi burtų lazdelė, kurianti jo dvasinį-semiotinį akiratį. *Maakheru* reiškia byloti tiesos balsu, įgijus tokią demiurginę kokybę, kuri „žodį“ paverčia dausų tikrovės „kūnu“. Magiškomis formulėmis „atveriamas kapas“ ir į pagalbą kviečiamos visos dieviškosios galios, kad mirties akimirką išlėkęs *ba* pradas galėtų pamatyti mirusiųjų pasaulyje esančią mumiją ir sėkmingai susijungęs su jos *ka* sugrįžti, išvengdamas „šešėlių sargų“ spendžiamų pinklių. Kartais atrodo, kad fizinė kapavietė su mumija ir neregimo Duato pasaulio įvykiai susieti abipusiais sinchroniniais ryšiais: viskas vyksta vienu metu sudubliuotose erdvėse. Dvigubos Maat (t. y. visuotinės ir individualios sąmonės) menėje sveriama mirusiojo širdis. Ši teisminė procedūra lemia tolesnį mirusiojo kelią, sąlygotą moralinės, politinės ir dvasinės-ritualinės gyvenimo kokybės, t. y. atvaizdo (*tut neter, imago dei*) integralumo arba dezintegracijos.

Plotino pirmtako Numenijo, Kronijo ir įvairių teologų nuomones komentuojantis Porfirijas mini dvi kosmoso (kurį vaizduoja Homero *Od.* XIII.102–112 aprašytoji nimfų ola) an-

gas. Pro šiaurinius „saulės vartus" sielos nusileidžia, o pro pietinius – savo nemirtingą prigimtį atskleidusios sielos kyla pas dievus ir pačios tampa dieviškosiomis būtybėmis (*De antro nympharum* 23). Porfirijas mini, kad egiptiečiai šias kosmoso angas dėsto šiaurėje ir pietuose, tačiau jų nusileidimo kelias prasideda ne nuo Ožiaragio žvaigždyno (kaip mano romėnai), bet nuo Vėžio žvaigždyno, šalia kurio yra žvaigždė Sothis, helėnų vadinama Šuns žvaigždynu (ibid.24). Numenijo manymu, sielos leidžiasi Paukščių Taku lyg makrokosminiu gyvatės kūnu. Egipto „astronominėje teologijoje" šiaurinis kelias žada išsivadavimą, amžinąjį gyvenimą ir sugrįžimą į aukščiausią dieviškąjį pradmenį, tuo tarpu pietinis kelias žada naują persodinimą į marų kūną. Kaip liudija Khufu piramidėje iškirstos angos, minėtosios trajektorijos nukreiptos į priešingas dangaus puses. Šiaurinis vektorius rodo į Drakono žvaigždyną – pasaulio ašį, kurią indoeuropiečių kultūrose vaizduoja besisukanti svastika. Pietinis vektorius rodo į Oriono (*Sah*) žvaigždę (Osirį, arba *Asar-Sah*) ir Sothis (*Sopdet, Sept*) žvaigždę, t. y. Sirijų (Isidę, arba *Aset, Iset*)[124].

Trisdešimt šeši pietinio dangaus skliauto žvaigždynai bei atskiri šviesuliai vadinami dekanais. Kiekvienas dekanas, paslėptyje praleidęs po septyniasdešimt dienų, pakyla kas dešimt dienų. Tiek pat laiko trunka mumifikacijos procesas. Orionas ir Sirijus taip pat priklauso dekanų kategorijai. Vidinė sarkofago dangčio pusė arba kapo rūsio lubos vaizduoja žvaigždėtą dangų. Sarkofago dangtis neretai padalintas į dvylika nakties valandų reiškiančias gulsčias juostas ir trisdešimt šešis statmenus rėžius, iliustruojančius uždarą dekanų judėjimo trajektoriją per metus. Šiaurinėje dangaus pusėje deivė Nut kelia rankas, padėdama mirusiajam kilti į trans-

cendentinį pradmenį. Pietinėje dangaus pusėje Osiris ir Isidė dovanoja naują gyvenimą. Valdovo siela kyla į dangų lyg paukštis, pati tapdama žvaigžde, kaip byloja *Piramidžių tekstai* (*Pyr*.1120–1123). Ji lipa iš veiksmingų žodžių bei vardų surinktomis teofanijų „kopėčiomis", kurias sutvirtina patys dievai, rodantys kelią į sauliškojo Ra laivyną. Pastarasis iš dalies analogiškas Platono *Faidre* aprašytai dievų ir jų palydovų vežimų armijai.

Sielų nužengimus ir pakilimus „visatos valstybėje" reguliuoja kosmologinės mandalos pavidalu suvoktų Metų ritmai. Pastarieji paklūsta skaitmeninei dermei ir gali būti apskaičiuoti sakralinės Toto žinijos dėka – regimų dieviškųjų hipostazių astronomijos ir „pitagoriškos" matematikos priemonėmis. Metų laikų bei jų ritmų matuotojas – lunarinis Totas (*Aah-Tehuti*) – yra „didis dievas, dangaus valdytojas, dievų valdovas" – absoliučios amžinybės ir amžinosios trukmės kūrėjas. Jis vaizduojamas kaip ant *maat* pjedestalo stovinti ir įvairias regalijas laikanti mumija su pusmėnulio disku ant galvos bei jaunatviška plaukų sruoga. Toto Akies simbolis reiškia mėnulio pilnatį, kaip sauliškojo Intelekto šviesą atspindinčią „širdį". Toto *uadžet* yra kairioji Ra Akis, arba „juodoji Horo Akis", juolab kad Totas įvairiais aspektais tapatus Horui, Kheperai, Osiriui ir kitoms aukščiausiojo pradmens hipostazėms.

VIENAS DIEVAS IR TRANSCENDETINĖ ŠVIESOS ERDVĖ

Pasak D. Fidelerio, egiptiečiai aiškiai suvokė ryšį tarp „aukso pjūviu" vadinamos dieviškosios proporcijos ir natū-

ralių gyvybės formų sklaidos[125]. Skaičiai išreiškė daugio manifestacijai tapačią erdvę, kurią įkūnija iš Atumo pats pirmas pasirodęs Šu. Atskirdamas pirminį Dangų ir pirminę Žemę, jis išryškina diadą. Tačiau monada ir diada jau sudaro triadą, kaip pasakytų VI a. Atėnų akademijos diadochas Damaskijas. Dievas yra Vienas (*Ua*) – „Vienas Dievas" (*Ua Neter*), „tiktai vienas", Jamblicho minimas *theos heis*. Amen-Hetepo IV himne Saulės diskui sakoma: „Tu esi vienui vienas, tačiau tavyje milijonai gyvenimų. Dievas vienas, nėra kito jo galių ir požymių turėtojo"[126]. Iš vieno Dievo kyla dievų triados ir eneados. Vieną iš Heliopolio dieviškųjų eneadų sudaro šie dėmenys: Atumas (*Tem*), E. A. Wallis Budge manymu, reiškiantis „pilnatvę"[127], iš kurio kyla Šu ir Tefnut, Gebo ir Nut, Osirio ir Isidės, Seto ir Neftidės poros (*Pyr*.1655). Šu (gr. *Sos*) yra dievas, valdovas ir kartu „teologinė abstrakcija"[128], kurią išreiškia keturi dangaus stulpai. Šu yra dieviškasis „karštis" (jeigu ši interpretacija teisinga) ir erdvei tapati šviesa. Šu ir Tefnut – tai dangiškasis liūtas ir liūtė, iš kurių atsiranda erdvę organizuojanti ritminė simetrija. Antbūtiškos masturbacijos metu prarijęs savo paties sėklą ir šitaip sukūręs dvi pradmenų hipostazes (tikriausiai tardamas savo vardą, reiškiantį visos teofanijų „magijos" pradžią), Atumas sako: „Iš vieno Dievo tapau trimis dievais". Šu ir Tefnut sugrąžina į begalybę tolstančią Dievo Akį ir šitaip prasideda noetinės sklaidos dialektika: išryškėja pavyzdinis „pasilikimo", „išėjimo" ir „sugrįžimo" precedentas.

Šu kuriama erdvė, kaip pirmapradžių konfigūracijų *topos*, yra dievų sklaidmenų plėtra. Tarp tikrosios Būties, gyvųjų Formų, ir fizinio tapsmo pasaulio Platono įterpta „pribuvėja" – *chora* (*Tim*.52a) – taip pat yra aktyvi. Erdvė nesu-

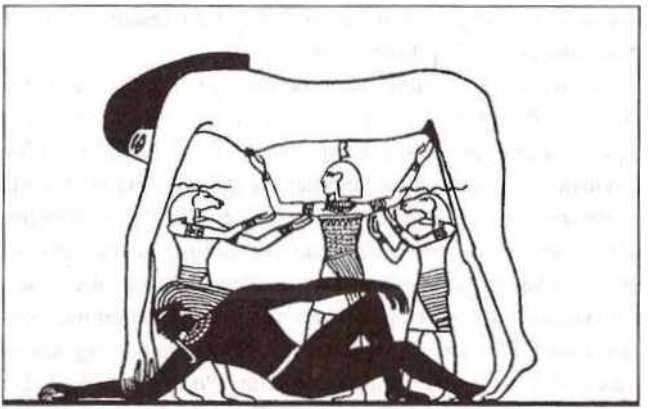

Vėjo dvasių padedamas dievas Šu atskiria Dangų (Nut) ir Žemę (Gebą)

vokiama juslėmis ir šiuo požiūriu artima noetinių Formų plotmei, tačiau kaip Idėjų, arba Formų, atspindžių priėmėja ji artima tapsmo sričiai. Erdvė suteikia pavidalus visiems joje tarpstantiems esiniams. S. Sambursky pastebi platoniškų erdvės ir laiko koncepcijų asimetriją: laikas yra „judantis amžinybės atvaizdas" (*Tim.*37a), todėl priklauso tapsmo sferai, tuo tarpu erdvė steigiama tarp ontologiškai skirtingų Būties ir tapsmo sričių[129]. Stoikai vietą *(topos)* sutapatina su visata, kuri pati, Chrisipo žodžiais tariant, yra Dievas (Cicer.*De natura deorum* I.39). Pasaulio Siela čia suvokiama kaip dieviškasis *logos,* aktyvi *pneuma,* sudaryta iš ugnies ir oro mišinio. *Pneuma* persmelkia visą medžiaginį kosmosą ir jį sutvarko, neleisdama subyrėti ir išsisklaidyti. Šiame kontekste *topos* yra *pan* – visa medžiaginė stoikų filosofijos visata, nors *pneuma* ilgainiui praranda savo kūnišką pavidalą, virs-

dama (kaip liudija atskiri Senojo ir Naujojo Testamento tekstai) „abstrakčia ir nekūniška dvasia“[130].

Erdvė kaip kosminis dievo kūnas yra šventavietė. Mitinės realybės požiūriu, *topos* yra *temenos* – dievų buvimo, epifanijų bei apreiškimų vieta. *Topos* yra visuminė kosminė šventykla ir šventaviečių kompleksas. Šventavietę reiškiantis žodis *maqom* Septuagintoje verčiamas žodžiu *topos*. Šiuo požiūriu, erdvė yra tarsi į pradmenį vedančių ir būčiai imanentiškų makamų (arab. *maqamat* – stočių, pakopų, būvų) metastruktūra, panašiai kaip sufizmo mistinėje ontologijoje. „Kodėl Dievas yra vieta?“ – klausia žydų egzegetas, lyg kartodamas Pseudo-Archito fragmentą (Simpl.*In Categ.*363.22–27) ir atsako: „Todėl, kad Jis yra pasaulio vieta, bet pasaulis nėra Jo vieta“ (*Genesis Rabba* LXVIII.9). Pasak Simplikijo, kadangi „aptvaras“, arba „turinys“ – *he perioche*, yra *topos*, tai Sirijos deivė Atargatis vadinama „dievų vieta“, panašiai kaip egiptiečių Isidė, nes jos apima daugelio dievų požymius (*dio kai ten Surian Atargaten topon theon kalousin kai ten Isin hoi Aiguptioi, hos pollon theon idiotetas periechousas:* Simpl. *In Phys.*642.13–3).

Jamblichas pabrėžia nekūnišką erdvės pobūdį, tuo tarpu Sirijanas ir Proklas erdvę vadina kūnu ir tapatina su šviesa. Pasak Proklo, erdvė yra statiška tyriausios šviesos sfera, į kurią įrašyta tokio paties dydžio dinamiška judančių kūnų sfera. Ši empirėją pranokstanti šviesa (*touto gar einai to phos to huper to empurion*), prieš noetinio-ugninio, eterinio ir medžiaginio pasaulio triadą stovinti monada (*monada on pro triados tes tou empurion kai aitheriou kai hulaiou:* Simpl.*In Phys.*613.4–5), yra „dievų amžinieji būstai“. Be to, išrinktiesiems ji atveria dieviškuosius reginius (*ta autoptika theama-*

ta: ibid.613.5–7). Ši saulės šviesai netapati ir ją transcenduojanti šviesa (*dustaton phos*, pasak Damaskijo) yra „pirmosios kūrimo dienos šviesa", kurią išreiškia Šu.

PIRMINĖS RAIDĖS IR FINIKIETIŠKOJI TAUTO TRADICIJA

Noetinės erdvės archetipai lemia žemesnių būties lygmenų pavidalus. Šiuo požiūriu, Toto žinioje esantys hieroglifai „vertikaliai" atspindi noetinius esinius ir yra nuo jų neatsiejami. Kaip nurodo R. A. Schwaller de Lubiczas, hieroglifų raštas yra „magiškas analogijas atspindintis ezoterinis raštas", kuriame reikšmę turi „ženklo pavidalas, spalva ir vieta"[131]. Priešingai kai kurių tyrinėtojų nuomonei, A.Versluis teigia, kad Filono Bibliečio minimi „gyvačių sukurti" pirmapradžiai elementai yra „pirmapradės raidės". Todėl tiek šaivų tantrizme, tiek egiptiečių tradicijoje kalbėti ir rašyti reiškia kreiptis į visatą grindžiančią pirmapradę gyvatės *kundalini* jėgą ir mantrų dėka įgyti *siddhi*, nes „pirminės raidės yra gyvatės galios sklaidmenys, jos yra nuo dievybės neatsiejamos dievybės manifestacijos: kreiptis į jas tolygu kreiptis į jų manifestuojamą dieviškąją Realybę"[132].

Perpasakodamas finikiečio Sinchunijatono veikalus, Filonas Biblietis savo knygoje *Apie finikiečių raides*, kurią savo ruožtu persako Eusebijas (*Praep.evang*.I.10), kalba apie gyvačių ir drakonų prigimtį. Gyvates neva sudievinęs Tautas (*ho Tauthos*), arba Totas, kuriuo pasekė finikiečiai ir egiptiečiai. Teigiama, kad gyvatė gali pasirodyti įvairiausiais pavidalais (*schematon tupous*) ir judėti zigzagais ko-

kiu nori greičiu. Tai pneumatinis padaras, galintis atjaunėti ir augti, kol pasiekia ribą, kada turi pats save praryti arba sunaikinti. Panašu, kad čia aprašomas uroboras („slepiantis valandas" – *unut*), savo pačios uodegą ryjanti gyvatė. Jos kūnas, Horapolono teigimu (*Hierogl*.I.2), išmargintas žvaigždes vaizduojančiais žvynais, nes ši gyvatė – gyvosios visatos simbolis. Apie tai savo šventraštyje neva byloja Tautas. Dėl šios priežasties minėtoji gyvatė siejasi su šventaisiais ritualais bei misterijomis (*Praep.evang*.I.10.47). Finikiečiai ją vadina „geruoju daimonu" (*agathon daimona kalousin*). Pasak kažkokio „perkeltine prasme bylojančio" hermeneuto ir šventojo raštininko Enėjo, kurį cituoja Filonas, pats pirmas ir dieviškiausias pradas yra graži sakalo formos gyvatė: kai ji atsimerkia, visą pirmapradį pasaulį užlieja šviesa (ibid.I.10.49). Jai užsimerkus, išnyksta sklaidmenų pasaulis ir pasidaro tamsu. Galima spėti, kad šis ugninis padaras ne tik „nušviečia" pasaulį savo šviesa, bet kartu jį ir „sukuria", arba manifestuoja. Koncepciją apie pirmapradę gyvatę-sakalą, Filono teigimu, perėmė išminčius Ferekidas. Egiptiečiai pasaulį taip pat vaizduoja kaip ugninį žiedą, kurio viduryje sparnus gulsčiai išskleidusi sakalo formos gyvatė – „gerasis daimonas" (*agathodaimon*, tarsi išskleistas dieviškasis gėris – *to agathon*). Piešinio konstrukcija mena graikišką raidę *theta*.

Filono teigimu, Zoroastras, Ostanis (persų alchemikas) ir finikiečių išminčiai visus minėtus dalykus perėmė iš Tauto. Pirmąsias gyvačių pavidalo stichijas, arba raides (*ta prota stoicheia*), jie paskyrė šių garbei pastatytoms šventykloms; jų garbei kėlė šventes, atnašavo ir rengė orgijas, nes laikė jas dievais ir visatos tvarkytojais (*Praep. evang*. I.10.53).

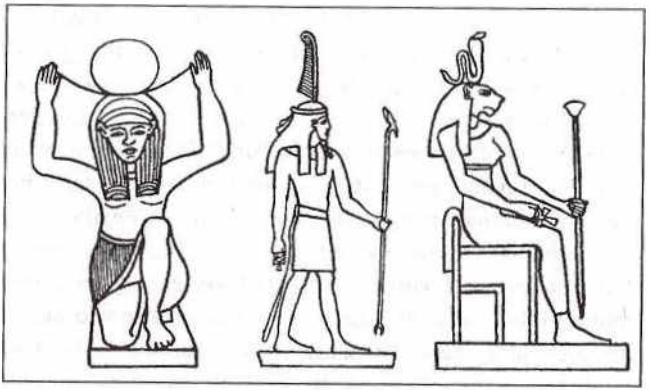

Kairėje: dievas Šu laiko iškeltą Saulės diską
Viduryje: Šu, nešinas *uas* skeptru ir gyvenimo simboliu *ankh*
Dešinėje – deivė Tefnut liūtės galva

B. A. Turajevas mano, kad *ta prota stoicheia* reiškia ne raides, bet elementus: čia esą kalbama tik apie gyvates, susietas su stichijomis, panašiai kaip vaizduojant Hermopolio ogdoadą, arba dieviškųjų pradų aštuoniukę[133]. Tačiau minėtuosius „elementus" galima suprasti kaip visatos struktūrą sudarančių dėmenų (raidžių, hieroglifų, sintemų, skaičių) archetipinius pradmenis. Jeigu visatą kuria šviesai ir garsui tapatus pirmapradis griausmas, Akies atmerkimas arba „vardų" sklaidos konfigūracijos, tai „žodžiu" aktualizuojami gyvieji pavidalai yra analogiški vidinę archetipinę tiesą įkūnijantiems „rašmenims". Jų pneumatinę kokybę pabrėžia rašmenų ir elementų prilyginimas gyvatėms, tarsi grafinį raidės piešinį reikėtų suvokti kaip gyvatės paliktą pėdsaką (*ichnos, indalma, eikon*) – sustingusį gyvosios provaizdžių tik-

rovės simbolį, kurį rituališkai atgaivina teurginė šviesa. Visa visata yra „žodžiu" išausta ir išauginta „žiedinė gyvatė" (egiptiečių *mehen*), išmarginta žvaigždėtais (tai reiškia – archetipiniais) rašmenimis. Ją hermeneutiškai iki galo „perskaityti" – tolygu dekonstruoti „vardų" dėka sukonstruotą visatą, o sklaidmenų simbolius sugrąžinti į bevardę ir beraštę jų galutinės prasmės bei tikslo transcendenciją.

Archetipų visumą Platonas taip pat vadina gyva noetine būtybe (*autozoon*), kurios pavyzdžiu kuriamas regimasis kosmosas. Tačiau noetinis kosmosas kyla iš visus gyvuosius archetipus, arba Idėjas, pranokstančios transcendencijos. Pastaroji nėra Platono hermeneutų sugalvota, nes lygiai taip pat iš pirmapradžių Vienio gelmių išnyra Šu ir Tefnut dieviškoji pora. Tam tikru požiūriu, hieroglifai (kaip ir skaitinius atitikmenis turinčios raidės) tolygūs neoplatonikų sintemoms, kuriomis pagrindžiamos įvairios vertikalios bei horizontalios kosminio audinio dėmenų metamorfozės ir transformacijos. Pats „žmogus" tėra dinamiškas šių ontologinių šviesos rašmenų ir simbolių rinkinys. Jo eidetinį piešinį, pajėgumų ribas, taip pat kintančią tapatybės nuovoką lemia tie būties lygmenys ir tos teofanijų puokštės, į kurias jis įžengia ir su kuriomis save sutapatina, siekdamas aukščiausios bevardės tapatybės.

Apie rašmenis, gyvates ir finikiečių dievų panteoną Filonas Biblietis pasakoja remdamasis neva dar prieš Trojos karą gyvenusiu Sanchunijatonu iš Berito (*Sanchouniathon, aner palaiotatos*). Sudos leksikonas jį vadina Tiro filosofu (*Turios philosophos*), gimusiu Trojos karo laikais. Porfirijas jį vadina beritiečiu, „asirų karalienės" Semiramidės amžininku (*Praep.evang*.I.9.20). Žinių bei hermeneutinių įgūdžių jis sė-

mėsi iš žynio Hierombalo, tačiau svarbiausias Sanchunijatono šaltinis – Tauto raštai. Tautą Filonas tiesiogiai tapatina su egiptiečių Totu, kuris esą pirmasis sakralinių tradicijų išminti pavertė sisteminga moksline žinija. Asmenvardį *Taautos* mini ir romėnų rašytojas Varonas, kalbėdamas apie dieviškuosius dangaus ir žemės pradus, kuriuos finikiečiai vadina Taautu ir Astarte (*Taautes et Astarte apud Phoinices: De ling.lat.*V.10). Dar vienas Sanchunijatono žinijos šaltinis – šventyklų slėptuvėse aptikti slapti amunėjų, ar hamunėjų, rašmenys. Niekas nežino, kas tai yra, tačiau tyrinėtojai sieja su Biblijoje minimais *hammanim* – Saulės dievui statomais obeliskais. Kaip teigia išlikęs užrašas, Saulės dievui Šamašui toks obeliskas (*hmn*) pastatytas Palmyroje.

Mėgdžiodamas „dievų dangų" arba „kartu esančius dievus" – Kroną (*El*, kadangi Filonas finikietiškus vardus dažnai keičia helėniškais), Dagoną ir kitus – Tautas sukuria šventuosius rašmenis. Ši rankraščio vieta (*Praep. evang.*I.10.36), B. A. Turajevo teigimu, labai pažeista, tačiau galima suprasti, kad sukurtosios raidės kartoja „dangų ir dievų pavidalus"[134]. Vėliau kažkoks Eisirijas finikiečiams sukūrė dar tris raides (ibid.I.10.39). Mėgdžiodamas Krono kartos dievų formas, Tautas ne tik sukuria šventuosius rašmenis, bet ir nustato paties Krono ikonografiją: keturios akys iš abiejų pusių, dvi iš jų užmerktos, ant pečių keturi sparnai – dveji išskleisti, dveji suglausti. Tai reiškia, kad jis skraido ilsėdamasis ir ilsisi skraidydamas. Kitiems dievams jis duoda po du sparnus, kad šie galėtų skraidyti su Kronu, o pačiam Kronui – du papildomus sparnus ant galvos, simbolizuojančius intelektą ir jausmus. Toliau Eusebijo perpasakotame kratinyje teigiama, kad Kronas Tautui atidavė valdyti Egiptą (ibid.I.10.36–

37). Pasak I. Š. Šifmano, panašiai Ugarito mitologijoje stiprus ir išmintingas (*ktr whss*) dievas kūrėjas lokalizuojamas Hikuptoje (*hkpt*), t. y. žemutinio Egipto mieste Memfyje. Vadinasi, Ugarite Egiptas vertinamas kaip visų menų ir visos išminties versmė[135]. Dauguma tyrinėtojų mano, kad finikiečių raštas sukurtas remiantis egiptietiškais provaizdžiais.

Semitų mitologiją helėnizuoti mėginantis „švietėjas" Filonas teigia, kad Tauto paliepimu septyni Sidiko sūnūs, t. y. Kabeirai ir Asklepijas (Ešmunas), raidėmis užrašo šventąją finikiečių tradiciją. Tuo tarpu pirmasis finikiečių hierofantas Tabionas ir kiti hermeneutai, Filono manymu, Tauto mokslą perteikia alegorijomis ir mitais (*allegorias de kai muthous*). Ieškodami universalių sąsajų, jie neva užtemdo pirmapradę prasmę, savo egzegezę glaudžiai susiedami su misterijomis. Atmainytą Tauto tradiciją Tabionas perduoda į orgijas įšventintiesiems žyniams ir pranašams. Toliau padrikas ir iš skirtingų šaltinių sulipdytas Filono tekstas (kaip jį perteikia Eusebijas) byloja, kad dievas Surmubelas (galbūt reiškiantis „Baalo kardą") ir Turo (bene Ugarito panteono balandė arba kregždė, dar vadinama Chusarte) išaiškino alegorijų užtemdytą ezoterinę (*kekrummenen*) Tauto teologiją (ibid.I.10.43). Kai kurie tyrinėtojai deivę *Chousarthis* aiškina kaip „tvarką", o vardą *Thouro* sieja su hebrajų *tora* – „įstatymu, mokymu"[136].

Filono Bibliečio reinterpretuotas Sanchunijono veikalas *Finikijos istorija* buvo ne tik komentuojamas, bet ir naudojamas kaip liturginis tekstas bei mokymo priemonė. Vargu ar reikėtų abejoti, kad egzistavo ir Totui priskiriamas raštų rinkinys, kurį mini Klementas Aleksandrietis (*Strom.*VI). Pastarasis nurodo keturiasdešimt dvi knygas, suskirstytas į šešias

kategorijas. 1–10 knygos skirtos teisei, jose taip pat kalbama apie dievus ir žynių parengimą. 11–20 knygose aptariamos ritualinės atnašavimo formos, maldos ir dievams skirtos liturgijos. 21–30 knygos skirtos pasaulio istorijai, geografijai ir hieroglifų mokslui. 31–34 knygose aptariami astronomijos bei astrologijos dalykai. 35–36 knygos skirtos religijai, o 37–42 knygos – medicinai. Kai kurie Egipto *Mirusiųjų knygos* skyriai taip pat priskiriami Totui, kuris yra saulėkojo Ra širdis, t. y. intelektas – *nous*, ir Ra liežuvis, t. y. *logos*. Totas neretai tituluojamas „tris kartus didžiu", *ho trismegistos*. Įdomu, kad ir Filonas mini Hermį Trismegistą, vadindamas jį Krono raštininku (*grammateus*), kurio pamokytas Kronas susikauna su savo tėvu Uranu (*Praep.evang*.I.10.17). Krono, arba *El*, sąjungininkai vadinami *elohim* – „dievais". Šie amorėjų ir kanaaniečių panteono dievai (finikiečių *elim*, vns. *alah*) vėliau virsta judaizmo angelais.

BŪTIES RAŠMENŲ MAGIJA

Totas yra dieviškasis žinijos, mokslo ir magijos archetipas, noetinis kūrybos pradas. Totu vadinamos šio pirmavaizdžio raiškos hipostazės, jo sklaidmenys, požymiai bei kokybės, kurias įkūnija sakralinė tradicija ir jos atstovai, dėvintys provaizdžio kaukes. Totas yra ne tik dievo Ra intelektas ir demiurginis žodis, bet ir žmogaus, kaip archetipinių konsteliacijų atvaizdo (*tut*), galių žiedas. Ritualinių žodžių, užkeikimų, egzorcizmų, taip pat ir estetinės paveikos galias, kurios vadinamos *hekau* vardu, žemiškoje plotmėje valdo kiekvienas archetipinio Toto sekėjas – *kheri heb*. Šitaip vadina-

mas „papiruso ritinėlio (arba šventosios ritualinės knygos) laikytojas", priklausantis aukščiausiai šventyklos žynių kategorijai. Magiškoji žinija, išskyrus pačias slapčiausias jos plotmes, yra visos ritualui tapačios veiklos bei meninės kūrybos procesų pagrindas. Ne veltui aramėjų ir sirų žodis *hrš'* reiškia kartu ir „amatininką", ir „magą", sekantį „sumanaus bei išmintingo" (*ktr w.hss*) dievo Chusoro – Ptah atitikmens – pavyzdžiu. Teigiama, kad faraono Khufu (Cheopso) sūnus Hertatafas deivės Unnut šventykloje Hermopolyje rado paties Toto surašytą papirusą: jame nurodomas ritualas, kuriuo mirusiojo esybė sutapatinama su Osiriu. Ramesio II sūnus Khaemuas taip pat gavo Toto ranka rašytą knygą apie magiją. Kitam kerėtojui Totas apsireiškė vienoje iš Hermopolio šventyklų ir nurodė, kur rasti didžiąją burtų knygą.

Dievo vardas gyvas jo magiškos galios (*heka*) dėka, todėl vardų kartojimas tolygus demiurgijos procesų mėgdžiojimui. Sakralinius žodžius tariantis žynys simboliškai (ir pažodžiui) sutampa su dieviškaisiais pradais. Todėl jis sako esąs Totas, Ra, Ugnis, arba Ugnies sūnus. Kartais *heka* vadinama dievu, Ra sukurtu iki atsirandant pasauliui. Dievas Heka yra Khnumo ir Neith sūnus, *Piramidžių tekstuose* vaizduojamas kaip Duato gyvatė, vėliau – gyvates laikančio žmogaus pavidalu. Heka yra apreiškimų ir orakulų viešpats. Žemėje jam atstovauja *ur heku* kategorijos žyniai, kurie dieviškąją *heka* perduoda žmonėms. *Heka* yra antbūtiškos kilmės galia, persmelkianti noetinės, psichinės ir fizinės egzistencijos plotmę. Iš dalies ją galima vadinti „išmintimi" (gr. *sophia*, arab. *hikmah*) ir gyvastį teikiančia galia, kurią simbolizuoja kilpinis *ankh* kryžius. *Heka* yra Dievo ištartas jo paties vardas, pasirodantis iki visuotinės demiurgijos. *Heka* dėka Ra suku-

ria dangų, žemę ir dausas. E. A. Wallis Budge netgi kartais abejoja, ar korektiška šią demiurginę ir teurginę jėgą reiškiančią sąvoką versti žodžiu „magija“[137]. *Heka* dėka Kūrėjas pats save sukuria ir manifestuoja. Memfio teologijos kontekste *heka* kyla iš visuotiniu Intelektu vadinamo dievo Ptah. *Heka* dėka dievai palaiko kosminę tvarką. Be to, ši galia sukuria regėjimą, klausą, lytėjimą ir kitus jutimus.

Įvairūs daiktai, tarp jų akmenys, gali būti minėtosios galios imtuvais, sutelktuvais, atspindėtojais arba skleidėjais, ypač išraižius ant jų grafinius simbolius, užrašius atitinkamus vardus arba juos ištarus tinkama intonacija ir reikiamu metu. Filonas Biblietis taip pat mini, kad Uranas „sukūrė gyvuosius akmenis baitilius“ (*baitulia, lithous empsuchous mechanesamenos: Praep.evang*.I.10.23). Pasak Damaskijo, šie „įsielinti“ akmenys gali netgi skraidyti (apud Photius 342). *Bet el* pažodžiui yra „dievo namas“, arba „dievo būstas“. Be to, šis žodis gali reikšti šventavietę, dievo pasireiškimo vietą. Galbūt akmuo betelis iš dalies yra protėvių *ka* įkūnijančios statulos atitikmuo. Panašiai kaip egiptiečių *per neter* arba *het neter* pažodžiui yra „dievo namas“ (šventykla), taip ir vakarų semitų *bet el* yra „dievo namas“. Vienu atveju, dieviškąsias galias ir teofanijas transliuojančių imtuvų vaidmenį atlieka architektūrinis šventyklos kompleksas, reljefai ir statulos, kitu – iš dangaus nukritę akmenys, taip pat – medžiai, kalnai ir šaltiniai. Atidžiau pažvelgus aiškėja, kad visi minėtieji dievų imtuvai yra vienos simbolinės metastruktūros dėmenys.

Filonas pasakoja tokį mitą: deivė Astartė (Afroditė), keliaudama per pasaulį, randa iš dangaus nukritusią žvaigždę ir skiria ją Tiro miestui, šventojoje saloje įsteigdama atitinkamą kultą (*Praep.evang*.I.10.31–32). Šį padavimą komen-

tuojantis I. Š. Šifmanas pagrįstai įžvelgia analogiją su Kaabos juodojo akmens kultu Mekoje[138]. Interpretuodamas Astartei skirtą įrašą iš Pirgos: „Ir dievybės statulos metai jos name – kaip šių žvaigždžių metai", minėtasis autorius spėja, kad Astartės šventykloje galėjo būti žvaigždžių atvaizdai arba meteoritai[139]. Šventasis Benbeno akmuo iš Heliopolio šventyklos, kurio pavyzdžiu buvo užbaigiamos piramidžių viršūnės, taip pat yra dangiškos kilmės ir siejasi su pakilimo ritualais, kurių metu „sugrįžtama" į žvaigždes.

Finikijoje ir Sirijoje *bet alohim* kartais reiškia dievui paskirtą stelą su vienokiais ar kitokiais įrašais. Šiame kontekste rašmenys suvokiami kaip dieviškieji sklaidmenys arba „atgyjantys" dievų pavidalai. Todėl šventraštis, kaip betarpiška pradmenų valios raiška ir soteriologinės magijos priemonė, neišvengiamai sutapatinamas su savo provaizdžiu – archetipine Knyga. Antgamtinė pagarba knygai kyla žodžius ir rašmenis vertinant kaip visatos demiurginės konstrukcijos bei teurginės dekonstrukcijos priemones. Visaapimanti maginė semiotika bei regimųjų požymių kalbos hermeneutika glaudžiai siejasi su „kosminės valstybės" raštine ir jos pedantiškais biurokratais. Todėl, racionalios sąmonės požiūriu, visada egzistuoja „šventojo kyšininkavimo" ir „ritualinio papirkinėjimo" galimybė: esiniams tapačių „vardų", t. y. mitinės būties struktūros dėmenų žinojimas suteikia netgi pomirtinių privilegijų. Galimi teisiniai įsipareigojimai bei sandoriai su pusdieviais ir už jų stovinčiais dievais.

Šiame ritualinių strategijų kontekste žydų monoteizmas išsiskiria tuo, kad be skrupulų okupuoja kelią, vedantį į „dangiškąją ministeriją". Dabar juo keliauja ne Osiris-Ra su savaja palyda, bet tarnybą „negyviems" dievų atvaizdams pa-

neigusi ir galingai „gyvosios" valdžios prokuratūrai įsiteikusi „išrinktųjų juristų" gentis. Tačiau ši totali dievybės ir jos teikiamų dovanų bei pažadų aneksija taip pat grindžiama vergiška pavaldinio ir nuoširdaus tarnautojo ištikimybe. Nenuostabu, kad dievo statula galiausiai turi pažodžiui atgyti ir pasirodyti ne antikos išminčiaus – *theios aner* – pavidalu, bet kaip dangiškojo Tėvo vienturtis Sūnus. Faraonas taip pat yra gyvasis Ra sūnus, tačiau jo dieviškumas pernelyg grindžiamas „valstybine ritualine metafizika" (kuri, krikščionių manymu, tėra pompastiška apgaulė), kad galėtų patenkinti kosminių-politinių permainų ir pergalės stebuklų ištroškusius entuziastus iš Jeruzalės.

Visus ekstravagantiškus mitus ir jų radikalias „naujoviškas" modifikacijas pagrindžia pamatinė metafizika, kurios vidinė archetipinė struktūra beveik nekinta. E. A. Wallis Budge neabejoja, kad egiptiečių aukščiausiojo rango žyniai ezoterinę žiniją perduodavo tik žodžiu ir jos niekada neužrašydavo. „Esu įsitikinęs, – sako minėtasis autorius, – kad kiekvienas uždegtas deglas, kiekvienas pieno indas ir kiekvienas amuletas, vaizduojantis su keturiais Horo sūnumis, Osiriu, Horo Akimi bei Ra susijusius įvykius", slepia tam tikras „ezoterines doktrinas"[140]. Tačiau šios „doktrinos" ne visada atliepia okultinės literatūros suformuotą romantišką „ezoterizmo" sampratą.

SIMBOLINĖS RAŠTO POTEKSTĖS

Sakralinių galių skleidimo požiūriu tiek hieroglifų raštas, tiek ir abėcėlinis raidžių raštas savaip išreiškia įvairias dieviškųjų pradų energijas. Visais atvejais „šventumą" manifes-

tuoja ir išryškina žodyje arba pavidale slypinti „intelektinio švytėjimo“ (*akh, akhu*) galia. Tai kartu ir „žinijos šviesa“, susijusi su konkrečių dievų (Toto, Ra, Isidės) ontiniu spinduliavimu. Minėtasis švytėjimas skrodžia ir teurgiškai įkrauna kultinę arba liturginę kalbą, vadinamą „dievų kalba“. Jo dėka galima veiksminga apeigų hermeneutika, atliekanti anagogines funkcijas ir šiapusybės veiksmus nušviečianti kaip anapusybės įvykius. Ištarus teurginių galių kupinus žodžius, šio pasaulio įvykis sinchroniškai susiejamas su archetipų pasauliu, *akh* dėka tapdamas dieviškosios prasmės reiškėju. Panašiai kaip Plotino filosofijoje išskiriamos „čia“ (žmonių pasaulio) ir „ten“ (dievų pasaulio) plotmės, taip ir šiuo atveju veiksmas atliekamas „čia“, o tikrasis įvykis yra „ten“. Galima tarti, kad žodžio švytėjimas juos aktualizuoja, tačiau dievų sfera yra pirmesnė ir visada aktuali antlaikiško amžinumo prasme. Ritualinio veiksmo ir žinijos požiūriu, „vardui“ *(ren*, gr. *onoma, logos*) tenka svarbiausias vaidmuo ne tik sakralinės hermeneutikos sferoje, bet visame simboliškai artikuliuotame kosmose.

Žodžio ir vaizdinio veikimo galia yra ta pati, todėl rašytinio teksto *heka* (žodžio ir vaizdinio vienybę demonstruojančių hieroglifų energija) gali būti perkelta arba įlieta į kitas medžiagines substancijas, pavyzdžiui, vandenį. Horo stelą išprausęs vanduo tampa magišką konkretaus teksto galią turinčiu „šventuoju vandeniu“, galinčiu gydyti negalias. Priešais medžiaginį daiktą skaitant *heka* energijų kupiną tekstą, šios perkeliamos į minėtąjį daiktą. Sakralinį tekstą galima netgi suvalgyti ir išgerti.

Pastebėjęs, kad rašmenys tolygūs atvaizdams, o atvaizdai – rašmenims, J. F. Champollionas teigė, kad egiptietiška

skulptūra yra „visus rašytinio teksto bruožus turintis vientisas hieroglifas“[141]. Pavyzdžiui, pirštą žindantį kūdikį („vaiką“ reiškiantis hieroglifas *mes*) vaizduojanti faraono skulptūra su saulės disku (*ra*) ant galvos ir augalo *su* stiebu kairėje rankoje yra kartu valdovo atvaizdas ir „skulptūriškai“ parašytas vardas: *Ra-mes-su* (Ramesis, Ramzis). Vardai ant šventyklos sienų galėjo būti rašomi fonetiniais ženklais ir po to kartojami kanoniškomis ideogramomis arba piešiniais. Kartais visas dirbinys, pavyzdžiui, skulptūra, savo pavidalu mena hieroglifą. Todėl ženklu ir ikonografiniu vaizdiniu vienybę išreiškiantis senovės egiptiečių „meno kūrinys“ ne tik yra savotiškas „rašto atspindys“[142], bet mikrokosminiu lygmeniu teofanijas tiesiogiai manifestuojantis būties „raštas“ – noetinio provaizdžio regimoji hermeneutinė forma.

Dievai šventykloje reiškiasi 1) statišku kulto statulos pavidalu, kartojančiu Osirio stuburą simbolizuojančią *džed* koloną, ir 2) dinamišku keliaujančio – ritualinių procesijų metu nešiojamo atvaizdo – pavidalu. Jie taip pat pasireiškia Toto atskleistų „dieviškųjų žodžių“ (*medu neter* arba *tedu neter*) bei raštų pavidalu. Todėl mitinio pasaulėvaizdžio ypatumus bei slėpiningas tikrovės prasmes fokusuojantis hieroglifų raštas nėra viso labo žmonių tarpusavio bendravimo priemonė. R. Schwaller de Lubiczo manymu, visa Egipto kultūra grindžiama „simboline rašto forma“. Ezoteriniu simbolinio ženklo pavyzdžiu jis vadina hieroglifą – tiek piešinio spalvos, tiek ir santykio su kitais hieroglifais prasme[143]. Šiam vadinamosios „gyvenimo filosofijos“ (ypač H. Bergsono) veikiamam autoriui „simbolinis metodas“ reiškiasi pačiu užrašymo pavidalu, o „simboliškumas“ yra atitinkamoms taisyklėms paklūstanti rašto forma, nieko bendra neturinti su gramatinė-

mis kalbos konstrukcijomis. „Ezoterinis simbolis" – tai gamtos reiškinys arba dirbinys, galintis iššaukti gyvą atsaką tiek fiziologiniu, jusliniu, tiek ir mentaliniu lygmeniu. Todėl visa aplinka veikia kaip „maginis simbolis" – šiukšlyne gyvenantis žmogus ir pats tampa šiukšle. Ezoteriniu simboliu galima pavadinti ir „akmens kritimą", suvoktą jo „idėjos" požiūriu, kadangi mūsų sąmonės patirtimi tampantis simbolio gyvenimas (arba ezoterinis simbolio matmuo) tapatus pačiam gyvenimui – betarpiškai tikrovei.

R. Schwaller de Lubiczas mano, kad Egipto hieroglifai savitai liudija universalias būties arba dinamiško „gyvenimo" medžiagą „dialektiškai" tvarkančios ir jai imanentiškos kosminės sąmonės tiesas, kurias tik iš dalies galima perteikti mokslinėmis formulėmis, nes jos priklauso racionalų pažodinį mąstymą pranokstančių simbolinių intuicijų sričiai. Jo teigimu, sieniniai šventyklų reljefai su piešiniais ir hieroglifais komponuojami penkiais lygmenimis: aukštutinė juosta atspindi archetipų pasaulį, viduriniosios juostos – ektipinę arba astralinę plotmę, o žemiausioji juosta – tipinę žemiškų reiškinių sferą[144]. Tai vertingas pastebėjimas (kaip ir spėjimas, kad pagilintas reljefo ženklas reiškia prasiskverbimą į medžiagą, įėjimą, o iškilus – nutolimą nuo jos, išėjimą), tačiau kartais R. Schwaller de Lubiczas lengvabūdiškai manipuliuoja okultinių bei gamtamokslinių sąsajų įžvalgomis, kurių specifiką lemia XX a. pirmosios pusės mokslinių hipotezių bei irracionalaus „organinio ezoterizmo" samplaika.

Rusų egiptologo V. V. Solkino manymu, itin svarbu atsižvelgti į simbolines hieroglifų potekstes, analizuojant, pavyzdžiui, medžiaginius smulkiosios plastikos ir juvelyrikos dirbinius, kurie kartoja įvairius tradicinius motyvus, mėg-

džiodami „horizonto“ ženklą *akhet* (tarp dviejų kauburių lokalizuotą saulės pakilimo bei nusileidimo vietą) arba liūtų pavidalu vaizduojamą Šu ir Tefnut porą (vakarykščią ir rytojaus dieną, tarp kurių amžinybėje tarpsta Saulės diskas)[145]. Kadangi senovės egiptiečių kalba pasižymi simbolinių potekščių gausa bei įvairove, tai norint perskaityti atitinkamą tekstą, neužtenka žinoti gramatiką. Reikia mokėti paaiškinti simbolius, kurie ne tiek skaitomi diskursyviai, kiek „suvokiami širdimi“, t. y. raiškos priemonių ribotumą įveikiančiu ir begalinį hermeneutinių analogijų spektrą atveriančiu intelektu, iš dalies tapačiu „dvasia“ vadinamai „dieviškajai vaizduotei“.

Egiptietiško meno tikslas – ne atvaizduoti regimąją tikrovę, o priešingai – atgaivinti atvaizdą, suteikiant jam dievišką prasmę ir šitaip patvirtinti bei išryškinti permanentinę realybės struktūrą, kurios dėmenų santykiai betarpiškai lemia kiekvienos būtybės rangui bei statusui tinkamą egzistenciją: jos laimę, patiriamą malonę ir galutinį eschatologinį atmainymą. Nepaisant diskursyvaus mąstymo plotmę pranokstančio simbolizmo, visa ši tarphierarchinių santykių bei sandorių sistema yra ne idealistinė, romantinė arba laisvai improvizuota, bet griežtai utilitarinė, pragmatinė ir racionaliai biurokratinė, veikianti su „tiksliesiems mokslams“ būdingu apskaičiavimu bei preciziškumu. Kartu tai yra tobulos „simbolinės tikrovės“ kūrimas, kadangi „atgyti“ (*ankh*) ir „būti“ (*un*) turėjo teisę tik tobulos dermės ir idealūs „tikrieji“ pavidalai, pranokstantys atsitiktines deformacijas, ydas, ligas ir mirtį. Kadangi beveik kiekvienas kūrinys, V. V. Solkino žodžiais tariant, yra „poema apie paslėptą prasmę“[146] arba veikiau – „moksliškai“ pagrįsta utilitarinė soteriologijos prie-

monė (o ne „poema"), gerai kurti galėjo tik nagingas dieviškųjų tiesų bei jas artikuliuojančių taisyklių žinovas. XXI a. pr. Kr. Tėbuose gyvenęs meistras (nedrąsu sakyti „dailininkas" emancipuota šio žodžio prasme) save apibūdina taip: „Aš žinojau dieviškųjų žodžių prasmę ir liturginių apeigų tvarką. Aš atlikinėjau visokias magines apeigas nieko nepraleisdamas. Visas jas žinojau. Aš esu didysis slėpinių sergėtojas, regintis Ra jam skirtų apeigų metu. Taip pat buvau patyręs menininkas, savo žiniomis visus pranokęs. Žinojau irigacijos bei teisingo svėrimo formules ir kaip padaryti išėjimo bei sugrįžimo atvaizdą, kad kiekviena detalė būtų savo vietoje"[147].

Kartais tiesioginė „egzoterinė" dirbinio paskirtis tik iš dalies lemia jo formą, kurią koreguoja simbolinė potekstė, nustatanti tikrąją kūrinio funkciją ir jo metafizinę paskirtį maginių sąveikų kontekste. Todėl galima kalbėti apie pirminį (tiesiogiai susietą su vaizduojamu objektu arba idėja) ir antrinį (kada kūrinio išorinis pavidalas tik netiesiogiai siejasi su gilumine prasme) formos simbolizmą. Vadinasi, formos simbolizmas neapsiriboja tiesioginiu išorinio pavidalo ir numanomos (pažodinės) prasmės santykiu. Identiškos simbolinės formos arba ikonografinės schemos gali reikšti tą patį, tačiau nežymūs detalių skirtumai pakreipia aiškinimą nauja linkme, juolab kad visi kūrinį sudarantys komponentai ir visos „dekoratyvinės smulkmenos" turi simbolinę prasmę. Spalva taip pat niekada nėra atsitiktinė. Ji suvokiama ne kaip akcidentalus daikto požymis, bet kaip jo archetipinės esmės ir noetinės gyvasties epifanija arba simbolinio veiksmingumo garantas. Šiuo požiūriu, spalva turi ne tik semantinę ir simbolinę prasmę, grindžiamą metafizine bei kosmologine

doktrina. Ji yra betarpiška teofanija, leidžianti atitinkamai interpretuoti ir išgyventi tikrovės pavidalus. Dėl šios priežasties egzistavo kanoniškai reglamentuota ir mitinei pasaulėžiūrai adekvati hieroglifų spalvinimo sistema.

Ptolemajų valdymo laikais, kada valstybės dokumentai buvo rašomi graikiškai, žynių kompetencijai priklausantis hieroglifų raštas ne tik išsaugojo savo teurgines funkcijas, bet ir tapo svarbia anagoginės kontempliacijos priemone. Augant jo simboliniam krūviui, buvo ištobulinta sudėtinga šifravimo sistema, leidžianti rafinuotai žaisti teologinės hermeneutikos elementais ir nuslėpti maginę paveiką neva turinčius „galios vardus". Tačiau klaidinga būtų manyti, kad rašto simbolių kontempliacijos metodai yra Ptolemajų epochos žynių arba Aleksandrijos neoplatonikų „išradimas". W. B. Emery nurodo, kad dar pirmosios dinastijos priešaušryje (apie 3500–3200 m. pr. Kr.) jau buvo išvystyta vien tik fonetinius garsus reiškiančių ženklų sistema. Hieroglifai jau tada buvo „stilizuoti" ir be sakralinio hieroglifų rašto egiptiečiai rašė tuometiniu greitraščiu[148], panašiai kaip Naujosios karalystės ir Ptolemajų laikais. Chronologiniai Egipto istorijos rėmai plečiasi arba siaurėja dėl tyrinėtojų ideologinių nuostatų. Materialistai, agnostikai, darvinistai bei moderniojo progreso rėmėjai juos sąmoningai mėgina susiaurinti (nes laikyti „priešistorinį" žmogų protingu arba turinčiu metafizinių polinkių neparanku dėl kanonizuotos evoliucijos dogmos ir ateizmo), tuo tarpu naujųjų amžių istorizmo mitais abejojantys mokslininkai, tradicinės išminties puoselėtojai bei romantiškai nusiteikę svajotojai (pasaulėžiūros ir metodologijų požiūriu – vėlgi skirtingos tyrinėtojų kategorijos) – mėgina išplėsti.

Akmenys, ant kurių buvo išraižomi šventieji rašmenys (pavyzdžiui, obeliskai, stelos, statulų postamentai, šventyklų sienos, kolonos) archetipiškai siejasi su būties „pradžia" ir amžinuoju gyvenimu, kadangi „akmuo" yra „kosmogoninis kauburys" tarp dievų pasaulio ir regimosios tikrovės. Virš jo savo žydrus sparnus išskleidžia paukštis Bennu ir pakyla dieviškosios Saulės diskas. Todėl akmenys, iš kurių tašomos statulos, obeliskai ir statomos šventyklos, Naujosios karalystės tekstuose vadinami „šventais". Neįtikėtina, bet „arabais" virtę egiptiečiai XIX a. tebegramdė senųjų šventyklų sienas su hieroglifais, tikėdami magine ir medicinine šitaip įsigytų miltelių galia.

„ŽINIJA, KURIOS RIBŲ NEŽINO NIEKAS"

Kartu su egiptologu A. S. Četveruchinu pripažinus, kad istorija – tai mokslas apie atgalios besižvalgančią dabartį, kad „tiesos" kaukę atkakliai dėvi ne „faktai" (kaip juos apibūdinti – neaišku), bet interpretacijos, kad humanitarinis mokslas, ypač mokslas apie senovės Rytų civilizacijas yra itin politizuotas hipotezių mokslas, o palyginimas (komparatyvistika) nereiškia nei įrodymo, nei supratimo, žemė ima slysti iš po kojų[149]. Nesunku pasiguosti, kad praeities kultūras galima tyrinėti ir iš dalies rekonstruoti metafizinių principų arba universalių simbolinių struktūrų požiūriu, jeigu priimtinos jas grindžiančios apriorinės prielaidos. Tikėtinų praeities modelių (it naujų mitinių ikonų) konstravimas bei sąmonės paribiuose išbarstytų būties ženklų hermeneutika turėtų žadinti intelektinę vaizduotę ir būtent „šiandien" išmin-

ties trokštančiai mažumai sukurti archetipinių bruožų turintį prasmių voratinklį. Tačiau sąlygiškas ir hipotetinis mokslinių interpretacijų pobūdis dar nereiškia, kad šios interpretacijos yra bevertės, „neteisingos", kad jos neturi istoriškai nulemtos kultūrinės ir ją pranokstančios metafizinės prasmės.

Neretai vienas ar kitas atsitiktinai aptiktas tekstas gali sugriauti aksioma laikytą ir „moksliškai" pagrįstą nuomonę. Užsitęsusį ginčą dėl Toto, arba Hermio Trismegisto, raštų ir vadinamojo *Corpus Hermeticum* ryšio (pozityvistų atkakliai neigiamo) su senovės Egipto teologija praskaidrino keletas neseniai paskelbtų tekstų, kuriuos komentuoja V. V. Solkinas[150]. XIII a. pr. Kr. tekste iš karalienės Nefertari kapo minimi Toto raštai, kuriuos žinodama Nefertari „siela" gali drąsiai keliauti į anapusybę. Tuo tarpu Fajume rastų I a. pr. Kr. papirusų fragmentuose surašyti „Žiniją šlovinančio" (*Khes rekh*) vadinamo dievo Toto pokalbiai apie žiniją (*rekh*) su *Mer-rekh* – „Pamilusiu žiniją", arba „filosofu", pažodžiui – išminties mylėtoju, kalbant graikiškais terminais. Juose esama sąšaukų tiek su ankstyvaisiais hieroglifų tekstais, tiek su išlikusiais graikiškais hermetikų traktatais.

Minėtųjų pašnekėsių tema – sakralinė Egipto geografija ir mirusiųjų pasaulio topografija, doro gyvenimo taisyklės, slaptųjų kalbų bei ezoterinių slėpinių žinojimas. Teigiama, kad dieviškoji žinija skirta visoms gyvoms būtybėms: „Šventieji gyvuliai ir paukščiai: juos pasiekia mokymas. Koks Knygos skyrius jiems perskaitytas?"[151] Į mokytojaujančio Toto ir įšventinto mokinio pokalbį antrojoje teksto dalyje įsijungia kitas dievas – Osiris, vadinamas „*Atef* karūną dėvinčiu". Dieviškasis guru instruktuoja mokinį, kaip teisingai kreiptis į deivę (moteriškąjį dievybės aspektą) ir kaip pasveikinti, kad

ši nedelsdama pasirodytų. Reikia 120 kartų nusižeminus paprašyti atverti vartus. Kaip ir dera archetipiniam vedliui, Totas pats yra patyręs šiuos išmėginimus nuolankumu – kažkada jis mažo paviano pavidalu maldavo ugningąją Saulės Akį – deivę Tefnut-Sekhmet – sugrįžti į dieviškajai šventavietei analogišką Egiptą: „Jis kvietė ją 1077 kartus, bet ši nepakluso jo kvietimui". Šiame siužete nesunku įžvelgti visose tikrovės plotmėse kartojamą „išėjimo" ir „sugrįžimo" temą, kuri pirmiausia išryškėja kaip teogoninė ir kosmogoninė drama. Akivaizdu, kad dvasinio kelio etapai (*maqamat*, kalbant sufijų terminais) kartoja „anuo metu" išryškėjusius provaizdžius bei precedentus. Pašėlusi Akis turi sugrįžti, o pražūtingą dezintegraciją turi pakeisti integracija ir vienybė, todėl Totas sako: „Kai ją pašauksi, ateis jinai nedelsdama".

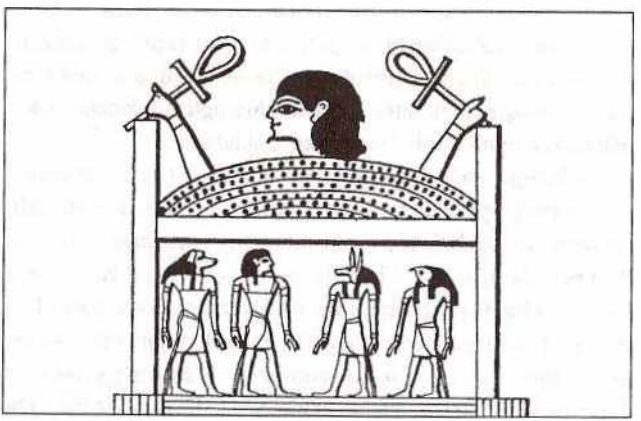

Iš pirmapradę kalvą menančio sarkofago kyšo Osirio galva ir rankos su gyvenimo simboliais, šalia – keturi Horo sūnūs

Nekantrus mokinys klausia, kur saugoma svarbiausioji būties slėpinių žinija, užrašyta paties Toto ranka: „Kur Knyga? Kur jos vieta?“ – „Štai jūra – papiruso ritinėlis, – atsako Totas, – jo kraštai – nendrių brūzgynai (...). Plauki juo, mažas žmogau (...), tačiau nedrįski išplaukti, negavęs Viešpaties (Toto) leidimo“. Tik dievo arba jo atstovo sankciją gavęs įšvęstasis turi teisę prisiliesti prie slapčiausios žinijos. Kitoje vietoje dievas savo mokinį lygina su darbščiu artoju, ariančiu septynis Toto laukus. Jų duodamas derlius yra „žinija ir išmintis, kurių ribos nežino niekas“. Šis palyginimas mena garsiąją ištarmę, kad išgelbėti gali tik tokia žinija, kuri sužeidžia žmogų kaip žemę vagojantis plūgas. Ibn al-'Arabi taip pat teigia, kad įšventintajam (iš žemiškų pančių išsivadavusiai gnostiko sielai) teikiama žinija neturi ribų, nes Dievas atveria vis naujus ir naujus palaimingos žinijos akiračius. Inicijuotas ir Toto raštų ritinį gavęs mokinys žada amžinai šlovinti Totą ir jo Knygon sudėtą žiniją, padedančią kartu su atgimstančia Saule įveikti tamsybių gyvatę Apep. „Aš šlovinu Toto paslaptis, – jis sako. – Rankas iškėlęs sveikinu triskart didį“ (*ur ur ur*, t. y. Trismegistą).

Toto dialoge su mokiniu minimas išminties mylėtojo kovos su tamsos jėgomis motyvas kartoja *Mirusiųjų knygos* epizodą, kur aprašoma žiniją įgijusios ir prašviesėjusios sielos kelionė Saulės laivu kartu su Totu, Khepera ir Šu. Tačiau minėtame dialoge ši kelionė suvokiama ne pomirtinės odisėjos kontekste, bet kaip mokinio įšventinimas ir dvasinė transformacija jam dar gyvam esant. Vadinasi, slėpiningoji žinija įgalina patirti „išsivadavimui“ analogišką jungtį su pradais, į kurią veda Totą reprezentuojančio vedlio prižiūrimas ir Sau-

lės trajektoriją imituojantis dvasinis kelias, kuri galima ir šiapus, tačiau tik dievų išrinktiesiems.

Piramidžių tekstuose kalbama, kad dieviškojo Horo archetipą įkūnijantis faraonas po mirties susilieja su „žinija", pats tapdamas Sia – mitine išminties hipostaze. Tačiau kai kurie mirtingieji, pavyzdžiui, Imhotepas ir Amenhotepas per dievų malonę minėtąją jungtį pasiekė tebegyvendami šiame pasaulyje. Kaip liudija skulptūrų įrašai, žiniją įgijęs Hapu sūnus Amenhotepas susijungė su *šemsu Heru* – „Horo sekėjais" vadinamais žinijos pradais arba archetipų plotmėje tarpstančiais „aukso amžiaus" valdovais, tarsi sauliškojo Intelekto manifestacijų spinduliais. Šią jungtį reiškiančią žiniją Amenhotepas įgijo dar būdamas gyvas todėl, kad „išvydo dievo Toto *akh*" – jo transcendentinę šviesą[152].

Su vienu Toto dialogo fragmentu siejasi III a. pr. Kr. datuojamas tekstas, kuriame aprašoma, kaip Nanefer-Ka-Ptah, jo žmona Ahura ir sūnus ieško ir galiausiai Nilo dugne, nemirtingo žalčio saugomoje dangiško metalo skrynioje, kurioje paslėptos mažesnės – bronzinė, medinė, dramblio kaulo ir juodmedžio, sidabrinė bei auksinė skrynelės, suranda dieviškųjų tiesų kupiną Toto papirusą. Tačiau neužtenka jį perskaityti: norint įsisavinti žiniją ir su ja pažodžiui susilieti (nors šis susiliejimas turi ir perkeltinę prasmę), reikia perrašyti šventąjį tekstą, sušlapinti alumi (it krikščionių sakramentinio vyno ar Vedų somos atitikmeniu) ir ištirpinti vandenyje. Tik išgėrus gautąjį „žinijos vandenį" galima suprasti, kas iš tiesų minėtame tekste parašyta, ir tapti imanentiniu žinijos nešėju. Toto dialoguose minima žinija taip pat „geriama". Kaip nurodo V. V. Solkinas, egiptiečių medicinos šaltiniai teigia, kad norint visiškai įsisavinti žiniją arba užkeikimą pa-

daryti tikrai veiksmingu, reikia perrašyti sakralinę formulę ir, ištirpinus papirusą, išgerti jį kartu su vandeniu[153].

Tačiau už žmogaus hierarchinį statusą (dvasinės brandos prasme) neatitinkančią, neteisėtai ar ne laiku įgytą žiniją, už „pasisavintą" dieviškąją išmintį gresia griežta dievų bausmė. Įtūžusio Toto prašomas Ra pasiunčia „dangiškąją galią", kuri pražudo Nenefer-Ka-Ptah ir jo šeimą. Iš Nenefer-Ka-Ptah Toto knygą perėmęs ketvirtasis faraono Ramesio II sūnus Satni Khaemuas taip pat pasirodo esąs šios žinijos nevertas. Minėtasis karalaitis neatsakingai „visiems knygą rodo ir visiems skaito", tarsi mėtydamas perlus kiaulėms, pasak Kristaus ištarmės, ir šitaip suteršdamas sakralinę žiniją. Todėl deivės Bastet žynė Tabuba mainais už karalaičio įsigeistą juslinę meilę liepia jam nužudyti savo vaikus. Tačiau nužudęs vaikus ir atsipeikėjęs, Satni vietoj Tabubos išvysta tik įkaitusį ugnies žaizdrą. Vadinasi, ezoterinė žinija Egipte uoliai saugoma nuo neinicijuotųjų ir įgyjama tik po sunkių išmėginimų, paaukojus savo žemesniąją savastį, arba aistringąją sielą (*nafs al-ammara,* kalbant arabų sufijų terminais).

Norint aplankyti „knygos namus" (*per medžad*), kitaip tariant šventyklos biblioteką, net pačiam XIII dinastijos faraonui Neferhotepui tenka iškilmingai kreiptis į „visas paslaptis žinančius tikruosius dieviškųjų žodžių raštininkus" su prašymu: „Mano širdis trokšta išvysti praamžinąsias Atumo knygas. Leiskite man jas geriau apžiūrėti, kad pažinčiau dievą jo pasireiškimo pavidalu ir eneadą jos pasireiškimo pavidalu."[154] Sakralinės kūrybos reikalus Egipte tvarkė vadinamojo „gyvenimo namo" (*per ankh*) – savotiškos „teurgijos, mokslo ir meno akademijos" – žyniai, vadovaujantys architektūros projektavimo, skulptūros, tapybos bei kaligrafijos

darbams. „Gyvenimo name" vykstantys mokymai, tyrinėjimai ir įšventinimai, V. V. Solkino teigimu, buvo ypač įslaptinti, o jame saugomos knygos laikomos „dievo Osirio buvimo sąlyga"[155], t. y. tiek ritminių būties „atgimimo" procesų žinijos garantu, tiek ir knygų (rašmenų ir vaizdinių) pavidalu pasireiškiančios dievybės betarpiška epifanija. Sandaros ir personalo funkcijų požiūriu, *per ankh* buvo suvokiamas kaip simbolinis visatos modelis. Viename iš maginių papirusų (Solt 825) teigiama:

„*Per ankh* bus sukurtas Abide. Tebūna jis iš keturių dalių, o vidus dengtas nendrėmis. Keturi *pr (per*: namai, pastato dalys), *ankh* (gyvenimas) ir „Gyvasis" reiškia Osirį. Keturi *pr* – tai Isidė, Neftidė, Gebas ir Nut. Iš vienos pusės – Isidė, iš kitos – Neftidė. Iš vienos pusės – Horas, iš kitos – Totas. Tai keturi kampai. Gebas – jo grindys, Nut – jo lubos. Didis ir slėpiningas dievas jame. Keturios išorinės pusės iš akmens. Jis (*per ankh*) – tarytum du sparnai. Jo grindys iš smėlio. Išorėje – keturi įėjimai: iš pietų, iš šiaurės, iš vakarų ir iš rytų pusės. Jis visiškai paslėptas. Nebus jis žinomas, nebus jis regimas, tik Saulė išvys jo paslaptį. Į jį įeinantys žmonės yra Ra knygininkai, Gyvenimo Namo raštininkai (...). Jame esančios knygos – tai Ra dvasinės galios („sielos"), skirtos šiam dievui (Osiriui, kurio kūną simbolizuoja tiek *per ankh* struktūra arba substancija, tiek namesarkofage gulinti mumija) gaivinti ir jo priešininkams triuškinti. Gyvenimo Namo knygininkai yra tie, kurie jo viduje, tai Ra tarnai, saugantys jo sūnų Osirį"[156].

Ant vienos šalia Ramesėjo hipostilio Karnake buvusios knygų saugyklos, Diodoro Siciliečio pavadintos „sielos gydykla", durų buvo pavaizduotas Totas ir deivė Sešat – su

rašikliu į „gyvenimo knygą" vardus įrašanti skaičiavimo bei rašymo globėja. Šalia Toto figūros parašyta: „Aš – tavo pagalbininkas, už tavęs [stovintis]". Ši tezė – tai lyg garsiojo Delfų priesako „pažink save" (*gnothi seauton*) prototipas, nes byloja apie Totui prilygintą archetipinę savastį – daimoną pagalbininką, kuris pažįstamas tik „save" pažinus. Pasak neoplatoniko Hermijo iš Aleksandrijos: „Save pažinęs – viską žino" (*ho heauton gnous ta panta oiden*). Tuo tarpu šalia Sešat pavaizduota ausis ir parašyta: „Pažvelk, milijonus metų esu tavo šventykloje (...), kad pamaloninčiau Sešat – savo motiną deivę, didžiąją knygų valdovę"[157]. Prie įėjimo į Horo šventyklą Edfu taip pat iškalta akis ir ausis šalia regėjimą ir klausą reprezentuojančių dieviškųjų pradų – Maa ir Sedžem. Kartu su jais pavaizduoti kiti du pradai – Hu (žodis) ir Sia (žinojimas, išmintis), kuriuos tyrinėtojai neretai laiko helėnų filosofijos terminų *logos* ir *nous* atitikmenimis.

Šios keturios kategorijos – rega, klausa, žodis ir pažinimas, arba išmintis – sudaro savotišką epistemologinį kvadratą, ryškėjantį tiek mikrokosminiu, tiek ir makrokosminiu lygmeniu. Minėtosios kategorijos piešia su dieviškaisiais provaizdžiais susijusios žmogiškosios žinijos struktūrą. „Viskas, ką regi akis ir girdi ausis, – pažymi V. V. Solkinas, – turi žodžiu išreikštą intelektualinį pavidalą"[158]. Personifikuotų regos ir klausos hipostazių reikšmę pabrėžia jų vieta sakralinėje ikonografijoje. Jos vaizduojamos 1) Osirio sauliškoje valtyje kartu su kitais dievais (tarsi įvairiais neoplatoniškosios būties-gyvenimo-intelekto triados aspektais) ir 2) pasirodo virš Nun pirminių vandenų kosmogonijos akto (bei jį kartojančio ritualo) metu.

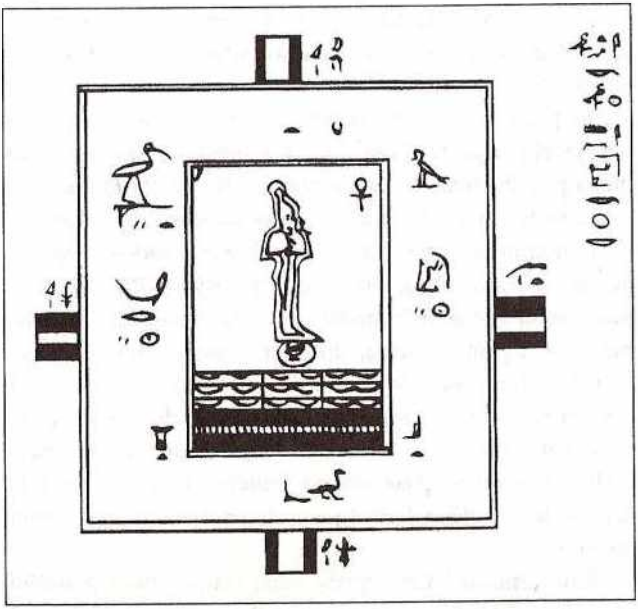

Simbolinė Gyvenimo Namo diagrama su Osiriu centre

Seniausieji stačiakampiai egiptiečių sarkofagai vaizdavo mirusiojo namą, išoriškai mėgdžiodami rūmų bei gyvenamųjų namų fasadų dekorą. Kadangi velionis simboliškai tapatinamas su Osiriu, tai „prisikėlimui" ir „gyvenimui" skirtas namas-sarkofagas (arba visas architektūrinis kapavietės kompleksas) iš dalies analogiškas Gyvenimo Namui – *per ankh*, kuriame „prisikėlimas" vyksta kitu lygmeniu – per rituališkai suvoktą mokslinę ir meninę veiklą. Viduriniojoje karalystėje ne tik mirusiojo mumija prilyginama Osiriui, bet ir

sarkofago forma pradeda mėgdžioti deivės Nut – Osirio motinos – pavidalą. Dieviškaisiais Nut sparnais pridengtas kapas tolygus atgimimo įsčioms. Toto žinijos kelias, kuris kartu yra „raštininko kelias", žada analogišką vidinę transformaciją ir atgimimą sakramentinės žinijos dėka, todėl naktinę Saulės kelionę bei ritualines atmainymo procedūras aprašantys tekstai nėra tik mirusiesiems skirti tekstai. Jie nustato mitines-imaginacines įšventinimo koordinates ir kartu yra dvasinio kelio modeliai, artikuliuoti rašmenų bei „meninių" vaizdinių pavidalu. „Knygą" ir „piešinį", taip pat veiksmažodžius „rašyti" ir „piešti" reiškiantis hieroglifas *seš* kartu reiškia ir patį raštininką, galintį tapti žinijos pripildytu indu ir amžinojo gyvenimo dalininku.

R. Schwaller de Lubiczas iš dalies teisus, teigdamas, kad „apreiškimu grindžiama krikščioniškoji era" yra logiška senovės Egipto civilizacijos išdava[159]. Nepaisant galimų iškraipymų, reikia labai rimtai atsižvelgti į vėlyvosios antikos ir Bizantijos autorių perpasakotas Ptolemajų Egipto filosofo stoiko ir „šventojo raštininko" Chairemono pastabas apie simbolinį egiptietiškosios kultūros pobūdį. Pasak M. Psello, „egiptietiškoji išmintis apie viską kalba simboliškai" (*sophia de Aiguption to panta legein sumbolikos:* Chaer.fr.2). Neoplatoniko Porfirijo teigimu, pasitelkdami savo išmanymą (*phroneseos*) ir teosofiją (*theosophias: De abst.*IV.9) egiptiečiai garbino net gyvulius, tačiau nelaikė jų dievais, bet vertino kaip dievų atvaizdus ir simbolius (*eikonas de epoiounto kai sumbola tauta theon*: Porph.*De cultu simulacrorum:* Euseb.*Praep.evang.*III.12.6).

1 Jeremy Naydler *Temple of the Cosmos. The Ancient Egyptian Experience of the Sacred,* Inner Traditions, Rochester, Vermont, 1996, p. 133
2 ten pat, p. 134
3 ten pat, p. 134
4 ten pat, p. 137
5 ten pat, p. 28, iliustracija 2.15
6 ten pat, p. 141
7 *The Way of Hermes. The Corpus Hermeticum*, tr. Clement Salaman, Dorine van Oyen, William D. Wharton, Duckworth, London, 1999
8 John Dillon *The Middle Platonists. A Study of Platonism 80 B. C. to A. D. 220,* Duckworth, London, 1996
9 E. P. Meijering *God. Being. History. Studies in Patristic Philosophy,* North-Holland Publishing Company, Amsterdam, Oxford, 1975, p. 71
10 Richard Broxton Onians *The Origins of European Thought. About the Body, the Mind, the Soul, the World, Time and Fate,* Cambridge University Press, 1954, p. 464
11 Jean-Pierre Vernant *Mortals and Immortals. Collected Essays*, ed. Frome I. Zeitlin, Princeton University Press, Princeton, 1991, p. 79
12 Jan Bremner *The Early Greek Concept of the Soul*, Princeton University Press, Princeton, 1993, pp. 13–69
13 E. A. Wallis Budge *The Book of the Dead. The Papyrus Ani*, Dover Publications, New York, 1967, p. 247
14 Robert Flaceliere *Greek Oracles*, tr. Douglas Garman, Book Club Associates, London, 1976, p. 74

15 J. P. Vernant, ten pat, pp. 186–187
16 ten pat, p. 190
17 Clement Salaman *Review* to the *Temple of the Cosmos* by Jeremy Naydler. – Temenos Academy Review, London, Spring 1998, p. 200
18 Lucie Lamy *Egyptian Mysteries. New Light on Ancient Knowledge*, Thames and Hudson, London, 1991, p. 25
19 V. V. Solkin *Egipet: vselennaja faraonov*, Aleteja, Novyj Akropol, Moskva, 2001, p. 86
20 ten pat, p. 45–46
21 Lucie Lamy, ten pat, p. 26
22 Arthur Versluis *The Egyptian Mysteries*, Arkana, London and New York, 1988, p. 52
23 ten pat, p. 53
24 ten pat, p. 51
25 E. A. Wallis Budge *From Fetish to God in Ancient Egypt*, Dover Publications, New York, 1988 (first ed.1934), p. 329
26 ten pat, p. 336
27 Jeremy Naydler, ten pat, p. 115
28 ten pat, p. 178
28a ten pat, p. 190
29 ten pat, p. 195
30 ten pat, p. 197
31 ten pat, p. 202
31a J. P. Vernant, ten pat, p. 328
32 ten pat, p. 329
33 Peter Kingsley *In the Dark Places of Wisdom*. The Golden Sufi Center, Inverness, California, 1999, p. 115
34 J. P. Vernant, ten pat, p. 330
35 Jan Assmann *Egipet. Teologija i blagočestije rannei ci-*

vilizacii, Priscels, Moskva, 1999, p. 57

36 Ragnhild Bjerre Finnestad *Image of the World and Symbol of the Creator. On the Cosmological and Iconological Values of the Temple of Edfu*, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1985, p. 103–104

37 ten pat, p. 110

38 ten pat, p. 121

39 ten pat, p. 125

40 Erik Iversen *Egyptian and Hermetic Doctrine*, Museum Tusculanum Press, Copenhagen, 1984, p. 11

41 ten pat, p. 38

42 ten pat, p. 65

43 Jan Assmann, ten pat, p. 71

44 ten pat, p. 73

45 N. A. Pomeranceva *Estetičeskije osnovy iskusstva Drevnego Egipta*, Isskusstvo, Moskva, 1985, p. 33

46 Erik Iversen, ten pat, p. 16

47 E. A. Wallis Budge *The Gods of the Egyptian or Studies in Egyptian Mythology,* vol. I, Dover Publications, New York, 1969 (first ed. 1904), p. 457

48 Lucie Lamy, ten pat, p. 16

49 J. Gwyn Griffiths *The Faith of the Pharaonic Period.* – Classical Mediterranean Spirituality. Egyptian, Greek, Roman, ed. A. H. Armstrong, Routledge and Kogan Paul, London, 1986, p. 16

50 Jan Assman, ten pat, p. 104

51 ten pat, p. 143

52 ten pat, p. 143

53 Robert Lawlor *Sacred Geometry. Philosophy and Practics,* Thames and Hudson, London, 1994, p. 6

54 H. J. Blumenthal *Soul Vehicles in Simplicius*. – Platonism in Late Antiquity, ed. Stephen Gersh and Charles Kannengiesser, University of Notre Dame Press, Notre Dame, Indiana, 1992, p. 173–188
55 Jan Assman, ten pat, p. 150
56 ten pat, p. 151
57 ten pat, p. 169
58 Titus Burkhardt *Mirror of the Intellect. Essays on Traditional Science and Sacred Art*, tr. William Stoddart, Quinta Essentia, Cambridge, 1987, p. 150 (Ch.14: The Sacred Mask, p. 149–155)
59 P. A. Florenskij *Ikonostas*, Iskusstvo, Moskva, 1995, p. 152
60 Titus Burckhardt, ten pat, p. 154
61 P. A. Florenskij, ten pat, p. 122
62 Titus Burckhardt, ten pat, p. 154–155
63 ten pat, p. 155
64 Peter Brown *Šventųjų kultas. Jo atsiradimas ir vaidmuo lotyniškoje krikščionybėje*, vert. R. Balčikonytė, Aidai, Vilnius, 1999, p. 29
65 ten pat, p. 64
66 Titus Burckhardt, ten pat, p. 155
67 Leo Schaya *The Universal Meaning of the Kabbalah*, tr. Nancy Pearson, George Allen and Unwin, London, 1971, p. 108
68 Rene Guénon *The Reign of Quantity and the Signs of the Times*, tr. Lord Northbourne, Penguin Books, Baltimore, Maryland, 1972, p. 221 (Ch.XXVII: Psychic Residues, p. 221–228)
69 Peter Brown, ten pat, p. 162
70 Rene Guénon, ten pat, p. 222–223

71 Frithjof Schuon *Esoterism as Principle and as Way*, tr. William Stoddart, Perennial Books, Bedfont, 1990, p. 206
72 Frithjof Schuon *The Play of Masks*, World Wisdom Books, Bloomington, 1992, p. 28
73 ten pat, p. 35
74 ten pat, p. 29
75 R. T. Rundle Clark *Myth and Symbol in Ancient Egypt*, Thames and Hudson, 1991, p. 234
76 ten pat, p. 234
77 N. A. Pomeranceva, ten pat, p. 157
78 Lucie Lamy, ten pat, p. 26
79 ten pat, p. 25
80 P. A. Florenskij, ten pat, p. 54–55
81 ten pat, p. 54
82 N. A. Pomeranceva, ten pat, p. 181
83 P. A. Florenskij, ten pat, p. 149
84 N. A. Pomeranceva, ten pat, p. 182
85 P. A. Florenskij, ten pat, p. 107
86 ten pat, p. 135
87 ten pat, p. 129
88 ten pat, p. 142
89 A. F. Losev *Očerki antičnogo simvolizma i mifologii*, Moskva 1930, p. 680–681
90 Frithjof Schuon *The Transcendent Unity of Religions*, tr. Peter Townsend, Faber and Faber, London, 1953, p. 127
91 ten pat, p. 38
92 ten pat, p. 91
93 N. A. Pomeranceva, ten pat, p. 76
94 E. A. Wallis Budge, ten pat, p. 428
95 Lucie Lamy, ten pat, p. 18

96 ten pat, p.18
97 R. B. Finnestad, ten pat, p. 127
98 ten pat, p. 144
99 ten pat, p. 145
100 N. A. Pomeranceva, ten pat, p. 56
101 ten pat, p. 71
102 R. B. Finnestad, ten pat, p. 150
103 N. A. Pomeranceva, ten pat, p. 42
104 M. Maspero *Etudes de mythologie et d'archeology egyptiens*, Paris, 1879, t. II, p. 215
105 Frithjof Schuon, ten pat, p. 125
106 E. A. Wallis-Budge, ten pat, p. XVI
107 N. A. Pomeranceva, ten pat, p. 43
108 R. T. Rundle Clark *Myth and Symbol in Ancient Egypt*, Thames and Hudson, London, 1991, p. 239–247
109 Lucie Lamy, ten pat, p. 78–79
110 E. A. Wallis Budge, ten pat, p. 400–401
111 ten pat, p. 402
112 Lucie Lamy, ten pat, p. 89
113 E. A. Wallis Budge, ten pat, p. 503
114 ten pat, p. 176
115 ten pat, p. 265
116 ten pat, p. 412
117 Arthur Versluis, ten pat, p. 106
118 E. A. Wallis Budge *The Gods of the Egyptians or Studies in Egyptian Mythology*, vol.II, Dover Publications, New York, 1969, p. 120
119 ten pat, p. 120
120 ten pat, p. 121
121 Arthur Versluis, ten pat, p. 92–93

122 R. V. Lanzone *Dizionario di Mitologia Egiziana*, Turin, 1881, p. 853
123 R. T. Rundle, ten pat, p. 238
124 Lucie Lamy, ten pat, p. 29
125 David Fideler *The Science and Art of Animating Statues*. – Alexandria. The Journal of the Western Cosmological Traditions, Phanes Press, Grand Rapids, 1993, p. 108
126 E. A. Wallis Budge *From Fetish to God in Ancient Egypt*, Dover Publications, New York, 1988 (first ed.1934), p. 139
127 ten pat, p. 148
128 ten pat, p. 148
129 Shmuel Sambursky *The Concept of Place in Late Neoplatonism*. Texts with Translation, Introduction and Notes, The Israel Academy of Sciences and Humanities, Jerusalem, 1982, p. 13
130 ten pat, p.14
131 R. A. Schwaller de Lubicz *Symbol and the Symbolic*, New York, 1979, p. 45–47
132 Arthur Versluis, ten pat, p. 86
133 B. A. Turajev *Finikijskaja mifologija*. – Finikijskaja mifologija, Letnij Sad, Sankt-Peterburg, 1999, p. 118
134 ten pat, p. 109
135 I. Š. Šifman *Drevniaja Finikija. Mifologija i istorija*.– Finikijskaja mifologija, Letnij Sad, Sankt-Peterburg, 1999, p. 199
136 ten pat, p. 203
137 E. A. Wallis Budge *From Fetish to God in Ancient Egypt*, p. 33
138 I. Š. Šifman, ten pat, p. 247
139 ten pat, p. 247

140 E. A. Wallis Budge, ten pat, p. 26
141 V. V. Solkin, ten pat, p. 284
142 ten pat, p. 285
143 R. Schwaller de Lubicz *O simvole i simvoličeskom.* – E. A. Wallis Budge *Legendy o egipetskich bogach*, etc., Refl-buk, Vakler, 1997, p. 233
144 ten pat, p. 264
145 V. V. Solkin, ten pat, p. 285
146 ten pat, p. 310
147 ten pat, p. 310–311
148 Walter B. Emery *Archaičeskij Egipet*, Letnij sad, Sankt-Peterburg, 2001, p. 227–228
149 A. S. Četveruchin *Problemy issledovanija rannego Egipta.* – Walter B. Emery, *Archaičeskij Egipet*, p. 354
150 V. V. Solkin, ten pat, p. 204
151 ten pat, p. 204; R. Jasnow, K.-T. Zauzich *A Book of Thoth?* – Proceedings of the Seventh International Congress of Egyptologists. Orientalia Lovaniensia Analecta 82, Leuven, 1998, p. 607–618
152 V. V. Solkin, ten pat, p. 220
153 ten pat, p. 210
154 ten pat, p. 290
155 ten pat, p. 213
156 ten pat, p. 213
157 ten pat, p. 214
158 ten pat, p. 214
159 R. Schwaller de Lubicz, ten pat, p. 218

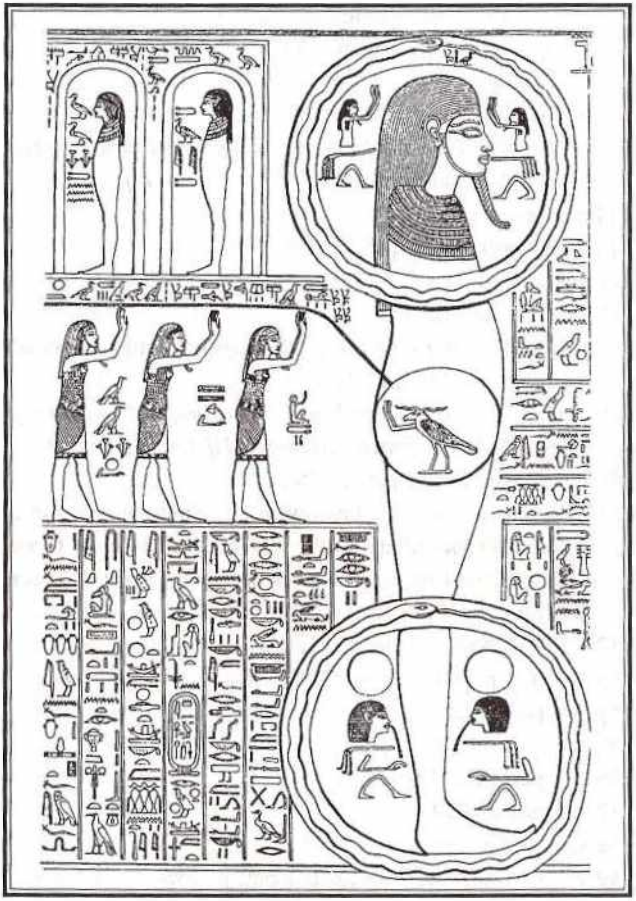

Kosmologinis motyvas: viršutinius vandenis simbolizuoja dievo Ptah mumijos galvą juosiantis gyvatės Mehen (arba *amun unut*) ratas; apatinius vandenis simbolizuoja gyvatės Apep ratas

SVARBIAUSIŲ DIEVŲ VARDŲ ŽODYNĖLIS

Amunas (*'imn; Aman, Amana, Amon, Amen*; gr. *Ammon, Ammonos, Ammoun*; lot. *Ammon, Hammon, Hammonis*). Tėbų miesto viešpats, XVIII dinastijos laikais garbintas Amono-Ra pavidalu, kaip procesijų metu orakulus teikiantis Dievas – visavaldis, Žodžiu sukūręs visus kitus dievus ir gyvąjį pasaulį. Ramesidų laikais iškeliamas kaip „dievų karalius" – savo valią reiškiantis (todėl veikiantis istoriją ir kiekvieną atsidavusį asmenį), kalbantis, tiesas apreiškiantis, teisiantis ir gelbstintis Dievas. Amunas vaizduojamas raguoto avino galva bei suvokiamas kaip gerasis ganytojas, reikalaujantis betarpiško pamaldumo ir atrandamas tikinčiojo širdyje. Helėnų tapatinamas su Dzeusu. Etimologiškai reiškia „paslėptas", „neregimas". Nors Amunas turi daug pavidalų bei atributų, nė vienas dievas nežino jo tikrojo pavidalo ir tikrojo vardo. Todėl jo transcendentinį aspektą pabrėžia Ramesidų (XIX–XX dinastijos) negatyvi teologija. Kartais pasireiškia Amuno-Ra-Ptah triados pavidalu, nustatančiu tris dieviškosios tikrovės lygmenis. Tai yra 1) antbūtiškas ir visiškai pa-

slėptas Amunas, kurį lydi 8 archetipiniai pradai, žinomi iš Hermopolio kosmogonijos, 2) gyvastį teikiantis ir palaikantis Ra, 3) pirmapradė kalva ir demiurgas Ptah-Tatenenas. Triada iš dalies mena tris Plotino hipostazes. Amunas taip pat suvokiamas kaip *ba*, atvaizdo ir lavono (kūno arba mumijos) triada bei kuriančiojo žodžio, kosminio kūno ir kultinio kūno triada. Ikonografinę triadą sudaro Amunas, jo žmona Mut („motina" – katės Bastet ir liūtės Sekhmet atitikmuo, helėnų vadinta Hera) ir sūnus Khonsu („keleivis", judantis dangaus skliautais, egzorcistas, visų tamsos galių kosminis nugalėtojas, helėnų tapatintas su Herakliu). Ramesidų laikais Amunas pagrindžia teokratijos principą, nes faraonas laikomas Amuno sūnumi.

Anubis (*'inpw; Anpu, Anapa, Anup, Anop*; gr. *Anoubis, Anoubidos*). Žmogaus kūnu su juodo šakalo galva vaizduojamas balzamavimo viešpats, įsteigęs laidotuvių ritualą ir pirmasis paruošęs Osirio mumiją. *Piramidžių tekstuose* vadinamas „ketvirtuoju Ra sūnumi", vėliau įtraukiamas į Osirio svitą. Helėnų tapatintas su sielų vedliu Hermiu ir vadintas Hermanubiu.

Atumas (*itmw, tmw; Atem, Atama, Atom, Tem*). Atumo vardas reiškia tobulumą bei pilnatvę ir etimologiškai siejasi su veiksmažodžiais „nebūti" ir „būti viskuo". Savo antbūtišku pavidalu tūno Nun gelmėse, kaip nemąstoma ir nenusakoma visų emanacijų sėkla. Atumo pakilimas iš Nun transcendencijos reiškia teogonijos ir kosmogonijos pradžią, kuri vaizduojama kaip dvasinės šviesos pasirodymas, šitaip sukuriant pirmąją noetinę triadą. Šiuo požiūriu, Atumas yra pats

save pagimdantis pradmuo, iš kurio kyla visas pasaulis. Kaip Būčiai ir Intelektui tapatus kūrėjas, jis pasirodo Atumo-Ra pavidalu, iškyla kaip pirmapradė kalva arba Benbeno akmuo Heliopolyje. Antbūtiškose Nun gelmėse šis „vienas vienintelis" Dievas yra potenciali Atumo-Šu-Tefnut trejybė, reiškianti visuminės pilnatvės, laiko pilnatvės (*neheh*) ir amžinybės (*džet*) triadą, kuri analogiška visaties, gyvenimo ir tiesos triadai. Atumas yra didžiosios dievų devyniukės (*paut neteru*) monada. Atumą vaizduoja besileidžianti ir naktinė Saulė, tampanti dvasinės pilnatvės bei integracijos provaizdžiu.

Eneada. Egiptologų vartojamas graikiškas terminas, reiškiantis „devyniukę". Devyni pirmapradžiai Heliopolio dievai – didžioji dievų virtinė *(paut neteru)* – suvokiami kaip visų būties aspektų archetipinis modelis. Eneadą sudaro Atumas – aukščiausias antbūtiškas pradas, iš kurio kyla Šu ir Tefnut pora, savo ruožtu steigianti Gebo (Žemės) ir Nut (Dangaus) porą pirmapradės būties lygmenyje. Sekančiame kosmogonijos etape pasirodo Osirio–Isidės ir Seto–Neftidės poros. Šie pradai ir sudaro didžiąją dievų eneadą. Tuo tarpu Horas kaip žemiškojo valdovo provaizdis iš dalies priklauso faraonų „istorijos" plotmei.

Gebas (*gbb; Geb, Gib, Keb*; gr. *Kepheus*). Žemės dievas arba fizinio pasaulio archetipinis pagrindas. Gebas yra mitinis žąsinas, kurio patelė padeda kosminį Saulės kiaušinį. Osirio šeimynos pradininkas, vadinamas „dievų tėvu", helėnų tapatinamas su Kronu. Šu atskiria Nut ir Gebą, kuris vaizduojamas kaip virš deivės Nut figūros, kurios vidumi plaukia Saulės laivas, gulintis pasyvus vyras.

Hapis (*hpj; Hapi, Hap;* gr. *Apis, Apidos*). 1) Iš dangiškojo vandenyno ištekančio Nilo dievas, vaizduojamas, kaip vyriškų ir moteriškų bruožų turintis žvejas su aukštutinio ir žemutinio Egipto simboliais – lotosu ir papirusu. 2) Haapis (*hpi*) yra vienas iš keturių Horo sūnų. Vaizduojamas šuns galva, kartu su Neftide saugo mirusiojo plaučius. 3) Šventasis Ptah jautis, laikomas šio Memfio dievo dangiškosios ugnies įsikūnijimu, helėnų vadintas Apiu. Jis turi būti juodos spalvos su baltu trikampiu kaktoje, pusmėnuliu ant dešiniojo šono, paukščio plėšrūno figūra ant nugaros ir skarabėjo atvaizdu ant liežuvio. Sudėjus Osirio ir Hapio vardus, išeina Osorapis arba Serapis – Ptolemajų laikais Aleksandrijoje garbintas dievas.

Hathor (*ht-hr; Het Her, Het Heru*). „Horo būstas", didžioji dievų motina, Sikamoros medžio valdovė, Punto valdovė, Biblo mergelė. Girliandomis pasipuošusi džiaugsmo, svaigulio ir meilės deivė, muzikos ir šokio globėja, helėnų prilyginta Afroditei. Ji vadinama Ra dukterimi, Horo žmona ir motina. Vaizduojama kaip pasaulį sukūrusi dangiškoji karvė, kurios viduje – Saulė ir visa sklaidmenų tikrovė. Taip pat Vakarų (mirusiųjų pasaulio) karalienė, kurios žinioje – gyvastį teikiantis dausų penas ir į Dangų vedančios kopėčios. Savo pienu Hathor maitina faraoną. Egipto vėlyvuoju laikotarpiu velionis kartais vadinamas ne Osiriu, bet Hathor. Jos įrankiai: piktąsias galias atbaidantis muzikos instrumentas sistras ir *menat* simbolis.

Horas (*hr; Heru, Hara, Har, Hor, Hur*; gr. *Horos*). Saulės dievas sakalo galva, helėnų prilygintas Apolonui, turintis apie

20 skirtingų hipostazių. Žemiškoje plotmėje jį įkūnija faraonas – Osirio sūnus ir Ra arba Amuno sūnus. Svarbiausi Horo aspektai yra šie: 1) Horas Vyresnysis (*Her Uer*, gr. *Haroeris*) arba *Her Merti* – Abiejų Akių Horas. *Piramidžių tekstuose* jis yra Ra sūnus, Seto brolis. Kaip šviesos pradas, amžinai kovoja su Setu, kuris išplėšia Horo Akis (Saulę ir Mėnulį). *Her Hubti* pavidalu jis yra faraonų „protėvis". 2) Dangiškasis Horas Behdetis, garbintas Edfu (*Apollinopolis Magna*) miesto šventykloje kaip sparnuotasis Saulės diskas ir sakalas, – Seto priešininkas. 3) *Her-sa-iset* (gr. *Harsiesis*) – Isidės sūnus, Horas Jaunesnysis. Kūdikio pavidalu jis vaizduojamas kaip pirštą žindantis vaikas – Harpokratas. Vyro pavidalu jis yra keršytojas už tėvą Osirį. Kovoja prieš Setą, kurį reprezentuoja Saulės priešininkė – tamsybių gyvatė Apep. Šis Horas yra abiejų Egipto žemių suvienytojas ir viešpats, kurį įkūnija kiekvienas teisėtas faraonas. Iki Naujosios karalystės Horas ir Setas suvokiami kaip integrali kosmologinė pora.

Isidė (*'st, 'isi; Isi, Aset, Oset, Iset*; gr. *Isis, Isidos*; lot. *Isis, Isidis*). Pirmoji Gebo ir Nut duktė, Osirio žmona, Horo motina, helėnų prilyginta Demetrai, Herai, Selėnei, vėliau – suliejus ją su Hathor – Afroditei. Civilizacijos globėja, įsteigusi įvairias socialines institucijas ir išmokiusi moteris amatų. Pasak Plutarcho Chaironiečio, ieškodama Seto nužudyto Osirio kūno, vyksta į Biblą pas karalienę Astartę, pargabena Osirio kūną, tačiau Setas jį sukapoja į 14 dalių ir išmėto po visą Egipto žemę. Isidė surenka išbarstytas dalis ir suvienija, tačiau trūksta falo kurį surijo žuvis. Anubio, sesers Neftidės ir Toto padedama, Isidė atlieka pirmąjį balzamavimo ritualą ir magijos dėka pastoja nuo dausose „atgaivinto" Osirio la-

vono. Iš šios jungties gimsta įpėdinis Horas, kurio pastangomis prisikelia išteisintas Osiris ir atstatoma šiapusinio bei anapusinio pasaulio dermė. Isidė yra Osirio „sostas", ji – slėpinių valdovė ir magijos globėja, žinanti slaptąjį Ra vardą. Vėliau suvokiama kaip didžioji deivė Motina, kaip moteriškasis aukščiausiojo Dievo aspektas arba visa dieviškoji tikrovė *(pantheos)*. Isidę simbolizuoja *Sopdet* žvaigždė (Sirijus), kurios pakilimas žymi Nilo potvynio pradžią.

Khepera *(hpr; Khepri)*. Kosmogoninio prasidėjimo, tapsmo, visų būties metamorfozių ir prisikėlimo pradas, kuris reiškiasi tekančios Saulės disko ir skarabėjaus pavidalu. Atumo–Kheperos pora simbolizuoja tobulos anapusinės pilnatvės ir kosminio tapsmo aspektus. *Kheperu* yra būties sklaidmenys, kadangi *kheper* reiškia bet kokį metafizinės, kosminės, gamtinės bei meninės-alcheminės transformacijos procesą ir atgimimą su rytmečio Saule, kuris kartoja pirminį teogonijos bei pasaulio „sukūrimo" ritualą.

Neith *(nt; Neit)*. Nilo deltos miesto Saiso (arba Sajo) valdovė, audimo ir karo deivė, helėnų tapatinta su Atėne, taip pat vadinama Tehenut – „libiete". Didžiosios deivės pavidalu ji yra „viskas, kas buvo, kas yra ir kas bus". Neith yra dievų motina, išaudusi visą sklaidmenų pasaulį. Pasirodo dangiškosios karvės Mehurt pavidalu, kartu su deive Selket saugo Osirio mumiją. Jos simbolis – dvi ant gyvulio odos arba skydo sukryžiuotos strėlės.

Neftidė *(nbt-h'; Nebt-het, Nibt-ha, Nebt-hu*; gr. *Nephthus*, lot. *Nephthys)*. Mirties deivė. Osirio padavimų cikle – antro-

ji Gebo ir Nut duktė, Seto žmona, helėnų tapatinta su Afrodite ir Nike. Jos vardas reiškia „rūmų valdovė“, todėl Neftidė vaizduojama kaip moteris su hieroglifais *neb* (krepšys) ir *het* (namai, rūmai) ant galvos. *Piramidžių tekstuose* Isidė plaukia dieniniu Saulės laivu, Neftidė – naktiniu. Nugirdžiusi Osirį, slapta nuo jo pastoja ir pagimdo Anubį. Su seserimi Iside saugo Osirio mumiją.

Nun (*nwn; Naun*; gr. *Nu*). Neoplatonikų Vieniui tapatus antbūtiškas pradas, prilygintas pirmapradžiam Chaosui, kuriame slypi visų manifestacijų šaknys. Nenusakomas, nesuvokiamas ir negarbinamas. Mitinės teogonijos kontekste jis yra transcendentinis visų dievų Tėvas, kartais turintis moterišką Naunet aspektą. Vaizduojamas pirminių vandenų pavidalu. Kosmose jį atspindi naktinė Duato pusė, į kurią nusileidžia „mirusios“ žvaigždės.

Nut (*nwt; Ni, Ne*). Gebo sesuo, reiškianti Dangų, helėnų prilyginta Rėjai. Ra motina ir duktė. Vaizduojama kaip kosminė karvė, ant savo nugaros nešanti Ra laivą: keturios karvės kojos reiškia keturis Dangaus stulpus ir keturis tiesos ramsčius. Taip pat vaizduojama kaip nuogos moters kūno pavidalo skliautas, po kuriuo guli Gebas. Žvaigždėtą Nut kūną iškėlęs laiko dievas Šu, kuris „anuo metu“ atskiria Dangų ir Žemę, t. y. Nut ir Gebą. Kadangi Saulė nusileidžia į Nut burną, o pateka iš jos įsčių, deivės kūnas yra Duatas – dausų pasaulis, sielos transformacijų vieta.

Osiris (*wsr; Asar,Ausar, Usiri*; fin. *Eisiris, Isiris, Oisiris*; gr. *Osiris, Osirios, Osiridos;* lot. *Osiris, Osiridis*). Gebo ir

Nut pirmagimis sūnus, dar gimstant paskelbtas „visų viešpačiu", Isidės vyras, Horo Jaunesniojo tėvas, helėnų tapatintas su Dionisu ir Hadu. Dažnai vaizduojamas kaip karališkoji mumija žaliu veidu, laikanti valdžios simbolius. Makrokosminiu požiūriu, Osirio kūnas-šventykla yra dausų pasaulis, kuriame vyksta Osiriui prilygintos sielos transformacijos ir kurio dėka palaikomi sakralinės gamtos kalendoriniai ritmai. Osiris turi daugybę vardų. Kulto srityje reiškiasi šventojo jaučio, paukščio Bennu, prisikėlimą simbolizuojančio *džed* stulpo pavidalais. *Džed* (*det*, gr. *mendetos*, lot. *mendetis*) stulpas yra Osirio stuburas, falas, kosminio medžio kamienas ir pasaulio ašis. „Istorinio" mito požiūriu, Osiris yra pirmapradžio aukso amžiaus (kuris iš dalies tapatus archetipiniam Idėjų kosmosui) ketvirtasis valdovas, atliekantis civilizaciją steigiančio kultūrinio avataro funkcijas. Jis uždraudžia kanibalizmą, išmoko žemdirbystės ir kulinarijos (spausti vyną, daryti alų, kepti duoną), amatų, pastato pirmuosius miestus bei šventyklas, įveda religines apeigas, išranda muzikos instrumentus. Toto, Anubio ir Upuato lydimas, Osiris užkariauja Aziją ir paskleidžia civilizaciją po visą pasaulį. Šiuo požiūriu, jis yra *Un-nefer* – „gerasis" arba „gražusis" dievas. Tačiau Osiris tampa Seto sąmokslo auka. Jis įkalinamas dėžėje-sarkofage arba akacijos kamiene, kurį Nilo vandenys, pasak Plutarcho, nuneša į jūrą ir nuplukdo į Finikijos miestą Biblą (senesniame variante tai turėtų būti Nilo deltos brūzgynai – Duato vietovė arba dangiškasis Okeanas). Po ilgų nuotykių Isidė suranda Osirio kūną ir parveža į Egiptą, tačiau Setui pavyksta jį sukapoti į 14 gabalų ir išmėtyti po visą Egipto žemę. Isidė surenka Osirio kūno dalis, Anubio ir Toto padedama paruošia mumiją ir magijos dėka pastoja nuo Osirio lavono. Šitaip pradėtas Horas vėliau

atkeršija už tėvą, kuris prisikelia dausose ir išteisintas tampa Duato valdovu bei visų mirusiųjų provaizdžiu. Osirį simbolizuoja *Sah* žvaigždė arba visas Oriono žvaigždynas.

Ptah (*pth; Pteh*, gr. *Phtha*). Memfio valdytojas, helėnų prilygintas Hefaistui, amatininkų globėjas. Pasaulio kūrėjas, pagimdęs dievus, sukūręs miestus, įsteigęs Egipto apskritis, dievams įrengęs šventyklas ir pagaminęs jų kultinius kūnus iš akmens, medžio bei molio. Vaizduojamas kaip šventavietėje (*naos*) ant pjedestalo stovinti mumija su valdžios regalijomis. Reiškiasi Ptah-Teneno, Ptah-Sokaro, Ptah-Sokaro-Osirio triados, šventojo Hapio jaučio pavidalais. Jo žmona – deivė Sekhmet (galia), o sūnus – Nefertumas, kurį vėliau pakeičia sudievintas III dinastijos architektas, gydytojas ir išminčius Imhotepas.

Ra (*r'; Re*). Dvasinę šviesą ir intelektą reprezentuojantis Saulės dievas, kuris Atumo pavidalu ilsisi slaptajame lotoso pumpure Nun gelmėse. Atumo-Ra pavidalu pasirodo kaip gimstantis skarabėjas, pats save „sukurdamas" kaip pirmapradę triadą ir eneadą. Pasaulis yra Saulės dievo teofanija – jo *kheperu*, t. y. sklaidmenų puokštė. Demiurginiu žodžiu (*Hu*, taip pat reiškiančiu valią, pilnatvę ir gausą) gimdo Dangų ir Žemę, visus daiktus ir reiškinius, metų laikus ir valdovus. Žmonės yra Ra ašaros, jo kaimenė, jo atvaizdai, sukurti pagal dievo paveikslą (*tut*). Amono-Ra pavidalu jis vadinamas „vienu vieninteliu Dievu, kuris viską sukūrė", kuris yra „daugiarankis", maitina visus gyvius ir žino kiekvieno esinio vardą. Pirmiausia Atumas-Ra sukuria pirmapradę visatą (noetinį kosmosą), sudarytą iš 12 provincijų su centru dangiškajame He-

liopolyje. Pasirodo Saulės disko ir Benbeno akmens (kurį simbolizuoja obelisko ir piramidės viršūnė) pavidalu virš pirmapradžio kauburio. Plaukdamas Saulės laivu, Ra nustato paros ir metų ritmus, įveikia tamsos galias simbolizuojančią gyvatę Apep, todėl yra sielos pomirtinės kelionės ir dvasinio atgimimo provaizdis. Osiris susilieja su Ra, šitaip pranokdamas psichinių sklaidmenų (dausų pasaulio Duato, Osirio kūno) plotmę, ir tampa dvasine *akh* šviesa. Su Ra tapatinami visi kiti dievai, todėl teigiama, kad jis turi milijonus pavidalų, pasireikšdamas netgi Egipto gamtovaizdžiu (miestais, laukais, upėmis, keliais). Pradedant V dinastija, faraonai vadinami Ra sūnumis. Mitai pasakoja, kaip „anuo metu" Egiptą valdęs Ra baudžia neklusnią žmonių giminę, kaip Isidė gudrumu sužino maginę galią turintį slaptąjį Ra vardą.

Sebekas (*sbk; Sabk, Sobk, Suk*; gr. *Souchos;* lot. *Suchus*). Dievas krokodilo pavidalu, XIII dinastijos globėjas, kuriam skirtas (arba kurį įkūnija) šventyklos tvenkinyje laikomas šventasis krokodilas. *Piramidžių tekstuose* vadinamas Neith sūnumi, kartais tapatinamas su Gebu. Dar vadinamas pasaulį sukūrusiu ir sutvarkiusiu demiurgu, kuris kaip krokodilas pasirodo iš tamsių pirmapradžių vandenų ir padeda kosminį kiaušinį. Dažniausiai priskiriamas Seto būriui, įkūnija tamsos galias, Duate puola Milijonų metų laivą, kuriuo plaukia Ra.

Sekhmet (*shmt; Sakhma, Sakhme*; gr. *Sachmis*). Dieviškoji galia, Ptah numylėtinė ir pati, karo deivė, vaizduojama liūtės galva. Hathor hipostazė, kartais prilyginama įniršusiai Dievo Akiai, Ra įsakymu naikina nusikaltusią žmoniją. Sustabdyti ją pavyksta tik nugirdžius ir apsvaiginus.

Setas (*st, swthi; Sudhi, Suth*; gr. *Seth*). Gebo ir Nut sūnus, Osirio brolis, Neftidės vyras, prievarta siekęs jos meilės. *Piramidžių tekstuose* – Horo Vyresniojo brolis ir amžinas priešininkas, atstovaujantis aukštutiniam Egiptui ir raudonai dykumų žemei. Jį simbolizuoja Didieji Grįžulo Ratai arba Drakono žvaigždynas. Poroje su Horu išreiškia integralią kosmoso vienybę, kurią simbolizuoja faraonas. Helėnų tapatinamas su Poseidonu ir Tifonu. Osirio mitologijoje vaizduojamas Osirio žudiku, kurį sutramdo Horas Jaunesnysis. Pradedant XII dinastija galutinai demonizuotas, jo statulos pradedamos naikinti. Nuo tada Setas įkūnija tik tamsos jėgas ir svetimšalius užkariautojus. Jo gyvuliai: krokodilas, skorpionas, begemotas, asilas, antilopė.

Sokaras (*sqr; Sakar, Seker*; lot. *Socaris*). Memfio mieste garbintas mirusiųjų dievas, vaizduojamas stovinčia Osirio pavidalo mumija su karūnuota sakalo galva. *Piramidžių tekstuose* jo vardas perteikiamas piešiant ant gulsčio ovalo tupintį sakalą. Sokaras gali būti suvoktas ir kaip viso Egipto valdovas, kaip viena iš demiurgo Ptah hipostazių, kadangi pastarasis tvarko ne tik kūrimo, bet ir mirties procesus. Sokaras yra Ptah-Sokaro-Osirio teologinės triados dėmuo. Dievui Sokarui priklausantis laivas, kuris plukdo laidojimo skrynią su sakalo galva, dar vadinamas *hennu* laivu. Sokaras taip pat įsikūnija šventojo Hapio jaučio pavidalu. Iš jo vardo kilęs šiuolaikinis Memfio nekropolio pavadinimas – Sakara.

Šu (*šw; Shu*; gr. *Sos*). Iš Atumo kilusios pirmosios Šu ir Tefnut poros narys, reprezentuojantis anapusinės šviesos erdvę, gyvastį, kvėpavimą, visą kosmosą kuriančią, persmelkian-

čią ir atgaivinančią dvasią (iš Atumo burnos kylantį vėją), sausą orą. Šu ir Tefnut vaizduojami kaip heraldinė liūtų pora ir reiškia gyvenimo-tiesos bei amžinybės-amžinosios trukmės junginius „visumos" atžvilgiu. Šu atskiria Dangų ir Žemę.

Tatau (*ttw*). Dieviškieji vadai arba vietininkai, kartais – užtarėjai, dalyvaujantys pomirtinių sielos transformacijų ir teismo procese. Suskirstyti pagal vietoves: 1) iš Heliopolio – Atumas, Šu, Tefnut; iš Sekhmet kvartalo – Totas ir Horas; 2) iš Busirio – Osiris, Isidė, Horas, Neftidė; 3) iš Buto – Horas, Isidė, Amsetas, Hapis; 4) iš Taui-Rahti, Osirio žūties vietos – Isidė, Horas, Anubis, Totas ir Amsetas; 5) iš Abido – Osiris, Isidė, Upuatas; 6) iš Nerutefo – Ra, Šu, Osiris, Bebi; 7) Iš Restau – Horas, Osiris, Isidė.

Tefnut (*tfnt; Tfini, Tfene*; gr. *Tphene*). Dievo Šu moteriškoji porininkė, veikiausiai simbolizuojanti drėgmę, helėnų prilyginta Artemidei, tačiau Heliopolio kosmogonijoje – teologinė kategorija. Kaip „dangiškieji Ruti" – dievų gimdytojai, Šu ir Tefnut stovi Mažosios dievų virtinės priekyje. Kartu su pirmąja diada, virtinę sudaro 42 dievai, kuriems atsiskaito velionis Dvigubos Tiesos teismo salėje. Mirusiųjų knygoje šie dievai vadinami ne savo tikraisiais vardais, bet įmantriais epitetais, kurių prasmę dažnai sunku suvokti.

Totas (*dhwtj; Dahauti, Džehuti, Tehuti*; fin. *Tahaut;* gr. *Thouth, Taautos*). Išminties dievas, Horo ir Seto teisėjas, archetipinis dievų raštininkas, steigiantis būties dermę bei tvarkantis esinių likimus. Helėnų prilygintas Hermiui. Kartais vadinamas vyriausiuoju Ra sūnumi, Ra intelektu ir sklaidmenų

būtį kuriančiu demiurginiu „žodžiu“, kartais Gebo ir Nut sūnumi. Rašto, aritmetikos, geometrijos, muzikos, medicinos, magijos, geografijos ir visokių menų pradininkas, mokytojas bei dvasinis įšventintojas. Hermopolio kosmogonijoje – aukščiausiasis demiurgas, kuris atsibunda Nun gelmėse ir dieviškųjų galių kupinu žodžiu sukuria visą būties hierarchiją. Pirmiausia iš jo lūpų arba lotoso žiedo, į kurį įdeama dieviškoji sėkla (*bnn*), gyvačių ir varliagyvių pavidalu pasirodo 8 archetipiniai pradai (4 poros), kurių vardai siejasi su nenusakomais slėpiniais, pirmaprade tamsa ir amžinybe. Totas vaizduojamas paukščio ibio ir paviano pavidalais. *Aah Tehuti* aspektu – jis laiką matuojantis Mėnulio dievas. Toto žmona yra deivė Maat arba Sešat – „knygų namo valdovė“, architektų ir raštininkų globėja.

Uadžet (*'wdw; Udu, Udo, Uto*; kopt. *Edžo*, „žalioji“; gr. *Bouto*; lot. *Buto*). Nilo deltoje esančio ir „Uadžet namais“ (*per Uadžet*) vadinamo Buto miesto valdovė, vaizduojama sparnuotos kobros pavidalu. Helėnų prilyginta Apolono motinai. Šiaurės Egipto karūnos sergėtoja, karalystės globėja, prižiūrinti Nilo potvynius ir žalumynus. Poroje su Pietų Egipto karūnos sergėtoja Nekhebet (paukščiu plėšrūnu) sudaro Nebti junginį. Jos simbolis – valdovą saugantis urėjus, t. y. Saulės Akiai tapati gyvatė, savo spinduliavimu naikinanti priešus.

Upuatas (*Auput, Ouput, Upet, Vepuat*). Kelių atvėrėjas, mirusiųjų vedlys, artimas Anubiui ir vaizduojamas šakalo arba vilko pavidalu. Kartais Upuatas – naktinio Saulės laivo vairininkas. *Khenti Amenti* vardu jis yra Vakarų valdytojas, Osirio padėjėjas. Jį simbolizuoja Didžiojo Šuns žvaigždynas be Sirijaus žvaigždės.

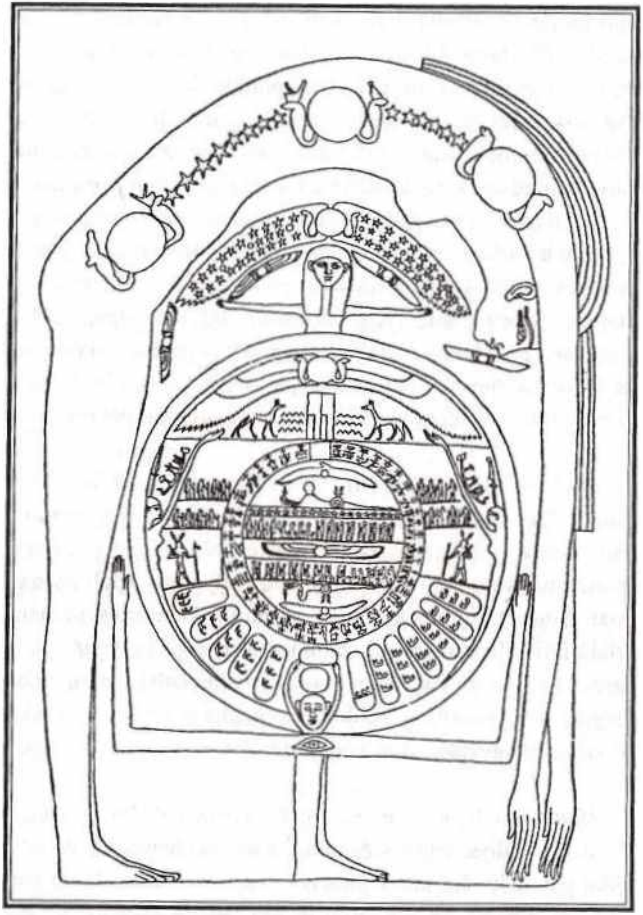

Simbolinis Visatos modelis, kurį iš viršaus juosia deivė Nut, o iš apačios palaiko *ka* figūra iškeltomis rankomis

SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS

Ab (eg.) – širdis, suvokiama kaip žmogaus jausmų, atminties, sąžinės, gyvybinių ir intelektualinių galių centras, *ka* buveinė.

Agalma (gr.) – sakralinė dievų statula, atvaizdas, puošmena.

Akh (eg.) – švytinti dvasia, sielą pranokstantis dieviškasis intelektas.

Akhet (eg.) – horizontas, akiratis; saulei arba žvaigždei prilygintos dvasios *(akh)* pasirodymo vieta; piramidė.

***Amentet*, Amentetas** (eg.) – dausų pasaulis, paslėpties vieta, Vakarų šalis, į kurią leidžiasi saulė ir keliauja velionis.

Anagoginis (gr.) – keliantis į aukštesnį dvasinį lygmenį, kontempliacijos, ritualo arba interpretacijos dėka vedantis į dievų pasaulį; *anagoge* – pakilimas.

Ankh (eg.) – gyvenimas, dvasinė gyvasties jėga, kurią simbolizuoja kilpinis kryžius.

Arche (gr.) – valdžia, pradžia, pradmuo.

Archetipas (gr.) – provaizdis, pirmavaizdis; pirmapradis

pavyzdys (*paradeigma*), lemiantis žemesnio būties lygmens atvaizdų bei atspindžių sklaidą; platonizme archetipai – noetinio kosmoso realijos, arba Idėjos, kurių dėka Demiurgas kuria visuotinės Sielos gaivinamą medžiaginį pasaulį; mitinis precedentas, kurį kartoja ritualas.

Aten (eg.) – Saulės diskas.

Ba (eg.) – kūną palikusi ir į šviesą keliaujanti siela, vaizduojama kaip paukštis su žmogaus galva; įvairiuose būties lygmenyse pasireiškiantys *neteru* sklaidmenys, dinamiški manifestacijų pavidalai; dgs. – *bau*.

Diakosmas (gr.) – dvasinio arba intelektinio kosmoso struktūrinė padala, vienaip ar kitaip apibrėžtas antgamtinės tikrovės lygmuo.

***Duat,* Duatas** (eg.) – dausų pasaulis, priešaušrio prieblandos ir sutemų sritis, kuria plaukia naktinis Saulės laivas; Duatą vaizduoja išlenktas Osirio, deivės Nut arba kosminės gyvatės kūnas, į kurį įžengia velionis ir kuriame vyksta alcheminės transformacijos; dangiškojo žvaigždžių Duato atspindys yra vakarinis Nilo krantas, kuriame laidojami mirusieji ir statomos piramidės.

Džed (eg.) – Osirio stuburą arba falą vaizduojantis stulpas, kurio iškėlimas reiškia dvasinę pergalę ir prisikėlimą dausose; pasaulio ašies atitikmuo.

Džet (eg.) – nekintanti amžinybė, kurią reprezentuoja Tiesa (*maat)* ir deivė Tefnut; priešpriešinama amžinajai trukmei (*neheh*), kuriai atstovauja Gyvenimas (*ankh*) ir dievas Šu; šios kategorijos nemąstomos atsietai ir sudaro Atumo simbolizuojamą pilnatvę (*tem*).

Eidetinis (gr.) – turintis intelektu „regimą" pavidalą arba idealią archetipinę struktūrą; *eidos* – forma, platoniška Idėja.

Epifanija (gr.) – dievybės pasireiškimas arba pasirodymas regimuoju ikonografiniu pavidalu.

Eikon (gr.) – atvaizdas, archetipinių pradų atspindys; sakralinė ikona.

Eidolon – (gr.) atvaizdas, simuliakras, vaiduoklis, dvasinė šmėkla, sapne regimas pavidalas.

Heka (eg.) – magija, demiurginė kūrimo galia, kuria grindžiama kosmogonija bei ritualinė praktika; *hekau* – galios žodžiai ir maginiai atvaizdai, kerai.

Hermeneutika (gr.) – orakulų, ženklų, sakralinių tekstų ir atvaizdų aiškinimas, turintis anagoginę funkciją, interpretacijos metodus nustatantis bei tiriantis mokslas.

Henada (gr.) – vienetas, neoplatonizme – antbūtiškas pradas, grindžiantis būties manifestacijų sekas; henados – dievams tapatūs pirmapradžiai vienybės taškai.

Hetep (eg.) – ramybė; ramus dvasinis būvis; dievams skirta auka, medžiaginis atnašavimas.

Hierofanija (gr.) – sakralinių galių sklaida, šventumo pasireiškimas arba pasirodymas kosmose ar apeigų metu.

Hieratinis (gr.) – sakralinis, šventas, susijęs su dieviškąja sritimi arba apeigomis; hieratinis raštas – iš hieroglifų kilęs supaprastintas greitraštis.

Hierofantas (gr.) – įšventintasis, misterijų vadovas.

Hipostazė (gr.) – dievybės pasireiškimo aspektas; neoplatonizme – būties arba substancijos (*ousia*) sinonimas; Plotino filosofijoje – pamatinis dieviškosios tikrovės lygmuo (trys kertinės hipostazės – Vienis, Intelektas ir Siela).

Hu (eg.) – valdžia, sumanymą įgyvendinantis arba idėją išreiškiantis dieviškasis Žodis.

Isefet (eg.) – trūkumas, stoka, yda, blogis, pusiausvyros

suardymas tiek archetipine „pirminės nuodėmės" prasme, tiek ir žemiško stygiaus arba nusižengimo prasme.

Ka (eg.) – vitalinis pradas, visuotinė ir individualizuota gyvasties galia, psichosomatinis antrininkas, daimonas, genetinė potencija ir jos raiškos pavidalai.

Khat (eg.) – marus fizinis kūnas, kurį simbolizuoja žuvis.

Khes reh (eg.) – „žinią mylintis", išminties mylėtojas.

Kosmogonija (gr.) – pasaulio sukūrimo arba manifestacijos procesas, kurį atgaline linkme kartoja teurginis ritualas; kosmogoniniai „ano meto" įvykiai išreiškiami mitiniais vaizdiniais, simboliais, dievų genealogijomis, palyginimais, kurie vėliau verčiami į filosofinę kalbą.

Kosmologija (gr.) – kosmoso sandarą tiriantis bei aprašantis mokslas, tradicinėse visuomenėse turintis simbolinę ir apeiginę prasmę; kosmosas reiškia tvarką, šviesulių steigiamą dermę, dievų pasireiškimo ir įsikūnijimo vietą arba „šventyklą".

Maakheru (eg.) – teisuolis, kalbantis magišką galią turinčiu tiesos balsu; išteisinto Osirio titulas, kurį įgyja misterijų inicijuotasis arba velionis Dvigubos Tiesos teismo menėje.

Maat (eg.) – tiesa, teisingumas, dermė, harmonija, matavimo etalonas, meninis kanonas; būtį valdantis dieviškasis principas, kosminę pusiausvyrą nustatantis imanentinis dėsnis, įstatymas, moralinis imperatyvas.

Manifestacija (lot.) – pasirodymas, sklaida; daug lygmenų turinčio dvasinio ir fizinio pasaulio emanacija iš dieviškosios versmės arba archetipinių pradų.

Medu neter (eg.) – dievo žodžiai; būtį kuriantis dieviškasis *logos* arba jį įkūnijantys sakraliniai tekstai.

Nefer (eg.) – gėrį spinduliuojantis grožis; gražus, nuostabus, geras, puikus.

Neheh (eg.) – amžinoji trukmė; amžinas kosminis gyvenimas, kurio ritmą palaiko dievo Šu dvasinis dvelksmas.

Neter (eg.) – dievas; *neteru* – dievai, visą daugialypę tikrovę grindžiantys transcendentiniai ir imanentiniai pradai.

Neter-khert, **Neter-khertas** (eg.) – dausų pasaulis, kurį reprezentuoja žvaigždėtas deivės Nut kūnas arba po juo plytinti erdvė – „dieviškasis šešėlis". Galbūt – tarp noetinės *akh* šviesos ir medžiaginės išorybės išskleista tarpinė „dievo žodžio" sritis, kuria keliaujama galios žodžių dėka.

Noetinis (gr.) – suvokiamas tik intelektu (arba nediskursyvia įžvalga – *noesis*), priklausantis dvasinei, nematerialiai sričiai, kuri tapati pradmenų pasauliui – psichinį lygmenį pranokstančiai dieviškojo Intelekto sričiai, neoplatonizme turinčiai daug įvairių padalų.

Nous (gr.) – intelektas; makrokosminiu lygmeniu – dieviškasis Intelektas, kurį simbolizuoja šviesą spinduliuojanti Saulė; pasaulio Demiurgas; švytinčių *akh* dvasių buveinė.

Ochema (gr.) – sielos važiuoklė arba nešėja, dvasinio prado įsikūnijimo priemonė; neoplatonikai išskiria įvairių lygmenų nešėjas *(ochemata)*, pradedant nemaria eterine ir baigiant maria medžiagine, kuri iš dalies tapati fiziniam kūnui; Egipte šias priemones dažniausiai simbolizuoja laivai.

Pantheos (gr.) – *pan* – viskas, *theos* – dievas; visadievis; visą tikrovę apimanti dievybė, mituose vaizduojama kaip būtybė (pvz., pirmapradis Žmogus), kurios kūno nariai yra kosmoso dalys. Panteistinis požiūris dažniausiai neneigia transcendentinio dievybės aspekto, kuris priešpriešinamas visuminiam sklaidmenų kūnui ir yra jo nenusakomas pagrindas.

Paut (eg.) – pirmapradė dieviškoji substancija; *paut neteru* – pirmapradžių dievų virtinė, dažniausiai – didžioji Heliopolio eneada.

Per aa (eg.) – Didysis Namas (arba ūkis) – vienas iš egiptiečių šventyklos tipų, valstybės tarnautojų išlaikymui faraono skirtų prekių bei gėrybių paskirstymo vieta.

Per ankh (eg.) – Gyvenimo Namas, vienas iš egiptiečių šventyklos tipų; galima prilyginti žynių akademijai, kurioje vyko įvairių lygmenų aukštasis mokymas. Žemesnės grandies žynių rekomenduotiems išrinktiesiems studentams čia buvo dėstomi ne tik teurginiai ir metafiziniai dalykai (tarp jų – teologija, kosmogonija, matematika, astronomija), bet ir architektūros pagrindai, karo strategija, geodezija, literatūra, rengiami politiniai patarėjai rūmams. Svarbiausieji Gyvenimo Namai buvo Heliopolyje, Hermopolyje ir Tėbuose.

Per heh (eg.) – Amžinybės Namas arba Milijonų Metų Namas – vienas iš egiptiečių šventyklos tipų, susijęs su pomirtiniais ritualais ir valdovo galią patvirtinančiomis apeigomis. Jo kompleksą sudarė šventieji keliai, kapai ir piramidės, pavyzdžiui, Džosero piramidės kompleksas Memfio nekropolyje Sakaroje.

Pert em hru (eg.) – „Išėjimas į Dieną", turint omenyje dvasinę *akh* šviesą; taip dažniausiai vadinama Egipto *Mirusiųjų knyga*, kurią sudaro dramatinei sielos kelionei, teismui, transformacijai ir sudievinimui skirtų ištarmių rinkiniai.

Ra sa (eg.) – Ra sūnus arba Saulės sūnus – V dinastijos pradžioje priimtas faraonų titulas; Saulė simbolizuoja pasaulį kuriantį ir jo gyvastį palaikantį Intelektą.

Re (eg.) – ištarmė, *Mirusiųjų knygos* „skyrius".

Ren (eg.) – vardas, kuris yra tapatus jo įvardintam esiniui arba požymiui.

Rekh – (eg.) žinija, pažinimas.

Sah (eg.) – atmainytas dvasinis kūnas; pagal idealų Osirio kūno provaizdį paruošta mumija; Osiriui tapati *Sah* žvaigždė, kurią simbolizuoja piramidė – Orionas.

Sekhem (eg.) – galia, dinamiškas dievybės raiškos aspektas (analogiškas indų *šakti*), jėga visomis prasmėmis; simbolis, pavidalas arba paveikslas, kurį atgaivina dieviškoji galia; taip pat – deivės Hathor sakralinės muzikos instrumentas sistras.

Sekhet-aaru (eg.) – Nendrių laukai – dausų sritis, priklausanti Osirio viešpatijai, kurią žemiškoje plotmėje simbolizuoja Nilo delta.

Sekhet-hetep, Sekhet-hetepet (eg.) – Ramybės laukai, Atnašavimų laukai – dausų sritis, priklausanti Osirio viešpatijai; vaizduojama kaip daug poskyrių turintis „žemdirbių rojus" Danguje, t. y. dangiškajame Egipte.

Sep tepi (eg.) – „anas metas", pirmapradis laikas, kuris išryškina visus archetipinius precedentus ir kuris „atstatomas" ritualinėmis priemonėmis; „aukso amžius", kada betarpiškai valdo pirmapradžiai dievai.

Sia (eg.) – dieviškoji išmintis, žinija.

Sintema (gr.) – simbolis, pasas, sutartinis ženklas. *Chaldėjų orakulų* ir Jamblicho išryškinta prasme, teurginė sintema yra kosmogoniškai pagrįstas simbolis, nenusakomą dieviškąją vienybę slepiantis ženklas, atliekantis anagoginę funkciją. Esama įvairių lygmenų sintemų (*sunthemata*): medžiaginių (akmenys, kriauklės, smilkalų aromatai), žodinių (dieviškieji vardai, mantros), matematinių (pitagoriški skaičiai, geometrinės figūros) ir pan.

Ta kemet (eg.) – „juodoji žemė", su Gebo, Osirio arba Isidės kūnu tapatinamas Egiptas (*Kemet*) – Nilo užliejama derlinga sritis, turinti simbolinę prasmę alcheminių transformacijų procese.

Teurgija (gr.) – „dievų darbas"; dievų įsteigtas ir prižiūrimas sugrįžimo į pradmenis kelias, grindžiamas diskursyviu protu nesuvokiamais simboliais bei ritualais, medžiaginiais daiktais, maldomis ir estetine kontempliacija. Tapo techniniu terminu vėlyvajame platonizme, tačiau teurginę prasmę turi kai kurios senovės Egipto bei Mesopotamijos šventyklų apeigos, kurių tikslas – sudievinimas ir šviesos spinduliui prilygintos „sielos" sugrąžinimas į nemirtingą dieviškąją Saulę. Teurgija reiškia demiurginiam nusileidimui priešingą pakilimą, kuris vyksta dievams padedant ir apima visus tikrovės lygmenis, šitaip atstatydamas sakralinį medžiagos statusą ir kartu transcenduodamas medžiagą. Statulų gaivinimo metas (*telestike)* yra neoplatoniškosios teurgijos, arba hieratinio meno *(hieratike techne*), atšaka, kylanti iš archajinių Vidužemio bei Artimųjų Rytų kultų. Teurgijai artima Indijos tantra. Plačiąja prasme, teurgine galima vadinti jogai (dievų dėka vykstančiam pakilimui ir „jungčiai") prilygintą meninę veiklą, taip pat – malonę skleidžiančių šventųjų relikvijų bei ikonų garbinimą, kuris iš dalies analogiškas hermeneutiniam pakilimui (*anagoge*).

Teofanija (gr.) – dievybės pasirodymas, dievosklaida. Teofanija vadinama kosminė tikrovė, suvokiama kaip aukščiausiojo pradmens (Dievo) sklaidmenų puokštė, garantuojanti pamatinį būties sakralumą ir dermę. Tai – dieviškajai manifestacijai prilygintas pasaulis, kurio noetinę visumą simbolizuoja iš Nun gelmių pasirodantis Atumas, arba kosmogoninė Šviesa.

Tut (eg.) – atvaizdas, paveikslas, medžiagoje įkūnytas archetipo atspindys (gr. *eikon*, lot. *imago*).

Uždavinys, Algis

EG23 **Egipto mirusiųjų kyga** / Algis Uždavinys. – Kaunas: leidykla, 2003. – 424 p., il.
ISBN 9955-524-06-05

Egipto *Mirusiųjų knyga* vadinamos pomirtinei sielos kelionei skirtos ištarmės, kuriomis mėginama įveikti dausose slypinčius pavojus ir susilieti su dieviškaisiais pradais. Tiesai nenusižengusi ir žinijos kupina siela įveikia bei atmaino neišmanymui tolygias tamsos jėgas, šitaip kartodama Osirio alcheminės transformacijos kelią ir atgimdama dvasinės šviesos pavidalu.

Mirusiųjų knygos tekstus egiptiečiai vadino išėjimui į dvasinės Dienos šviesą skirtomis ištarmėmis (pert em hru). Jos buvo skaitomos šventyklose vykstančių misterijų metu, taip pat atliekant šermenų bei dvasinio įšventinimo ritualus. Surašytos į ilgą papiruso ritinį su spalvotais simboliniais piešiniais įvairios *Mirusiųjų knygos* versijos dedamos į kapą prie velionio mumijos, šitaip tapdamos mirusiojo sielos vadovais po dausų pasaulį.

Pirmą kartą lietuvių skaitytojui pateikiamas pilnas raštininko Ani kape rasto papiruso (apie 1420 m. pr. Kr.) vertimas iš transkribuoto hieroglifų teksto, atliktas lyginant esamus angliškus bei rusiškus variantus. Tekstą lydi vinječių aprašymai ir išsami mokslinė studija apie senovės Egipto dvasinę kultūrą.

UDK 13/2(32)
EG23

Algis Uždavinys
EGIPTO MIRUSIŲJŲ KYGA

Redagavo Erikas Banys
Maketavo Erikas Banys

Pagal užsakymą atspausdinta J. Kneitos firmai „Ramduva" 2003
13,5 leidyb. apsk. l.
Spausdino UAB „Eikoma", Linkmenų g. 22, Vilnius